

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

ERIH PLUS
EUROPEAN REFERENCE INDEX FOR THE
HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

DOAJ

E3
Journal and Library Catalogue Online Library

EBSCO

ROAD
DIRECTORY OF OPEN ACCESS
SCHOLARLY
RESOURCES

FONDATĂ ÎN ANUL 1864 SUB TITLUL „ROMÂNIA MILITARĂ”
- SERIE NOUĂ, ANUL XXXV -

2/2024

REVISTĂ DE ȘTIINȚĂ MILITARĂ ȘI STUDII DE SECURITATE EDITATĂ DE STATUL MAJOR AL APĂRĂRII

EDITOR STATUL MAJOR AL APĂRĂRII

CONSILIUL EDITORIAL

Președinte

general-locotenent Dragoș-Dumitru IACOB

Membri

general-maior Remus-Hadrian BONDOR
general-maior Adrian BRÎNZĂ
general-maior Ciprian-Constantin NAN
general-maior Florin-Marian BARBU
general-maior Liviu Marian MAZILU
general de brigadă Valentin BRÎNZEI
general de brigadă Iulian DANILIU
general de brigadă Cornel TONEA-BĂLAN
general-maior Eugen MAVRIȘ
general de brigadă Constantin Iulian VIZITIU
general de brigadă Ghiță BÂRSAN
general de flotilă aeriană Marius ȘERBESZKI
contraamiral de flotilă Alecu TOMA
general de brigadă Constantin SPÎNU
colonel Vasile ENE
prof. univ. dr. Iulian CHIFU

COLEGIUL DE REDACȚIE

Șef Secție Publicații Militare

colonel Mircea BARAC
mbarac@mapn.ro

Secretar de redacție

Alina PAPOI
apapoi@mapn.ro

Redactori

Iulia SINGER
Diana Cristiana LUPU

DTP

Adelaida-Mihaela DANDEȘ

CONSILIERI EDITORIALI

colonel dr. Dan COLESNIUC
prof. univ. dr. Dumitru PREDA
contraamiral (r.) dr. Constantin CIOROBEA
comandor (r.) dr. Gheorghe Cristian BOGDAN
colonel (r.) dr. Olivian STĂNICĂ

ADRESA REDACȚIEI

București, str. Izvor nr. 110, sector 5
Cod poștal: 050564
Telefon: +4021.319.48.80/1005597; 1005596
Tel./fax: +4031.426.09.90
E-mail: gmr@mapn.ro
Web: gmr.mapn.ro

Tiparul a fost executat
la Centrul tehnic-editorial al armatei
sub comanda ____/2024 B 445/10.06.2024

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI

prof. univ. dr. Alina BĂRGĂOANU
prof. univ. dr. Cristian BARNA
conf. univ. dr. Silviu NATE
lect. univ. dr. Antonia COLIBĂȘANU
dr. Olga R. CHIRIAC
lect. univ. dr. Iulia ANGHEL
colonel dr. Vasile MARINEANU
colonel conf. univ. dr. Ștefan-Antonio DAN-ȘUTEU
colonel conf. univ. dr. Cosmin OLARIU
colonel conf. univ. dr. Daniel ROMAN
colonel prof. univ. dr. Cristian Octavian STANCIU
comandor prof. univ. dr. Lucian-Valeriu SCIPANOV
colonel prof. univ. dr. Niculai-Tudorel LEHACI
colonel conf. univ. dr. Cristian ICHIMESCU
colonel conf. univ. dr. Ciprian PRIPOAE-ȘERBĂNESCU
colonel just. mil. dr. Mădălina Daniela GHIBA
locotenent-colonel conf. univ. dr. Andi-Mihail BÂNCILĂ
locotenent-colonel prof. univ. dr. habil. Marinel-Adi MUSTĂȚĂ
conf. univ. dr. Alexandru LUCINESCU
dr. habil. Alba Iulia Catrinel POPESCU
general de brigadă (r.) prof. univ. dr. Mircea VLADU
colonel (r.) prof. univ. dr. Sorin PÎNZARIU
colonel (r.) prof. univ. dr. Toma PLEȘANU
colonel (r.) prof. univ. dr. Gheorghe MINCULETE
conf. univ. dr. Anca Georgeta DINICU
colonel conf. univ. dr. Aurelian RAȚIU
colonel conf. univ. dr. Lucian ISPĂȘ
colonel conf. univ. dr. ing. Ioan VIRCA
colonel prof. univ. dr. Vasile CĂRUȚAȘU
colonel conf. univ. dr. Constantin GRIGORAȘ
colonel conf. univ. dr. Laviniu BOJOR
locotenent-colonel prof. univ. dr. ing. Dorel BADEA
conf. univ. dr. Sebastian-Emanuel STAN
colonel (r.) prof. univ. dr. Mihai Marcel NEAG
colonel (r.) conf. univ. dr. Laurențiu GRIGORE
colonel (r.) dr. Mircea TĂNASE
preot militar dr. Florin Alexandru PAVEL
colonel prof. univ. dr. habil. Adrian LESENCIUC
colonel conf. univ. dr. Laurian GHERMAN
colonel conf. univ. dr. Cătălin CIOACĂ
colonel (r.) conf. univ. dr. Marius MILANDRU
colonel conf. univ. dr. Cătălin POPA
comandor (r.) prof. univ. dr. Ion CHIORCEA
comandor (r.) prof. univ. dr. ing. Gheorghe SAMOILESCU
comandor (r.) conf. univ. dr. ing. Romeo BOȘNEAGU
general de brigadă (r.) dr. Crăișor-Constantin IONIȚĂ
colonel conf. univ. dr. Dan-Lucian PETRESCU
dr. Mirela ATANAȘIU
dr. Daniela LICĂ
dr. Cristian BĂHNĂREANU
colonel prof. univ. dr. Florin-Eduard GROSARU
colonel prof. univ. dr. habil. ing. Cezar VASILESCU
conf. univ. dr. Maria CONSTANTINESCU
conf. univ. dr. Aura CODREANU
colonel dr. Florin ȘPERLEA
dr. Șerban CIOCULESCU
dr. Manuel STĂNESCU
dr. Alexandru MADGEARU
dr. Iulian BOȚOGHINĂ
conf. univ. dr. Cristina BOGZEANU
lect. univ. dr. Lisa-Maria ACHIMESCU
lect. univ. dr. Sorina Georgiana RUSU
dr. Alexandru GEORGESCU
colonel (r.) prof. univ. dr. Ioan CRĂCIUN
colonel (r.) prof. univ. dr. Ion GIURCĂ
colonel (r.) prof. univ. dr. Petre OTU
colonel (r.) prof. univ. dr. Constantin HLIHOR

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

Revistă de știință militară și studii de securitate
editată de Statul Major al Apărării

Fondată în anul 1864 sub titlul „*România Militară*”
– serie nouă, anul XXXV –

ISSN Print: 1454-0460

ISSN Online: 1842-8231

10.55535/GMR.2024.2

Revista *Gândirea militară românească* este revistă științifică
cu prestigiu recunoscut din domeniul
„*Științe militare, informații și ordine publică*”, potrivit evaluării
făcute de către Consiliul Național de Atestare a Titlurilor,
Diplomelor și Certificatelor Universitare în anul 2011
(<http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/reviste-militare1.pdf>)

Revista *Gândirea militară românească* este inclusă în bazele de date
ERIH PLUS, DOAJ, EBSCO, INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL, CEEOL,
domeniul International Security & Counter-Terrorism Reference Center,
și în **Catalogul ROAD**

Responsabilitatea pentru conținutul materialelor publicate
revine în exclusivitate autorilor, în conformitate cu prevederile
Legii nr. 206 din 27.05.2004

COPYRIGHT: sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente,
cu condiția indicării precise a numărului și datei apariției revistei din care provin.

O MOȘTENIRE DE LA 1864

Drumul spre modernitate al Oștirii Române a început în 1859, odată cu instituirea Corpului de Stat Major General al Principatelor Unite, actualmente Statul Major al Apărării.

La numai câțiva ani, în 1864, un grup de nouă căpitani, absolvenți ai celei dintâi promoții a Școlii de cadeți din București, a avut inițiativa creării unei „reviste de știință, artă și istorie militară”, cu denumirea „România Militară”.

Inițiatorii acestui demers publicistic – **G. Slăniceanu** (căpitan, șeful Batalionului de Geniu), **A. Gramont** (căpitan de stat major), **G. Borănescu** (căpitan de geniu), **G. Anghelescu** (căpitan de stat major), **A. Anghelescu** (căpitan de artilerie), **E. Arion** (căpitan de artilerie), **E. Boteanu** (căpitan de stat major), **E. Pencovici** (căpitan de stat major) și **C. Barozzi** (căpitan de geniu) –, educați nu doar în România, ci și în străinătate, erau animați de necesitatea dezvoltării, și în Armata Română, a unei activități teoretice consistente.

Programul¹ revistei, inclus încă din primul număr, apărut la 15 februarie 1864, conținea idei și demersuri novatoare, cu scopul de:

„- a lucra la organizarea sistemului nostru militar, ce Camera legiuitoare este chemată în curând a-l hotărî;

- a aduna și a cerceta instituțiile vechi militare ale Patriei, instituții ce au făcut atâtea veacuri gloria României și ne-au asigurat existența;

- a trata, în lipsă de orice uvraje militare, tot ce se raportă la instrucția Oastei, baza cea mai solidă a armatei;

- a întreține pe Oșteanul Român cu cunoștința evenimentelor militare ce se petrec în lume;

- a veni să lucrăm împreună și din toată inima la înălțarea și consolidarea edificiului ce este menit să asigure viitorul patriei noastre”².

Publicație independentă, dar aflată sub egida Ministerului de Război, „România Militară” și-a încetat apariția în 1866, din lipsă de fonduri și de abonați. Va reapărea după un sfert de veac, în 1891, tot la inițiativa unui grup de ofițeri din Marele Stat Major, care își propuneau „reproducerea studiilor serioase de organizare, de strategie, de arta de a conduce trupele în orice circumstanțe”³. La scurt timp, prin Înaltul Decret Regal nr. 3663 din 8 decembrie 1897, „România Militară” a devenit, de la 1 ianuarie 1898, „organul oficial de publicitate al Marelui Stat Major”.

C. Barozzi
(căpitan de geniu)

E. Pencovici
(căpitan de stat major)

E. Boteanu
(căpitan de stat major)

G. Borănescu
(căpitan de geniu)

G. Anghelescu
(căpitan de stat major)

A. Gramont
(căpitan de stat major)

E. Arion
(căpitan de artilerie)

G. Slăniceanu
(căpitan, șeful Batalionului de Geniu)

A. Anghelescu
(căpitan de artilerie)

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

¹ Din trecutul României Militare cu prilejul aniversării a 75 de ani de la apariția ei în viața armatei. 1864-1939, București, 1939, p. 31.

² Ibidem, p. 32.

³ România Militară, nr. 1, 1891, p. 6.

**Premiile revistei
GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ**
se acordă în fiecare an,
de către Statul Major al Apărării,
celor mai valoroase lucrări din domeniul
științei militare, editate în anul precedent

*Premiul
„General de brigadă
Constantin Hîrjeu”*

*Premiul
„General de divizie
Ștefan Fălcoianu”*

*Premiul
„Locotenent-colonel
Mircea Tomescu”*

*Premiul
„General de corp
de armată
Ioan Sichitiu”*

*Premiul
„Mareșal
„Alexandru Averescu”*

CUPRINS

EDITORIAL	Florin-Marian BARBU	6	Războiul dronelor – evoluție sau revoluție în afacerile militare?
TEORIE ȘI ARTĂ MILITARĂ	Ovidiu PORTASE	14	Conceptele de operare – element indispensabil în dezvoltarea Armatei României
	Gheorghe BOARU Adrian-Cristian DAVID	38	Supremația în spectrul electromagnetic
	Claudiu Valer NISTORESCU	54	Loitering munitions – un posibil „game changer” în războiul viitorului
	Punsara AMARASINGHE	68	O analiză comparată a teoriilor militare ale lui Clausewitz și Liddell Hart și a aplicabilității acestora în războiul modern: perspective din Sri Lanka și Ucraina
	Cristian Tiberiu CRISTESCU	80	Dislocarea trupelor pe calea aerului – o necesitate pentru vânătorii de munte
INFORMAȚII ȘI SECURITATE	Adrian LESENCIUC	94	Reziliența societală ca infrastructură critică intangibilă
	Ionuț-Cosmin BUȚĂ	110	Terorismul și crima organizată – amenințările secolului XXI la adresa infrastructurilor critice. O analiză privind motivațiile și <i>modus operandi</i>
	Vitalie MARINUȚA	120	Controlul civil democratic asupra Forțelor Armate ale Republicii Moldova în contextul aspirațiilor de aderare la Uniunea Europeană
MANAGEMENTUL RESURSELOR PENTRU APĂRARE	Milena IVANOVA Veselina ALEKSANDROVA Miroslav DIMITROV	140	Managementul fluxului de informații privind funcționarea autorităților publice în situații de criză
	Gabriela-Florina NICOARĂ Nicolae NICOARĂ	152	Utilitatea metodei scenariului în înțelegerea achizițiilor publice derulate în teatrele de operații
	George BUCĂȚA	176	Provocările managementului organizațional militar în contextul conflictului din Ucraina
ISTORIE MILITARĂ	Gheorghe VARTIC	196	80 de ani de la repatrierea prizonierilor americani și britanici din România
	Adina SEGAL	212	O perspectivă istorică asupra infrastructurii cazărilor din România: evoluția și actualizarea normelor de construcție

RĂZBOIUL DRONELOR – EVOLUȚIE SAU REVOLUȚIE ÎN AFACERILE MILITARE?

General-maior Florin-Marian BARBU

Șeful Direcției Operații, Statul Major al Apărării

Permanentizarea revoluției care are loc în știință și tehnică începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea și până în prezent a influențat întregul domeniu al științei militare, atât din punct de vedere teoretic, cât și practic. Ca urmare, plecând de la realitatea nivelului atins în dezvoltarea tehnologică a armamentului, diversitatea acestuia, complexitatea efectelor pe care le poate produce folosirea lui, extinderea spațiilor în care se duc operațiile și a tipologiei acestora, complexitatea mediului internațional de securitate, și nu numai, ne găsim într-un moment de cotitură în ceea ce privește definirea căilor de urmat și ne îndreptăm către o perioadă de continue redefiniri, reasezări, revederi ale strategiilor, conceptelor, planurilor, teoriilor etc.

Armamentul, organizarea armatelor, procedeele de acțiune sau raporturile dintre om și tehnica de luptă au fost adaptate permanent, fiindu-le imprimat particularități noi și importante, în funcție de evoluția tehnologică. În prezent, se poate aprecia că în sfera raporturilor dintre om și tehnică se manifestă cele mai semnificative implicații ale actualei revoluții tehnico-militare, iar înțelegerea lor condiționează rezolvarea multor probleme pe care le ridică războiul modern și dezvoltarea științei militare.

Una dintre cele mai evidente schimbări în războiul modern este utilizarea pe scară largă a tehnologiei avansate. Tehnologia cibernetică a devenit un instrument crucial în conflictele actuale. Atacurile cibernetice pot perturba infrastructurile critice, cum ar fi rețelele electrice, sistemele financiare și comunicațiile, fără a fi nevoie de intervenții militare tradiționale. De asemenea, dronele și vehiculele autonome au revoluționat tacticile militare, permițând executarea de operațiuni precise, cu riscuri minime pentru personalul militar.

În conflictele recente, precum cel din Nagorno-Karabach, în războiul global împotriva terorismului (GWOT – Global War on Terrorism), dar în mod special în conflictul din Ucraina, dronele par să aibă un impact semnificativ la nivelurile tactic și operațional și un impact limitat din punct de vedere strategic. A apărut, astfel,

un dialog consistent la nivelul fiecărei armate sau al diferitelor structuri de securitate din întreaga lume privind rolul dronelor asupra ducerii luptei armate. Sunt vizibile amploarea, utilizarea și proliferarea capabilităților oferite de drone în toate domeniile operaționale (aerian, terestru, maritim, spațial și cibernetic). Prin urmare, este evident că fiecare națiune sau coaliție de apărare va trebui să țină cont de aceste lecții identificate în viitoarele eforturi de planificare a apărării atât prin regândirea strategiei de achiziții de tehnică militară, cât și prin remodelarea anumitor structuri de forțe. Însă, reprezintă dronele ceea ce se numește o revoluție în afacerile militare sau reprezintă doar un moment de evoluție a tehnicii, cu influențe directe asupra tacticii și strategiei militare?

Dronele singure nu pot asigura un efect decisiv pentru câștigarea războiului

În conflictele menționate, în special în Ucraina, dronele au avut cel mai semnificativ impact la nivelul tactic al războiului. Au oferit lovituri ieftine de precizie fie atacând direct un inamic, fie, mult mai des, direcționând obuzele de artilerie către punctul țintă dorit. Dronele par să aibă cel mai mare impact atunci când sunt interconectate (în roiuri) și acționate de unități de foc aflate la sol. Deși acest tip de rețea de luptă există la eșaloanele tactice, exemplele sunt rudimentare și încă se bazează pe operatorii care introduc manual datele și iau decizii care sunt adesea comunicate prin canale comerciale, cum ar fi WhatsApp și Google Meet.

În conflictul din Ucraina, ambele părți au folosit drone la o scară nemaiîntâlnită până acum. Principalul câștig pare a fi conștientizarea situației din teren, folosind ochii din cer. La fel de important, dronele au îmbunătățit într-un mod exponențial precizia focurilor de artilerie, care par a fi arma dominantă în acest război. Operatorii de drone permit armelor cu foc indirect imprecise să aibă efecte de precizie. Atunci când operatorii de drone folosesc rețele de comandă și control pentru a partaja informații cu unitățile de artilerie, aceștia pot accelera semnificativ ciclurile de țintire, obținând lovituri repetate și precise. Dronele kamikaze FPV (first-person view) mici costă o fracțiune din costul altor arme și permit combatanților să atace ținte în mișcare dincolo de linia lor de vedere. Mai mult, forțele ucrainene

și ruse folosesc drone kamikaze cu rază lungă de acțiune ca rachete de croazieră ieftine pentru a conduce atacuri strategice. La fel, utilizarea dronelor navale a adus Ucrainei succese relevante împotriva flotei ruse din Marea Neagră. Rusia, la rândul său, a folosit drone pentru a distruge infrastructura critică a Ucrainei sau a atacat obiective civile pentru a demoraliza populația și armata adversă. Individual, acestea sunt progrese notabile, dar nici măcar cumulativ nu pot reprezenta o revoluție în afacerile militare.

Este probabil ca acest tipar să continue pe măsură ce războiul se prelungește. Însă, este clar că dronele singure nu vor determina cine va prevala în acest conflict, deși, cu siguranță, vor juca un rol proeminent în războiul în curs din Ucraina și pe alte câmpuri de luptă în viitor.

Dronele sunt sisteme vulnerabile

Majoritatea dronelor utilizate și pierdute în prezent sunt drone militare sau comerciale relativ ieftine, care au rezistență, rază de acțiune și sarcină utilă limitate și sunt susceptibile la contramăsuri, în special EW (electronic warfare). Majoritatea dronelor sunt ușor de detectat: zboară la viteze relativ mici și, astfel, pot fi identificate caracteristicile de navigație.

În loc să investească în consolidarea acestor sisteme, ambele părți, pur și simplu, cumpără sau produc mai multe. În plus, majoritatea dronelor sunt pilotate de la distanță și nu sunt complet autonome. Autonomia poate fi folosită în unele sisteme și ar putea deveni mai răspândită, dar, în prezent, dronele sunt legate de operatorii umani. Forțele ucrainene au folosit pe scară largă drone pentru a obține un avantaj asimetric față de o forță militară rusă superioară.

Forțele ruse s-au adaptat rapid și au imitat utilizarea de către Ucraina a dronelor comerciale într-o măsură surprinzătoare, având în vedere reticența Ministerului rus al Apărării de a adopta în mod oficial tehnologiile din sectorul privat. Forțele ruse au folosit dronele ca parte a procesului de recunoaștere, permițându-le să își valorifice din ce în ce mai mult puterea de foc.

De-a lungul războiului, au existat cicluri rapide de adaptare, deoarece ambele părți au învățat una de la cealaltă, adoptând tactici și tehnologii care au fost utilizate cu succes și dezvoltând tactici și procedee pentru a-și îmbunătăți apărarea. Mai ales că utilizarea

dronelor, inclusiv de tip kamikaze, a forțat identificarea de măsuri de protecție eficiente. Nu ar fi sustenabil operațional și nici suportabil financiar utilizarea unor sisteme de rachete sol-aer complexe, cum ar fi Patriot, pentru a neutraliza o dronă comercială, de mică valoare, adaptată pentru a livra o încărcătură de luptă. Prin urmare, pe măsură ce tehnicile de contracarare se dezvoltă, acestea vor anula din ce în ce mai mult avantajul tehnologic de care se bucură dronele în prezent.

Dronele nu vor determina înlocuirea actualelor doctrine militare, ci doar adaptarea acestora

Revoluțiile în afacerile militare sunt atât de perturbatoare, încât fac ca vechile arme, moduri de luptă și structuri organizaționale să fie depășite. Astfel, revoluțiile necesită mai mult decât adoptarea pe scară largă a noilor tehnologii. În plus, armatele trebuie să dezvolte noi concepte operaționale, să integreze noi capacități în sistemele militare mai largi și să-și adapteze cultura și structura organizațională. De obicei, acest tip de schimbare nu are loc în timpul războiului, deoarece combatanții sunt concentrați pe lupta imediată și adaptări tactice, fără a-și revizui doctrina și organizarea. În războiul din Ucraina, observăm cicluri rapide de inovare tactică, emulare și dezvoltarea de noi capacități. În timp, aceste cicluri ar putea duce la schimbări mai profunde ale conceptelor operaționale și ale modului în care sunt organizate forțele ruse și ucrainene, ceea ce ar putea revoluționa cu adevărat războiul. După acest standard, conflictul din Ucraina reprezintă, în cel mai bun caz, primele etape ale unei revoluții, deoarece efectele dronelor au fost până acum mai degrabă evolutive.

Când are loc o revoluție militară legitimă, aceasta este de obicei caracterizată de o relație simbiotică între tehnologie și doctrină. Pe măsură ce aceste două variabile interacționează, se desfășoară o dinamică ce creează o schimbare transformatoare care modifică însuși caracterul războiului – ceea ce face o tehnologie revoluționară. Astfel de evenimente reprezintă un progres fundamental în tehnologie, doctrină sau organizare, care face ca metodele existente de desfășurare a războiului să fie considerate învechite. Prin urmare, o revoluție autentică în afacerile militare implică nu doar o nouă tehnologie, ci și o componentă doctrinară adaptată noilor tehnologii. În conflictele menționate anterior, dronele au demonstrat că pot îndeplini diverse

tipuri de misiuni care includ supraveghere aeriană, lovituri de precizie, informații în timp real și cunoaștere îmbunătățită a situației pentru arhitectura C2 (comandă-control). Acest lucru sugerează că, în loc să ducă la modificarea doctrinelor actuale, dronele sunt mai degrabă un multiplicator de forță care întărește practica existentă. O capacitate care produce un efect, atunci când este adăugată și folosită de o forță luptătoare, crește semnificativ potențialul de luptă al acelei forțe și, astfel, crește probabilitatea îndeplinirii cu succes a misiunii.

Un exemplu de tehnologie care a reprezentat o revoluție în afacerile militare este bomba atomică. Datorită forței sale de distrugere, această armă a modificat miza răboiului, strategiile de descurajare și relațiile internaționale. Un alt exemplu îl reprezintă portavionul care, prin interconectarea de multiple tehnologii, oferă capacitatea de a proiecta puterea la distanțe mari, putând, astfel, juca un rol decisiv în cursul războiului.

Măsuri implementate de Armata Română

În acest context, în care utilizarea dronelor pe câmpul de luptă a devenit o necesitate, Armata Română depune eforturi, alături de aliați, pentru a se adapta noii realități. Printre măsurile luate sau în curs de implementare se regăsesc atât achiziția de sisteme de luptă tip dronă, cât și sisteme anti-dronă, dezvoltarea de astfel de capacități prin intermediul ACTTM – Agenția de Cercetare pentru Tehnică și Tehnologii Militare – și înființarea de unități de luptă dotate cu sisteme tip dronă.

În ultima perioadă, România a fost afectată în mod direct de acest război al dronelor, fiind identificate componente provenite de la mai multe astfel de aparate utilizate în conflictul din Ucraina care s-au prăbușit pe teritoriul țării noastre în zona de graniță. Bucățile de dronă căzute în România, deși incidente izolate, cresc riscul unor neînțelegeri, inclusiv între Rusia și NATO, determinând forțele armate române să sporească securitatea din zonă pentru a proteja populația civilă. Printre măsurile implementate pot fi enumerate următoarele: a crescut numărul de militari care au misiuni în această zonă pentru implementarea de măsuri suplimentare, inclusiv subunități de intervenție care să poată acționa în cel mai scurt timp, în funcție de nevoi; există pregătite echipe EOD care să intervină ori de câte ori

vor fi cercetate la fața locului posibile fragmente de drone; s-au instalat mai multe puncte de observație și senzori tereștri; au fost dislocate în zonă mai multe sisteme antiaeriene; a crescut patrularea pe Dunăre cu flotila fluvială; au fost construite adăposturi pentru populația civilă.

În aprilie 2023, România și Turcia au semnat un contract pentru achiziția a 18 drone de tip Bayraktar TB2 (6 platforme a câte 3 drone, fiecare), care vor intra în dotarea Forțelor Terestre Române în cursul acestui an. În decembrie 2022, Ministerul Apărării Naționale și Elbit Systems au semnat contractul pentru achiziția a 21 de drone Watchkeeper X (7 sisteme a câte 3 drone și un centru de comandă, fiecare) pentru Armata Română. Alături de sistemele Patriot și Himars, Armata Română așteaptă intrarea în dotare a primelor sisteme MANPAD (Man-Portable Air-Defence Systems) de tip KP-SAM Chiron din Coreea de Sud. Acestea sunt sisteme de armament antiaeriene ușoare, concepute pentru a proteja militarii și tehnica de pe câmpul de luptă în fața atacurilor aeronavelor, dronelor sau elicopterelor. Armata Română va primi, în următorii ani, mai multe sisteme cu tunuri de 35 de milimetri, foarte performante, inclusiv împotriva roiiurilor de drone, produse de Rheinmetall, și are în vedere achiziția de drone navale.

De asemenea, la sfârșitul anului 2022, a fost demarat procesul de achiziție, pentru început, a 18 sisteme de apărare antiaeriană SHORAD – VSHORAD. Acestea sunt sisteme de rachete antiaeriene cu rază mică și foarte mică de acțiune. În total, se dorește achiziționarea a 30 de astfel de sisteme.

Ca parte a efortului comun pentru a spori măsurile de descurajare și apărare la Marea Neagră, U.S. Army a desfășurat în țara noastră un sistem de tip M-LIDS, destinat combaterii amenințărilor reprezentate de drone. M-LIDS cuprinde un sistem de război electronic împotriva dronelor, sistem de comandă și control, cameră în infraroșu, senzori de identificare a direcției, precum și un radar AN/TPQ-50. Sistemul dispune și de un tun de 30 mm de tip XM914. Sistemele de protecție dezvoltate pe platformele cu roți pe care sistemul este montat sunt de ultimă generație și rezistente la mine și ambuscade.

Și industria de apărare din România se adaptează noii realități impuse de utilizarea dronelor pe câmpul de luptă. Compania românească BlueSpace Technology a anunțat, anul trecut, lansarea unui nou produs inovativ, sistemul de combatere a dronelor UAS,

primul de acest tip fabricat în România. Modelul BS-JDP01 este un echipament defensiv ne-cinetic, portabil și independent, destinat neutralizării vehiculelor aeriene fără pilot (UAV) prin perturbarea principalelor semnale utilizate de sistemele UAS și S-UAS comerciale.

Concluzie

Utilizarea dronelor în conflictul din Ucraina a oferit lecții valoroase, care au influențat tacticile și strategiile militare moderne. Importanța supravegherii continue, eficacitatea loviturilor precise, utilizarea dronelor comerciale și improvizate, vulnerabilitățile la războiul electronic și necesitatea contramăsurilor eficiente, precum și impactul psihologic și economic, toate acestea sunt aspecte esențiale pentru înțelegerea modului în care dronele au schimbat peisajul războiului modern.

De asemenea, utilizarea dronelor a transformat semnificativ tacticile de război, oferind armatei avantaje critice în supraveghere, atacuri precise, reacție rapidă și integrarea în rețele complexe de informații, reducând, în același timp, riscurile și costurile asociate operațiunilor militare tradiționale.

Dronele au schimbat semnificativ și modul în care sunt duse războaiele din punct de vedere strategic, oferind avantaje în proiecția puterii, eficiență operațională, reducerea riscurilor politice și umanitare și adaptabilitate în războiul asimetric și cibernetic. Aceste schimbări au redefinit multe aspecte ale planificării și executării operațiunilor militare moderne. Prin urmare, putem afirma că dronele au devenit o armă din ce în ce mai importantă, chiar dacă nu au revoluționat războiul.

În cazul României, adaptarea strategiei militare în vederea utilizării extinse a dronelor este crucială pentru a răspunde provocărilor moderne de securitate și pentru a menține un avantaj strategic. Investițiile în tehnologie, formare și dezvoltarea doctrinelor sunt pași esențiali pentru integrarea eficientă a dronelor în arsenalul militar românesc, asigurând, astfel, o capacitate sporită de a răspunde rapid și eficient la amenințările contemporane.

Aceste lecții vor continua să modeleze viitoarele doctrine și strategii militare, pe măsură ce tehnologia dronelor evoluează și devine și mai integrată în operațiunile militare globale.

CONCEPTELE DE OPERARE – ELEMENT INDISPENSABIL ÎN DEZVOLTAREA ARMATEI ROMÂNIEI

Comandor (r.) Ovidiu PORTASE

10.55535/GMR.2024.2.1

Military operating concepts are the mandatory starting point for the defence forces design and development. The Consolidated National Defence and the Integrated Joint Force, two operating concepts presented in the Military Strategy of Romania - 2021, provide the necessary vision for the transformation and adaptation of the Romanian Armed Forces and the joint force to the current and future realities of the operating environment.

In this article the author presents some considerations related to the place, role and importance of operating concepts used by the armed forces of other states, accompanied by some examples and points of view that might help to better understand the terms, to develop and implement these concepts and their subsequent concepts, doctrines, and capabilities through which they are operationalized in the Romanian Armed Forces.

Keywords: concepts; development; joint forces; capabilities; Romanian Armed Forces;

Concepte de operare
– element indispensabil în dezvoltarea Armatei României

Motto:
„Coming together is the beginning. Keeping together
is progress. Working together is success”.

Henry Ford

INTRODUCERE

Transformarea și adaptarea sunt procese indispensabile oricărei organizații care își dorește îndeplinirea cu succes a obiectivelor și dezvoltarea sa într-un mediu aflat permanent în schimbare. În cazul forțelor destinate apărării unui stat, aceste procese se desfășoară într-un cadru de lucru stabilit printr-o serie de documente programatice de nivel înalt (strategii, politici, direcționări strategice etc.), care stabilesc starea finală dorită, obiectivele, direcțiile principale de acțiune și alte detalii necesare proiectării și dezvoltării acestor forțe.

Procesul transformării militare este continuu și complex, care a început odată cu înființarea primei structuri de forțe și continuă și astăzi. Teoretizat și pus în practică prin elaborarea și implementarea de noi concepte, strategii, doctrine și capacități, acesta are în prezent scopul de a crește eficiența structurilor militare prin crearea de efecte simultan în mai multe domenii operaționale (terestru, aerian, maritim, spațial și cibernetic), prin integrarea forțelor la nivel întrunit, național și multinațional, prin adaptarea rapidă la schimbările mediului de operare sau prin alte metode care asigură îndeplinirea cu succes a obiectivelor, misiunilor și sarcinilor încredințate acestora.

Unul dintre elementele cheie al acestui proces sunt conceptele noi, inovatoare, acele idei și noțiuni care definesc și descriu contexte și situații viitoare, provocări, probleme și soluții specifice, în cazul de față instrumentul militar al puterii.

Lucrarea de față prezintă câteva considerații legate de locul, rolul și importanța conceptelor de operare utilizate de armatele altor state, însoțite de unele exemple și puncte de vedere ce pot ajuta la o mai bună înțelegere a termenilor, la elaborarea și implementarea cu succes

*Transformarea
și adaptarea
sunt procese
indispensabile
oricărei
organizații
care își dorește
îndeplinirea
cu succes a
obiectivelor și
dezvoltarea sa
într-un mediu
aflat permanent
în schimbare.*

Proiectarea și dezvoltarea forțelor militare reprezintă un proces de durată, care necesită elaborarea de noi concepte și capacități, experimentarea și validarea acestora înainte de a le implementa și întrebuința efectiv.

a acestor concepte și a celor subsecvente acestora, a doctrinelor și capacităților prin care acestea sunt operaționalizate în Armata României. În același timp, această lucrare se dorește a fi o continuare a considerațiilor dintr-un articol propriu, scris în anul 2020 (Portase, 2020), o aprofundare a unui element din strategia propusă pentru dezvoltarea Forțelor Navale ale României – conceptele.

Informațiile conținute în acest articol se adresează tuturor celor interesați de modul în care se pot realiza proiectarea și dezvoltarea forțelor armate ale României, inclusiv celor care ar putea fi vizați de implementarea noilor concepte din domeniul securității și apărării [securitate națională extinsă (SNAp., 2020), apărare națională consolidată, forță întrunită integrată (SMR, 2021) etc.].

Trebuie precizat că informațiile prezentate în această lucrare provin exclusiv din spațiul public, fapt care, chiar dacă a impus acestei lucrări unele limitări provenite din lipsa accesului la documente și discuții cu circulație restrânsă sau care nu au fost făcute publice până acum, oferă avantajul diseminării nelimitate a lucrării în comunități de interes atât din sectorul public, cât și din cel privat.

CONCEPTELE DE OPERARE – LOC ȘI ROL

Natura schimbătoare a mediului de operare și a caracterului acțiunilor militare, apariția de noi amenințări generate de utilizarea unor abordări și capacități inovatoare de către unii actori internaționali constituie factori de risc la adresa securității și apărării naționale. Pentru a fi în măsură să acționeze cu succes în gestionarea acestora, forțele militare trebuie să își adapteze modul de întrebuințare a capacităților curente și viitoare, să se dezvolte sau chiar să se reinventeze. Proiectarea și dezvoltarea forțelor militare reprezintă un proces de durată, care necesită elaborarea de noi concepte și capacități, experimentarea și validarea acestora înainte de a le implementa și întrebuința efectiv.

Un concept poate fi privit ca o noțiune sau idee agreată, prezentată, de regulă, într-un document, care oferă soluții în rezolvarea unei probleme specifice unui domeniu de operare și care poate duce la dezvoltarea unei căi de urmat. Deoarece definirea ambiguă a unui concept sau atribuirea unei denumiri generice acestuia poate crea probleme în loc de soluții, am considerat necesară prezentarea,

mai întâi, a locului și rolului pe care conceptele de operare îl ocupă în lexiconul militar, furnizând și câteva exemple pentru o mai bună înțelegere.

Conceptele militare sunt, de regulă, descrieri ale unei metode sau scheme de întrebuințare a unei anumite capacități militare în realizarea unui scop sau obiectiv declarat. Această descriere poate avea caracter general sau specific și poate varia de la descrierea în termeni generici a întrebuințării forțelor militare, în sensul cel mai larg, și până la specificarea în cel mai mic detaliu a utilizării unui anumit sistem de instruire sau tehnic.

În principiu, procesul de elaborare a conceptelor militare se inițiază atunci când este nevoie să se găsească o soluție la o problemă militară nou apărută/identificată (de exemplu, la apariția unui nou tip de amenințare sau utilizarea de tehnologii emergente/disruptive) sau la o problemă deja existentă (aici se poate găsi o soluție mai bună ca urmare a apariției unei tehnologii noi, printr-o nouă organizare sau tactică etc.).

Literatura de specialitate conține multiple taxonomii în ceea ce privește conceptele militare, însă nu există o ierarhizare general valabilă a acestora. Astfel, potrivit unei ierarhizări folosite în NATO (2021) pentru dezvoltarea și experimentarea conceptelor, conceptele militare includ conceptele strategice, conceptele de operare și conceptele funcționale. Este o clasificare simplă, care nu acoperă, din păcate, spectrul mai larg al utilizării lor la nivel național (pentru a include, spre exemplu, conceptele de nivel tactic aplicabile categoriilor de forțe armate – CFA sau conceptele utilizate de comandamentele de sprijin – CS), făcând, astfel, această ierarhizare inadecvată scopului nostru. Articolul de față propune menținerea ierarhiei prezentate în cadrul Strategiei militare a României/SMR – 2016, dar completată pentru a include și elemente ale ierarhiei utilizate de Schmitt (2002) și Pikner, Zuna, Spisak, Galatik (2013), ierarhie în care conceptele militare sunt clasificate de la general la particular, astfel:

- **concepte instituționale**, care privesc funcționarea instituțiilor militare, în ansamblul lor (credibilitatea strategică; abordarea și planificarea interinstituțională; conceptul unui Centru de Excelență acreditat de NATO – ACT etc.);

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Procesul de elaborare a conceptelor militare se inițiază atunci când este nevoie să se găsească o soluție la o problemă militară nou apărută/identificată (de exemplu, la apariția unui nou tip de amenințare sau utilizarea de tehnologii emergente/disruptive) sau la o problemă deja existentă.

Sintagma „concept de operare” poate fi folosită atât pentru definirea modului de acțiune al mai multor tipuri de structuri de forțe – plecând de la nivelul cel mai înalt (conceptul fundamental/capstone) și până la cel de bază (cornerstone) –, cât și pentru ierarhizarea conceptelor militare potrivit nivelului de ducere a acțiunilor militare (concept strategic, operativ sau tactic).

- **concepte de operare**, care descriu modul de acțiune/operare (operating¹) în care forța militară poate întrebuința capacitățile necesare pentru a răspunde provocărilor militare viitoare, aplicând arta și știința militară în situații definite printr-un anume set de parametri (tip de misiune, mediul de operare, tipul forței, nivelul ducerii acțiunilor militare etc.);
- **concepte funcționale**², care descriu modul de exercitare a anumitor funcțiuni militare (comanda și controlul, manevra, focul, protecția etc.);
- **concepte de facilitare** (enabling) sau **de integrare** (integrating), care descriu capacitățile necesare exercitării unor funcțiuni militare specifice sau care au un caracter integrator (IAMD, MDA³, inter-instituționale, multinaționale etc.); acestea adaugă profunzime și detaliu unuia sau mai multor concepte de operare întrunite.

Avantajul major al acestei ierarhizări este că sintagma „concept de operare” poate fi folosită atât pentru definirea modului de acțiune al mai multor tipuri de structuri de forțe – plecând de la nivelul cel mai înalt (conceptul fundamental/capstone) și până la cel de bază (cornerstone) –, cât și pentru ierarhizarea conceptelor militare potrivit nivelului de ducere a acțiunilor militare (concept strategic, operativ sau tactic).

În ceea ce privește rolul lor, conceptele militare sunt documente polivalente. În principiu, acestea prezintă viziuni sau idei pe care o organizație le folosește pentru a anticipa și a se adapta la provocările emergente ale mediului de operare și pentru a se pregăti din punct de vedere teoretic și practic în rezolvarea problemelor generate de acestea. Sfera lor de aplicare și gradul de detaliere diferă în funcție de nivelul pentru care sunt elaborate (strategic, operativ, tactic) și de domeniul în care acestea vor fi aplicate (operațional, funcțional etc.). În principal, conceptele militare sunt utilizate în definirea soluțiilor necesare

¹ Sintagma/termenul „de operare” (operating) este preferat de mai mulți autori, pentru a evita posibila confuzie în cazul utilizării termenului operațional (operational), termen cu dublu sens – nivel al ducerii acțiunilor militare (operațional/operativ), respectiv atributul specific operațiilor militare (operațional) (n.a.).

² În unele documente mai recente, conceptele funcționale, de facilitare, integratoare și cele ale CFA/CS intră într-o singură categorie – concepte de sprijin întrunite (n.a.).

³ IAMD/Integrated Air and Missile Defense, MDA/Maritime Domain Awareness.

pentru dezvoltarea de noi forțe și capacități sau în elaborarea de noi doctrine, însă pot contribui și la elaborarea strategiilor de dezvoltare instituțională (un exemplu generic este prezentat în figura 1) prin definirea unor viziuni, prezentarea unor abordări sau propunerea unor cadre de lucru ca soluții pentru atingerea unor obiective sau stări finale dorite.

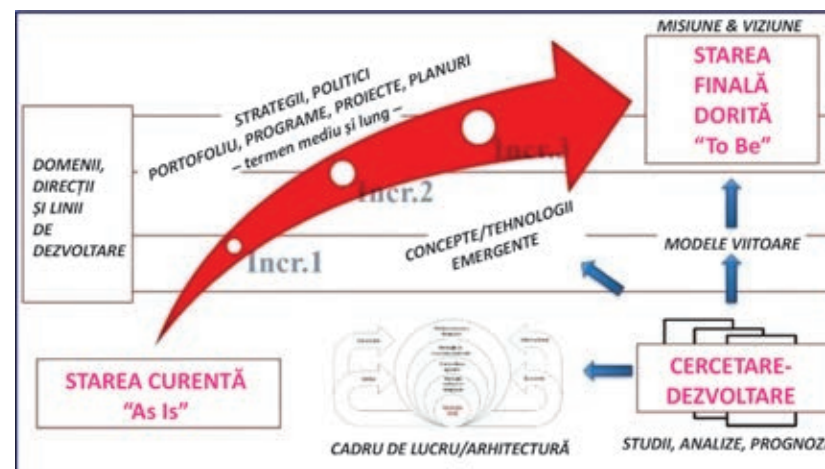

Figura 1: Strategia de dezvoltare a Forțelor Navale Române (Portase, 2020, p. 412).

Conceptele militare fundamentale de operare⁴ sunt, de regulă, conceptele de operare întrunite ce asigură legătura dintre direcționările strategice din domeniul securității și apărării și aplicarea integrată a capacităților forței întrunite. Ele oferă contextul necesar transformării forțelor armate, abordări generale privind rezolvarea unei probleme militare viitoare și cadrul conceptual necesar elaborării conceptelor militare de nivel inferior și dezvoltării de noi capacități. Aceste concepte descriu în linii generale modul în care forța întrunită va acționa pentru ducerea operațiilor peste 15-20 de ani și facilitează elaborarea și experimentarea conceptelor de operare de nivel inferior, precum și dezvoltarea de capacități întrunite prin soluții DOTMLPFI (Doctrină, Organizare, Instruire, Înzestrare, Formare lideri, Personal, Infrastructură, Interoperabilitate). În principiu, Conceptul militar

⁴ Din această categorie fac parte Conceptul fundamental pentru operațiile întrunite al SUA și Conceptul de operare integrat al Marii Britanii, concepte descrise în acest articol (n.a.).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În principal, conceptele militare sunt utilizate în definirea soluțiilor necesare pentru dezvoltarea de noi forțe și capacități sau în elaborarea de noi doctrine, însă pot contribui și la elaborarea strategiilor de dezvoltare instituțională prin definirea unor viziuni, prezentarea unor abordări sau propunerea unor cadre de lucru ca soluții pentru atingerea unor obiective sau stări finale dorite.

Conceptul de operare întrunită abordează aspectele planificării și conducerii pentru probleme militare specifice tipului de campanie sau operație executată sau unui scenariu anume, identifică provocările și capacitățile esențiale necesare și condițiile în care acestea vor fi întrebuițate.

fundamental de operare se bazează pe strategia stabilită pentru îndeplinirea obiectivelor militare, contribuind, astfel, la îndeplinirea obiectivelor naționale, prin desfășurarea de acțiuni întrunită împreună cu alte organizații naționale sau parteneri multinaționali.

Conceptele de operare întrunită sunt concepte de nivel inferior celui fundamental de operare ce descriu modul în care comandantul forței întrunită intenționează a planifica, pregăti, disloca, întrebuița și susține o forță întrunită împotriva capacităților potențiale ale adversarului într-un anumit tip de operație sau în cazul unei situații de criză specifice. Spre deosebire de conceptul fundamental de operare, conceptul de operare întrunit abordează aspectele planificării și conducerii pentru probleme militare specifice tipului de campanie sau operație executată sau unui scenariu anume, identifică provocările și capacitățile esențiale necesare și condițiile în care acestea vor fi întrebuițate. Conceptul de operare întrunit este „motorul transformării” și servește drept îndrumar pentru dezvoltarea și integrarea conceptelor funcționale întrunită și ale CFA/CS și ale capacităților acestora (Joint Operations Concepts, 2003).

Conceptele de operare de nivel inferior sunt folosite alături de conceptele de operare întrunită ca punct de plecare în definirea structurii de forțe bugetate sau în faza de proiect ce va acționa în mediul de operare din viitor, a capacităților viitoare necesare forțelor armate din prezent sau ca bază pentru elaborarea și actualizarea doctrinelor militare. Astfel, aceste concepte identifică o provocare curentă sau viitoare și propun o soluție de îmbunătățire a abilității forței întrunită de a răspunde acelei provocări, inclusiv prin noi căi de întrebuițare a forței întrunită curente, utilizând însă tehnologii viitoare.

Elaborarea conceptelor de operare se face plecând de la rezultatul unor studii de nivel strategic privind tendințele globale de schimbare în diverse domenii (uman, societal, de mediu, tehnologic etc.) pe termen lung (15-20 de ani), influența acestor schimbări asupra mediului de operare viitor, a motivelor pentru care sunt duse războaiele, a modului în care se vor desfășura operațiile viitoare, actorii implicați și capacitățile întrebuițate. Elaborarea și validarea acestor concepte se face, de regulă, sub coordonarea unor structuri specializate în dezvoltarea forțelor viitoare existente la nivelul comandamentelor de nivel strategic, de structuri tip J-7, utilizând un cadru de lucru comun întregii structuri de forțe armate.

CONCEPTELE DE OPERARE LA NIVEL INTERNAȚIONAL

Dintre toate conceptele militare disponibile în spațiul public, din perspectiva acestui articol, cele mai importante pot fi considerate cele ale NATO și ale UE – concepte de operare cu aplicabilitate directă în Armata României, cele ale forțelor armate din statele cu tradiție în elaborarea acestui tip de concepte, cum sunt SUA, Marea Britanie, Franța și alte state occidentale –, armate deschizătoare de drumuri atât în domeniul conceptual, cât și în cel al capacităților militare, dar și cele din state ce pot fi considerate potențiali adversari direcți sau indirecti (Rusia, China, Iran, Coreea de Nord etc.), toate aceste concepte fiind subiecte obligatorii de studiu pentru identificarea potențialelor provocări, probleme și soluții viitoare.

Conceptele militare NATO privesc direct Armata României ca elemente determinante în stabilirea modului de acțiune a forțelor Armatei României în context aliat și a capacităților necesare. Acestea sunt elaborate pe baza direcționărilor strategice conținute de conceptul strategic al NATO, de îndrumările politice ale miniștrilor apărării și de strategia militară a Alianței Nord-Atlantice. Aceasta din urmă, împreună cu conceptele militare de implementare elaborate la nivelul celor două comandamente strategice ale NATO⁵, stabilesc noua linie de bază de nivel militar-strategic privind întrebuițarea și dezvoltarea instrumentului militar al Alianței (Tammen, 2020).

Conceptul pentru descurajare și apărare al zonei euroatlantice (Concept for Deterrence and Defence of the Euro-Atlantic Area/DDA), concept militar elaborat de ACO, operaționalizează noua strategie militară a NATO astfel încât Alianța să facă față dinamicii și complexității mediului de securitate de astăzi. Document clasificat aprobat în 2020, DDA conturează modul de întrebuițare a instrumentului militar al Alianței, aliniindu-l la cerințele războiului modern, întărește postura defensivă a Alianței și rolul său defensiv, stabilește prioritățile militare ale NATO și o nouă abordare la nivel strategic împotriva amenințărilor curente și viitoare.

⁵ Comandamentul Aliat pentru Transformare (Allied Command Transformation/ACT) și Comandamentul Aliat pentru Operații (Allied Command for Operations/ACO).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Conceptele militare NATO privesc direct Armata României ca elemente determinante în stabilirea modului de acțiune a forțelor Armatei României în context aliat și a capacităților necesare. Acestea sunt elaborate pe baza direcționărilor strategice conținute de conceptul strategic al NATO, de îndrumările politice ale miniștrilor apărării și de strategia militară a Alianței Nord-Atlantice.

Conceptul fundamental al NATO pentru ducerea luptei este conceptul militar elaborat de ACT destinat dezvoltării instrumentului militar al Alianței pe o perioadă de 20 de ani. Aprobabil în 2021 și supranumit *Steaua Nordului Militară a NATO*, NWCC oferă o viziune agreată pe termen lung pentru adaptarea militară a NATO și sprijină eforturile Alianței în dezvoltarea forțelor militare, identificarea deficitului de capacități (capability gaps) și recomandările necesare satisfacerii cerințelor viitorului.

Conceptul fundamental al NATO pentru ducerea luptei (NATO Warfighting Capstone Concept/NWCC) este conceptul militar elaborat de ACT destinat dezvoltării instrumentului militar al Alianței pe o perioadă de 20 de ani. Aprobabil în 2021 și supranumit *Steaua Nordului Militară a NATO*, NWCC oferă o viziune agreată pe termen lung pentru adaptarea militară a NATO și sprijină eforturile Alianței în dezvoltarea forțelor militare, identificarea deficitului de capacități (capability gaps) și recomandările necesare satisfacerii cerințelor viitorului. Acesta descrie mediul de operare viitor cu accent pe amenințări și caracterul schimbător al războiului, sugerează o abordare de tip „împins-tras”, prin care să se modernizeze ceea ce Alianța are deja, respectiv să se mențină și să construiască avantaj acolo unde este nevoie pentru a rămâne în fața curbei amenințărilor. NWCC urmărește depășirea oricărui adversar sau amenințare prin gândire, performanță, luptă, ritm, parteneriat și durabilitate prin designul său funcțional; stabilește imperativele necesare organizării și sincronizării eforturilor de dezvoltare a modului de ducere a luptei: superioritate cognitivă, reziliență stratificată, proiecția forței și influenței, comanda trans-domeniu și apărarea integrată multi-domeniu⁶, toate acestea având ca facilitatori critici datele, tehnologia, agilitatea, oamenii, pregătirea și integrarea.

Tot aici trebuie menționat că există un nou concept militar al NATO aflat în faza de elaborare – conceptul pentru operații multi-domeniu (Multi-Domain Operations/MDO). Elaborat în comun de ACT și ACO, conceptul urmează a fi testat și validat în cadrul exercițiilor și sedințelor de instruire viitoare pentru a asigura integrarea celor două noi domenii operaționale – spațial și cibernetic – la viteza, intensitatea și agilitatea pe care NATO trebuie să le utilizeze pentru a-și menține avantajul.

În ceea ce privește conceptele militare la nivelul UE, acestea oglindesc, într-o oarecare măsură, conceptele elaborate și implementate la nivelul NATO, ținând cont că o mare parte a statelor membre ale UE sunt membre ale NATO și constituie pachete unice de forțe NATO-UE. Cu toate acestea, particularitățile structurale și funcționale ale UE implică abordări diferite. Busola Strategică a UE, direcționările

⁶ Allied Command Transformation, *NATO Warfighting Concept*, <https://www.act.nato.int/our-work/nato-warfighting-capstone-concept/>, accesat la 28 septembrie 2023.

strategice specifice și cadrul de lucru constituit de Fondul European de Apărare (EDF), Programul European de Dezvoltare Industrială în Domeniul Apărării (EDIDP), Cooperarea structurată permanentă (PESCO) și Procesul anual de analiză coordonată a apărării (CARD), toate acestea influențează modul în care sunt elaborate și validate conceptele aplicabile în cadrul acțiunilor UE ce implică întrebuintarea instrumentului militar și a capacităților acestuia.

Statul Major Militar al UE, prin Directoratul concepte și capacități, este responsabil pentru dezvoltarea de concepte, doctrine, planificare și dezvoltare capacități, pentru cooperarea cu Agenția Europeană pentru Apărare (EDA) și pentru asigurarea coerenței dintre conceptele militare ale UE și procedurile pentru managementul situațiilor de criză⁷. Familia de concepte ale UE este constituită, în principal, din concepte privind modul de acțiune și capacitățile structurilor de forțe militare de răspuns/reacție rapidă creată în baza Conceptului de națiune-cadru (grupuri de luptă, forțe de reacție rapidă maritime, aeriene etc.), la care se adaugă o serie de concepte instituționale și funcționale (generarea forței, C2, intel, logistică etc.). Recent însă se poartă discuții privind două concepte necesare implementării Busolei Strategice: Cadrul de lucru militar pentru securitate și apărare, respectiv Capacitatea UE de dislocare rapidă.

Dintre statele occidentale, Armata SUA este forța care are, cel mai probabil, cea mai interesantă evoluție în ceea ce privește conceptele de operare de dată recentă, începând de la „*Bătălia aero-terestră*”⁸ și continuând cu seria de concepte de operare care au condus la varianta curentă a conceptului fundamental de operare (Capstone Concept for Joint Operations/CCJO)⁹. Chiar dacă cea mai recentă variantă

⁷ European Union External Action, *European Union Military Staff: Concepts and Capabilities Directorate*, https://www.eeas.europa.eu/eeas/european-union-military-staff-concepts-and-capabilities-directorate_en#top, accesat la 28 septembrie 2023.

⁸ Air Land Battle (ALB) – concept implementat începând cu anul 1982 pentru operaționalizarea strategiei de „localizare” („containment”) și înfrângerea Uniunii Sovietice prin utilizarea operațiilor aeriene și terestre sincronizate, manevra impetuoasă, operația în adâncime și un ritm care să înfrângă forța numeric superioară a sovieticilor, cu accent pe acțiunile militare de nivel operativ. James L. Cook (2020). *The Importance of Joint Concepts for the Planner*, <https://www.459arw.afrc.af.mil/News/Article-Display/Article/2421510/the-importance-of-joint-concepts-for-the-planner/>, accesat la 28 septembrie 2023.

⁹ Joint Vision/JV2010 în 1996, Joint Operations Concepts/JOpsC în 2003, CCJO: Joint Force 2020 în 2012 și CCJO: 2030 în 2018.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Statul Major Militar al UE, prin Directoratul concepte și capacități, este responsabil pentru dezvoltarea de concepte, doctrine, planificare și dezvoltare capacități, pentru cooperarea cu Agenția Europeană pentru Apărare (EDA) și pentru asigurarea coerenței dintre conceptele militare ale UE și procedurile pentru managementul situațiilor de criză.

CCJO este conceptul care, împreună cu Strategia militară națională (National Military Strategy/NMS), reprezintă abordarea militară a președintelui Statului Major al Șefilor CFA (Chairman of the Joint Chiefs of Staff/CJCS) de punere în execuție a Strategiei de securitate națională (National Security Strategy/NDS). Situat ierarhic deasupra tuturor conceptelor întrunite și ale CFA, acest concept reprezintă viziunea CJCS privind forța întrunită viitoare a SUA și furnizează conținutul, rolul și coerența necesară în procesul de proiectare și dezvoltare a forței viitoare pentru un orizont de timp de 8-20 de ani¹⁰. Plecând de la direcționările stabilite prin NSS, strategia de apărare națională (National Defense Strategy/NDS) și NMS, de la caracteristicile mediului de operare întrunit viitor¹¹ și de la problema militară de rezolvat, CCJO stabilește ideea centrală și câteva idei de sprijin, soluția polivalentă de tip DOTMLP¹² adecvată unui set distinct de provocări și probleme operaționale viitoare, direcțiile principale de dezvoltare și întrebuintare a forței întrunite și acțiunile fundamentale necesare îndeplinirii misiunilor în condițiile integrării eforturilor proprii cu cele de la nivel interinstituțional și multinațional (acțiunea unificată/integrată). Supus unui proces amplu și de lungă durată de experimentare și mai multor revizui, odată ajuns la maturitate deplină, acest concept este implementat ca doctrină întrunită a forțelor armate ale SUA¹³.

Conceptele operaționale ale SUA descriu modul în care comandantul forței întrunite va duce operațiile în cadrul unei campanii de nivel operativ, aplicând CCJO în rezolvarea unei probleme militare

¹⁰ Principalele etape ale acestui proces aferent forței întrunite viitoare sunt întrebuintarea forței curente (force employment/operate) – cu orizont de timp 0-3 ani, dezvoltarea forței (force development/adapt) – cu orizont de timp 2-7 ani și proiectarea forței (force design/innovate) – cu orizont de timp 5-15 ani, https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/MECC2019/mecc2019day1brief6_jointfutures_concepts.pdf?ver=2019-10-17-143319-517, accesat la 28 septembrie 2023.

¹¹ NSS, NDS, NMS și studiul privind mediul operațional întrunit (Joint Operational Environment/JOE) sunt documente distincte, elaborate de instituții situate pe diferite niveluri ierarhice de autoritate (președinția SUA, Departamentul apărării, Statul Major Întrunit, respectiv comunitatea de informații, sub coordonarea J-7).

¹² Include capacități materiale și non-materiale.

¹³ Cea mai recentă ediție a doctrinei fundamentale a Armatei SUA prezintă principiile fundamentale și îndrumările generale privind întrebuintarea forțelor armate ale SUA în două volume: „JP-1 vol. 1 – Joint Warfighting” și „JP-1 vol. 2 – Joint Force”, publicate în august 2023 (document clasificat), respectiv iunie 2020.

specifice (operații curente, sprijinul autorităților civile, operații de menținere a păcii, operații militare majore etc.). Aceste concepte identifică provocările, capacitățile de bază necesare și condițiile în care aceste capacități urmează a fi întrebuintate, stabilind, totodată, contextul operațional pentru dezvoltarea și experimentarea conceptelor de sprijin (funcționale, de facilitare, de integrare etc.) și capacitățile operaționale necesare pentru îndeplinirea obiectivelor militare și asigurarea contribuției la îndeplinirea obiectivelor strategice. Din seria conceptelor de operare recente merită amintite conceptul operațional JOAC¹⁴ și conceptele CFA MDO, DMO, JADC2 și EABO¹⁵, ca exemple semnificative pentru aprofundarea subiectului concepte de operare.

Trebuie menționat că, odată cu implementarea NMS din 2018, a apărut o schimbare semnificativă în abordarea conceptuală a operațiilor viitoare ale SUA, ca urmare a direcționării strategice ca forța întrunită să fie capabilă să desfășoare acțiuni militare sub nivelul conflictului armat, ca răspuns la viitoarele tentative de acțiuni hibride de tipul „omuleților verzi”, „milițiilor armate”, campaniilor de dezinformare¹⁶ ș.a. Ca urmare, a fost inițiată elaborarea conceptului de ducere a luptei întrunite (Joint Warfighting Concept/JWC) și s-a trecut de la procesul de dezvoltare a capacităților cerute de concept (Concept-Required Capabilities/CRC) la un proces de dezvoltare a capacităților guvernat de concepte întrunite și de informațiile despre amenințări (concept-driven, threat-informed), similar NATO.

Similar NATO și SUA, elaborarea conceptelor militare utilizate de către forțele armate ale Marii Britanii (UK) se realizează plecând de la contextul strategic, scenariile viitoare, domeniile în care vor avea loc

¹⁴ Joint Operational Access Concept – concept întrunit pentru acces operațional, creat și utilizat de SUA începând cu anul 2012 pentru a răspunde la provocarea/problema accesului operațional într-o zonă în care este utilizată o strategie antiacces și de interdicție (A2AD/anti-access/area denial).

¹⁵ Conceptele de operare ale categoriilor de forțe armate (CFA) ale Armatei SUA: Multi-Domain Operations (MDO) – Forțele Terestre (inițiat în 2013, devenit doctrină în anul 2022); Distributed Maritime Operations (DMO) – Forțele Navale; Joint All-Domain Command&Control (JADC2) – Forțe Aeriene; Expeditionary Advanced Base Operations (EABO) – Pușcașii Marini.

¹⁶ Dryad Global (2021). *No Ordinary Boats: Cracking The Code On China's Spratly Maritime Militias*, <https://channel16.dryadglobal.com/no-ordinary-boats-cracking-the-code-on-chinas-spratly-maritime-militias>, accesat la 28 septembrie 2023.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Odată cu implementarea NMS din 2018, a apărut o schimbare semnificativă în abordarea conceptuală a operațiilor viitoare ale SUA, ca urmare a direcționării strategice ca forța întrunită să fie capabilă să desfășoare acțiuni militare sub nivelul conflictului armat, ca răspuns la viitoarele tentative de acțiuni hibride de tipul „omuleților verzi”, „milițiilor armate”, campaniilor de dezinformare ș.a.

Conceptul forței viitoare (Future Force Concept/FFC), prezentat în anul 2017, combină conceptele de operare specifice domeniilor operaționale într-un singur document, cu scopul de a ghida dezvoltarea forței viitoare într-o manieră coerentă și de a promova o mentalitate întrunită pentru un scop comun, dincolo de orizontul actual al politicilor și resurselor.

schimbări profunde pentru umanitate, amenințările și oportunitățile pe termen lung identificate de studiul tendințelor strategice globale (GST) și al mediului de operare viitor (FOE)¹⁷.

Potrivit raportului Ministerului britanic al apărării întocmit în cadrul procesului de revizuire a politicii de securitate, dezvoltare și politică externă¹⁸, forțele armate ale Marii Britanii vor deveni o forță integrată orientată pe amenințări cu o schimbare continuă a modului de gândire de-a lungul celor cinci domenii de operare: terestru, maritim, aerian, spațial și cibernetic.

Conceptul forței viitoare (Future Force Concept/FFC), prezentat în anul 2017, combină conceptele de operare specifice domeniilor operaționale într-un singur document, cu scopul de a ghida dezvoltarea forței viitoare într-o manieră coerentă și de a promova o mentalitate întrunită pentru un scop comun, dincolo de orizontul actual al politicilor și resurselor. Acest fapt încadrează conceptul într-un continuum al gândirii conceptuale a cărui perspectivă acoperă un interval de timp de 30 ani și este menit să ghideze în mod coerent dezvoltarea forței viitoare (figura 2).

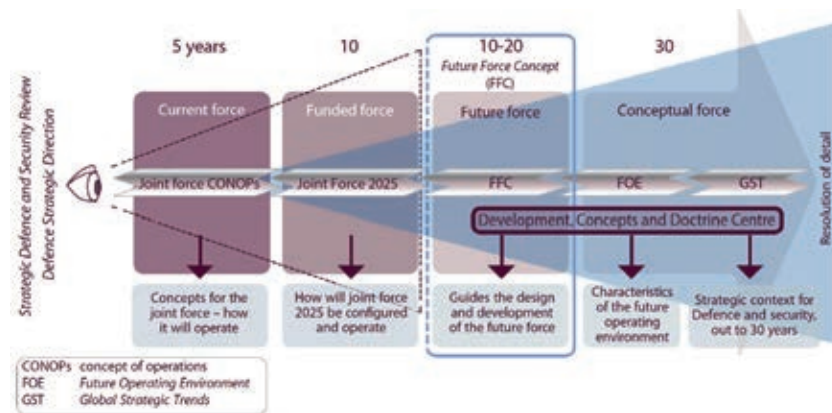

Figura 2: Continuumul dezvoltării forței viitoare
(Joint Concept Note 1/17 – Future Force Concept, 2017)

¹⁷ UK Global Strategic Trends/GST, <https://www.gov.uk/government/publications/global-strategic-trends> și UK Future Operating Environment/FOE, <https://www.gov.uk/government/publications/future-operating-environment-2035>, accesat la 28 septembrie 2023.

¹⁸ Defence in a Competitive Age (2021), <https://www.gov.uk/government/publications/defence-in-a-competitive-age>, accesat la 28 septembrie 2023.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Similar celorlalte concepte prezentate anterior, conținutul FFC include referiri la contextul strategic și mediul de operare viitor (orizont de planificare 2035), la modul de acțiune întrunit, la caracteristicile, provocările și oportunitățile domeniilor de operare, la elementele deduse care pot fi utilizate în elaborarea coerentă a forței viitoare. Destinat înțelegerii mediului de operare viitor, conceptul FFC a fost recomandat spre studiu și înțelegere tuturor celor implicați în formularea de politici și strategii sau dezvoltarea de capacități militare și achiziții, comandanților și personalului de stat major, inclusiv studenților militari. Chiar dacă a fost elaborat pe baza unor documente emise la nivelul anilor 2015 și care nu mai sunt de actualitate, abordarea și principiile pe care a fost construit și promovat FFC sunt demne de reținut.

În prezent, dezvoltarea forței armate a Marii Britanii se desfășoară pe baza Conceptului de operare integrată (Integrated Operating Concept/IOPC), concept publicat în anul 2020¹⁹. IOPC a fost proiectat să răspundă provocării unui context strategic în care liniile de demarcație pace-război, public-privat, afaceri externe-interne, stat-nonstat sunt tot mai neclare și în care competiția strategică a devenit pentru regimurile autoritare o încheștare continuă în care instrumentele de putere militară și non-militară sunt folosite fără restricții, fără a face o delimitare între pace și război.

Ținând cont de această provocare, IOPC stabilește o nouă abordare, transformațională, în care forțele armate trebuie să se dovedească utile în această competiție strategică situată sub pragul războiului și, în același timp, să fie în măsură să facă față unui mod de ducere a unei lupte al cărui caracter se poate schimba foarte rapid. IOPC precizează că integrarea acțiunilor în cele cinci domenii – integrarea multi-domeniu (multi-domain integration/MDI) – trebuie făcută și la nivel tactic, extinzând caracterul întrunit sub nivelul operativ, pentru a putea crea efectul multi-domeniu. Totodată, conceptul impune ca instrumentul militar să fie integrat în antrepriza națională totală (doctrina fuziunii²⁰).

Conținutul FFC include referiri la contextul strategic și mediul de operare viitor (orizont de planificare 2035), la modul de acțiune întrunit, la caracteristicile, provocările și oportunitățile domeniilor de operare, la elementele deduse care pot fi utilizate în elaborarea coerentă a forței viitoare.

¹⁹ Integrated Operating Concept, The Development Concepts and Doctrine Centre (2021).

²⁰ Doctrina fuziunii a fost introdusă în National Security Capability Review (NSCR), 2015. NSCR descrie abordarea colectivă a Regatului Unit cu privire la securitatea națională și oferă rațiunea și scopul Doctrinei Fuziunii, dar nu explică aplicarea sa. The Orchestration of Military Strategic Effects (2021).

Conceptul MDI, un concept britanic experimental de la nivelul anului 2020, pe care se bazează IOPC, tratează integrarea capacităților militare cu alte instrumente ale puterii naționale la nivelul tuturor domeniilor operaționale și la toate nivelurile operaționale (strategic, operativ, tactic).

Pentru aceasta, IOPC se bazează pe un cadru de operare conceptual integrat (Integrated Operating Framework/IOPF²¹), în care se face distincția între activitățile militare de „operare/operating”, respectiv de „ducerea luptei/warfighting”. Potrivit IOPF, forțele trebuie să fie capabile să se adapteze la operarea la diferite niveluri graduale ale capacității de luptă (readiness), concomitent cu păstrarea unei rezerve de forțe, inclusiv cea constituită prin mobilizare, optimizată pentru ducerea luptei. Această diferențiere între a opera și a duce lupta reprezintă o schimbare fundamentală în filozofia militară, schimbare ce implică o gândire foarte diferită despre întrebuințarea instrumentului militar, dezvoltarea de forțe și capacități adecvate și elaborarea unei doctrine care să permită acțiuni competitive decisive împotriva unui adversar care nu face distincția dintre pace și război.

Conceptul MDI²² (figura 3), un concept britanic experimental de la nivelul anului 2020, pe care se bazează IOPC, tratează integrarea capacităților militare cu alte instrumente ale puterii naționale la nivelul tuturor domeniilor operaționale și la toate nivelurile operaționale (strategic, operativ, tactic). Totodată, acesta furnizează o viziune pentru dezvoltarea unei forțe integrate până în 2030 și dincolo de acest orizont, în contextul mai larg al integrării inter-instituționale, cu sectorul privat și aliate. MDI utilizează patru principii de bază (avantajul informației, postura strategică, configurarea pentru medii, crearea și exploatarea sinergiei), urmărește integrarea, sincronizarea și conducerea operațiilor întrunite cu ajutorul funcțiunilor întrunite (C2; intel; focul, informația, manevra și cuprinderea/outreach; sprijinul; reziliența), având ca deziderat nedeclarat integrarea maximală la toate nivelurile și a tuturor actorilor implicați pentru a ajunge, în mod ideal, la fuziune.

Figura 3: Integrarea multi-domeniu (Joint Concept Note 1/20)

²¹ Integrated Operating Concept (2021).

²² Joint Concept Note 1/20 – Multi-Domain Integration (2020).

Pentru înțelegerea corectă a acestui concept, trebuie precizate o serie de aspecte importante legate de sensul unor termeni. În primul rând, MDI utilizează termenul „domeniu operațional cibernetic și electromagnetic” pentru a integra activitățile din domeniul cibernetic cu cele din spectrul electromagnetic într-un singur domeniu; în al doilea rând, MDI utilizează termenul mediu și nu pe cel de domeniu operațional pentru a defini locul în care au loc activitățile militare; în al treilea și nu ultimul rând, MDI nu trebuie confundat cu MDO, acesta din urmă fiind un concept militar al SUA cu o aplicabilitate mai îngustă, care nu înglobează rolul instrumentului militar în sistemul mai larg al nivelului național.

Includerea IOPC și MDI în noua doctrină britanică a apărării²³ demonstrează trecerea acestor concepte de la nivelul experimental la cel de concepte mature, destinate să asigure claritate atunci când se discută despre competiția strategică.

Toate cele de mai sus arată că, în mediul de operare contemporan, abordarea „întrunită” – specifică nivelului operativ – ar putea să nu mai fie suficient de cuprinzătoare, făcând necesară utilizarea unei noi abordări, care să permită integrarea de la nivelul strategic până la cel tactic – *abordarea multinivel*.

CONCEPTELE DE OPERARE ÎN ARMATA ROMÂNIEI

Se poate considera că transformarea fundamentală a Armatei României a fost inițiată la începutul noului mileniu, odată cu implementarea Strategiei transformării Armatei României (STAR, 2007) – o serie de acțiuni și activități legate de dimensionarea, pregătirea și înzestrarea Armatei României pentru a participa la operațiile viitoare și care au vizat, în principal, transformarea forțelor, conceptelor și capacităților. Acest proces de transformare, aflat teoretic în ultima sa etapă (2016-2025) – etapa integrării depline în NATO și în UE –, s-a desfășurat în strânsă corelare cu procesul de transformare a Alianței, având la bază o viziune pe termen mediu și lung și etapele stabilite de STAR-2007.

²³ Joint Doctrine Publication 0-01 – UK Defence Doctrine (2022).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Includerea IOPC și MDI în noua doctrină britanică a apărării demonstrează trecerea acestor concepte de la nivelul experimental la cel de concepte mature, destinate să asigure claritate atunci când se discută despre competiția strategică.

Conceptele utilizate în prezent de Armata României provin dintr-o serie de documente elaborate la diferite niveluri de conducere și la momente diferite (securitate națională extinsă/SNAP.20, capacitate defensivă credibilă/SMR00, credibilitate strategică/SMR16 etc.) și acoperă întreaga gamă a conceptelor de înalt nivel: strategice și militare, naționale și multinaționale.

Transformarea militară a vizat dezvoltarea și integrarea de noi concepte, strategii, doctrine și capacități cu scopul de a îmbunătăți eficiența și gradul de interoperabilitate a forțelor și de adaptare a acestora la schimbările contextului de securitate. Realizarea obiectivelor de transformare a fost condiționată de elaborarea și dezvoltarea unui program coerent și viabil de cercetare și experimentare, de transpunere a conceptelor validate în cerințe și planuri și de încorporarea acestora în programe de înzestrare și instruire prin procesul de planificare a apărării.

Conceptele utilizate în prezent de Armata României provin dintr-o serie de documente elaborate la diferite niveluri de conducere și la momente diferite (securitate națională extinsă/SNAP.20, capacitate defensivă credibilă/SMR00, credibilitate strategică/SMR16 etc.) și acoperă întreaga gamă a conceptelor de înalt nivel: strategice și militare, naționale și multinaționale.

Fiecare dintre acestea are rolul său în proiectarea și dezvoltarea Armatei României pe diferite paliere: conceptele strategice descriu principalele modalități de folosire a Armatei în operaționalizarea Strategiei Militare a României (2000) și definesc direcțiile de acțiune și modul prin care armata va fi structurată, înzestrată și instruită²⁴; conceptele instituționale rezultate din SNAP. și Carta albă a apărării (CA) descriu modul în care Armata României contribuie la asigurarea securității naționale în contextul implementării conceptului de securitate extinsă; conceptele de operare definesc modul de aplicare, în practică, a artei și științei militare și reliefează modul în care acționează forțele armate în vederea implementării conceptelor instituționale la nivel strategic, operativ și tactic; conceptele funcționale descriu modul de acțiune a forțelor armate în domenii specifice/specializate (SMR16).

Conceptele de operare, definite succint în SMR16 și prezentate într-un capitol separat al SMR21, au cunoscut o dezvoltare continuă atât ca prezență, cât și ca pondere în spațiul național. Cele mai relevante pentru lucrarea de față sunt conceptul de apărare națională

²⁴ Strategia Militară a României – securitate militară prin: capacitate defensivă credibilă; restructurare și modernizare; parteneriat operațional intensificat; integrare graduală – 2000 (SMR00).

consolidată (ANC) și conceptul de operare integrat – Forța Întrunită Integrată (FII).

Conceptul de apărare națională consolidată/ANC este prezentat oficial pentru prima dată în Carta albă a apărării-21 ca direcție principală de acțiune pentru dezvoltarea capacităților, ca, mai târziu, SMR21 să stabilească ANC drept concept fundamental de operare al Armatei României în perioada 2021-2024 și să identifice FII – conceptul de operare integrat. Plecând de la concluziile Analizei Strategice a Apărării efectuate în anul 2020 (ASA20) și de la rezultatele unor studii aflate în desfășurare privind previziunile pe termen lung asupra mediului de securitate și de operare²⁵, ANC și FII pot identifica problemele militare și operaționale viitoare și pot furniza soluția specifică, venind, astfel, în sprijinul implementării și revizuirii Programului privind transformarea Armatei României până în anul 2040. La rândul lor, cele două concepte pot furniza cadrul de lucru conceptual pentru elaborarea și experimentarea conceptelor de operare de nivel inferior (pentru acțiunile militare ale CFA și comandamentelor/forțelor de sprijin/CS, concepte funcționale, concepte de facilitare/integrare), asigură baza pentru dezvoltarea de noi capacități prin soluții DOTMLPFI și descriu modul de ducere a operațiilor întrunite în context interinstituțional și multinațional pentru întreaga gamă de operații militare.

Fiind detaliat în SMR21, conținutul celor două concepte nu va fi inclus aici, în schimb vor fi prezentate câteva considerații legate de aceste concepte și cele similare existente la nivel internațional. Chiar dacă cele două concepte trebuie să țină cont de realitățile și condiționările naționale juridice sau de altă natură, ele pot avea ca inspirație elemente din conceptele prezentate mai sus. Unul dintre

²⁵ Majoritatea statelor execută studii și previziuni asupra mediului de operare viitor: Mediul de operare întrunit (Joint Operational Environment 2040/JOE) al SUA; GST & FOE/UK și echivalentele lor din Spania (Panorama of geopolitical trends. Horizon 2040/Operating Environment 2035). Raportul NATO Strategic Foresight Analysis-SFA 2023, lansat în ianuarie 2024, urmărește să inspire gândirea asupra setului de probleme curente și viitoare, să sprijine comunitățile de planificare a apărării aliate, de dezvoltare a modului de ducere a luptei și de dezvoltare a conceptelor în elaborarea produselor lor pentru un orizont de 20 de ani, oferind o bază solidă pentru elaborarea în 2024 a studiului privind mediul de operare viitor – studiu care va evalua caracteristicile actorilor, spațiul de luptă și modurile moderne de ducere a luptei în viitor, <https://www.act.nato.int/activities/allied-command-transformation-strategic-foresight-work/>, accesat la 22 octombrie 2023.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Conceptul de apărare națională consolidată/ANC este prezentat oficial pentru prima dată în Carta albă a apărării-21 ca direcție principală de acțiune pentru dezvoltarea capacităților, ca, mai târziu, SMR21 să stabilească ANC drept concept fundamental de operare al Armatei României în perioada 2021-2024 și să identifice FII – conceptul de operare integrat.

Prin modelul său de integrare a capacităților militare cu capacități ale altor instrumente ale puterii naționale la diferite niveluri, MDI poate ajuta la transpunerea eficientă în realitate a conceptului de apărare națională consolidată și a celui de forță întrunită integrată.

argumentele principale în acest sens este că ANC și FII trebuie să se alinieze sau cel puțin să aibă un numitor comun cu conceptele NATO și UE similare (DDA, NWCC, MDO, Forța militară de răspuns rapid). De asemenea, rezultatele obținute în procesul de elaborare și validare a acestor concepte sau ale altor concepte naționale pot fi utilizate în elaborarea conceptelor Armatei României, folosind o abordare comparativă și paralelă de dezvoltare.

Astfel, ținând cont că ANC asigură o viziune unificată de ducere a operațiilor în viitor, se poate aprecia că există similitudini între ANC și CCJO al SUA, în special în ceea ce privește forța întrunită, situație care favorizează realizarea de comparații și analogii și, de ce nu, de abordări și soluții comune sau asemănătoare (cum ar fi trecerea de la procesul de dezvoltare a capacităților cerute de concept/CRC la procesul de dezvoltare a capacităților, guvernat de concepte întrinite și de informații despre amenințări). Cu toate acestea, rămân unele aspecte neacoperite, situații în care pot fi identificate similitudini și utilizate abordări comune cu alte concepte – cum ar fi utilizarea conceptelor britanice IOPF și IOPC în cazul abordării problemelor legate de circumscrierea activității organizațiilor din sectorul public și privat la cele militare.

În cazul conceptului FII, concept ce are la bază ANC, se pot lua în considerare imperativele și facilitatorii critici prezentați de NWCC, respectiv cerințele familiei de concepte UE pentru forța militară de răspuns rapid, pentru a asigura, astfel, condițiile minimale necesare integrării conceptuale și interoperabilității la nivel aliat și al UE. O contribuție pozitivă remarcabilă în elaborarea FII și ANC o poate aduce conceptul MDI²⁶ al Marii Britanii. Prin modelul său de integrare a capacităților militare cu capacități ale altor instrumente ale puterii naționale la diferite niveluri (domenii operaționale, niveluri ale războiului, interinstituțional, aliate etc.), MDI poate ajuta la transpunerea eficientă în realitate a ANC și FII. Evident, adoptarea MDI trebuie făcută ținând cont de particularitățile naționale, mai ales de compatibilitatea dintre termenii MDI și cei doctrinari românești.

²⁶ Acțiunile integrate multidomeniu reprezintă unul dintre imperativele stabilite de către SMR21.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Puncte de plecare în procesul de proiectare și dezvoltare a forței și capacităților viitoare ale Armatei României, conținutul ANC și cel al FII au un rol determinant atât în forța viitoare bugetată sau programată (forța în dezvoltare), cât și în cea aflată în etapa de proiectare (forța proiect și forța conceptuală). Pentru a furniza informațiile necesare documentelor programatice de tip SNAp., Carta albă a apărării sau SMR pentru orizontul de timp de 4-5 ani, respectiv Directivei de planificare a apărării pentru orizontul de timp de 10 ani, precum și pentru a asigura coerența și continuitatea necesară pe relația resurse-program-capacități dincolo de aceste orizonturi de timp, ar putea fi utilă implementarea modelului continuumului de dezvoltare din Marea Britanie (*figura 2*) în ciclul de dezvoltare al Armatei României. Adoptarea acestui model ar furniza o serie de avantaje, astfel: facilitează alinierea și sincronizarea procesului național cu cele existente în alte state membre ale NATO sau ale UE; permite stabilirea unor programe de cercetare-dezvoltare-inovare pe termen lung, care să stimuleze cercetarea științifică aprofundată și să creeze condițiile necesare dezvoltării și adaptării bazei industriale a apărării la noile tehnologii; oferă mai mult timp procesului de elaborare, experimentare, validare a noilor concepte de operare și tehnologii; informează procesul de instruire prin educație a noilor generații de cadre militare, astfel încât acestea să fie pregătite pentru înțelegerea deplină și utilizarea eficientă a elementelor de noutate din domeniul conceptual și tehnic; extinde orizontul de planificare până la 30 de ani pentru a acoperi, astfel, întreaga durată de viață a tehnicii de luptă principale (nave, aeronave, tancuri etc.) și pentru a oferi o orientare pentru planificarea modernizărilor de la jumătatea ciclului de viață al acestora.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Așa cum am menționat, conceptele de operare ocupă un loc bine determinat și un rol important în dezvoltarea forțelor și capacităților militare viitoare ale unui stat și, implicit, ale alianțelor din care acesta face parte.

Caracterul schimbător al mediului de operare obligă aceste forțe să își modifice modul de întrebuințare a capacităților curente și viitoare

Schimbările recente ale mediului de securitate și de operare, adoptarea noilor concepte strategice, elaborarea setului de documente care fundamentează planificarea apărării la nivel național după alegerile prezidențiale din 2024 constituie argumente suplimentare pentru elaborarea unei noi strategii care să asigure dezvoltarea Armatei României pe baze moderne, occidentale și să o pregătească pentru provocările mediului de operare viitor.

prin parcurgerea unui proces continuu de transformare și adaptare. Conceptele de operare și cele subsecvente acestora abordează problemele viitoare ale mediului în care acționează forțele întrunite, propunând soluții materiale și non-materiale care să conducă la îndeplinirea obiectivelor și misiunilor în situații viitoare definite printr-un anumit set de parametri (tip de misiune, mediul de operare, tipul forței, nivelul ducerii acțiunilor militare etc.). Multitudinea de concepte de operare existente la nivel internațional au o serie de caracteristici care le definesc, le diferențiază sau le aseamănă (forțe integrate, acțiuni și operații multi-domeniu etc.), caracteristici ce pot fi utilizate în dezvoltarea și validarea propriilor concepte naționale.

Aflată teoretic la sfârșit de etapă, transformarea Armatei României poate fructifica oportunitatea acestui moment pentru începerea unui nou ciclu de dezvoltare pe baze și principii noi, comune cu ale altor forțe armate cu care România este aliat sau partener, în care programele deja existente – Armata 2026 și Armata 2040 – pot fi adaptate și integrate. Implementarea unei ierarhizări comune a conceptelor de operare și asimilarea noilor abordări și concepte utilizate de către aliații și partenerii României, concomitent cu trecerea la un nou continuum de dezvoltare a forțelor viitoare, sunt câteva propuneri care pot contribui, de asemenea, la dezvoltarea Armatei României.

În plus, schimbările recente ale mediului de securitate și de operare, adoptarea noilor concepte strategice, elaborarea setului de documente care fundamentează planificarea apărării la nivel național după alegerile prezidențiale din 2024 constituie argumente suplimentare pentru elaborarea unei noi strategii care să asigure dezvoltarea Armatei României pe baze moderne, occidentale și să o pregătească pentru provocările mediului de operare viitor. Elaborată sub forma unui document public, această strategie ar ajuta la o mai bună înțelegere a locului și rolului apărării naționale și a organismului militar în societate, a importanței rezilienței naționale, ar stimula dorința și nivelul de implicare a partenerilor din sectorul public și privat și al populației în acest domeniu, inclusiv în operaționalizarea conceptelor de operare discutate și în transformarea acestora în realitate.

BIBLIOGRAFIE:

1. ACT/Allied Command Transformation, *Centres of Excellence*, <https://www.act.nato.int/about/centres-of-excellence/>, accesat la 28 septembrie 2023.
2. Allied Command Transformation, *NATO Warfighting Concept*, <https://www.act.nato.int/our-work/nato-warfighting-capstone-concept/>, accesat la 2 octombrie 2023.
3. *Carta albă a Apărării* (2021).
4. CJCSI 3030.01A – *Implementing Joint Force Development and Design* (2022), Joint Staff. SUA: Washington.
5. Cook, J.L. (2020). *The Importance of Joint Concepts for the Planner*. Joint Force Quarterly 99, U.S. Naval War College, <https://www.459arw.afrc.af.mil/News/Article-Display/Article/2421510/the-importance-of-joint-concepts-for-the-planner/>, accesat la 23 septembrie 2023.
6. *Defence in a Competitive Age* (2021), <https://www.gov.uk/government/publications/defence-in-a-competitive-age>, accesat la 21 septembrie 2023.
7. Dryad Global (2021). *No Ordinary Boats: Cracking The Code On China's Spratly Maritime Militias*, <https://channel16.dryadglobal.com/no-ordinary-boats-cracking-the-code-on-chinas-spratly-maritime-militias>, accesat la 21 septembrie 2023.
8. European Union External Action, *European Union Military Staff; Concepts and Capabilities Directorate*, https://www.eeas.europa.eu/eeas/european-union-military-staff-concepts-and-capabilities-directorate_en#top, accesat la 28 septembrie 2023.
9. *Integrated Operating Concept* (2021). The Development Concepts and Doctrine Centre. Marea Britanie: SWINDON.
10. Joint Concept Note 1/17-Future Force Concept (2017), https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/643061/concepts_uk_future_force_concept_jcn_1_17.pdf, accesat la 23 septembrie 2023.
11. Joint Concept Note 1/20 – Multi-Domain Integration (2020). The Development, Concepts and Doctrine Centre. Marea Britanie.
12. Joint Doctrine Publication 0-01 – *UK Defence Doctrine* (2022).
13. Joint Operations Concepts (2003). SUA: Washington, <https://smallwarsjournal.com/documents/jopsc.pdf>, accesat la 23 septembrie 2023.
14. *Legea nr. 203 din 16.07.2015 privind planificarea apărării*.
15. *NATO CD&E Handbook – A Concept Developer's Toolbox* (2021), https://www.act.nato.int/wp-content/uploads/2023/05/NATO-ACT-CDE-Handbook_A_Concept_Developers_Toolbox-1.pdf, accesat la 23 septembrie 2023.
16. NWCC – NATO Warfighting Capstone Concept (2021).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

17. Pikner, I. (2015). *Concept Development&Experimentation As Tool For Capability Development*. International conference KNOWLEDGE-BASED ORGANIZATION, <https://www.researchgate.net/publication/284813252>, accesat la 23 septembrie 2023.
18. Pikner, I. (coord.) (2013). *Military Operating Concepts Development*, Puurs, Belgia: SHOPMYBOOK.
19. Pikner, I., Zuna, P., Spisak, J., Galatik, V. (2013). *Military Operating Concepts Development*.
20. Portase, O. (2020). *Coerență, sinergie și sustenabilitate în dezvoltarea Forțelor Navale române pe termen mediu și lung*. Lucrările Conferinței științifice internaționale „Gândirea militară românească”. București: Statul Major al Apărării, pp. 402-427.
21. Schmitt, J.F. (2002). *A Practical Guide for Developing and Writing Military Concepts*. Defense Adaptive Red Team: Working Paper, http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/dod/dart_guide.pdf, accesat la 23 septembrie 2023.
22. *Strategia militară a României – Capacitate defensivă credibilă, pentru o Românie sigură, într-o lume marcată de noi provocări* (2021). București: Ministerul Apărării Naționale.
23. *Strategia militară a României – Forțe armate moderne, pentru o Românie puternică în Europa și în lume* (2016), în *Monitorul Oficial* nr. 789 din 7 octombrie 2016, <http://www.monitoruljuridic.ro/act/strategia-militar-a-rom-niei-din-28-septembrie-2016-for-e-armate-moderne-pentru-o-rom-nie-puternic-n-europa-i-n-lume-emitent-182367.html>, accesat la 22 septembrie 2023.
24. *Strategia militară a României – Securitate militară prin capacitate defensivă credibilă; restructurare și modernizare; parteneriat operațional intensificat; integrare graduală* (2000). București: Ministerul Apărării Naționale.
25. *Strategia de transformare a Armatei României* (2007). București: Ministerul Apărării Naționale.
26. *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024. Împreună, pentru o Românie sigură și prosperă într-o lume marcată de noi provocări* (2020). București: Administrația Prezidențială.
27. Strategic Foresight Analysis 2023 (2024). Allied Command for Transformation/ACT.
28. Tammen, J.W., contraamiral (2020). *NATO's Warfighting Capstone Concept: anticipating the changing character of war*, 9 iulie 2020, NATO Review, <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/07/09/natos-warfighting-capstone-concept-anticipating-the-changing-character-of-war/index.html>, accesat la 23 septembrie 2023.

29. *The Orchestration of Military Strategic Effects* (2021), https://assets.publishing.service.gov.uk/media/60521238d3bf7f04591df707/20210316-OMSE_new_web-O.pdf, accesat la 23 septembrie 2023.
30. *UK Future Operating Environment/FOE*, <https://www.gov.uk/government/publications/future-operating-environment-2035>, accesat la 28 septembrie 2023.
31. *UK Global Strategic Trends/GST*, <https://www.gov.uk/government/publications/global-strategic-trends>, accesat la 12 septembrie 2023.

SUPREMAȚIA ÎN SPECTRUL ELECTROMAGNETIC

Colonel (rtr.) prof. univ. dr. Gheorghe BOARU

Academia Oamenilor de Știință din România

Dr. Adrian-Cristian DAVID

Ministerul Apărării Naționale

10.55535/GMR.2024.2.2

Supremacy in the electromagnetic spectrum provides additional options and increased flexibility in any competition, even other than military conflicts, in addition to greater control of the scale of escalation. It gives policy makers and military leaders the decision space to manage events in real time while denying equivalent decision space to adversaries. At the same time, supremacy in the electromagnetic spectrum requires the collection, analysis and validation of robust information in the following key areas: electromagnetic spectrum sensors, communications, data links, radars, jamming, directed energy and infrared systems, engineering data describing the performance, characteristics and signature information of associated equipment, weapons and platforms, combat support data and modelling and simulation support. The authors describe these topics through a detailed analysis of the importance and role of supremacy in the electromagnetic spectrum.

Keywords: electromagnetic spectrum; electromagnetic environment; electronic supremacy; electronic surprise; electronic warfare;

INTRODUCERE

Studiul importanței supremației în *spectrul electromagnetic (EMS/Electromagnetic Spectrum)* în cadrul acțiunilor militare moderne constituie o componentă esențială a științei și artei militare contemporane. De aceea, în toate armatele moderne, obținerea supremației în spectrul electromagnetic este urmărită cu consecvență în toate fazele conflictelor militare, pe timpul crizelor și chiar la pace.

Putem afirma că spectrul electromagnetic transcende granițele geopolitice, ceea ce face necesară utilizarea, precum și disponibilitatea acestuia în exercitarea guvernării și securității, în desfășurarea comerțului și a altor activități sociale. Prin urmare, specialiștii în domeniul spectrului electromagnetic trebuie să ofere autorităților naționale, factorilor de decizie politică și celor din cadrul militar opțiuni flexibile și sigure privind utilizarea acestuia. Națiunile trebuie să dețină superioritatea EMS pentru a asigura libertatea de acțiune în toate domeniile și pentru a interzice sau a limita același lucru în cazul adversarilor lor. De asemenea, trebuie să existe o integrare deliberată a războiului electronic tradițional, a activităților cyber și de management al spectrului în toate domeniile și în toate mediile operaționale: „Războiul electronic este desfășurat în domeniul electromagnetic operațional pentru a asigura libertatea de acțiune a forțelor proprii și aliate în toate domeniile, concomitent cu interzicerea acestuia adversarilor” (David, 2021).

Ca o consecință a descoperirilor din fizică și electronică, dezvoltarea și perfecționarea tehnicii de luptă convenționale urmează calea creșterii puterii de distrugere, a măririi flexibilității în acțiune și a cadenței de tragere, de sporire a distanțelor, vitezei și preciziei loviturilor, precum și a ameliorării condițiilor de exploatare, întreținere și reparații.

Saltul de la automatizare la cibernetizarea unor elemente ale tehnicii de luptă și, apoi, la realizarea sistemelor de armament a fost determinat de evoluția electronicii și ciberneticii. Etapa următoare o reprezintă integrarea sistemelor automatizate pentru comandă

„Războiul electronic este desfășurat în domeniul electromagnetic operațional pentru a asigura libertatea de acțiune a forțelor proprii și aliate în toate domeniile, concomitent cu interzicerea acestuia adversarilor”.

Utilizarea
electronicii și
informaticii la
navale de luptă
moderne a
generat sporirea
manevrabilității,
creșterea
siguranței
apărării
apropiate,
conducerea
automatizată în
luptă și mărirea
puterii de foc,
a preciziei
și rapidității
calculelor
elementelor de
tragere.

și control și a sistemelor de armament în sisteme cibernetice flexibile, adaptabile la schimbările și la ritmul acțiunilor de luptă.

Datorită performanțelor obținute în domeniile microelectronicii, optoelectronicii și tehnicii laserului, evoluția cea mai spectaculoasă au avut-o sistemele de conducere a focului. Sistemele moderne de conducere a focului, lucrând în diferite regimuri (automat, semiautomat, manual, mixt sau de avarie), sunt capabile să asigure determinarea și calcularea parametrilor țintei, a parametrilor proprii, a corecțiilor balistice datorate muniției folosite și a condițiilor reale de tragere, astfel încât să asigure maximum de probabilitate de descoperire și de lovire a țintei.

În prezent, descoperirea țintelor și, în special, detectarea și identificarea acestora depind în întregime de echipaje, ajutate de sesizoare electrooptice și de alte dispozitive special destinate. Această activitate este îngreunată de utilizarea tot mai extinsă a mascării, a țintelor false și, de multe ori, de volumul imens de informații care trebuie analizate în timpul foarte scurt avut la dispoziție până la deschiderea și executarea focului. Ca atare, devine tot mai necesară extragerea țintelor dintr-un mediu complex și cu bruij puternic, cu o certitudine mai mare și mult mai rapid decât în anii anteriori.

IMPORTANȚA FOLOSIRII SPECTRULUI ELECTROMAGNETIC

La momentul actual, se pune un accent destul de redus pe dirijarea aviației de la sol prin prelucrarea manuală a datelor de radiolocație, prin dirijarea clasică a aviației la obiective, folosind legături necodificate. Orientarea către înzestrarea aeronavelor cu sisteme de navigație autonome sau integrate în sisteme automatizate pentru comandă și control, cu puncte de comandă aeropurtate, cu sisteme automatizate de culegere, prelucrare și afișare a datelor, precum și cu sisteme de armament modern a condus la succese deosebite ale acțiunilor aeriene.

Utilizarea electronicii și informaticii la navele de luptă moderne a generat sporirea manevrabilității, creșterea siguranței apărării apropiate, conducerea automatizată în luptă și mărirea puterii de foc, a preciziei și rapidității calculelor elementelor de tragere. Completată cu mijloace specifice de cercetare și interpretare a datelor, aparatura numerică de navigație și de conducere a navelor,

precum și interconectarea acestora în sistemele de comandă, control, informații și contramăsuri electronice vor asigura creșterea eficacității în operațiile navale.

În actualele condiții ale câmpului de luptă, problema principală este menținerea unui ritm intens de desfășurare a acțiunilor militare. Pentru satisfacerea acestei condiții primordiale, este necesar să se asigure, în primul rând, continuitatea conducerii trupelor, iar în al doilea rând, corelația temporală dintre ritmul acțiunilor de luptă și timpul la dispoziție pentru pregătirea acestora.

Putem considera că realizarea continuității conducerii este, în principal, o problemă de asigurare informațională. De aceea, se pune un accent deosebit pe implementarea și utilizarea eficientă a componentelor ISR (intelligence, reconnaissance, surveillance), urmărindu-se:

- proiectarea unor sisteme integrate de culegere și prelucrare a datelor și de informare în timp real a structurilor decidente;
- complexitatea informațiilor obținute, veridicitatea și oportunitatea acestora prin cumulara datelor culese de întreaga gamă de senzori;
- interconectarea sistemelor de conducere a focului.

Sistemele informatice militare asigură culegerea, conversia, transmiterea, memorarea, prelucrarea datelor, precum și distribuirea rezultatelor la beneficiari, realizând, la toate nivelurile de conducere, o reprezentare accesibilă unei însușiri rapide, corecte și cât mai complete a situațiilor tactice, astfel încât structurile decizionale să poată emite un răspuns imediat și eficace privind angajarea oportună în acțiune a forțelor și mijloacelor disponibile. Funcționarea sistemelor informatice presupune circulația informațiilor într-un volum și cu o viteză corespunzătoare posibilităților mijloacelor de prelucrare automată a datelor și a celor de comunicații conectate în sistemul informațional.

Componentele electronice încorporate în elementele de tehnică militară permit utilizarea acestora cu o eficiență ridicată, devenind indispensabile în descoperirea obiectivelor adversarului atât ziua, cât și noaptea, asigurând lovirea lor cu precizie deosebită. Noile categorii de muniții au rezultat prin integrarea unor tipuri moderne de senzori în echipamente realizate în domeniile computerizării,

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În actualele
condiții ale
câmpului de
luptă, problema
principală este
menținerea
unui ritm intens
de desfășurare
a acțiunilor
militare. Pentru
satisfacerea
acestei condiții
primordiale,
este necesar
să se asigure,
în primul rând,
continuitatea
conducerii
trupelor, iar
în al doilea
rând, corelația
temporală
dintre ritmul
acțiunilor de
luptă și timpul la
dispoziție pentru
pregătirea
acestora.

În cadrul conflictelor militare s-a produs o deplasare profundă și spectaculoasă a efortului către latura informațională, s-a accentuat lupta pentru supremație în folosirea spectrului electromagnetic, ca mediu și suport al obținerii, transmiterii și utilizării eficiente a informației.

microcomunicațiilor, laserelor și radiațiilor în infraroșu, ceea ce a condus la obținerea sistemelor de autoghidaj pentru rachete, bombe, torpile etc., cu o precizie semnificativă în lovirea țintelor.

În condițiile actuale, perspectiva desfășurării conflictelor armate, cunoașterea și stăpânirea utilizării spectrului electromagnetic în situații de criză și război au devenit un factor important în obținerea succesului. În cadrul conflictelor militare s-a produs o deplasare profundă și spectaculoasă a efortului către latura informațională, s-a accentuat lupta pentru supremație în folosirea spectrului electromagnetic, ca mediu și suport al obținerii, transmiterii și utilizării eficiente a informației.

În aceste condiții, războiul electronic a devenit o componentă de bază a acțiunilor militare moderne. El constituie o parte semnificativă a strategiei militare, concentrându-se asupra cercetării și neutralizării elementelor electronice de bază ale adversarului: „Războiul electronic, într-un context foarte general, trebuie perceput ca o interacțiune continuă între mijloacele și sistemele electronice proprii și cele ale adversarului. În acest sens, istoria militară a dovedit că întotdeauna descoperirea și folosirea în luptă a unui sistem electronic nou a determinat adversarul să inițieze cercetări științifice în domeniu pentru dezvoltarea unui sistem de contra-acțiune electronică, părțile în conflict angajându-se, astfel, într-un proces continuu (și, uneori, benefic) de perfecționare a tehnicii de luptă” (Boaru, David, 2022, p. 18).

CONCEPTUL DE SUPREMAȚIE ELECTRONICĂ – ROL ȘI IMPORTANȚĂ

Acțiunile militare moderne se desfășoară deopotrivă în spațiul fizic, determinat de cele trei dimensiuni clasice (lungime, lățime și înălțime), și în șase medii: terestru, naval, aerian, cosmic, cibernetic și electromagnetic. Această bivalență a proceselor și fenomenelor electromagnetice (privite ca spațiu și mediu), completată de amploarea exploziei tehnologice, determină aprecierea că s-ar contura o a patra dimensiune a acțiunilor.

Între acțiunile cinetice, care se desfășoară în cele trei dimensiuni ale spațiului fizic, se stabilesc anumite relații, dintre care unele sunt de mare importanță pentru subiectul abordat. Astfel, extraordinara forță

pe care, începând din cel de-Al Doilea Război Mondial, a dobândit-o aviația face ca, în războiul modern, să nu poată fi realizate operații de un anumit nivel, atât terestre, cât și navale, fără a se realiza securitatea și protecția împotriva acestei categorii de forțe. Această regulă este atât de determinantă, încât a dus la abandonarea termenilor istorici de „război sau bătălie terestră”, „bătălie aeriană”, respectiv „război sau bătălie navală” în favoarea termenilor de bătălie „aeroterestră” și „aeronavală”. A apărut, astfel, conceptul de *superioritate aeriană*, adică necesitatea de a cuceri și a domina cea de-a treia dimensiune a spațiului fizic înainte de cucerirea și stăpânirea celorlalte două dimensiuni.

Acțiunile cinetice care se realizează în spațiul fizic, natura generică a amenințării, istoria ca factor fundamental al configurației actuale și necesitatea de a cuceri și de a domina secvențial cele trei dimensiuni ale sale, pentru asigurarea victoriei totale asupra adversarului, configurează spațiul fizic actual al acțiunilor tactice și operative ale confruntării armate. Obținerea și, ulterior, menținerea supremației (superiorității) în mediile enunțate anterior implică asigurarea unui caracter continuu, activ și integrat al tuturor acțiunilor.

Nuanțarea „superiorității” prin utilizarea termenului superlativ de „supremație” face posibilă exprimarea graduală a diferenței dintre părțile aflate în conflict, de la nivelul unor rapoarte de forțe calculabile și comparabile (în cazul „superiorității”) la cel al exprimării decalajului evident de valoare (în cazul „supremației”). Rezultă că lupta pentru „superioritate” poate fi dusă de adversari comparabili cantitativ și/sau valoric, în timp ce lupta pentru „supremație” este, cu siguranță, apanajul puterilor militare.

Este deja de notorietate influența decisivă a tehnicii asupra transformării spațiului fizic al acțiunilor de luptă. Aplicarea la scenariul războiului actual a unei largi game de tehnici și tehnologii electronice a atins o extindere și o importanță atât de generalizate, încât a condus la apariția denumirii de *spațiu electromagnetic* și integrarea lui în mediile de confruntare militară. Aceasta, ca formă particulară de manifestare a materiei (undă și corpuscul), legată de dimensiunile spațiului fizic și de mediile de confruntare militară, se caracterizează printr-o natură diferită de a celor prezentate anterior.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Acțiunile cinetice care se realizează în spațiul fizic, natura generică a amenințării, istoria ca factor fundamental al configurației actuale și necesitatea de a cuceri și de a domina secvențial cele trei dimensiuni ale sale, pentru asigurarea victoriei totale asupra adversarului, configurează spațiul fizic actual al acțiunilor tactice și operative ale confruntării armate.

Putem defini spațiul electromagnetic ca domeniul de existență al fenomenelor cu caracter electronic și electromagnetic, care sunt utilizate în lupta actuală pentru:

Putem defini spațiul electromagnetic ca *domeniul de existență al fenomenelor cu caracter electronic și electromagnetic*, care sunt utilizate în lupta actuală pentru:

- schimbul de date și informații (în general, C2);
- culegerea de informații (ISR);
- radionavigație, dirijare și lovire.

Importanța acestui spațiu de luptă nu este secundară. De cele mai multe ori, în acest cadru se circumscrie acțiunea destinată inactivării sistemului de comandă și control al adversarului.

Spațiul electromagnetic este definit ca un spațiu cu mai multe caracteristici. În primul rând, deși, din punct de vedere cronologic, spațiul electromagnetic ca dimensiune a câmpului de luptă este anterior spațiului aerian, acesta din urmă a ajuns la maturitate mai rapid decât mediul fundamental al acțiunilor de luptă, în Al Doilea Război Mondial, acțiunile aviației și ale sistemelor antiaeriene având un caracter mult mai relevant și decisiv decât acțiunile de război electronic.

Acțiunile de război electronic executate în conflicte armate ulterioare celui de Al Doilea Război Mondial pot fi considerate consecințe istorice ale cercetărilor încununate de rezultate spectaculoase din perioada 1939-1945. Cu toate că războiul electronic își regăsește începuturile în anul 1905 (conflictul ruso-japonez), se poate considera că prima bătălie în care dominarea practică a spațiului electromagnetic a determinat obținerea victoriei a fost, probabil, bătălia Atlanticului, în care măsurile electronice de luptă antisubmarin le-au permis britanicilor și americanilor să distrugă submarinele germane pe baza mesajelor radio în înaltă frecvență, pe care acestea le transmiteau zilnic la bazele lor. Fiecare dintre conflictele armate ulterioare a dus la configurarea din ce în ce mai accelerată a spațiului electromagnetic în postura de componentă a spațiului de luptă care trebuie cucerită și dominată înainte de bătălia propriu-zisă, pentru obținerea succesului militar.

Pe de altă parte, spațiul electromagnetic constituie mediul în care se produc și evoluează semnalele electronice și/sau electromagnetice. Din punct de vedere cinetic, se cuceresc și se ocupă cele trei dimensiuni ale spațiului fizic. Spațiul electromagnetic se cucerește, se domină și se folosește în beneficiul trupelor proprii prin utilizarea semnalelor. Mai mult, spațiul electromagnetic determină o amenințare particulară,

diferită de amenințarea comună cu distrugerea fizică, pe care însă nu o exclude: „*Distrugerea sau suprimarea fizică a apărării electronice reprezintă acțiunea distructivă de război electronic ce presupune angajarea armelor care folosesc energie electromagnetică directă sau armamentul dirijat pe fascicul electromagnetic, în scopul scoaterii din luptă sau al deteriorării echipamentelor electronice ale adversarului*” (Joint Publication 3-13.1, 2012, p. IV-6).

Amenințarea electromagnetică este o amenințare specifică sistemelor ISR, care afectează numai dispozitivele electronice implicate în comunicații și obținere de date și informații. Conform surselor consacrate domeniului, dar și celor mai recente publicații apărute, se apreciază că avertismentele imediate cu privire la amenințări și actualizări privind țintele sunt asigurate de SIGINT (Signals Intelligence), care este alcătuit din două componente: ELINT (Electronic Intelligence) și COMINT (Communications Intelligence). Astfel, „*ELINT reprezintă informații despre amenințările inamicului și capacitățile sistemelor, cum ar fi radarele, sistemele de rachete sol-aer și legăturile de date non-voce. Furnizează, de asemenea, informații precise despre locație. Cu toate acestea, este susceptibil la înșelare și are dezavantajul că poate intercepta semnale doar pe linia vederii directe. COMINT furnizează informații despre intențiile inamicului și ajută la determinarea structurii de comandă și control a inamicului. Pentru comandanții militari tactici, operațiunile SIGINT includ o capacitate dinamică de actualizare în faza de execuție a operațiilor militare, în special în sprijinul direct al aeronavelor de luptă*” (Wildenberg, 2023, pp. XV-XVI).

Necesitatea de a domina spațiul electromagnetic, adică de a deține superioritatea electromagnetică, devine evidentă dacă se iau în considerare următoarele argumente:

- obținerea libertății de acțiune și asigurarea capacității de execuție sunt grav compromise în eventualitatea inactivării elementelor C2;
- surprinderea, securitatea, coordonarea și flexibilitatea sunt dificil de implementat în cazul existenței unui spectru electromagnetic ostil;
- importanța definirii țintei, orice element al domeniului ISR fiind de greu de înlocuit, indiferent de momentul acțiunii;

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

„ELINT reprezintă informații despre amenințările inamicului și capacitățile sistemelor, cum ar fi radarele, sistemele de rachete sol-aer și legăturile de date non-voce. Furnizează, de asemenea, informații precise despre locație. Cu toate acestea, este susceptibil la înșelare și are dezavantajul că poate intercepta semnale doar pe linia vederii directe”.

Războiul electronic, spre deosebire de lupta cinetică, este o confruntare unidirecțională. Structurile de război electronic reprezintă întotdeauna agresorul. Ele duc acțiuni ofensive, inclusiv pentru căutarea, prelucrarea și diseminarea informațiilor obținute.

- importanța și, mai ales, volumul amenințării electronice și electromagnetice au crescut considerabil, ele putându-se materializa în:
 - capacitatea de detectare, de interceptare și de goniometrare radio pe care o pot oferi platformele aeriene sau aerospațiale;
 - perturbarea semnalelor proprii de către adversar;
 - pericolul continuu al dezinformării electronice;
 - amenințarea cu distrugerea fizică pe care radiațiile o pot provoca dispozitivelor electronice (există posibilitatea de a concentra suficientă energie electromagnetică pentru a provoca distrugerea de la distanță a oricărui tip de mijloace).

Lupta pentru superioritatea electromagnetică stimulează dinamica conceptelor, formelor și procedeele de întrebuințare a forțelor, apariția noilor arme și specialități. Amploarea, diversitatea, subtilitatea, confidențialitatea și eficiența acțiunilor din spațiul electromagnetic au determinat elaborarea unui nou concept de dezvoltare a războiului electronic. Acesta descrie și evidențiază o confruntare specifică, utilizând ca formă de acțiune semnalele electronice și electromagnetice în cele mai noi conflicte.

Se poate afirma că războiul electronic, spre deosebire de lupta cinetică, este o confruntare unidirecțională. Structurile de război electronic reprezintă întotdeauna agresorul. Ele duc acțiuni ofensive, inclusiv pentru căutarea, prelucrarea și diseminarea informațiilor obținute. Sistemele electronice sunt întotdeauna ținte ale structurilor de război electronic. Ele pun în aplicare măsuri de protecție electronică, apte să protejeze din punct de vedere electronic/electromagnetic semnalele proprii.

Există studii și preocupări științifice interesante de explorare a realităților practice care decurg din utilizarea geolocalizării pentru războiul electronic în sistemele din lumea reală. Astfel, interesează inclusiv poziția țintei, erorile în poziția senzorului, orientarea sau viteza și impactul măsurărilor repetate în timp. Problemele care pot fi rezolvate au relevanță directă pentru localizarea și urmărirea cu precizie a UAV-urilor, avioanelor și navelor (O'Donoghue, 2022).

O altă caracteristică importantă constă în faptul că semnalele sunt generate în spațiul electromagnetic, în timp ce echipamentele și dispozitivele care le produc se află în spațiul fizic. În consecință, sistemele de război electronic, la fel ca și sistemele de comunicații și cele ISR, sunt supuse atât amenințării cinetice, având ca efect distrugerea fizică, specifică spațiului fizic, cât și amenințării specifice de suprimare electromagnetică, mult mai comună spațiului electromagnetic. Astfel, capacitatea de reziliență a eșaloanelor operative și tactice, care exploatează aceste sisteme, este întotdeauna legată de această dublă amenințare: „Acțiunile de război electronic, în special la nivel tactic, pot fi utilizate eficient pentru a reduce eficacitatea unui adversar” (Poisel, 2013, p. 1).

Superioritatea electronică poate fi definită ca fiind diferența dintre nivelul cantitativ și calitativ al adversarilor care se confruntă în spațiul electromagnetic. Prin extensie, rezultă că supremația electronică reprezintă momentul în care unul dintre adversari deține o superioritate netă în mijloace de război electronic (în special de atac electronic), având asigurate inițiativa și posibilitatea desfășurării acțiunilor sale în spațiul electromagnetic, fără o ripostă puternică, în timp ce adversarul său nu poate acționa sistematic și organizat cu mijloacele electronice proprii.

În confruntările militare moderne, supremația electronică se obține prin dobândirea supremației în spațiul electromagnetic, acesta fiind un factor esențial al succesului acțiunilor desfășurate în toate mediile: „În radarele moderne, filtrarea, detectarea și procesoarele de semnal și date sunt implementate folosind tehnici digitale” (De Martino, 2018, p. 39).

În funcție de extinderea în timp, în spațiu și în spectrul electromagnetic, supremația electronică poate fi:

- *strategică* (cuprinzând întregul teatru al acțiunilor militare, pe întreaga durată a operațiilor strategice, și întregul spațiu electromagnetic utilizat de părțile aflate în conflict);
- *operativă* (cuprinzând zone importante din teatrul acțiunilor militare, perioade de timp îndelungate și benzi de frecvență largi, dar compartimentate);
- *tactică* (cuprinzând raioane, perioade de timp și un spectru de frecvențe limitat, dar suficient pentru o acțiune de nivel tactic).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Supremația electronică reprezintă momentul în care unul dintre adversari deține o superioritate netă în mijloace de război electronic (în special de atac electronic), având asigurate inițiativa și posibilitatea desfășurării acțiunilor sale în spațiul electromagnetic, fără o ripostă puternică, în timp ce adversarul său nu poate acționa sistematic și organizat cu mijloacele electronice proprii.

Lupta pentru obținerea și menținerea supremației electronice cuprinde:

- neutralizarea mijloacelor electronice ale adversarului, inclusiv prin distrugerea lor fizică;
- protecția electronică a forțelor proprii;
- păstrarea inițiativei în gestionarea spațiului electromagnetic;
- asigurarea *surprinderii electronice* a adversarului și prevenirea producerii acesteia de către adversar în rândul forțelor proprii.

Supremația în spațiul electromagnetic se poate obține, chiar și atunci când nivelul tehnologic nu este unul foarte ridicat, prin:

- identificarea și gestionarea corectă a amenințărilor în spațiul electromagnetic;
- asigurarea funcționării ireproșabile a tehnicii de comunicații și de război electronic;
- rechiziționarea unor categorii performante de tehnică de la alți utilizatori (inclusiv tehnică performantă capturată);
- managementul abil al spațiului electromagnetic, în spectru și în timp, în folosul forțelor proprii, prin:
 - planificarea riguroasă a tuturor emisiilor;
 - gestionarea strictă a regimului de putere;
 - organizarea minuțioasă a traficului radio;
 - folosirea simultană a mai multor game de frecvență;
 - colaborarea strânsă dintre structurile abilitate să folosească spațiul electromagnetic;
 - exercitarea unui control competent și eficient atât în plan administrativ, cât și în plan operațional;
 - executarea ireproșabilă a lucrului în spațiul electromagnetic de către toți utilizatorii și folosirea eficientă a frecvențelor alocate;
 - nivelul ridicat de pregătire a personalului;
 - integrarea acțiunilor din spațiul electromagnetic în toate operațiile și asigurarea unui sprijin eficient și complementar între structuri, arme și specialități.

Cu toate acestea, pentru obținerea supremației electronice, nivelul tehnologic al mijloacelor utilizate, precum și gradul de integrare al acestora în sistemele de conducere a acțiunilor de luptă rămân probleme fundamentale. Implementarea mijloacelor electronice

performante este una dintre condițiile necesare pentru asigurarea libertății de acțiune în spațiul electromagnetic și crearea premiselor de prevenire a surprinderii electronice: „*Tehnicile de război electronic de succes necesită dispozitive electronice mature, eficiente, de mare putere, de înaltă frecvență și fiabile, în care alegerea tehnologiei de activare depinde de domeniul de aplicare*” (Lambrechts, Sinha, 2017, p. 5).

Există un interes tot mai crescut în războiul electronic (EW) în spațiu datorită avantajelor strategice pe care le oferă sateliții. Ca urmare a pozițiilor lor înălțate, aceștia pot vedea o distanță mare și pot rămâne operaționali pentru perioade îndelungate. Deși sateliții pot fi atacați cinetic, există totuși dificultate în realizarea acestui lucru, deoarece sunt mici și se află departe. Acest lucru îi face valoroși ca platforme EW (Adamy, 2021).

SURPRINDEREA ELECTRONICĂ – ELEMENTUL NECESAR OBȚINERII SUPREMAȚIEI ÎN SPECTRUL ELECTROMAGNETIC

Surprinderea electronică reprezintă rezultatul unei acțiuni concepute, planificate, organizate, conduse și executate astfel încât să aibă un caracter neașteptat pentru adversar, pentru care acesta să nu fie pregătit sau pentru a-l pune în situația de a identifica mai greu măsurile de contracarare necesare.

Constituind un principiu important al strategiei militare, surprinderea, în general, și surprinderea electronică, în particular, contribuie substanțial la obținerea succesului în acțiunile militare. Fiind net diferită de surprinderea realizată pe plan cinetic, prin acțiuni de luptă, surprinderea electronică are o serie de particularități, precum:

- este puternic tehnologizată, digitizată, cibernetizată, automatizată;
- depinde de o serie de fenomene și procese fizice (aspectul ondulatoriu și corpuscular al radiațiilor electromagnetice, propagarea și clasificarea undelor etc.);
- este confidențială, subtilă și, în general, eficientă;
- presupune o serioasă pregătire științifică a celor care o concep, planifică, organizează și conduc, precum și un profesionalism desăvârșit al executanților, cărora, de asemenea, li se impune o pregătire la cel mai înalt nivel;

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Surprinderea electronică reprezintă rezultatul unei acțiuni concepute, planificate, organizate, conduse și executate astfel încât să aibă un caracter neașteptat pentru adversar, pentru care acesta să nu fie pregătit sau pentru a-l pune în situația de a identifica mai greu măsurile de contracarare necesare.

Surprinderea electronică poate fi strategică, operativă și tactică și se obține prin aplicarea riguroasă a măsurilor de mascare electronică de către toți utilizatorii spațiului electromagnetic.

- poate provoca daune mai mari decât lovirea (distrugerea) fizică a unor arme preponderent energetice (aviație, artilerie, tancuri etc.);
- acționează la distanțe și cu viteze extrem de mari, dincolo de frontiere sau liniile de contact.

Surprinderea electronică poate fi strategică, operativă și tactică și se obține prin:

- păstrarea confidențialității asupra concepției acțiunilor, în general, a celei de întrebuițare a mijloacelor electronice, în particular;
- dezinformarea adversarului privind intențiile proprii cu ajutorul *animării electronice false* a zonei de responsabilitate;
- pregătirea disimulată și declanșarea la momentul oportun a atacului electronic;
- executarea manevrelor în timp, în spațiu și în spectrul electromagnetic, precum și a atacului electronic acolo unde adversarul se așteaptă mai puțin;
- întrebuițarea unor mijloace și procedee noi de luptă, mai puțin cunoscute de către adversar;
- folosirea conjugată a efectelor produse de condițiile meteorologice grele, a întunericului, a vizibilității reduse, a terenului inaccesibil, a acțiunilor forțelor speciale etc. cu cele specifice spațiului electromagnetic;
- asigurarea unui nivel constant al traficului (lucrului) mijloacelor electronice pe tot parcursul pregătirii și desfășurării acțiunilor;
- aplicarea riguroasă a măsurilor de mascare electronică de către toți utilizatorii spațiului electromagnetic.

Pentru evitarea surprinderii electronice, este necesară o permanentă monitorizare a spațiului electromagnetic, precum și identificarea și soluționarea oportună a amenințărilor în spațiul electromagnetic (prioritar a celor imediate), menținerea unei capacități ridicate de ripostă a forțelor (în special a celor de război electronic), executarea unor acțiuni dinamice și complexe pentru acoperirea electronică a zonelor de interes și de responsabilitate, zădărnicierea acțiunilor de dezinformare electronică ale adversarului, organizarea temeinică a sprijinului și asigurării de luptă.

Controlul spectrului electromagnetic (EMS/Controlling of the electromagnetic spectrum) este crucial pentru succesul pe câmpul de luptă modern. Un exemplu poate fi următoarea situație: în 2020, Secretarul Apărării, Mark T. Esper, a scris: „Acele provocări (din partea adversarilor de nivel similar sau apropiat) au expus dependența intersecțională a forțelor SUA de EMS” (O'Donoghue, 2022, p. 1). Mai târziu, în acel document, el a introdus o schimbare organizațională semnificativă în modul în care Statele Unite trebuie să abordeze operațiile în domeniul EMS (EMSO). Aceste schimbări doctrinare și de politică subliniază ce înseamnă *tonul* pentru importanța războiului electronic (EW) ca și componentă principală a operațiilor militare moderne.

Logistica impecabilă, disciplina și conducerea fermă în utilizarea spațiului electromagnetic trebuie, de asemenea, să contribuie la prevenirea surprinderii electronice, ca premisă și element al surprinderii generale. La acest moment, realizarea surprinderii electronice este totuși dificil de realizat. Măsurile executate permanent, încă din timp de pace, de către toate armatele moderne (și nu numai) determină un nivel ridicat de dificultate în ceea ce privește realizarea acestui deziderat.

Din această perspectivă, în cadrul acțiunilor moderne ale mileniului trei, războiul electronic nu va fi cu nimic mai prejos decât forțele terestre, aviația sau marina, ale căror operații trebuie să le însoțească permanent, subtil și confidențial, ca multiplicator de putere, ca principală sursă de informații și sprijin eficient al forțelor.

CONCLUZII

Natura domeniului războiului electronic s-a schimbat în ultimii ani și se află într-o stare de schimbare accelerată. Aceste transformări importante în domeniul războiului electronic includ:

- recunoașterea mediului electromagnetic ca un spațiu de luptă distinct;
- arme electronice ghidate noi și extrem de periculoase;
- tehnologii noi, care afectează atât precizia, cât și letalitatea armelor (Adamy, 2015).

Discuțiile despre rolul acestora duc la noile arme, dar și la natura și eficacitatea măsurilor de EW pentru contracararea acestor arme.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În cadrul acțiunilor moderne ale mileniului trei, războiul electronic nu va fi cu nimic mai prejos decât forțele terestre, aviația sau marina, ale căror operații trebuie să le însoțească permanent, subtil și confidențial, ca multiplicator de putere, ca principală sursă de informații și sprijin eficient al forțelor.

Atât acțiunile tradiționale deschise, cât și angajarea clandestină oferă opțiuni extinse pentru partea care posedă supremația electronică. Supremația electronică oferă capacitate și acces potențial persistent la ținte cu viteze mari, unde multe alte capacități necesită timp extins, resurse și mișcări de trupe pentru a putea fi folosite.

Provocările spațiului electromagnetic depășesc cu mult spațiul de luptă militar. Spațiul electromagnetic este reutilizat pentru tehnologiile comerciale mobile de bandă largă pentru a susține creșterea economică și prosperitatea, ceea ce limitează și mai mult libertatea de acțiune în domeniul militar. Aceste tehnologii, deși reprezintă noi oportunități pentru economie, prezintă, de asemenea, noi provocări în continuumul concurenței, deoarece mediul operațional electromagnetic devine din ce în ce mai aglomerat, contestat și constrâns (într-un cuvânt, complex).

Supremația în spectrul electromagnetic necesită colectarea, analiza și validarea de informații solide a următoarelor domenii-cheie: senzorii din spectrul electromagnetic, comunicații, legături de date, radare, bruij, energie direcționată și sisteme cu infraroșu, date de inginerie, care descriu performanța, caracteristicile și informațiile despre semnătură ale echipamentelor, armelor și platformelor asociate, date de sprijin de luptă și suport pentru modelare și simulare.

Atât acțiunile tradiționale deschise, cât și angajarea clandestină oferă opțiuni extinse pentru partea care posedă supremația electronică. Supremația electronică oferă capacitate și acces potențial persistent la ținte cu viteze mari, unde multe alte capacități necesită timp extins, resurse și mișcări de trupe pentru a putea fi folosite.

Datorită multiplelor mijloace de cercetare de care dispune astăzi un potențial adversar, nu mai este posibilă inducerea lui în eroare prin măsuri unilaterale, fiind necesară o combinație ingenioasă a acestora, astfel încât adversarului să-i provină aceleași date false din cât mai multe surse, care să fie suprapuse măsurilor de ascundere eficientă. Pe de altă parte, „vulnerabilitățile sporesc direct proporțional cu nivelul tehnologic implementat în construcția și funcționarea echipamentelor (mai ales digitale)” (David, 2021).

Putem conchide că supremația electronică aduce avantaje importante oricărei strategii de impunere a costurilor. Prin dezvoltarea de capacități inovatoare de spectru electromagnetic asimetric, orice stat își poate proteja capacitățile proprii costisitoare de întreruperi sau uzură, în același timp negând sau degradând eficiența sistemelor moderne ale adversarilor.

BIBLIOGRAFIE:

1. Adamy, D.L. (2021). *EW 105: Space Electronic Warfare*. Londra: Publisher – Artech House.
2. Alexandrescu, C., Alexandrescu, G., Boaru, Gh. (2010). *Sisteme informaționale militare – servicii și tehnologie*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”.
3. Boaru, Gh., David, A.-C. (2022). *Componente tehnice și tehnologice ale războiului informațional*. Craiova: Editura SITECH.
4. David, C. (2021). *Războiul electronic – componentă de bază a războiului informațional*. În *Revista Infosfera*, nr. 1.
5. O'Donoghue, N.A. (2022). *Practical Geolocation for Electronic Warfare using Matlab*. Londra: Publisher – Artech House.
6. Field Manual FM 3-36. *Electronic Warfare* (noiembrie 2012). US Army: United States Government.
7. Field Manual FM 3-12 (FM 3-38) *Cyberspace and Electronic Warfare Operations* (aprilie 2017). US Army: United States Government.
8. Field Manual FM 3-13. *Inform and Influence Activities* (ianuarie 2013). US Army: United States Government.
9. Joint Publication 3-13.1. *Electronic Warfare* (februarie 2012). SUA: Joint Chiefs of Staff, Februarie 2012.
10. Lambrechts, W., Sinha, S. (2017). *Signals and Communication Technology-Sig-Based Re-Engineering of Electronic Warfare Subsystems*. Elveția: Publisher – Springer, Cham.
11. De Martino, A. (2018). *Introduction to Modern EW Systems Second Edition*. Londra: Publisher – Artech House.
12. Poisel, R.A. (2013). *Information Warfare and Electronic Warfare Systems*. Londra: Publisher – Artech House.
13. Wildenberg, Th. (2023). *Fighting in the Electromagnetic Spectrum*. Annapolis: Publisher – Naval Institute Press.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

LOITERING MUNITIONS – UN POSIBIL „GAME CHANGER” ÎN RĂZBOIUL VIITORULUI

Locotenent-colonel instructor avansat
drd. Claudiu Valer NISTORESCU

Facultatea de comandă și stat major,
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București
10.55535/GMR.2024.2.3

While the nature of warfare remains constant, it is important to acknowledge that its character is evolving due to the influence of new technologies and weapon systems. Recent armed conflicts, such as those in Nagorno-Karabakh, Ukraine, and the Gaza Strip, highlight the importance of technology in military operations' planning and execution, as well as the need to integrate new technologies and weapon systems within the existing military capabilities in order to enhance their effectiveness.

Loitering munitions, also known as “kamikaze drones” or “suicide drones”, are new and versatile weapons that are increasingly used in both conventional and unconventional military confrontations. Military organizations show growing interest in the opportunities and benefits of using these new capabilities. In this context, we aim to investigate the integration of these capabilities into land operations, with a focus on their potential to shape future battlefields and warfare. The study topic is of interest to military planners, military commanders, and defence decision-makers.

Keywords: loitering munitions; operational asymmetries; positions of advantage; windows of opportunity;

INTRODUCERE

Oferirea unui răspuns la întrebarea dacă munițiile de tip *loitering* pot deveni, în viitor, un *game changer* reprezintă o sarcină dificil de îndeplinit, având în vedere multitudinea de factori ce influențează caracterul conflictelor și al luptei armate. În mod constant, organizațiile militare au depus eforturi pentru a identifica modul în care conflictele și lupta armată vor evolua. Acest deziderat este explicabil, având în vedere nevoia permanentă de a devansa potențialii inamici și de a contracara acțiunile acestora destinate surprinderii doctrinare, acționale sau tehnologice. Astfel, de multe ori, teoreticienii militari, bazându-se pe evaluări minuțioase ale conflictelor și luând în considerare tendințele existente în evoluția tehnologiilor, au înaintat soluții pentru pregătirea forțelor armate astfel încât să obțină succesul în viitoarele confruntări. Respectivul soluții au vizat noi repere doctrinare privind organizarea și întrebuințarea forțelor¹, angajarea unor noi sisteme de armament în scopul câștigării unui avantaj decisiv², abordarea unor tactici noi, care să compenseze asimetriile existente³. Totuși, nu de puține ori, scolasticii au eșuat în a anticipa corect caracterul unui viitor conflict, istoria oferind suficiente exemple ale unor predicții greșite (Cohen, 2020, p. 5). Motivele pentru aceste eșecuri sunt variate, ele incluzând: identificarea eronată a potențialilor adversari și a evoluției capabilităților acestora, aprecierea defectuoasă a modului în care tehnologiile prezentului și produsele acestora influențează și modelează cerințele viitorului

În mod constant, organizațiile militare au depus eforturi pentru a identifica modul în care conflictele și lupta armată vor evolua. Acest deziderat este explicabil, având în vedere nevoia permanentă de a devansa potențialii inamici și de a contracara acțiunile acestora destinate surprinderii doctrinare, acționale sau tehnologice.

¹ Facem referire la Diviziile blindate germane pe timpul celui de Al Doilea Război Mondial. Aceste entități tactice au fost o inovație, prin organizarea lor respectând principiul *armelor întrunite*. Ele reuneau structuri de tancuri, infanterie mecanizată, artilerie autopropulsată, precum și elemente de cercetare, apărare antiaeriană și geniu, acestea din urmă dispunând de mobilitate similară cu a elementelor de manevră. (n.a.)

² Superioritatea forțelor SUA în cadrul operației *Desert Storm* (1991) s-a datorat, în mare parte, unor noi sisteme de armament, ele fiind reunite sub denumirea *The Big Five*: tancul M1 Abrams, vehiculul de luptă al infanteriei M2 Bradley, elicopterele AH-64 Apache și UH-60 Black Hawk, sistemul de apărare antiaeriană MIM-104 Patriot. (n.a.)

³ Acțiunile insurgente specifice conflictelor din Irak și Afganistan au presupus o adaptare a forțelor angajate în operații în cele două teatre de operații. Această adaptare a presupus o reconsiderare a doctrinei și, implicit, ajustarea tacticilor, tehnicilor și procedurilor de operare. (n.a.)

În cazul munițiilor de tip *loitering*, teoreticienii militari prospectează modul în care acestea pot impacta caracterul luptei armate. Ele au fost utilizate cu succes, pentru prima dată, în anul 2019, de către rebelii Houthi, într-un atac asimetric și neconvențional asupra a două rafinării de petrol din Arabia Saudită.

câmp de luptă, ignorarea indicatorilor necesari realizării unei adaptări oportune a propriilor capacități militare.

Și în cazul munițiilor de tip *loitering*, teoreticienii militari prospectează modul în care acestea pot impacta caracterul luptei armate (Williams, 2017). Ținând cont de aceste aspecte, considerăm că explorarea modului în care aceste noi capacități de lovire performează reprezintă un subiect de interes, îndeosebi pentru organizația militară, dar și pentru publicul larg.

Din punct de vedere metodologic, pentru orientarea efortului de cercetare am stabilit o serie de întrebări critice care să sprijine demersul științific realizat. Răspunsul la aceste întrebări oferă premisele pentru a identifica modul în care aceste muniții își vor găsi locul pe scena viitoarelor conflicte. Realizarea unei corelații între caracteristicile tehnico-tactice ale modelelor analizate și cerințele operațiilor terestre a permis identificarea unor oportunități de angajare a acestor capacități, inclusiv avantajele și dezavantajele apărute în urma exploatarea lor. Analiza de conținut a imaginilor și materialelor video, îndeosebi din cadrul conflictului ruso-ucrainean, a permis evaluarea efectelor create de aceste muniții, dar și identificarea unor *pattern-uri* în întrebuințarea lor. Trebuie subliniat faptul că anumite informații referitoare la modul de întrebuințare a acestor sisteme pe câmpul de luptă pot fi limitate din rațiuni ce țin de securitatea informațiilor. De asemenea, unele conținuturi media ce pun în evidență efectele create de munițiile de tip *loitering* pot fi alterate în scopul influențării unui anumit public țintă.

CE SUNT MUNIȚIILE DE TIP LOITERING?

Munițiile de tip *loitering* au fost utilizate cu succes, pentru prima dată, în anul 2019, de către rebelii Houthi, într-un atac asimetric și neconvențional asupra a două rafinării de petrol din Arabia Saudită. La acel moment, evaluările post-atac făceau referire la niște capacități de lovire necunoscute, similare dronelor și având forma literei grecești Delta. Ulterior, s-a dovedit că în cauză au fost sistemele iraniene Shahed 131 (Rubin, 2023). Atacul, prin unicitatea și ingeniozitatea lui, a fost un semnal de alarmă pentru comunitatea internațională nu numai asupra existenței unei noi capacități de lovire, ci și asupra faptului că legislația internațională nu acoperă satisfăcător acest domeniu (Block, 2019). Un an mai târziu, în cadrul conflictului

din Nagorno-Karabakh, aceste muniții au fost folosite în cadrul operațiilor de luptă convenționale, îndeosebi în faza de modelare a spațiului de luptă, urmărind neutralizarea sistemelor de apărare antiaeriană ale forțelor armate armene (Shaikh, Rumbaugh, 2020). Demonstrându-și utilitatea în luptă, prin abilitatea de a lovi ținte, prin surprindere și într-o modalitate neașteptată, aceste sisteme de armament sunt într-o permanentă dezvoltare. Notorietatea lor a crescut semnificativ pe timpul conflictului ruso-ucrainean, iar diversificarea modului lor de întrebuințare a contribuit la creșterea interesului organizațiilor militare pentru identificarea potențialului de a întrebuința aceste capacități în operațiile militare, stimulând dezvoltarea lor (Waechter, 2023).

Acest tip de muniții reprezintă un vector de lovire inovativ, care integrează tehnologii moderne, oferindu-i atât capacități de lovire precisă, cât și capacități ISR (Intelligence, Surveillance and Reconnaissance).

Deși dispun de tehnologii similare celor integrate la nivelul UAS-urilor (Unmanned Aircraft System), este greșit a încadra această capacitate în categoria *dronelor*, ea constituindu-se într-una aparte. Acest vector de lovire împrumută, de asemenea, caracteristici ale rachetelor inteligente, specialiștii în domeniu subliniind acest lucru (Deveraux, 2022). Noi analize fac referire la faptul că aceste capacități de lovire se comportă similar cu rachetele balistice de precizie, în situația în care coordonatele țintei sunt presetate și nu mai este necesar un survol prelungit, în căutarea țintei. În consecință, aceste muniții, prin caracterul lor inovativ, oferă organizației militare o capacitate versatilă, letală și extrem de precisă. Avantajul lor vine din abilitatea de a survola câmpul de luptă pentru un anumit timp, în scopul alegerii, supravegherii și lovirii țintei sau de a acționa într-un mod autonom pentru lovirea unor ținte prestabilite.

CARE SUNT PRINCIPALELE CARACTERISTICI TEHNICO-TACTICE ALE MUNIȚIILOR LOITERING?

Configurația sistemului de armament depinde, în primul rând, de destinația acestuia și de natura efectelor urmărite. În funcție de acestea, sistemul este proiectat tehnic având ca reper cerințe ce țin de *raza de acțiune, masa muniției transportate și autonomia de zbor*. Pornind de la aceste repere tehnice fundamentale, rezultă o serie de caracteristici tactice ce permit realizarea de efecte la toate nivelurile operațiilor militare.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Capabilitățile de lovire se comportă similar cu rachetele balistice de precizie, în situația în care coordonatele țintei sunt presetate și nu mai este necesar un survol prelungit, în căutarea țintei. În consecință, aceste muniții, prin caracterul lor inovativ, oferă organizației militare o capacitate versatilă, letală și extrem de precisă.

Majoritatea sistemelor existente, odată ce sunt lansate, trebuie să angajeze ținta, din acest motiv ele și-au câștigat și denumirea de drone kamikaze sau drone sinucigașe. Totuși, există și variante care includ și opțiunile *abord mission* (anulare a misiunii) și *return to base* (recuperare), în situația în care ținta nu poate fi angajată sau nu mai constituie o prioritate.

Dimensiunile relativ mici ale munițiilor facilitează integrarea lor la nivelul structurilor tactice de forțe, precum și transportul facil al acestora. Dirijarea sistemelor se realizează prin radio până la distanța de aproximativ 150 km (<https://armyrecognition.com/>, 2024) sau prin exploatarea unui sistem de navigație inerțială prin GPS (GPS-INS) în cazul sistemelor cu rază foarte lungă de acțiune (<https://mil.in.ua/en/news/>, 2023). Integrează tehnologii electro-optice sau prin infraroșu care permit atât supravegherea câmpului de luptă, cât și ghidarea spre țintă, odată ce aceasta este descoperită. Focoasele utilizate sunt variate și includ încărcături explozive, antitanc, incendiare sau termobarice. Angajarea țintelor se realizează fie prin controlul uman direct (*man in the loop*), fie în mod autonom, printr-o preprogramare a țintelor. Abilitatea de a rămâne în aer pentru o anumită perioadă de timp oferă operatorului opțiunea de a ataca și a lovi ținta în momentul oportun. Majoritatea sistemelor existente, odată ce sunt lansate, trebuie să angajeze ținta, din acest motiv ele și-au câștigat și denumirea de *drone kamikaze* sau *drone sinucigașe*. Totuși, există și variante care includ și opțiunile *abord mission* (anulare a misiunii) și *return to base* (recuperare), în situația în care ținta nu poate fi angajată sau nu mai constituie o prioritate. Versatilitatea acestor sisteme vine și din faptul că pot fi lansate relativ simplu, utilizând platforme terestre, aeriene sau maritime.

În *tabelul 1* am realizat o clasificare a principalelor modele de muniții de tip *loitering*. Majoritatea dintre ele au fost testate în conflictele militare recente. Criteriile principale ale respectivei clasificări au inclus raza de acțiune, tipul de muniție și autonomia de zbor a sistemului. În funcție de acești trei parametri, am încadrat fiecare sistem în funcție de nivelul operațiilor cărora le poate genera efecte.

Tabelul 1: Caracteristicile tehnico-tactice ale principalelor tipuri de muniții *loitering* (concepția autorului)

Model/Companie producătoare/ Țara de proveniență	Rază de acțiune	Autonomie de zbor	Muniție/ Focos
NIVELUL TACTIC			
Hero 30/UVision/SUA	10 km	30 min.	0,5 kg
Hero 90/UVision/SUA	40 km	45 min.	1,2 kg
Hero 120/UVision/SUA	40 km	45 min.	4,5 kg

Model/Companie producătoare/ Țara de proveniență	Rază de acțiune	Autonomie de zbor	Muniție/ Focos
Switch Blade 300/ AeroVironment/ SUA	10 km	15 min.	2,5 kg
Switch Blade 600/ AeroVironment/ SUA	40 km	40 min.	14,5 kg
Spike Firefly/Rafael/Israel	1 km	40 min.	0,35 kg
Lancet-1/Zala/Federația Rusă	40 km	30 min.	1 kg
Lancet-3/Zala/Federația Rusă	40 km	40 min.	3 kg
KYB-UAV (KUB-BLA)/Zala/ Federația Rusă	40 km	30 min.	3 kg
Scalpel/Vostok Design Bureau/ Federația Rusă	40 km	45 min.	5 kg
RAM II UAV/Deviro/Ucraina	30 km	1 h	4 kg
ST-35 Silent Thunder/Athlon Avia/ Ucraina	30 km	1 h	3,5 kg
NIVELUL OPERATIV			
Harop/IAI/Israel	200 km	9 h	16 kg
Hero 350/UVision/SUA	150 km	2,5 h	10 kg
Hero 400EC/UVision/SUA	150-200 km	3 h	12 kg
NIVELUL STRATEGIC			
Hero 900/UVision/SUA	250 km	7 h	20 kg
Hero 1250/UVision/SUA	peste 250 km	10 h	30 kg
Shahed 131/HESA/Iran (Geran 1 versiunea rusească)	900 km	Nespecificat	15 kg
Shahed 136/HESA/Iran (Geran 2 versiunea rusească)	1.000- 2.500 km	Nespecificat	30-50 kg

Analiza principalelor caracteristici tehnico-tactice ale munițiilor de tip *loitering* scoate în evidență o serie de avantaje privind utilizarea acestora în operațiile militare, convenționale sau neconvenționale, astfel:

- precizie și acuratețe ridicate datorită posibilităților variate de a descoperi ținta și de a ghida vectorul de lovire;
- amprentă multi-spectrală redusă, ca urmare a dimensiunilor relativ reduse și a emisiilor de căldură reduse ale propulsiei electrice;

Disponând de posibilități de dislocare și lansare rapidă, capabilități de observare, supraveghere și achiziție rapidă a țintelor în mod independent sau prin intermediul factorului uman, precum și de abilitatea de a lovi prin surprindere ținte la diferite distanțe, sistemul de tip loitering poate fi întrebuințat de către toate eșaloanele militare, generând efecte la toate nivelurile operațiilor.

- autonomie de zbor ridicată;
- posibilități de observare și supraveghere a câmpului de luptă, atât ziua, cât și noaptea, prin integrarea unor camere video de înaltă rezoluție;
- abilitatea de a lovi ținte statice și în mișcare de diferită valoare, în funcție de modelul utilizat;
- capabilitatea de a lovi o nouă țintă decât cea destinată inițial, precum și capabilitatea de a anula misiunea fără angajarea țintei (pentru anumite modele);
- recuperabilitate (pentru anumite modele);
- permite operarea de la distanță, neimplicând riscuri majore în ceea ce privește securitatea operatorului;
- funcția *man in the loop* permite operatorului să dețină controlul sistemului până în momentul lovirii țintei.

Fără a avea pretenția că am realizat un tablou complet a caracteristicilor tehnico-tactice ale principalelor muniții de tip *loitering*, dorim să atragem atenția asupra faptului că eficientizarea angajării în luptă a acestor capabilități depinde și de alți factori, precum inducerea în eroare a inamicului și devansarea în cadrul ciclului decizional al acestuia, modul lor de integrare la nivel interarme, capacitatea comandanților de a exploata oportunitățile apărute.

CE EFECTE GENEREAZĂ MUNIȚIILE DE TIP LOITERING ÎN CADRUL OPERAȚIILOR DE LUPȚĂ?

După cum am mai subliniat, aceste sisteme de armament și-au demonstrat eficiența împotriva unor ținte variate, precum vehicule în deplasare, poziții fortificate, sisteme antiaeriene, obiective militare și elemente de infrastructură, asigurând un avantaj consistent în executarea operațiilor de luptă contemporane. Disponând de posibilități de dislocare și lansare rapidă, capabilități de observare, supraveghere și achiziție rapidă a țintelor în mod independent sau prin intermediul factorului uman, precum și de abilitatea de a lovi prin surprindere ținte la diferite distanțe, sistemul poate fi întrebuințat de către toate eșaloanele militare, generând efecte la toate nivelurile operațiilor.

Efecte generate la nivel tactic

Munițiile destinate realizării de efecte la nivel tactic includ, de regulă, variante reduse ca dimensiuni, având rază de acțiune de până

la 50 de km, autonomie de zbor de până la 3 ore și diferite focoașe de până la 5 kg. Luând în considerare aspectele prezentate, deducem faptul că aceste sisteme pot angaja ținte inclusiv în zona de spate a brigăzilor de manevră și chiar până în zona de dispunere a eșalonului doi de divizie. În acest sens, obiectivele vizate sunt: sistemul de apărare antiaeriană al structurilor tactice de nivel divizie, grupările de artilerie, structurile blindate din raioanele de dispunere, punctele de comandă dispuse în zona de operație a diviziei, raioane ale structurilor logistice, coloane logistice în deplasare sau în staționare, poziții sau patrule izolate, posturi de observare sau puncte de retranslație.

Analiza modului în care aceste muniții au fost întrebuințate în conflictele din Nagorno-Karabakh și Ucraina scoate în evidență eficiența scăzută împotriva dispozitivelor de luptă coezive multieșalon, în care sprijinul reciproc și apărarea antiaeriană stratificată reprezintă cerințe esențiale ale operațiilor. De asemenea, s-a constatat că variantele ce dispun de încărcături de lovire cu masă mică, de până într-un kg, sunt mai puțin eficiente împotriva blindatelor. Eficiența lor scade și împotriva pozițiilor fortificate, acestea fiind adesea mascate împotriva observării aeriene și protejate împotriva unor astfel de amenințări.

Efecte generate la nivel operativ

Munițiile capabile să realizeze efecte la nivel operativ au, de regulă, rază de acțiune și autonomie extinse. Capabilitatea lor de lovire este mărită, datorită creșterii masei încărcăturii de lovire. Deși dimensiunile sistemelor sunt mai mari, comparativ cu cele destinate nivelului tactic, amprenta multispectrală rămâne redusă. Astfel, își păstrează abilitatea de infiltrare, generând efecte până la nivelul teatrului de operații. Țintele vizate includ: puncte de comandă de nivel corp de armată, artileria cu rază lungă de acțiune, sisteme de cercetare-lovire de înaltă precizie, sistemele de apărare antiaeriană ale corpului de armată, aerodromuri și centre de comandă, depozite logistice, rezerve de forțe neangajate în operații, poziții fortificate în adâncime și elemente de infrastructură. Un exemplu relevant privind eficiența sistemelor destinate nivelului operativ este oferit de succesul întrebuințării sistemului israelian IAI Harop de către armata azeră, în scopul neutralizării apărării antiaeriene armene (Shaikh et al., ib.).

Având în vedere că unele obiective pot depăși spațial posibilitatea de a dirija muniția prin intermediul operatorului, cel mai probabil coordonatele țintei sunt presetate și ghidarea vectorului de lovire se va face autonom.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Sistemele de tip loitering pot angaja ținte inclusiv în zona de spate a brigăzilor de manevră și chiar până în zona de dispunere a eșalonului doi de divizie. În acest sens, obiectivele vizate sunt: sistemul de apărare antiaeriană al structurilor tactice de nivel divizie, grupările de artilerie, structurile blindate din raioanele de dispunere, punctele de comandă dispuse în zona de operație a diviziei, raioane ale structurilor logistice, coloane logistice în deplasare sau în staționare, poziții sau patrule izolate, posturi de observare sau puncte de retranslație.

Crearea de efecte la nivelul strategic al operațiilor impune utilizarea unor variante de muniții ce dispun de o rază foarte mare de acțiune și o capacitate de distrugere ridicată. Țintele vizate includ deopotrivă obiective militare (aeroporturi și aerodromuri, depozite, centre de comandă), elemente de infrastructură critică (poduri, tuneluri, centrale electrice, baraje) sau obiective civile (stații de emisie radio-TV, rețele de comunicații GSM).

Efecte generate la nivel strategic

Crearea de efecte la nivelul strategic al operațiilor impune utilizarea unor variante de muniții ce dispun de o rază foarte mare de acțiune și o capacitate de distrugere ridicată. Țintele vizate includ deopotrivă obiective militare (aeroporturi și aerodromuri, depozite, centre de comandă), elemente de infrastructură critică (poduri, tuneluri, centrale electrice, baraje) sau obiective civile (stații de emisie radio-TV, rețele de comunicații GSM). Acțiunile de atac pot viza inclusiv obiective dispuse în afara teatrului de operații. Aceste atacuri presupun utilizarea unor tactici de tip „roi” și deplasarea sistemelor la altitudini foarte joase, pentru a evita detecția radar. Lecțiile identificate arată faptul că, datorită amprentei reduse a acestor capabilități, există riscul ignorării lor. Totodată, datorită atacurilor în „roi”, sistemele de apărare antiaeriană pot fi suprasaturate. Relevanța impactului acestor muniții la nivelul strategic al operațiilor este pusă în evidență de atacurile de succes asupra infrastructurii energetice ucrainene, executate de către forțele rusești prin intermediul munițiilor iraniene Shahed 131/136.

Avantajul sistemelor cu valoare strategică vine din faptul că generează asimetrii la nivelul teatrului de război, prin lovirea unor elemente de infrastructură civilă și militară. Acestea din urmă nu sunt apărate antiaerian în mod corespunzător, de regulă, din cauza insuficienței capabilităților antiaeriene.

CARE SUNT PROVOCĂRILE ÎNTREBUINȚĂRII MUNIȚIILOR DE TIP LOITERING LA NIVELUL OPERAȚIILOR DE LUPȚĂ?

În prezent, deși avantajele munițiilor de tip *loitering* sunt confirmate, ele nu reprezintă o capacitate decisivă pe câmpul de luptă, îndeosebi într-un conflict convențional. Asimetriile generate de întrebuințarea lor în cadrul conflictului ruso-ucrainean au fost, treptat, neutralizate de către ambele părți combatante, prin îmbunătățirea sistemului de apărare antiaerian integrat, adaptarea tacticilor forțelor de la sol și dezvoltarea unor sisteme similare care să compenseze respectivele asimetrii. Având în vedere aceste aspecte, probabil că principala provocare privind întrebuințarea acestor capabilități rămâne integrarea lor la nivel interarme. Avantajul integrării interarme a munițiilor de tip *loitering* vine din însăși esența conceptului: dezavantajele unui sistem

de armament sunt compensate de alte sisteme, reducându-se, în același timp, limitările acestor sisteme de armament (Biddle, 2004, p. 39).

Sistemul integrat de apărare antiaeriană a inamicului, precum și sistemele de EW reprezintă principalele amenințări ale capabilităților de tip *loitering*. În consecință, dacă efectele urmărite prin utilizarea acestor muniții contribuie decisiv la îndeplinirea obiectivelor operației, crearea unor ferestre de oportunitate prin neutralizarea sistemelor de apărare antiaeriană și de EW ale inamicului constituie o prioritate.

Exploatarea efectelor create de utilizarea acestui tip de muniții reprezintă o altă provocare. Indiferent de nivelul operațiilor la care sunt realizate, efectele au o persistență limitată în timp și, de multe ori, se impune augmentarea sau multiplicarea lor prin intermediul altor acțiuni. De exemplu, lovirea cu muniții tactice a unor poziții inamice izolate poate genera temporar efecte asupra moralului luptătorilor, dar, totodată, acțiunea forțelor de manevră reprezintă probabil un imperativ pentru exploatarea situației create și cucerirea respectivelor poziții. Angajarea unor centre de comandă și comunicații poate paraliza temporar și într-o anumită măsură sistemul de comandă și control al inamicului. Aceste deficiențe pot fi remediate în timp și, de aceea, o acțiune decisivă planificată să exploateze avantajul tactic creat poate duce la distrugerea coeziunii acțiunilor inamicului și la obținerea subsecventă a succesului.

CUM POT INFLUENȚA MUNIȚIILE DE TIP LOITERING VIITORUL RĂZBOIULUI?

Cel mai semnificativ impact pe care munițiile de tip *loitering* îl pot deține în viitor implică schimbarea paradigmei munițiilor de precizie. În prezent, loviturile de precizie presupun sisteme tehnologice sofisticate, care asigură ghidarea prin GPS a vectorului de lovire. Acest fapt presupune accesul la o capacitate satelitară care să realizeze deopotrivă ghidajul proiectilului și legătura dintre acesta și centrul de comandă. De asemenea, sisteme satelitare și softuri evaluate de realizare a procesului de achiziție a țintelor oferă acuratețea coordonatelor pe care le are ținta și actualizarea lor (dacă este nevoie) pe durata zborului proiectilului. Cerințele ce privesc acuratețea coordonatelor țintei trebuie completate cu cele ce țin de precizia rachetei. Doar prin satisfacerea simultană a acestor două cerințe se poate obține lovirea eficientă a obiectivului. Aceste cerințe sunt reprezentate, schematic, în *figura 1*.

Lovirea cu muniții tactice a unor poziții inamice izolate poate genera temporar efecte asupra moralului luptătorilor, dar, totodată, acțiunea forțelor de manevră reprezintă probabil un imperativ pentru exploatarea situației create și cucerirea respectivelor poziții.

Munițiile de tip loitering oferă posibilitatea exploatării unei capacități ce dispune deopotrivă de precizie și acuratețe, la costuri mult mai reduse decât ale altor capacități similare.

Dezvoltarea și integrarea la nivelul acestor sisteme a unor tehnologii de camuflaj multispectral și de combatere a sistemelor de război electronic le-ar crește semnificativ eficiența, reducând, totodată, posibilitatea lor de combatere.

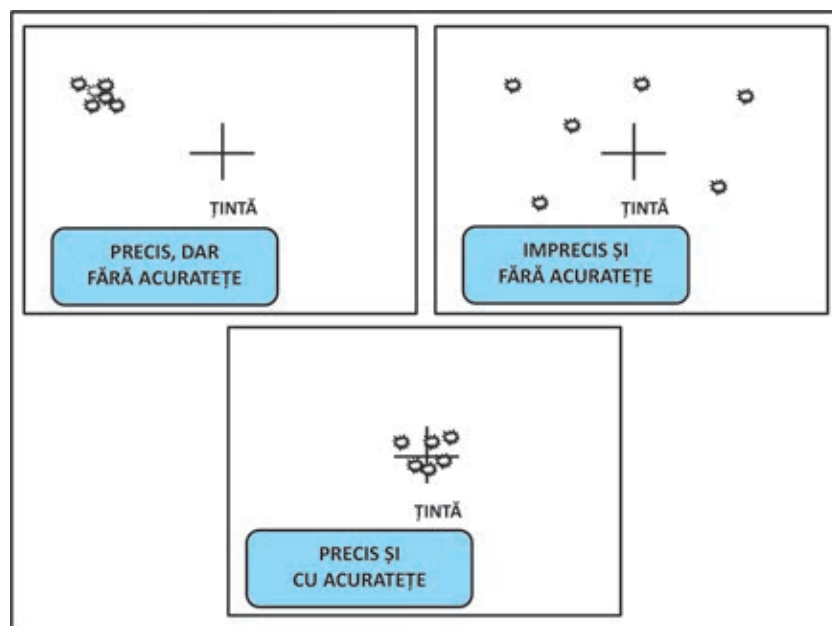

Figura 1: Cerințe privind întrebuințarea vectorilor de lovire de înaltă precizie (concepția autorului)

De regulă, loviturile precise și cu acuratețe ridicată sunt realizate cu așa-numitele „muniții inteligente”. Tehnologiile sofisticate și costisitoare integrate acestor capacități de lovire le imprimă un caracter exclusivist atât în ceea ce privește dezvoltarea, cât și utilizarea pe câmpul de luptă. Lipsa de precizie și acuratețe a loviturilor, specifice munițiilor neghidate, este compensată prin cantitate. Acest fapt impune un consum crescut al resurselor, eficiență scăzută și un risc mare de producere a unor victime și pagube colaterale. Nu rare sunt situațiile în care, deși au fost întrebuințate sisteme de înaltă precizie pentru lovirea unor obiective importante, acuratețea a lăsat de dorit. Conflictul ruso-ucrainean este un exemplu edificator în acest sens, nu puține fiind situațiile în care munițiile de precizie rusești au lovit centre civile (Schneider, 2022).

Revenind la munițiile de tip *loitering*, acestea oferă posibilitatea exploatării unei capacități ce dispune deopotrivă de precizie și acuratețe, la costuri mult mai reduse decât ale altor capacități similare. Dezvoltarea și integrarea la nivelul acestor sisteme a unor tehnologii de camuflaj multispectral și de combatere a sistemelor de război electronic le-ar crește semnificativ eficiența, reducând, totodată, posibilitatea

lor de combatere. Astfel de soluții inovative ar contribui la realizarea surprinderii, crescând și mai mult letalitatea „dronelor sinucigașe”. Utilizarea tacticilor de tip „roi” și angajarea simultană a mai multor astfel de roiuri ar putea duce la paralizarea sistemelor de comandă și control ale inamicului, neutralizarea senzorilor și capacităților de detecție și lovire de înaltă precizie ale acestuia și, ulterior, la colapsul întregului sistem de apărare. În concluzie, letalitatea sistemelor de tip *loitering* și abilitatea lor crescută de a-și menține capacitatea operațională le oferă posibilitatea de a angaja ținte de mare valoare (HVT).

Extinderea utilizării lor la toate nivelurile operațiilor poate crea premisele fracturării coeziunii acțiunilor inamicului, contribuind la inducerea șocului și afectând capacitatea de înțelegere a acestuia. Astfel, în viitor, în cadrul operațiilor de luptă, aceste capacități ar putea face irelevant raportul istoric de 3:1. Letalitatea lor crescută și abilitatea de a lovi capacități critice ale oponentului le poate transforma într-un *force multiplier*, schimbând, astfel, regulile jocului. Dacă luăm în considerare posibilitatea dezvoltării unor focoașe superioare calitativ, letalitatea sistemelor tactice va crește și mai mult, impactul lor regăsindu-și ecou în operațiile terestre cu forțe mecanizate. În acest context, se va impune o adaptare a principiului concentrării efortului, aceasta fiind transpusă, cel mai probabil, printr-o economie a forțelor și mijloacelor convenționale, contribuția acestora din urmă fiind compensată prin angajarea munițiilor de tip *loitering*. Recalibrarea modului în care principiul concentrării efortului este integrat la nivelul operațiilor poate avea consecințe directe asupra principiului economiei de efort, surprinderii și securității operațiilor. O forță mai suplă devine mai greu de detectat și, implicit, își crește șansele de supraviețuire pe câmpul de luptă, precum și posibilitatea de a realiza surprinderea inamicului.

Înlocuirea factorului uman în operații de securitate (supraveghere, acoperire și protecție) constituie un alt mod în care aceste capacități pot influența caracterul luptei armate. Abilitatea de a supraveghea, pentru o anumită perioadă de timp, zonele de risc, dublată de posibilitatea de a angaja inamicul le recomandă pentru acest tip de misiuni. Extinderea autonomiei acestor sisteme va contribui la creșterea versatilității lor. Infiltrarea prin rămânere în dispozitivul inamicului și activarea pentru angajarea unor ținte preprogramate pot crea asimetrie operațională decisivă.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Dacă luăm în considerare posibilitatea dezvoltării unor focoașe superioare calitativ, letalitatea sistemelor tactice va crește și mai mult, impactul lor regăsindu-și ecou în operațiile terestre cu forțe mecanizate. În acest context, se va impune o adaptare a principiului concentrării efortului, aceasta fiind transpusă, cel mai probabil, printr-o economie a forțelor și mijloacelor convenționale, contribuția acestora din urmă fiind compensată prin angajarea munițiilor de tip *loitering*.

CONCLUZII

Având în vedere versatilitatea munițiilor de tip *loitering*, potențialul lor de a genera efecte la toate nivelurile operațiilor militare, dar și costurile lor relativ reduse, estimăm o intensificare a eforturilor ce au ca scop dezvoltarea lor. De asemenea, din aceleași motive, se poate întrevedea creșterea frecvenței utilizării lor pe câmpul de luptă, în întreg spectrul operațiilor. Potențialul lor de a fi transformate în arme autonome, dar și faptul că se constituie într-o capacitate de lovire de înaltă precizie și „la îndemână” pentru actori care, în mod normal, nu au acces la astfel de tehnologii întăresc predicțiile înaintate. Mai mult de atât, conform statisticilor, până în anul 2018, aproximativ două treimi din modelele existente erau dezvoltate în SUA și în Israel, iar în ultimii cinci ani, doar 12% dintre noile modele au fost construite în aceste două state. La fel de interesant este faptul că aproximativ o treime din sistemele nou apărute în respectivi ani au fost proiectate și dezvoltate în Asia (<https://airdefence.in/contact>, 2024). Fără a trage o concluzie abruptă în ceea ce privește tendințele de înarmare globale, subliniem totuși tendința unor actori globali de a compensa avansul tehnologic deținut de statele vestice prin dezvoltarea acestor capacități de nișă.

Ca o concluzie generală, apreciem că acest tip de muniție va contribui la modelarea caracterului viitoarelor conflicte armate. Măsura în care acest impact se va materializa este dificil a fi stabilită, la fel ca și determinarea măsurii în care aceste sisteme se vor constitui într-un *game changer*, în viitor. Totuși, organizațiile militare vestice trebuie să își intensifice eforturile pentru a înțelege cerințele pentru integrarea la nivelul operațiilor multidomeniu a acestor capacități. Ulterior, prin demersuri sustenabile, integrarea munițiilor de tip *loitering* trebuie realizată la toate eșaloanele, ținându-se, totodată, cont de natura și capacitățile potențialilor inamici, caracteristicile mediului de operare și noile tehnologii. Numai în acest mod, superioritatea militară vestică, a statelor membre ale Alianței Nord-Atlantice îndeosebi, poate fi păstrată.

BIBLIOGRAFIE:

1. Biddle, S. (2004). *Military Power, Explaining Victory and Defeat in Modern Battle*. New Jersey: Princeton University Press, p. 39.
2. Block, I. (2019). „Massive swarm” drone strike on Saudi oil facility demonstrates destructive potential of autonomous weapons, <https://>

3. Cohen, R.S., Chandler, N., Efron, S., Frederick, B., Han, E., Klein, K., Morgan, F.E.&Rhoades, A.L., Shatz, H.J., Shokh, Y. (2020). *The Future of Warfare 2030*. RAND Corporation. Santa Monica: RAND Corporation, p. 5.
4. Deveraux, B. (2022). *Loitering Munitions in Ukraine and Beyond. War on the Rocks*, <https://warontherocks.com/2022/04/loitering-munitions-in-ukraine-and-beyond/>, accesat la 10 februarie 2024.
5. Rubin, U. (2023). *Russia's Iranian-Made UAVs: A Technical Profile*. Russia Military Report series. The Royal United Services Institute for Defence and Security Studies/RUSI, <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/russias-iranian-made-uavs-technical-profile>, accesat la 24 februarie 2024.
6. Schneider, M.B. (2022). *Lessons from Russian Missile Performance in Ukraine*. US Naval Institute Conference Proceedings (Vol. 148/10/1,436), <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2022/october/lessons-russian-missile-performance-ukraine>, accesat la 25 februarie 2024.
7. Shaikh, S., Rumbaugh, W. (2020). *The Air and Missile War in Nagorno-Karabakh: Lessons for the Future of Strike and Defense*. Center for Strategic and International Studies. Washington, D.C.: CSIS, <https://www.csis.org/analysis/air-and-missile-war-nagorno-karabakh-lessons-future-strike-and-defense>, accesat la 16 februarie 2024.
8. Waechter, N., Goldstein, L. (2023). *Chinese Strategists Evaluate the Use of 'Kamikaze' Drones in the Russia-Ukraine War*. The RAND Blog. Santa Monica: RAND Corporation, <https://www.rand.org/pubs/commentary/2023/11/chinese-strategists-evaluate-the-use-of-kamikaze-drones.html>, accesat la 24 februarie 2024.
9. Williams, J.N. (2017). *Killing Sanctuary: The Coming Era of Small, Smart, Pervasive Lethality*. War on the Rocks, <https://warontherocks.com/2017/09/killing-sanctuary-the-coming-era-of-small-smart-pervasive-lethality/>, accesat la 12 februarie 2024.
10. <https://airdefence.in/f/loitering-munitions-autonomous-and-intelligent>, accesat la 24 februarie 2024.
11. https://armyrecognition.com/iran_unmanned_ground_aerial_vehicles_systems/shahed-136_loitering_munition_kamikaze-suicide_drone_iran_data.html?utm_content=cmp-true, accesat la 18 februarie 2024.
12. <https://mil.in.ua/en/news/iran-s-shahed-136-drone-evolves-with-jet-propulsion-and-targeting-eyes/>, accesat la 16 februarie 2024.
13. <https://www.rafael.co.il/wp-content/uploads/2019/03/FIREFLY.pdf> accesat la 17 februarie 2024.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Conform statisticilor, până în anul 2018, aproximativ două treimi din modelele munițiilor de tip *loitering* existente erau dezvoltate în SUA și în Israel, iar în ultimii cinci ani, doar 12% dintre noile modele au fost construite în aceste două state.

O ANALIZĂ COMPARATĂ A TEORIILOR MILITARE ALE LUI CLAUSEWITZ ȘI LIDDELL HART ȘI A APLICABILITĂȚII ACESTORA ÎN RĂZBOIUL MODERN: PERSPECTIVE DIN SRI LANKA ȘI UCRAINA

Dr. Punsara AMARASINGHE

Institutul pentru Drept, Politici și Dezvoltare,
Scuola Superiore Sant Anna, Pisa, Italia
10.55535/GMR.2024.2.4

The celebrated idea of Prussian war strategist Carl von Clausewitz regarding conventional warfare played a dominant role up to the First World War in the West. In his seminal work "On War", Clausewitz posits: "If you want to overcome your enemy, you must match your efforts against the power of resistance!" In a way, his idea was akin to annihilating the enemy's army in major battles. However, this idea was challenged by British military strategist Basil Henry Liddell Hart in his book, titled "The Strategy", by proposing a different military theory called "Indirect Approach". The objective of this paper is based on making a comparative analysis between Clausewitz and Liddell Hart regarding the utility of their military theories in modern warfare. While taking a methodology based on a comparative analysis of the utility of the two doctrines, this paper explores the effectiveness of those military strategies against the current asymmetries in modern warfare. To buttress the reliability of this research, the examples from the Ukrainian war and the Sri Lankan civil war between 1990 and 2009 will be examined. The main objectivity of this paper lies in creating a novel discussion on the merits and demerits of Clausewitz and Basil Liddell Hart's theories of war in contemporary warfare. The results emerging from this research will demonstrate the relevance of re-reading both Clausewitz and Liddell Hart in an era where the orthodox idea of warfare is at stake.

Keywords: strategy; military; war; Sri Lanka; Ukraine;

Traducere și adaptare: Iulia SINGER.

Numărul 2/2024

68

O analiză comparată a teoriilor militare ale lui Clausewitz și Liddell Hart și a aplicabilității acestora în războiul modern: perspective din Sri Lanka și Ucraina

INTRODUCERE

Refrenul dominant al epocii actuale este că ne aflăm în „era post-Război Rece”. Nu suntem siguri ce e după. S-ar putea să trăim în toiul triumfului democrației capitaliste liberale și al sfârșitului istoriei, o perioadă de conflict civilizațional sau – așa cum ne-ar încuraja să concluzionăm turbulențele mondiale actuale – era terorismului sau a Inteligenței artificiale. Indiferent ce alegem să credem, tindem să ne gândim la Războiul Rece ca la un eveniment unic, care este acum amintirea unei epoci apuse. Cu toate acestea, evenimentele catastrofale care au avut loc anul trecut, odată cu invazia Rusiei în Ucraina, au pus brusc capăt somnului celor care se complăceau în viziunea romanțată a liberalismului și în nostalgia pentru Războiul Rece. Invazia rusă în Ucraina a sabotat teza lui Fukuyama, alături de a lui Huntington, care presupuneau că un conflict militar între Rusia și Ucraina este imposibil, date fiind valorile lor ortodoxe comune (Huntington, 1989). Într-o astfel de perioadă turbulentă, importanța identificării strategiilor militare iese în evidență. În acest context, articolul de față intenționează să facă o analiză comparată a mișcărilor strategice a doi mari gânditori militari din istoria umanității. Nu este deloc o exagerare să afirmăm că doctrinele militare propuse de Clausewitz și Liddell Hart sunt antitetice, deoarece abordările lor filosofice referitoare la câmpul de luptă merg în direcții diferite. Astfel, orice încercare de a-i compara pe cei doi în lumina războiului modern poate deveni o complexitate. Totuși, acest studiu își propune să adopte o abordare nuanțată în revizitarea lui Clausewitz și Liddell Hart.

Celebra idee a lui Clausewitz cu privire la războiul convențional a apărut atunci când puterile europene s-au angajat în întâlniri geopolitice complexe, în căutarea hegemoniei. Ea ar trebui înțeleasă în spiritul firului istoriei europene din secolul al XIX-lea, timp în care Basil Liddell Hart a apărut ca susținător al unei teorii militare diferite, numită „Abordare indirectă”, într-o epocă în care războiul convențional nu a reușit să atingă obiectivitatea războiului. Eșecurile militare pe care Liddell Hart le-a observat în calitate de căpitan al regimentului de infanterie ușoară Yorkshire pe frontul de vest sau în bătălia

Celebra idee a lui Clausewitz cu privire la războiul convențional a apărut atunci când puterile europene s-au angajat în întâlniri geopolitice complexe, în căutarea hegemoniei.

XXXXXXX

69

Carl von Clausewitz ocupă o poziție proeminentă în micul panteon al teoreticienilor militari occidentali, deoarece opera magnum a sa, „Vom Kriege”, se detașează ca lucrare monumentală, cu idei remarcabile, care sunt chiar utile pentru războiul modern în secolul al XXI-lea.

de pe Somme l-au obligat să caute o teorie militară alternativă, care să intensifice rezultatele militare favorabile. Pare a fi evident că ambii strategii militari și-au modelat teoriile paralel cu incidentele istorice, care conțineau o bază empirică.

Pe baza unei analize comparative atât a lui Clausewitz, cât și a lui Basil Liddell Hart, acest articol explorează validitatea teoriilor lor referitoare la războiul modern. Certitudinea provocărilor războiului modern, variind de la asimetrii militare la dezvoltarea Inteligenței artificiale, sunt probleme evidente, care pot respinge teoriile lui Clausewitz și Liddell Hart, dar sarcina acestui articol rămâne dublă. În primul rând, examinează separat diferențele dintre cele două doctrine militare, analizând cu atenție aplicabilitatea lor pe câmpul de luptă modern. În vederea îndeplinirii acestei sarcini, studiul analizează Războiul Civil din Sri Lanka (1983-2009), care a fost, din toate punctele de vedere, un război neconvențional în cadrul unui stat și conflictul militar Rusia-Ucraina. În al doilea rând, articolul va evalua modul în care ambele doctrine militare pot deveni eficiente, indiferent de ortodoxia lor în războiul din secolul al XXI-lea.

ANALIZA LA „DESPRE RĂZBOI”

Carl von Clausewitz ocupă o poziție proeminentă în micul panteon al teoreticienilor militari occidentali, deoarece opera magnum a sa, „Vom Kriege”, se detașează ca lucrare monumentală, cu idei remarcabile, care sunt chiar utile pentru războiul modern în secolul al XXI-lea. Teoreticianul militar prusac Clausewitz și-a finalizat celebra teză venind în întâmpinarea nevoilor contemporane ale gigantilor europeni. De fapt, propriul său stat, Prusia, a fost înghesuit între Imperiul Austro-Ungar și Franța, creând un mediu ostil pentru existența prusacă, ceea ce a influențat fervent felul în care Clausewitz a înțeles războiul, drept o continuare a politicii cu alte mijloace. Cu toate acestea, astăzi Clausewitz este mai adesea citat decât citit, mai venerat decât înțeles (Shephard, 1991).

Cei care îl citesc pe Clausewitz pentru prima dată găsesc, cu siguranță, că stilul său este obtuz și confuz, deoarece mai mult se umple cu aforisme filosofice decât să ofere o analiză mai abilă a unei teorii militare. De exemplu, în capitolul introductiv de la „Despre război”, Clausewitz descrie războiul ca fiind nimic altceva decât un duel la o scară mai mare, un act de forță care să îl oblige pe inamic să facă ce dorim sau reiterează cea mai populară zicătură a sa: „Războiul

este o continuare a politicii prin alte mijloace” (Kennedy, 1988). În ciuda aforismului plin cu textul său, care încearcă să descrie războiul ca un dialect, trebuie să îl înțelegem pe Clausewitz mai degrabă ca pe un gânditor militar decât ca pe un soldat. Obiectivul scrierii tezei sale „Despre război” a fost bazat pe captarea observației universale valabile pentru toate războaiele, indiferent de arealul geopolitic. După ce studiază Războaiele napoleoniene din perioada sa, când a fost general, folosește o metodă dialectică de raționament în explorarea naturii războiului. Această utilizare a metodei dialectice de examinare critică prin utilizarea unui dialog de opinii contrare părea să fi apărut din tradiția filosofică germană a secolului al XIX-lea, care se ocupa frecvent cu dialectul (Mc Neil, 1982).

În explicația sa despre război, Clausewitz îl descrie ca un fenomen social care are ca scop impunerea voinței cuiva asupra adversarului său, folosind forța. Pe baza interpretării sale centrate pe stat, scrisă într-o epocă în care puterile europene erau interesate de consolidarea puterii statului, Clausewitz a recunoscut faptul că războiul poate avea diferite finalități în funcție de actori, de scop și chiar de mijloacele disponibile la momentul respectiv. Mai departe, el înțelege setea inerentă a omului pentru război ca parte a existenței umane, ce poate fi rezolvată doar prin vărsare de sânge. Continuându-și lunga analiză a războiului, Clausewitz îl descrie ca pe o enigmă, ceea ce înseamnă că nu există nicio limită logică la aplicarea forței sale. Fiecare tabără își va obliga adversarii să-i urmeze exemplul: o acțiune reciprocă ce trebuie să conducă, în teorie, la extreme (Clausewitz, 1976).

Trinitatea paradoxală este faza inițiată de Clausewitz în descrierea celor trei piloni principali ai războiului: *guvernul, armata și poporul*. Primul factor care trebuie constrâns este guvernul. Deși Clausewitz subliniază rolul central pe care îl joacă politica în război, el susține că acesta din urmă nu este un scop în sine, ci mai degrabă un instrument pentru atingerea obiectivelor politice. Cu toate că a fost general militar instruit, Clausewitz nu a fost un exclusivist militar, care să se bazeze doar pe soluții militare, întrucât considera războiul ca fiind ultima soluție. Al doilea pilon în trinitatea sa este poporul, iar Clausewitz credea că oamenii ar trebui să fie zeloși în eforturile de război, pentru a asigura rezultate de succes. El afirmă că „*pasiunile care trebuie să se aprindă în război trebuie să fie deja inerente în cadrul poporului, deoarece războiul nu este o acțiune a unei forțe vii asupra unei mase fără viață, ci înseamnă întotdeauna coliziunea a două forțe vii*” (Ib., p. 18).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Pe baza interpretării sale centrate pe stat, scrisă într-o epocă în care puterile europene erau interesate de consolidarea puterii statului, Clausewitz a recunoscut faptul că războiul poate avea diferite finalități în funcție de actori, de scop și chiar de mijloacele disponibile la momentul respectiv.

Filozofia militară majoră pe care a dezvoltat-o Clausewitz a fost o combinație de multe angajamente distincte, care au constat în principii defensive pe care le-a preluat de la Napoleon și Frederic cel Mare. Abordarea cardinală pe care a elaborat-o în gândirea sa strategică în război s-a concentrat esențial pe traiectoria directă a trupelor și pe lansarea atacurilor asupra inamicului din față și pe flancuri.

El a înțeles riscul care îi așteaptă pe oameni în război și a explicat în mod corespunzător că singurul mod de a reduce victimele umane pe frontul de război e bazat pe coordonarea reciprocă între state, care a deosebit formele civilizate de război de sălbatici. Al treilea și ultimul factor pe care l-a evidențiat Clausewitz a fost armata, el afirmând că „obiectivul politic este scopul, războiul este mijlocul de a-l atinge, iar mijloacele nu pot fi niciodată considerate izolat de scopul lor” (lb., p. 25). Per total, trinitatea paradoxală a lui Clausewitz constă din tendințele guvernului, poporului și armatelor, în care efectele și contrastele dintre ele produc rezultate care sunt dificil de prezis.

Filozofia militară majoră pe care a dezvoltat-o Clausewitz a fost o combinație de multe angajamente distincte, care au constat în principii defensive pe care le-a preluat de la Napoleon și Frederic cel Mare. Abordarea cardinală pe care a elaborat-o în gândirea sa strategică în război s-a concentrat esențial pe traiectoria directă a trupelor și pe lansarea atacurilor asupra inamicului din față și pe flancuri. Clausewitz afirmă: „Un principiu fundamental este să nu rămâi niciodată complet pasiv, ci să ataci inamicul frontal și pe flancuri, chiar și în timp ce el atacă. Ar trebui să ne apărăm pe un front dat doar pentru a-l determina pe inamic să-și desfășoare forțele într-un atac pe front” (lb., p. 45).

Trebuie să avem în vedere că traiectoriile geopolitice care au cuprins educația militară a lui Clausewitz au modelat decisiv filozofia sa militară în favoarea bătăliilor majore. A fost cu adevărat fascinat de modul napoleonian de a răsturna inamicul – de a-l face neajutorat din punct de vedere politic și neputincios din punct de vedere militar, forțându-l astfel să semneze orice condiții stabilite de Napoleon. De asemenea, Clausewitz era un admirator al tehnicilor militare subtile folosite de Frederic cel Mare al Prusiei. Acesta a căutat adesea un obiectiv alternativ pentru ocuparea teritoriilor, care i-ar putea permite să le anexeze sau să le folosească într-o înțelegere corectă. Aceste două personaje l-au inspirat mai mult sau mai puțin pe Clausewitz în construirea abordării sale strategice pe câmpul de luptă, bazată pe lansarea unor atacuri masive (Langston, 1963). El a propus ca scopul oricărei armate solide să fie anihilarea inamicului. Tot el afirmă: „Trebuie să urmărim acest scop cu cea mai mare energie și cu ultima fărâma a forței noastre” (lb., p. 56).

Credința sa în bătăliile majore în război poate fi observată și mai departe, în analiza făcută principiilor strategice pentru ofensivă, care ilustrează atitudinea sa referitoare la liniile ofensive ale războiului.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

El afirmă: „Trebuie să selectăm pentru atacurile noastre un punct al poziției inamicului și să-l atacăm cu o superioritate”. Clausewitz a fost mai convențional în utilizarea cu mai mare încredere a forțelor de infanterie pe câmpul de luptă, ceea ce ar fi putut deriva din admirația sa pentru legiunea franceză. În ceea ce privește consistența utilizării forței, el afirmă: „Chiar dacă suntem puternici, tot ar trebui să ne îndreptăm atacul principal împotriva unui singur punct. În acest fel, vom câștiga mai multă putere la acest moment. Pentru că înconjurarea unei armate este posibilă doar în cazuri rare și necesită o superioritate fizică sau morală enormă” (lb., p. 67).

În ciuda măreției deținute de Clausewitz în domeniul teoriei militare, strategiile sale au decăzut în Marele Război, în condițiile eșecurilor operaționale ale acestora la nivel terestru. Înconjurată de alianța franco-rusă, Germania a optat pentru avertizarea lui Clausewitz, aceea de a căuta obținerea unei victorii rapide împotriva inamicului, sub conducerea generalului Moltke, care dorea să ocupe capitala franceză. De fapt, aceasta a fost o mișcare dăunătoare pentru germani, deoarece nivelul intens pe câmpul de luptă i-a epuizat în cele din urmă, deschizând calea către anihilarea militară completă (Liddell Hart, 1939). Deși Clausewitz fusese martorul unor războaie europene mai mari în timpul vieții sale, nu era conștient de ce îl aștepta în secolul următor. Primul Război Mondial a impus cerințe fără precedent asupra popoarelor națiunilor beligerante atât pe câmpul de luptă, cât și pe frontul intern, care nu ar fi fost posibil să fie discutate de abordarea clausewitziană (Keegan, 2003).

MAREA IDEE A LUI LIDDELL HART

Basil Henry Liddell Hart a intrat în analele istoriei militare cu cea mai celebră idee a sa, numită „Abordarea indirectă”, dar este important de observat că doctrina sa militară a apărut ca răspuns la eșecurile militare catastrofale ale Marelui Război. În particular, Liddell Hart a înțeles că o interpretare greșită extensivă a lui Clausewitz și aderența la bătăliile la scară largă au provocat haos în mașinăria de război atât a Aliaților, cât și a Puterilor Centrale în Primul Război Mondial. Liddell Hart a fost martor la brutalitatea eșecurilor majore de război pe Frontul de Vest prin desfășurarea unui număr mai mare de soldați, ceea ce a dus la masacrarea trupelor. Liddell Hart a descris acest lucru ca un rezultat care a decurs din accentul pus de Clausewitz pe superioritatea mare a războiului, care susținea că „Doar o mare bătălie poate produce

„Chiar dacă suntem puternici, tot ar trebui să ne îndreptăm atacul principal împotriva unui singur punct. În acest fel, vom câștiga mai multă putere la acest moment. Pentru că înconjurarea unei armate este posibilă doar în cazuri rare și necesită o superioritate fizică sau morală enormă”.

„Pentru a învinge un inamic, un comandant trebuie mai întâi să-i perturbe echilibrul inamicului; ceea ce nu se realizează prin atacul principal, ci trebuie îndeplinit înainte ca atacul principal să poată avea succes”.

o decizie majoră” (Lewin, 1971). Inspirat de strategul chinez Sun Tzu, Liddell Hart a dezvoltat o nouă teorie militară în anii '20. El și-a dat seama cum au schimbat fața războiului dimensiunile politice, puterea navală, aeronavele și revolta publică, ceea ce se distinge fundamental de modul în care vedea Clausewitz războiul. În lucrarea sa fundamentală intitulată „Strategie”, Liddell Hart analizează războiul ca un concept din Antichitate și până la Marele Război și se poziționează contrar lui Clausewitz în modul în care interpretează strategia. În critica sa la adresa lui Clausewitz, Liddell Hart afirmă că gânditorul prusac privea războiul dintr-o perspectivă parohială, care sublinia inutil importanța angajării inamicului ca singurul mijloc de a atinge un scop strategic. Dimpotrivă, Liddell Hart descrie strategia ca „Arta de a deranja și de a aplica mijloacele militare pentru a îndeplini scopurile politicii” (Liddell Hart, 1967, p. 335). Abordarea indirectă rămâne contribuția monumentală a lui Basil Liddell Hart la teoria militară. Se pare că Liddell Hart a inventat această abordare indirectă după o examinare atentă a istoriei, în care și-a dat seama că războiul este câștigat atunci când mijloacele de război sunt aplicate într-un mod în care un adversar nu este pregătit să le întâlnească, adică, sunt folosite indirect. El s-a uitat la modul în care Hannibal a traversat Alpii pentru a lovi Roma ca un exemplu palpabil din istorie care manifestă abordarea indirectă. În teoria sa „Abordarea indirectă”, strategia nu trebuie să depășească rezistența, ci mai degrabă să exploateze elementele de mișcare și uimire pentru a obține victoria prin dezechilibrarea inamicului înainte de o lovitură potențială. El afirmă: „Atacurile directe împotriva unui inamic ferm poziționat aproape niciodată nu funcționează și nu ar trebui să fie încercate” (Liddell Hart, 1929). Aceasta a fost o declarație care a provenit printr-un set de ilustrații istorice pe care el le-a prezentat, în care atacurile asupra ținutelor formidabile s-au încheiat cu dezastre militare neîngrădite. El folosește cuvântul „Dislocare” ca un cuvânt-cheie al abordării indirecte, deoarece dislocarea inamicului este mai importantă decât căutarea unei victorii instantanee. Rezultatele ulterioare care decurg din dislocarea inamicului le deschid generalilor militari oportunități mai mari de a exploata șansele. El discută șansele pe care orice lider militar le poate realiza în discutarea celui de-al doilea principiu al abordării indirecte: „Pentru a învinge un inamic, un comandant trebuie mai întâi să-i perturbe echilibrul inamicului; ceea ce nu se realizează prin atacul principal, ci trebuie îndeplinit înainte ca atacul principal să poată avea succes”. Spre deosebire de Clausewitz,

care a fost fascinat de bătăliile majore și atacurile masive, Liddell Hart nu a susținut niciodată succesul direct în război. El a explicat că un comandant nu ar trebui să folosească niciodată o strategie rigidă care se învârtă în jurul atacurilor directe puternice sau al pozițiilor defensive fixe. Infanteria a fost modul său preferat de război, iar aceasta trebuia să fie întărită de forțele combinate aeriene și de artilerie și era evident că acest mecanism a generat doctrina militară germană „Blitzkrieg” în Al Doilea Război Mondial împotriva trupelor britanice, franceze și sovietice. Cu toate acestea, el a fost conștient de importanța aparatului politic în atingerea obiectivelor militare (Waltz, 1959). Liddell Hart credea că dacă războaiele sunt purtate pentru a atinge obiective politice, atunci acele obiective nu ar trebui să fie dincolo de mijloacele militare accesibile pentru atingerea acestora. În general, sarcina războiului este ceea ce el numește o stare mai bună de pace sau realizarea unei politici de obiectiv care face existența pașnică mai bună pentru cel puțin unul dintre combatanți. El argumentează că victoria militară nu asigură spontan atingerea obiectului, cu excepția cazului în care este aliniată cu obiectivul politic.

UMBRE ALE LUI CLAUSEWITZ ȘI LIDDELL HART ÎN RĂZBOIUL MODERN

Războiul din secolul al XIX-lea este o întreprindere care ilustrează perfect dimensiunile schimbătoare ale războiului, amestecate cu utilizarea tehnologiei moderne, care este complet diferită de războiul continental ortodox din timpul lui Clausewitz. Cu toate acestea, rădăcinile genezei înseși a războiului care emană din mintea umană rămân consistente de-a lungul timpului, indiferent de aflul tehnologiei. Elementul belicos este un concept atemporal pe care Clausewitz l-a elaborat în „Despre război”, care evidențiază entuziasmul inerent al omului pentru luptă, condus de romantismul german din secolul al XIX-lea pe câmpul de luptă. (Aron, 1983). Spiritul pe care Clausewitz l-a venerat este vizibil astăzi ca un factor-cheie în stabilirea traiectoriilor războiului și acele sentimente pot fi ușor văzute examinând unele dintre războaiele moderne în diferite contexte. Conflictul armat Ucraina-Rusia este un război în desfășurare, care poate fi folosit ca un studiu de caz ideal în evaluarea relevanței elementului belicos al lui Clausewitz la nivel terestru. După ce Rusia a lansat invazia militară a Ucrainei în februarie 2022, moralul publicului în rândul poporului rus părea să fie divizat,

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Conflictul armat
Ucraina-Rusia
este un război
în desfășurare,
care poate
fi folosit ca
un studiu de
caz ideal în
evaluarea
relevanței
elementului
belicos al lui
Clausewitz la
nivel terestru.

Spre deosebire de războaiele interstatale convenționale despre care Clausewitz a discutat, exemplul din Sri Lanka este un război care a avut loc în cadrul unui stat și care a durat 30 de ani, între guvern și o organizație teroristă numită LTTE.

deoarece unii s-au angajat cu entuziasm în război spre sfârșitul său și unii și-au exprimat în mod deschis ezitarea în legătură cu faptul că Moscova ar putea ajunge la un rezultat favorabil. Dar, în cazul Ucrainei, zelul poporului în apărarea Kievului a fost mare și forțele armate au fost combinate cu voluntarii care au apărut pentru a apăra capitala. Rapoartele timpurii indică faptul că majoritatea cetățenilor ucraineni au venit cu cele mai de bază arme, de la Kalashnikov-uri la cocktailuri Molotov, pentru a apăra capitala. Cu siguranță, puternica rezistență ucraineană pe care forțele ruse a întâmpinat-o din partea poporului ucrainean stă ca un microcosm al elementului belicos al lui Clausewitz în acțiune. În ceea ce privește modul în care elementul belicos propus de Clausewitz a intrat în scenă în conflictul armat în cadrul unui stat, războiul civil din Sri Lanka devine un exemplu mai clar. Spre deosebire de războaiele interstatale convenționale despre care Clausewitz a discutat, exemplul din Sri Lanka este un război care a avut loc în cadrul unui stat și care a durat 30 de ani, între guvern și o organizație teroristă numită LTTE – Liberation Tigers of Tamil Elam (Tigrii Eliberării din Tamil Elam). Prin urmare, folosirea unui teoretician militar occidental în analiza naturii unui război civil pe o insulă pare a fi o sarcină absurdă, dar o astfel de presupunere este probabil falsă, deoarece natura războiului rămâne aceeași, indiferent de distincțiile geopolitice. În trinitatea sa paradoxală, războiul lui Clausewitz este o trinitate ciudată, compusă din violență primordială, ură și ostilitate; influențată de jocul șansei și probabilității; și rațional subordonată politicii. Violența primordială, ura și ostilitatea sunt legate fundamental de popor; norocul și șansa, de forțele armate și comandantul lor; și raționalitatea de guvern (Pereira, 2014). În al 4-lea Război din Elam, sentimentul public care a stat în favoarea efortului de război al guvernului a fost asemănător cu manifestarea elementelor războinice de către Clausewitz. De fapt, mecanismul guvernamental a intensificat participarea poporului la război prin diverse mijloace, cum ar fi stabilirea comitetelor de securitate civilă în întreaga țară, de asemenea, proiecția mass-media care descrie imaginea războinică a unui „soldat srilankez” a afectat dezvoltarea credinței poporului în victorie, care a durat până la eliminarea completă a LTTE, în 2009 (Chandraprema, 2012).

Nu este deloc o exagerare să îl descriem pe Basil Liddell Hart ca fiind cel mai citat și cel mai bine primit teoretician militar, ale cărui tactici militare au învins strategia convențională de război deschis a lui Clausewitz. „Abordarea indirectă” pe care Liddell Hart a inventat-o

în „Strategie” devine principalul mod de rezistență îmbrățișat de ucrainenii în eforturile lor de a apăra Kievul. Când a izbucnit războiul, pe 22 februarie 2022, rușii au pornit un asalt blindat și aerian asupra Kievului cu așteptarea benignă conform căreia Kievul se va preda ușor înaintea puternicei puteri aeriene ruse, împreună cu artileria. Modul rusesc de inițiere a atacurilor masive denotă manifestarea tipică clausewitziană a războiului, care a preferat atacuri directe și feroce asupra inamicului. Dar mașinăria de război rusă a fost uluită de rezistența neașteptată a Ucrainei. Mai degrabă decât să folosească tancurile armate masive, ucrainenii au folosit rachete portabile, cum ar fi Javelin, pentru a efectua atacuri bruște asupra lanțului de aprovizionare rus. În august 2022, ucrainenii au atacat baza aeriană rusă din Crimeea, vizată de unii luptători ucraineni, care au bombardat opt avioane. Când războiul complet avea loc pe frontul Ucrainei, luptătorii de rezistență ucraineni păreau să-l fi dus în inima Rusiei înseși, Moscova. S-a raportat că doi generali ruși au fost uciși pe frontul de război, în timp ce facilitățile militare ruse au fost adesea vizate de rachetele ucrainene. Vara trecută, Rusia a suferit pierderi grele, pe măsură ce forțele ucrainene au intensificat contraatacurile bazate pe „abordarea indirectă”, aceasta incluzând atacurile lansate asupra garnizoanei ruse din Herson și distrugerea podurilor principale peste râul Nipru, ceea ce a dus la sabotarea liniei de aprovizionare ruse. Între timp, la Moscova, fiica principalului ideolog rus Alexandr Dughin a fost asasinată în august, SUA suspectând că ucrainenii au fost în spatele atacului. Septembrie a fost o lună destul de catastrofală pentru ruși, deoarece Ucraina a ucis aproape 465 de soldați într-o săptămână, după care a urmat un alt atac surpriză cu rachete asupra trupelor rusești în Ajunul Anului Nou, în Makiivka. Ambele atacuri au manifestat cele două principii ale lui Liddell Hart referitoare la abordarea indirectă, care afirmă că atacurile directe asupra pozițiilor defensive ferme rareori funcționează și nu ar trebui să fie încercate, iar pentru a învinge inamicul trebuie mai întâi să-i perturbăm echilibrul, ceea ce trebuie să aibă loc înainte de atacul principal (Amarasinghe, 2023).

Utilitatea „Abordării indirecte” în aparatul militar din Sri Lanka datează din anii '90 și a apărut, în principal, ca urmare a eșecurilor masive suferite de forțele armate din Sri Lanka prin strategiile lor convenționale de luptă împotriva LTTE. De la izbucnirea războiului Elam în 1983, LTTE a obținut o capacitate extraordinară de luptă, datorită diferiților factori, iar moralul forțelor armate din Sri Lanka

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Modul rusesc de inițiere a atacurilor masive denotă manifestarea tipică clausewitziană a războiului, care a preferat atacuri directe și feroce asupra inamicului. Dar mașinăria de război rusă a fost uluită de rezistența neașteptată a Ucrainei.

Între 2007 și 2009, forțele armate din Sri Lanka s-au bazat mai degrabă pe abordarea indirectă decât pe abordarea directă. Capturarea Toppigala și succesul militar ulterior în provincia estică au deschis calea pentru ca armata din Sri Lanka să-și consolideze toată energia în eliberarea întregii provincii de nord în 2009.

a atins punctul său cel mai scăzut la începutul anilor '90. Atunci când generalul Cecil Waidyaratna a devenit comandantul armatei din Sri Lanka, în 1991, seria de înfrângeri militare ale armatei în fața LTTE era catastrofală, incluzând capturarea Mankulam de către LTTE, retragerea din fortul Jaffna și atacurile zilnice asupra vehiculelor militare. În autobiografia sa nepublicată, Waidyaratna descrie starea deplorabilă a armatei din Sri Lanka, iar unul dintre documentele militare laudă salvarea complexului militar Elephant Pass sub comanda brigadierului Wimalaratne ca cea mai mare victorie militară obținută de armata din Sri Lanka. Deși generalul Waidyaratna nu a fost un ofițer de teren sau un mare combatant, el a fost un teoretician militar autentic. Într-o lucrare intitulată „Gota's War”, jurnalistul veteran C.A. Chandraprema afirmă: „Waidyaratna a fost primul ofițer al armatei care a început să se gândească la un mecanism cuprinzător în vederea anihilării complete a terorismului LTTE prin prisma teoriei militare” (Chandraprema, p. 218). Pe baza eșecurilor operaționale anterioare ale armatei din Sri Lanka, generalul Waidyaratna a recomandat ca armata din Sri Lanka să-și lanseze operațiunile separat. El a recunoscut incapacitatea de a lupta în ambele provincii, nord și est, în același timp, deoarece armata din Sri Lanka nu deținea o astfel de putere avansată. Prin urmare, a sugerat ca armata să se concentreze asupra provinciei estice, unde LTTE era relativ mai slabă. În analiza sa ulterioară, generalul a crezut că, după capturarea celei mai slabe provincii a inamicului, armata din Sri Lanka ar trebui să-și folosească toată forța pentru a învinge LTTE în provincia de nord. Era exact ceea ce căpitanul Liddle Heart a explicat ca fiind abordarea indirectă. De asemenea, a sugerat să se ia măsuri intensive pentru a crește capacitatea marinei din Sri Lanka de a combate rețeaua de aprovizionare a LTTE. Niciuna dintre aceste recomandări nu a fost implementată în timpul mandatului său. Generalul Waidyaratna a trecut în neființă în 2001 ca general în rezervă, însă, surprinzător, stilul operațional adoptat de armata din Sri Lanka sub comanda generalului Sarath Fonseka a semănat cu ceea ce a recomandat Waidyaratna. Între 2007 și 2009, forțele armate din Sri Lanka s-au bazat mai degrabă pe abordarea indirectă decât pe abordarea directă. Capturarea Toppigala și succesul militar ulterior în provincia estică au deschis calea pentru ca armata din Sri Lanka să-și consolideze toată energia în eliberarea întregii provincii de nord în 2009.

CONCLUZII

Atât Clausewitz, cât și Liddell Hart au fost produsele timpului lor. Antecedentele istorice, evenimentele la care au fost martori, ideologiile politice pe care le-au venerat au sculptat, pur și simplu, filozofiile militare produse de cei doi. Ambele teorii de război sunt puțin probabil să fie cele mai potrivite într-o eră în care au ieșit în evidență asimetriile războaielor. Chiar și eforturile de război ucrainene susținute pe abordarea indirectă ar fi contestate de creșterea masivității atacurilor rusești. Celebra înțelepciune a lui Liddell Hart a salvat clar rezistența militară ucraineană de la un colaps complet. Dar, realitatea amară care se profilează în fața frontului de război este că, mai devreme sau mai târziu, Ucraina va trebui să se confrunte cu bătălii semnificative pentru rezultate decisive. Mai ales recenta schimbare în strategia de război rusă în Ucraina a adoptat o cale mai riguroasă, constând în declanșarea unor atacuri grele printr-un nou val de lovituri cu rachete. Analiza cuprinzătoare care rezultă din această perspectivă comparativă a lui Clausewitz și Liddell Hart, bazată pe utilitatea lor în războiul modern, dovedește imposibilitatea adoptării unei singure strategii militare. Prin urmare, viitorul războiului este probabil să fie amestecat între Clausewitz și Liddell Hart, optând pentru o cale de mijloc.

BIBLIOGRAFIE:

1. Aron, R. (1983). *Clausewitz: The Philosopher of War*. Londra: Routledge.
2. Clausewitz, C. von (1832). *On War*. Londra: Penguin Books.
3. Chandraprema, C.A. (2012). *Gota's War: Historical Defeat of Tamil Terrorism*. Colombo: Vijitha Yapa.
4. Huntington, S. (1996). *The Clash of the Civilizations*. Londra: Penguin Books.
5. Keegan, J. (2000). *The First World War*. Londra: Penguin Books.
6. Kennedy, P. (1986). *The Rise and Fall of Great Powers*. New York: Vintage.
7. Lewin, R. (1972). *The Captain who Taught Generals*. În *International Affairs*, vol. 47, nr. 1.
8. Liddell Hart, B.H. (1929). *Strategy*. New York: Oxford University Press.
9. Liddell Hart, B.H. (1967). *Why Don't We Learn from History?* Londra: Oxford University Press.
10. McNeill, W. (1982). *The Pursuit of Power: Technology, Armed Force and Society since AD 1000*. Chicago: Chicago University Press.
11. Pereira, L. (2014). *Innovation and the Warlike Phenomenon*. În *Brazilian Journal of Strategy and International Relations*, vol. 4, nr. 6.
12. Shephard, J.E. (1991). *Is Clausewitz Still Relevant?* În *US Army War Quarterly*, vol.2, nr. 1.
13. Waltz, K. (1959). *Man, State and War: A Theoretical Analysis*. New York: Columbia University Press.
14. <https://www.eurasiareview.com/19052023-can-liddle-harts-indirect-approach-survive-in-ukraine-looking-into-ukrainian-resistance-against-russian-war-strategy-oped/> (Amarasinghe, 2023), accesat la 12 noiembrie 2024.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

DISLOCAREA TRUPELOR PE CALEA AERULUI – O NECESITATE PENTRU VÂNĂTORII DE MUNTE –

Colonel drd. Cristian Tiberiu CRISTESCU

*Locțiitorul comandantului Brigăzii 2 Vânători de Munte
„Sarmizegetusa”, Braşov
10.55535/GMR.2024.2.5*

In the current context of war, adaptation to the ever-changing situation is very important. Mobility in the battlefield is one of the main factors that make the difference. This article aims to highlight the advantages of mountain troops air deployment, hence the need to develop this capability for Romanian mountain troops.

In this regard, the article addresses the mountain troops air deployment as an additional capability necessary for mountain troops to successfully conduct military actions in mountainous-wooded terrain. Resorting to a qualitative type of research, the author presents a series of advantages arising from the establishment, within the mountain troops structures, of the structures capable of being deployed or parachuted into areas of operations that are difficult to access, as they exist in countries with tradition in this military specialty (Italy, Germany)

Keywords: mountain troops; air deployment; mountainous environment; capability; alpine parachuting;

INTRODUCERE

Adaptarea la un inamic modernizat, ușor dislocabil și imprevizibil este un subiect aflat din ce în ce mai des pe agenda Alianței Nord-Atlantice, cu atât mai mult dacă ne gândim la evoluția actualelor conflicte din vecinătatea țării noastre sau din Orientul Mijlociu. Capacitatea de luptă a unei structuri militare, fie că ne referim la evenimente care s-au desfășurat sau la contextul geopolitic actual, cu evenimente aflate în derulare, depinde din ce în ce mai mult de o serie de factori și principii de luptă ce funcționează în directă relație cu modul de înțelegere a utilizării forței într-un mediu de confruntare.

În războiul modern, supraviețuirea este esențială, având în vedere angajarea în luptă a armelor din ce în ce mai sofisticate și letale. Pornind de la noțiunea de *capabilitate* (Petrescu, Ioniță, 2020, p. 16)¹ de care o structură militară poate dispune la un moment dat, diferențele între armele utilizate într-o confruntare determină apariția și derularea unui proces continuu de cercetare și dezvoltare. În acest context, schimbarea tehnologică, aflată într-un perpetuu progres, poate produce efecte opuse, în funcție de modul în care sunt folosite forțele (Biddle, 2006, p. 34).

Pe baza acestor considerente și a experienței autorului atât în domeniul specific vânătorilor de munte, cât și în cel al parașutismului militar, articolul propune aducerea în atenție, prin recurgerea la o cercetare de tip calitativ, a necesității dezvoltării unor capacități cu ajutorul cărora structurile de vânători de munte să fie dislocate pe calea aerului. În acest fel, considerăm că putem proiecta un proces de cercetare în domeniu, pentru stabilirea unor linii directoare în vederea propunerii și, ulterior, a dezvoltării unei asemenea capacități de luptă pentru trupele de vânători de munte.

¹ „Abilitatea de a executa acțiuni în scopul îndeplinirii unor obiective”. În *Legea nr. 203/2015 privind planificarea apărării*, publicată în *Monitorul Oficial*, nr. 555, din 27 iulie 2015, art. 13, alin. (1).

În războiul modern, supraviețuirea este esențială, având în vedere angajarea în luptă a armelor din ce în ce mai sofisticate și letale. Pornind de la noțiunea de capabilitate de care o structură militară poate dispune la un moment dat, diferențele între armele utilizate într-o confruntare determină apariția și derularea unui proces continuu de cercetare și dezvoltare.

În cadrul unor acțiuni militare, în zona alpină este necesar a fi dislocate forțe specializate, structuri militare capabile să desfășoare misiuni de luptă, apte pentru supraviețuire și acțiuni independente, cu autosusținere, în acest areal. Aceste structuri militare sunt vânătorii de munte, ale căror acțiuni se desfășoară preponderent în mediul alpin și împotriva unui adversar pregătit să acționeze în același mediu de acțiune.

SPAȚIUL ALPIN – CARACTERISTICI GEOGRAFICO-MILITARE

Din punct de vedere geografic, spațiul alpin este acea parte a unui masiv muntos, plasată deasupra zonelor împădurite, la înălțimi cuprinse între 1.700 și 2.544 m, acoperită cu pășuni, păduri de arbori pitici (jnepeni, ienuperi) (Oancea et al., 1987, pp. 35-37), lipsit de comunicații și localități, cu versanți abrupti, greu de abordat, unde bat vânturi și viscole puternice, caracterizate de temperaturi foarte scăzute în anotimpurile reci și noaptea, prin existența, pe timpul iernii, a unui strat gros de zăpadă, iar vara, în timpul zilei, printr-o temperatură mai ridicată, unde domină razele ultraviolete, care pot afecta specia umană.

În cadrul unor acțiuni militare, în zona alpină este necesar a fi dislocate forțe specializate, structuri militare capabile să desfășoare misiuni de luptă, apte pentru supraviețuire și acțiuni independente, cu autosusținere, în acest areal. Aceste structuri militare sunt *vânătorii de munte*, ale căror acțiuni se desfășoară preponderent în mediul alpin și împotriva unui adversar pregătit să acționeze în același mediu de acțiune. Astfel de structuri ajung la un grad ridicat de eficiență datorită nivelului de pregătire și capacităților pe care le dezvoltă. Este necesar, în aceste circumstanțe, să înțelegem că anumite principii ale luptei, precum capacitatea de efort, manevra, economia de forțe și mijloace, viteza, surprinderea inamicului, pot înclina semnificativ balanța în favoarea celor care le respectă și pot să le aplice. Mai mult, în contextul unor profunde evoluții tehnologice în domeniul militar, are loc și o evoluție „rapidă a mecanismelor, echipamentelor, tehnicii și procedurilor care trebuie menținute la un nivel înalt de dezvoltare” (Stanciu, Gimiga, 2023, p. 157), iar mediul operațional suferă modificări și transformări, ceea ce solicită permanent adaptarea tuturor actorilor la situația creată.

În mediul montan, aceste principii capătă o nouă fizionomie atunci când în ecuație sunt introduse componenta aeriană, transportul ori sprijinul cu foc. Oricare dintre tipurile de acțiune militară ar fi abordate, se poate construi o analiză comparativă în aplicarea acestor principii, în funcție de capabilitatea de dislocare pe care trupele alpine o au la dispoziție. Rezistența îndelungată în interiorul munților, în special în spațiul alpin, presupune îndeplinirea obiectivelor decisive ale tuturor operațiilor – de oprire, de nimicire (de respingere) a agresorului, menținerea cu fermitate a formelor tari din teren, păstrarea

sub control a comunicațiilor și localităților, chiar și atunci când adversarul a pătruns adânc pe unele direcții. Avantajele în teren muntos-împădurit sunt de partea structurilor mobile, adaptabile și flexibile, cu tehnică de luptă ușoară, specializate în lupta în mediul operațional montan, care sunt capabile de a desfășura acțiuni întrunite pentru perioade mai lungi de timp (Petriceanu, Ghelegeanu, 1977, p. 45). În munte, deplasările, manevra și acțiunile forțelor de sprijin, evacuările de tehnică ori cele medicale, precum și aprovizionările se realizează mult mai anevoios decât în teren șes, deschis.

DISLOCAREA TACTICĂ A FORȚELOR PE CALEA AERULUI ȘI DISLOCAREA TERESTRĂ A FORȚELOR – ASPECTE COMPARATIVE –

Având în vedere tendințele războiului modern, în condițiile executării acțiunilor și operațiilor tactice, atât cele cu caracter ofensiv, cât și cele clasificate drept defensive, necesitatea dislocării forțelor proprii într-un timp eficient, care să conducă la premisele favorabile dezvoltării manevrei, infiltrării, exfiltrării ori prepoziționării trupelor, devine o cerință esențială în executarea misiunilor.

O analiză comparativă elocventă pentru fundamentarea deciziei comandanților, fie că ne referim la lideri militari de nivel structură, fie că luăm în calcul desfășurarea unor operații militare de mare anvergură, ar trebui să raporteze ambele tipuri de dislocări atât la componentele analizei terenului, cât și la factorii care pot influența desfășurarea misiunii. Pentru o mai bună înțelegere a acestor considerente, propunem simularea unor acțiuni și operații militare în mediul montan. Din perspectiva dislocării tactice terestre, zona montană necesită atât o planificare minuțioasă a acțiunilor/operațiilor, cât și o exigență mult mai atentă asupra elementelor de analiză a terenului, astfel încât recunoașterile unor zone de interes să fie executate nu doar pe hartă, ci și în teren. Din prisma dislocării pe calea aerului, căile de apropiere nu sunt limitate/restricționate de obstacole naturale, ci doar de vreme.

Condițiile meteo nefavorabile (temperaturi scăzute ale aerului, precipitații, fenomenul îngheț-dezghet) influențează acțiunile/activitățile desfășurate de personal, utilizarea echipamentelor militare, dar și exploatarea tehnicii specializate, cum ar fi șenilatele, ATV-urile (all terrain vehicle), UTV-urile (utility task vehicle) ori snowmobilele,

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Din perspectiva dislocării tactice terestre, zona montană necesită atât o planificare minuțioasă a acțiunilor/operațiilor, cât și o exigență mult mai atentă asupra elementelor de analiză a terenului, astfel încât recunoașterile unor zone de interes să fie executate nu doar pe hartă, ci și în teren.

Utilizarea, prin schimbarea destinației în funcție de necesități, a unor echipamente versatile în executarea diferitelor tipuri de operații desfășurate în cadrul dislocării pe calea aerului poate determina reducerea unor riscuri în ceea ce privește supraviețuirea în mediul montan, fie că ne rezumăm la insolație, degerături, deshidratare sau la ocuparea unei baze de patrulare.

expunându-le unor riscuri crescute din perspectiva dislocării tactice terestre. (F.T./V.M.-8, 2015, art. 0222).

Utilizarea, prin schimbarea destinației în funcție de necesități, a unor echipamente versatile în executarea diferitelor tipuri de operații desfășurate în cadrul dislocării pe calea aerului poate determina reducerea unor riscuri în ceea ce privește supraviețuirea în mediul montan, fie că ne rezumăm la insolație, degerături, deshidratare sau la ocuparea unei baze de patrulare.

Observarea unor activități/acțiuni ale adversarului devine cu mult mai facilă prin dislocarea pe calea aerului, pe când, pe cale terestră, forțele proprii sunt nevoite fie să utilizeze elemente înaintate, fie să infiltreze elemente de cercetare în dispozitivul acestuia.

Vegetația abundentă sau lipsa acesteia, mai ales în golurile alpine, constituie un dezavantaj în executarea deplasărilor îmbarcat, prin utilizarea blindatelor ori șenilatelor determinând îngreunarea și/sau chiar imposibilitatea dislocării tactice terestre. Pe de altă parte, în ceea ce privește utilizarea elicopterelor în realizarea dislocării pe calea aerului, vegetația abundentă constituie un impediment în stabilirea zonelor de aterizare.

În ceea ce privește mascarea și acoperirea acțiunilor/operațiilor militare, vegetația, limitările și restricțiile impuse de terenul muntos-împădurit, coroborate cu punctele-cheie ale acestuia, dislocarea tactică terestră necesită eforturi suplimentare atât pentru surprinderea forțelor adverse și evitarea surprinderii trupelor proprii de către acestea, cât și pentru menținerea mobilității, pe când executarea dislocării pe calea aerului ar mări mobilitatea și ar conduce la succes în surprinderea inamicului.

Ținând cont de faptul că, în arealul montan, cele mai multe acoperiri sunt naturale, reprezentate preponderent de punctele-cheie din teren (în special vârfuri, cote etc.), acestea devin obstacole deopotrivă pentru dislocarea tactică terestră și în ceea ce privește sprijinul prin foc, îndeosebi a celui executat de elemente de artilerie terestră. Dislocarea pe calea aerului prin utilizarea elicopterelor înlesnește atât deplasarea, cât și executarea sprijinului aerian apropiat pentru forțele proprii.

Avantajele tactice obținute pe calea aerului sunt mai mari decât cele derivate din utilizarea punctelor-cheie ale terenului, fie că ne referim la cote dominante, fie că este vorba de văi/cursuri de apă,

exploatate judicios îndeosebi de elicoptere în dislocarea tactică. Astfel, etapele operațiilor aeropurtate de desantare sau de debarcare din aeronave, precum și operațiile tactice de debarcare aeriană sunt mult mai eficiente decât deplasările tactice îmbarcate/debarcate/mixte ale forțelor proprii în ceea ce privește ocuparea unei zone/raion de staționare/regrupare.

Timpul folosit în dislocarea tactică pe cale terestră este uneori cu mult mai mare decât cel necesar pentru dislocarea forțelor proprii pe cale aeriană, ceea ce presupune dozarea efortului în funcție de momentele dislocării. Utilizarea blindatelor sau a șenilatelor în mediul montan atrage după sine un dezavantaj considerabil din punct de vedere tactic, dacă ar fi să considerăm evacuarea tehnicii de luptă în urma unor ciocniri/lupte de întâlnire înregistrate cu pierderi.

În dislocarea tactică terestră, utilizarea sistemelor de armament montate pe blindate/șenilate poate deveni problematică atât în condiții de vizibilitate redusă, cât și ținând cont de caracteristicile terenului muntos-împădurit (vegetație abundentă, obstacole naturale, zone înguste), pe când dislocarea tactică pe calea aerului ar permite executarea tragerilor directe asupra unor obiective, dar și posibilitatea utilizării unor sisteme de armament/muniții „inteligente” (e.g.: ghidate termic, telecomandate etc.), precum și organizarea comenzii și controlului din aer prin amenajarea unor puncte de comandă (Rus, Cioabă, 1988, p. 156).

Folosirea aparatelor de observare pe timp de noapte sau în condiții de vizibilitate redusă devine, în dislocarea tactică terestră, cu mult mai dificilă în condiții meteo nefavorabile (ceață, temperaturi sub 0°C), dar și prin prisma vegetației abundente. Dislocarea tactică pe calea aerului soluționează întrucâtva multe dintre variabilele observării acțiunilor forțelor adverse prin exploatarea punctelor-cheie ale terenului, dacă ar fi să ne gândim că orice punct al traiectului aeronavei devine o locație de exploatare tactică a acțiunilor adversarului.

Transportul trupelor pe calea aerului unește printr-o linie dreaptă punctul de plecare cu cel de destinație, micșorând, astfel, timpul necesar ajungerii forțelor proprii în zona de dislocare, pe când, pe calea terestră, pot fi înregistrate întârzieri cauzate fie de ocolirea unor obstacole naturale, fie pentru refacerea capacității de luptă a subunităților.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În dislocarea tactică terestră, utilizarea sistemelor de armament montate pe blindate/șenilate poate deveni problematică atât în condiții de vizibilitate redusă, cât și ținând cont de caracteristicile terenului muntos-împădurit, pe când dislocarea tactică pe calea aerului ar permite executarea tragerilor directe asupra unor obiective, dar și posibilitatea utilizării unor sisteme de armament/muniții „inteligente”, precum și organizarea comenzii și controlului din aer prin amenajarea unor puncte de comandă.

Etapizarea efortului forțelor proprii este direct influențată atât de nivelul de performanță atins în executarea marșului în teren muntos-împădurit, cât și de înzestrarea acestora cu echipamente și materiale menite să faciliteze înaintarea pe acest tip de teren, dar și crearea unor condiții minime de odihnă și hrănire.

Etapizarea efortului forțelor proprii este direct influențată atât de nivelul de performanță atins în executarea marșului în teren muntos-împădurit, cât și de înzestrarea acestora cu echipamente și materiale menite să faciliteze înaintarea pe acest tip de teren, dar și crearea unor condiții minime de odihnă și hrănire. Astfel, dislocarea tactică terestră devine problematică din perspectiva asigurării logisticii necesare desfășurării unor acțiuni/operații prelungite fie de un teren accidentat, greu accesibil cu tehnică, fie de condiții meteo nefavorabile. Pe de altă parte, acordarea sprijinului logistic prin desfășurarea unor apropieri/aterizări tactice elimină din ecuație terenul greu accesibil și, chiar dacă nu rezolvă în totalitate limitările/restricțiile impuse de vreme, se dovedește mult mai eficace.

Chiar dacă sunt mai eficiente în ceea ce privește economia efortului, a resurselor și, uneori, din perspectiva costurilor, operațiile specifice dislocării pe calea aerului nu introduc în acțiuni/operații și tehnica blindată a forțelor proprii. Totodată, dislocarea pe calea aerului rezolvă mult mai ușor problematica extragerii personalului propriu dintr-o zonă devenită periculoasă, fie că ne referim la retragere/regrupare, fie că implică evacuarea răniților/victimelor.

Terenul accidentat, muntos-împădurit, complică, de cele mai multe ori, alegerea traiectelor de zbor și adaugă o sarcină suplimentară de navigație și o presiune pe întregul echipaj, deoarece acestea au o marjă mică de eroare. În acest mediu, comandanții trebuie să evite mai mult obstacolele create de om de peste 46 de metri deasupra nivelului zonei de cădere pe o rază de trei mile marine, iar terenurile înalte sau dealurile pot fi considerate un pericol doar dacă reprezintă un obstacol de evacuare pentru aeronave (FM 3-99, 2015, p. 5, cap. V). Rutele directe pot fi rareori utilizate fără a expune aeronavele la un risc inacceptabil de detectare și distrugere de către inamic.

Rutele tactice de zbor urmează coridoarele văilor, unde este posibil să se obțină acoperire și ascundere, în același timp, obligă la menținerea celor mai mari altitudini posibile de zbor într-un asemenea teren. Zborul în munți poate împiedica utilizarea formațiunilor închise. Operațiunile cu mai multe elicoptere sunt în mod normal planificate a se executa în formațiuni libere sau eşalonate, cu un spațiu mai mare între aeronave.

Terenul potrivit pentru alegerea mai multor zone de aterizare a elicopterelor (Landing Zone/LZ) în regiunile montane este limitat. Zonele de nivel care sunt potrivite pentru LZ-uri montane necesită frecvent o pregătire redusă, dincolo de cercetarea de geniu, deoarece solul este, de obicei, suficient de ferm pentru a suporta greutatea elicopterelor.

Terenul potrivit pentru alegerea mai multor zone de aterizare a elicopterelor (Landing Zone/LZ) în regiunile montane este limitat. Zonele de nivel care sunt potrivite pentru LZ-uri montane necesită frecvent o pregătire redusă, dincolo de cercetarea de geniu, deoarece solul este, de obicei, suficient de ferm pentru a suporta greutatea elicopterelor. Atunci când sunt disponibile numai zone de aterizare pentru o singură aeronavă, distanța dintre elicoptere trebuie să crească în mod semnificativ. (Manualul operațiilor de transport aerian, 2019, p. 24).

În *tabelul 1* sunt evidențiate câteva dintre avantajele și dezavantajele rezultate în urma unei analize comparative a celor două tipuri de dislocare a forței – aerian și terestru –, menționate anterior. În acest scop, ca indicatori de referință am utilizat patru dintre principiile luptei, considerate relevante pentru abordarea din cadrul acestei cercetări.

Tabelul 1: Dislocarea forțelor pe calea aerului și terestru – avantaje și dezavantaje (proiecția autorului)

PRINCIPII ALE LUPTEI	Dislocarea aeriană		Dislocarea terestră	
	AVANTAJE	DEZAVANTAJE	AVANTAJE	DEZAVANTAJE
Economia de forțe/ Economia de efort	1. Capacitate de transport a unei cantități mai mari de tehnică, echipament, muniție. 2. Menținerea capacității de luptă a militarilor.	1. Resursa de aviație este mult mai costisitoare. 2. Sunt necesare aerodromuri ori terenuri de decolare/aterizare a aeronavelor	1. Efort logistic redus	1. Slăbirea capacității de efort în urma deplasărilor, îmbarcat, debarcat ori combinat. 2. Cantitate mai mică de materiale, tehnică, echipament ce poate fi transportată.
Concentrarea efortului	1. Executarea manevrei pe verticală pentru interpoziționarea forțelor.			

PRINCIPII ALE LUPTEI	Dislocarea aeriană		Dislocarea terestră	
	AVANTAJE	DEZAVANTAJE	AVANTAJE	DEZAVANTAJE
Surprinderea inamicului și evitarea surprinderii	1. Surprinderea inamicului prin dislocarea rapidă în diferite raioane ori poziții a structurilor. 2. Introducerea în luptă a unor structuri suplă de forțe ori a elementelor de sprijin, în locul și la momentul potrivit.	1. Apărarea antiaeriană, de la sol, a adversarului, împiedică utilizarea liberă a traiectelor de zbor ale aeronavelor.	1. Deplasarea în ascuns a forței 2. Condițiile meteorologice facilitează interpoziționarea forțelor în dispozitivul inamicului 3. Evitarea surprinderii de către inamic, prin utilizarea terenului specific mediului montan pentru deplasare	1. Dislocarea nu se poate realiza pe distanțe mai lungi, când este necesar un timp de reacție.
Viteza	1. Viteza de introducere a rezervelor. 2. Viteza de reacție, de adaptare a dispozitivului de luptă.	1. Condițiile meteorologice afectează regimul de zbor al aeronavelor		1. Timp mai îndelungat pentru dislocare.

Reiese, în urma unei analize *joint* a avantajelor și dezavantajelor, în contexte diferite, bazate pe principiile luptei alese ca indicatori de referință în *tabelul 1*, că dislocarea pe calea aerului este de preferat pentru sprijinul acțiunilor de luptă ale vânătorilor de munte. Factorii și condițiile climatice, de timp și de anotimp, fac, de multe ori, diferența, fiind necesară, în acest sens, o planificare riguroasă a acțiunilor de luptă.

NECESITATEA DISLOCĂRII TRUPELOR ALPINE PE CALEA AERULUI

Muntele nu permite cu ușurință deplasarea terestră ori manevra, fie îmbarcat, fie pe jos ori pe schiuri. Clima și condițiile meteo influențează frecvent ducerea acțiunilor de luptă în acest mediu operațional, acționând asupra factorilor-cheie timp și viteză.

Plecând de la definiția climei, ca fiind „succesiunea regulată a proceselor meteorologice determinate de complexul condițiilor fizico-geografice și (care, n.a.) se exprimă prin regimul timpului pe mai mulți ani. Caracteristica climatului munților se înscrie în ierni cu durată de la 6-8 luni cu zăpadă și viscole, veri cu durată de 2-3 luni cu ploi și averse, primăveri și toamne scurte, 10-30 zile cu ploi reci, lapoviță și ninsoare”. (Manualul pentru ducerea acțiunilor tactice în teren muntos, 2015, art. 0211), apreciem că este necesară dezvoltarea unei capacități de transport aerian al forței, ceea ce ar permite deplasarea în vederea executării manevrei, infiltrării, exfiltrării ori prepoziționării, cu o viteză mult mai mare. În acest fel, ar putea fi create avantaje semnificative, iar capacitatea de reacție a structurilor alpine ar putea să sporească. Avantajul vitezei de dislocare generează aplicarea cu succes a unui alt principiu, esențial și foarte important, și anume *surprinderea adversarului*. Situația actuală a câmpului de luptă cere viteză de reacție, mobilitate, flexibilitate, manevre ingenioase și o preocupare continuă în a-l surprinde pe adversar. Este necesar a se înțelege faptul că muntele, ca areal dificil pentru acțiunile militare, solicită multă inițiativă din partea comandanților și o deschidere permanentă către versatilitate. Succesul acțiunilor în terenul muntos-împădurit apare în momentul acțiunilor de tipul *hic et nunc*, pe principiul arhicunoscut: omul potrivit la locul potrivit. Din aceste considerente, apreciem că o dislocare pe calea aerului a trupelor alpine ar crește eficiența acestor forțe și ar spori capacitatea lor de a surprinde inamicul.

Pe lângă pachetul de forțe care urmează a fi introduse în operație, elicopterele au capacitatea de a transporta elemente de conducere, constituindu-se în adevărate puncte de comandă în aer, care să asigure coordonarea și conducerea trupelor de la sol: „(...) pe elicoptere au fost amenajate diferite puncte de comandă pentru unele eșaloane ale trupelor de uscat, realizându-se prin aceasta o conducere mai eficientă, mai elastică, mai oportună și, mai ales, continuă. Un astfel de punct de comandă se poate deplasa rapid, dintr-un loc în altul, acolo unde situația reclamă prezența sa” (Rus, Cioabă, p. 157).

Un aspect deosebit de important apare atunci când vorbim despre economia de forțe și mijloace, despre păstrarea capacității de efort, esențială pentru a conduce trupele alpine de la eficiență către eficacitate. În actuala structură a trupelor de vânători de munte,

Pe lângă pachetul de forțe care urmează a fi introduse în operație, elicopterele au capacitatea de a transporta elemente de conducere, constituindu-se în adevărate puncte de comandă în aer, care să asigure coordonarea și conducerea trupelor de la sol.

Vânătorii de munte sunt considerați a fi trupe specializate pentru acțiuni de luptă în mediul alpin, fiind acea infanterie ușoară care execută o gamă variată de misiuni într-un mediu operațional ostil atât din punct de vedere al condițiilor meteo și al terenului, cât și din punct de vedere al posibilităților de acțiune ale inamicului.

apreciem că mijloacele dedicate asigurării mobilității și transportului de armament, materiale, muniții și echipamente nu corespund întocmai cerințelor mediului de confruntare, ceea ce comportă un efort suplimentar din partea luptătorilor, efort ce îi indisponibilizează în fața unei acțiuni de luptă în care ar trebui să intre direct, prin surprindere și cu o capacitate de efort completă. O dislocare pe calea aerului prin utilizarea elicopterelor de transport considerăm că ar rezolva această problemă, asigurând, în același timp, și reprovizionarea trupelor, aplicându-se principiul logisticii pe verticală, mărin, astfel, capacitatea trupelor alpine de a se autosuține.

Pe lângă surpriza pe care o forță o creează prin dislocarea acesteia pe calea aerului, apare și ascunderea acțiunilor sau a intențiilor, aceasta ca urmare a faptului că nu se pun la dispoziția adversarului indicii de demascare a deplasării ori a acțiunii. Terenul muntos-împădurit oferă mediul propice acțiunilor de luptă desfășurate de o forță aeromobilă, o forță care, dacă dispune de viteză de dislocare și ascundere a acțiunilor, devine aproape indestructibilă și eficace.

Vânătorii de munte sunt considerați a fi trupe specializate pentru acțiuni de luptă în mediul alpin, fiind acea infanterie ușoară care execută o gamă variată de misiuni într-un mediu operațional ostil atât din punct de vedere al condițiilor meteo și al terenului, cât și din punct de vedere al posibilităților de acțiune ale inamicului. În zilele noastre, vânătorilor de munte le-ar fi necesare capabilități moderne de deplasare, care să le permită executarea acțiunilor militare în cadrul marii unități tactice ori independent (Toader, 2019, p. 7).

Contextul actual ne demonstrează că majoritatea acțiunilor militare se desfășoară în localități ori în apropierea acestora, pregătirea lor însă se execută în zone montane, retrase, greu accesibile. Acesta este motivul pentru care apreciem că este nevoie de o forță foarte mobilă, specializată în acțiuni într-un astfel de mediu de confruntare, care să poată fi ușor dislocabilă până la distanțe mari și foarte mari, o forță care să poată fi inserată pe calea aerului, fie prin debarcare, rapel ori prin procedeul „fast rope”, fie prin parașutare. Aici poate apărea ideea de „trupe alpine dislocate pe calea aerului”, de aici se poate naște ideea de a forma structuri, mici pentru început, de nivel companie, specializate a acționa în acest mod, din cadrul trupelor de vânători de munte.

Forțele specializate să acționeze în mediul alpin trebuie să aibă un nivel superior de pregătire, să fie atent și riguros selecționate și să dispună de programe de antrenament specifice, similare forțelor pentru operații speciale și structurilor de cercetare în dispozitiv. Pentru a crește nivelul de acțiune și de reacție al acestora, considerăm că ar fi necesar să fie brevetați ca parașutiști militari și pregătiți pentru parașutare în mediul alpin. Există, în Europa, trupe alpine care au în structura lor parașutiști alpini, cei mai renumiți în acest moment fiind italienii de la *Regimentul 4 Alpini* (Grey Dynamics, 2022). Armata germană școlarizează, de asemenea, trupe alpine în vederea obținerii calificării de *parașutist alpin*. Nu ar fi deloc greu să comparăm acțiunea unui vânător de munte care se deplasează pe jos în mediul montan de nivel 2 sau 3, adică înspre zona de creastă, cu cea a unui vânător de munte parașutat într-un gol alpin ori într-o poiană, în apropierea zonei de acțiune. Pentru aceasta, este nevoie, evident, de parașute de tip aripă, cu aterizare de precizie și un pilotaj mult mai eficace în condiții de vânt intens, de o aterizare de precizie și de un transport de materiale și echipament, armament și muniție, hrană și apă. Cu alte cuvinte, fiind o infanterie ușoară în mediul alpin, vânătorii de munte ar putea acționa ca și parașutiștii, diferențiindu-i doar arealul natural în care execută misiunile de luptă. Această capabilitate suplimentară ar crea o serie de avantaje, precum: viteza, surprinderea adversarului, mascarea acțiunilor, păstrarea capacității de efort, creșterea capacității de autosuținere etc.

CONCLUZII

Dislocarea trupelor alpine pe calea aerului trebuie abordată, în contextul geopolitic actual, ca o capabilitate suplimentară necesară vânătorilor de munte, pentru desfășurarea cu succes a acțiunilor militare în teren muntos-împădurit. În cadrul acestei prezentări, au fost evidențiate caracteristicile acestei capabilități, coroborate cu întreaga plajă de misiuni a vânătorilor de munte, din necesitatea dezvoltării acestora în cadrul trupelor alpine și în scopul relevării nevoii de creare a unei capabilități suplimentare de transport al trupelor de vânători de munte prin care să se asigure dislocarea acestora în toate zonele din arealul montan. Dacă structurile luptătoare ar avea posibilitatea de dislocare debarcată, în detrimentul păstrării capacității de efort,

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Forțele specializate să acționeze în mediul alpin trebuie să aibă un nivel superior de pregătire, să fie atent și riguros selecționate și să dispună de programe de antrenament specifice, similare forțelor pentru operații speciale și structurilor de cercetare în dispozitiv.

Structurile de vânători de munte au executat și execută regulat antrenamente în ceea ce privește dislocarea lor pe calea aerului, iar ipoteza de la care am plecat în cadrul acestei cercetări a avut în vedere prezentarea nevoii de aeromobilitate a forței.

a vitezei, surprinderii și surprizei, componenta logistică întâmpină, cu siguranță, mari greutăți în realizarea sarcinilor de aprovizionare, evacuare și transport de armament și de echipamente. În aceste context, apreciem că, în viitorul apropiat, dronele vor putea fi utilizate pentru asigurarea elementului de sprijin logistic pe verticală, funcție esențială a luptei în teren muntos-împădurit.

Structurile de vânători de munte au executat și execută regulat antrenamente în ceea ce privește dislocarea lor pe calea aerului, iar ipoteza de la care am plecat în cadrul acestei cercetări a avut în vedere prezentarea nevoii de aeromobilitate a forței. Dacă dotarea cu elicoptere a structurilor de vânători de munte nu este luată în calcul în acest moment, considerăm oportună formarea acestora ca parașutiști militari prin brevetare pe structuri de nivel pluton/companie. Acest fapt ar constitui un avantaj major în ceea ce privește utilizarea și proiectarea forței la distanțe mari. Efectele în adâncime, create în urma acțiunilor forței proiectate, oferă avantaje forței care atacă atât prin dezorganizarea prin manevrare a inamicului, cât și prin întreruperea liniilor de aprovizionare și a dispozitivului de luptă al acestuia. Din acest motiv, acțiunile întrunite la nivel operativ pot avea o replică la nivel tactic prin acțiuni de tip *combined arms* ori prin acțiuni de sprijin al aviației pentru proiectarea elementelor tactice.

Dacă ar fi să analizăm situațiile actuale, în contextul în care se desfășoară acțiunile de luptă în zilele noastre, observăm că, pentru a menține un tempo corespunzător cu cel al adversarului, este necesar a gândi elicopterul ori parașutarea structurilor de vânători de munte ca pe o oportunitate ce trebuie susținută și implementată. Astfel, se câștigă viteză, se realizează surpinderea adversarului, manevra este judicios executată, iar o importantă capacitate de efort este păstrată. În acest sens, propunem ca, în cadrul structurilor de vânători de munte din Armata României, să se înființeze structuri capabile a fi dislocate ori parașutate în zone de acțiuni militare greu accesibile. Aceste structuri ar putea urma modele deja existente în țări cu tradiție în această specialitate militară (Italia, Germania).

RESURSE BIBLIOGRAFICE:

1. ATP-3.2.1., Doctrina NATO, <https://www.mwcoe.org/atp-3-2-1-3-conduct-of-land-operations-in-mountainous-terrain-vtc-writing-session>, accesat la 17 martie 2024.
2. Biddle, S.D. (2006). *Military Power: Explaining Victory and Defeat in Modern Battle*, <https://www.amazon.com/Military-Power-Explaining-Victory-Defeat/dp/0691128022>, accesat la 12 martie 2024.
3. FM 3-99 (2015). U.S. Army, https://armypubs.army.mil/ProductMaps/PubForm/Details.aspx?PUB_ID=105021, accesat la 17 martie 2024.
4. F.T.-1, *Doctrina operațiilor forțelor terestre* (2017). București.
5. F.T./V.M.-1 (2018). *Manualul pentru luptă al brigăzii de vânători de munte*. București.
6. *Geografia României, vol. III. Carpații Românești și Depresiunea Transilvaniei* (1987). Sub redacția: Oancea, D., Velcea, V., Caloianu, N., Dragomirescu, Ș., Dragu, Gh., Mihai, E., Niculescu, Gh., Sencu, V., Velcea, I. București: Editura Academiei.
7. Grey Dynamics (2022), <https://greydynamics.com/the-italian-special-forces/>, accesat la 12 martie 2024.
8. *Manualul pentru ducerea acțiunilor tactice în teren muntos* (2014). București.
9. *Mountain Warfare Operations* (2014). Department of the Navy, Headquarters United States Marine Corps. Washington D.C., <https://www.scribd.com/document/349051836/navmc-3500-70b-mountain-warfare-operations-t-r-secure>, accesat la 17 martie 2024.
10. Petrescu, D.L., Ioniță, C.C. (2020). *Strategia de dezvoltare a capacităților Armatei României – 2040. Studiu de specialitate*. București. Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”.
11. Petriceanu, Al., gl.-mr., Ghelmegeanu, Al., col. (1977). *Terenu și acțiunile de luptă*. București: Editura Militară.
12. Rus, I., gl.-mr., Cioabă, A., col. dr. (1988). *Componenta verticală a războiului modern*. București: Editura Militară.
13. Stanciu, C.O., col. prof. univ. dr., Gimiga, S.I., col. drd. (2023). *Noile tehnologii și impactul lor asupra domeniului militar*. București: Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.
14. Suman, Gh., col. (rtr.), Teglaș, C., gl.bg. (2019). *Pe cărări de munte spre înalte culmi*. București: Editura Univers Științific.
15. Toader, P., gl.bg. (2019). *Capabilități cerute de zona montană*. În revista „Floare de colț”.
16. <https://it.wikipedia.org/wiki/Alpini>, accesat la 12 martie 2024.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

REZILIENȚA SOCIETALĂ CA INFRASTRUCTURĂ CRITICĂ INTANGIBILĂ

Colonel prof. univ. dr. habil. Adrian LESENCIUC

Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, Brașov
10.55535/GMR.2024.2.6

The concept of societal resilience – the central concept of the National Defence Strategy – is, to a certain degree, not only semantically, but especially pragmatically ambiguous, as the concept has not been operationalised in the literature, on the one hand, and the state societal resilience, implementable through formal, non-formal and informal education, has not benefitted from adequate levers for application, on the other hand. The recent educational reform, achieved through the two laws, on pre-university education and on higher education, adopted in 2023, does not directly contribute to societal resilience. Under these circumstances, of an inadequately designed security education and of a pragmatic ambiguity of the strategy, which means that the communication intentions (obligation, recommendation, suggestion) are not clarified, it is necessary to exceed the classical normative framework that regulates the national educational system and to design the education-resilience binomial as critical national infrastructure. Resilience, coming from the field of safety culture studies, can be considered intangible critical infrastructure, which needs a tangible system defined or possibly defined in the Romanian legislation regarding critical infrastructure, so that it can trigger the mechanism for implementing the projection of the National Defence Strategy. The present article contributes to the identification of possible projective directions of the education-resilience binomial as critical infrastructure.

Keywords: societal resilience; educability; individual resilience; hybrid warfare; national critical infrastructure;

REZILIENȚA SOCIETALĂ. DELIMITĂRI CONCEPTUALE

Conceptul de *reziliență societală* a fost definit drept „capacitate a comunităților de a absorbi în mod flexibil perturbațiile majore și de a reveni rapid de la scăderea inevitabilă a funcționalității elementare” (Elran, 2017, p. 301, trad. aut.), dar acest termen, născut în zona de interferență a ecologiei, științelor sociale și psihologiei, a migrat tot mai mult pe teritoriul științelor securității. În noua ipostază, conceptul a devenit larg utilizat în terminologia NATO și constituie un termen esențial în *European Union’s Global Strategy*, dar și în strategiile naționale de securitate și/sau de apărare ale statelor membre ale NATO și ale UE. Cu toată această extindere, termenul este încă suficient de fluid din punct de vedere semantic, fiind confundat cu cel de *reziliență socială*, intens rulat, provenind din conceptul de reziliență a comunității și avându-și originea, evident, în conceptul de *reziliență comunitară*. Spre exemplu, din cartografierea conceptului de reziliență socială realizată de S.R. Joey Long în 2008, cercetătorii Tomas Jermalavičius și Merle Parmak au preluat definiția dată de universitarul din Singapore și au acceptat-o ca fiind aplicabilă rezilienței societale, astfel: „capacitatea unui stat-națiune de a-și păstra coeziunea societală atunci când se confruntă cu stresul intern sau extern cauzat de schimbări socio-politice sau de tulburări violente” (Jermalavičius, Parmak, 2020, p. 27, trad. aut.).

În sine, definiția este corectă și comprehensivă, dar trebuie făcute două remarci obligatorii, plecând de la confuzia între termenii „social” și „societal”. Cei doi termeni, provenind din limba engleză – limba în care s-a dezvoltat preponderent conceptul și în care au apărut cele mai importante studii în domeniu –, **nu** sunt sinonimi. Adjectivul „social” privește strict dimensiunea umană, în timp ce conceptul „societal” se referă la societate în ansamblu și nu poate descrie oamenii și relațiile

Conceptul de reziliență societală a fost definit drept „capacitate a comunităților de a absorbi în mod flexibil perturbațiile majore și de a reveni rapid de la scăderea inevitabilă a funcționalității elementare”.

Reziliența societală se exprimă, în ecuația globală a provocărilor, ca „filosofie guvernamentală asupra naturii și societății”, în timp ce, din perspectiva securității naționale, privește preponderent arhitectura relațiilor interumane.

interumane¹. În mod similar, și în limba franceză cei doi termeni sunt diferiți, conceptul „societal” definindu-se precum echivalentul englez. În plus, menținerea confuziei dintre *reziliență socială* și *reziliență societală* este amplificată de o altă confuzie, între cea socială și cea comunitară, de unde, în manieră silogistică, termenii „societal” și „comunitar” devin interschimbabili, deși tipurile de grupuri umane – societate și comunitate – fuseseră definite diferit, încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, prin studiile lui Tönnies. Pentru a ieși din sfera posibilelor interpretări inconsistente și pentru a ne situa în afara surselor de eroare, să înțelegem prin *reziliența comunitară* reziliența națiunii în raport cu amenințările la adresa statului, mai precis la adresa securității acestuia. Reziliența societală se exprimă, în ecuația globală a provocărilor, ca „filosofie guvernamentală asupra naturii și societății” (Walker, Cooper, 2011, p. 145, trad. aut.), în timp ce, din perspectiva securității naționale, privește preponderent arhitectura relațiilor interumane.

REZILIENȚA CA RĂSPUNS LA AMENINȚĂRI. REZILIENȚA INDIVIDUALĂ

Pentru a înțelege reziliența societală în acord cu amenințările, probabil cea mai îndreptățită cale de abordare este aceea a rezilienței individuale, care este definită ca răspuns optimal sau ca proces de adaptare la adversitate, traumă, tragedie sau surse semnificative de stres (Newman, 2002), adică la diferite categorii de vulnerabilități și amenințări. Această definiție, incluzând răspunsul adaptativ în raport cu amenințările, este definiția de referință a Asociației Americane de Psihologie. Totuși, conceptul este dificil de operaționalizat din cauza faptului că există, pe de o parte, o percepție statică asupra sa, fiind

¹ Website-ul DifferenceBetween.com exploatează această dihotomie și în înțeles ideologic, evidențiind conotațiile cuvântului „social”, cu rezonanță în proximitatea socialismului, în timp ce cuvântul „societal” este neutru din acest punct de vedere. Același site tranșează distincția prin sfera mai largă de termeni cărora i se poate aplica primul adjectiv, începând de la ființa umană: „A man can be social or not social, but he can never be societal”, ceea ce nu poate fi luat în considerare ca atare în cazul termenului *societal*. Cu alte cuvinte, proiecția aristotelică a lui *zoon politikon* este intraductibilă în termeni sociali, https://www.differencebetween.com/difference-between-social-and-vs-societal/#google_vignette, accesat la 22 ianuarie 2024 (n.a.).

văzut ca răspuns dat la un anumit moment în raport cu amenințările, iar pe de altă parte, una dinamică, în care este înțeles ca proces adaptativ (Yang, 2021, p. 4): „Reziliența este dificil de definit operațional, deoarece fiecare psiholog măsoară și testează acest fenomen în mod diferit. Unii psihologi văd reziliența mai degrabă ca proces, în timp ce alții o văd ca rezultat. Abordarea tinde să determine ce aspecte ale rezilienței sunt măsurate: aspecte precum indicatorii ei, scopul, durata (pe termen lung sau scurt) și obiectul (indivizi sau comunități)” (Alsazadeh et al., 2017, trad. aut.). „De asemenea, este dificil de evaluat dacă rezultatul revenirii unui individ după încercări grave este suficient de «bun» pentru ca individul să fie considerat rezilient” (Masten, 2001, trad. aut.).

Aceste incertitudini în ceea ce privește aplicarea conceptului fac utilizarea lui problematică în domeniul securității, cu atât mai mult, cu cât o serie de alți termeni, care nu au fost operaționalizați, sunt frecvent utilizați în continuare și produc bulversare: *hybrid warfare*, *grey zone* ș.a. Dezvoltarea rezilienței depinde de contextul mai amplu, adică de setul de factori culturali, sociali, dar și economici și politici care o influențează și care contribuie la stabilirea pragului de reziliență minim acceptat într-o societate. În esență, acest concept este aplicabil în măsurarea capacității adaptative la nivel individual sau social – în cazul dezbaterii pe tema rezilienței societale, aplicabil la nivelul întregii societăți –, dar tratează explicit și capacitatea structurilor instituționale de a răspunde adecvat în fața unor provocări. Reziliența poate fi dezvoltată, adică se pot crea premisele învățării și exersării ei. Devenit un concept la modă în anii pandemiei de COVID-19, reziliența a pătruns în aproape toate domeniile, inclusiv în documentele proiective care au construit cadre de referință în domeniul securitar, în raport cu care să poată fi evaluată adecvat odată pusă în aplicare. Însă, prin confuzia în definirea ariilor sau a sectoarelor de aplicare, însuși termenul de reziliență contribuie, prin bulversarea pe care o produce, la răspunsul inadecvat în raport cu riscurile și amenințările la adresa securității naționale.

În scopul transformării acestui concept încă ambiguu într-un instrument eficient de răspuns la amenințările la adresa securității naționale, trebuie identificat exact potențialul său de a fi înșușit,

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Devenit un concept la modă în anii pandemiei de COVID-19, reziliența a pătruns în aproape toate domeniile, inclusiv în documentele proiective care au construit cadre de referință în domeniul securitar, în raport cu care să poată fi evaluată adecvat odată pusă în aplicare.

cea ce, din perspectiva inversă, adică din cea a obiectului educației, ar însemna identificarea potențialului *educabilității* în domeniul rezilienței la anterior amintita categorie de factori cu efecte nocive la adresa securității. În cazul nostru, educabilitatea, adică acea capacitate umană de a fi receptiv la problematica rezilienței, de a conștientiza nevoia de educație în domeniu și de a se lăsa supus acțiunii educaționale, ar putea fi măsurată, dar nu cunosc să existe cercetări cantitative întreprinse în acest sens. De altfel, conceptele convergente: cultură (și educație) de securitate și reziliență societală, prezente în corpul strategiei naționale de apărare și în alte documente cu caracter proiectiv – în anumite aparate doctrinare, chiar cu caracter aplicativ² –, nu fac obiectul interesului din perspectiva științelor educației, ca și cum problematica securitară nu ar reprezenta una de acut interes și actualitate.

² Spre exemplu, Armata Australiană a elaborat un ghid, *Commander's Guide to Resilience*, care definește reziliența la nivel individual și organizațional: „Pe baza cercetărilor contemporane, FORCOMD (Forces Command) a dezvoltat următoarea definiție a rezilienței pentru contextul militar: Reziliența este capacitatea indivizilor, echipelor și organizațiilor de a se adapta, recupera și prospera în situații de risc, provocare, pericol, complexitate și adversitate.” (Bond, 2021, p. 10, trad. aut.) și care propune un model de educare/antrenare a acesteia în cinci direcții, domenii sau resurse cheie: psihologic (la nivel cognitiv, afectiv și autoregulatoriu sau de autocontrol), comportamental, fizic, social și în ceea ce privește caracterul, care concură la antrenarea unui continuum: construire (prin BattleSMART program) – întărire (prin All Corps Officer and Soldier Training Continuum) – îmbunătățire (prin cultura performanței, prin transformarea structurilor militare în „learning organizations” și prin dezvoltarea capitalului psihologic, PsyCap) – reconstruire: „Scopul acestei faze este de a reabilita membrii nu numai cu intervenția profesională adecvată, ci și printr-o cultură organizațională care încurajează reziliența socială, minimizează stigmatizarea, înlătură barierele din calea îngrijirii și promovează unitatea ca parte pozitivă a procesului de recuperare al unui membru” (Bond, p. 20, trad. aut.) – reintegrare. Și în Armata Americană există un ghid al rezilienței, de fapt, un ghid al comandantului în ceea ce privește formarea rezilienței la soldați, *The Leader's Guide to Building Resilient Soldiers*, care propune un model de lider rezilient și o serie de metode de instruire pentru dezvoltarea rezilienței la subordonați: Global Assessment Tool (GAT), Realistic Training, Resilience-Based After Action Review și Leader-Led After Action Debrief, conducând la o pregătire a soldatului care să includă pregătirea mentală, sprijinul din partea familiei, mobilitatea, pregătirea medicală, liste de verificare (checklists) și pregătirea pentru transport/dislocare (Orhan, 2020). Ambele instrumente analizate nu sunt impuse la nivel doctrinar, prin intermediul unor manuale de luptă adoptate de Australian Defence Forces (ADF) sau de US Army, dar reprezintă documente puse în aplicare în context de instruire distinct, cu scopul obținerii unui grad ridicat de reziliență la militari. (n.a.).

REZILIENȚA SOCIETALĂ FORMATĂ PRIN INTERMEDIUL EDUCAȚIEI

Asupra acestei inabilități în a transforma direcțiile strategice stabilite la nivelul strategiei naționale de apărare a țării în acțiuni concrete – nu în domeniul militar ori în ceea ce reprezintă structura de bază a sistemului restrâns de securitate, apărare, ordine publică și intelligence³, ci în celelalte domenii cu rol în securitatea națională – m-am aplecat în mod special. Am fost direct interesat de modul în care aceste direcții sunt traduse în politici educaționale și devin proiecții în educarea unei generații alfabetizate securitar și reziliente din acest punct de vedere (Lesenciuc, Lesenciuc, 2017, pp. 23-30; Lesenciuc et al., 2018, pp. 93-101; Cozmanciuc, Lesenciuc, 2020, pp. 235-240). Totodată, am fost interesat și de reziliența societală ca atare (Lesenciuc et al., 2022, pp. 25-31; Lesenciuc, 2023), concept central al actualei Strategii Naționale de Apărare a Țării (SNAp., 2020), dar nu am identificat modul în care reziliența societală se traduce prin politici educaționale sau prin politici ale celorlalte domenii incluse în conceptul de „strategie națională extinsă” de securitate. Strategia Națională de Apărare a Țării (2020) proiectează reziliența ca principiu al adaptării/adevării răspunsului la riscuri, amenințări și vulnerabilități, dar își și fixează ca nivel de ambiție „transformarea țării noastre într-un stat rezilient, capabil să se raporteze adecvat la impredictibilitatea și amploarea evoluțiilor din mediul de securitate” (SNAp, 2020, pp. 6; 8), definindu-și această calitate în raport cu setul de vulnerabilități care concură la „impredictibilitatea evoluțiilor din mediul de securitate global (convenționale, economico-financiare, dar și cibernetice, de tip hibrid sau asociate pandemiilor și schimbărilor de mediu)” (Ib., p. 8). Un întreg subcapitol din strategie este dedicat acestei problematice, fiind definit în termeni strategici conceptul: „Conceptul de reziliență

³ Actuala Strategie Națională de Apărare a Țării utilizează același concept de „securitate națională extinsă”, care presupune, pe lângă apărarea națională și de alianță, luarea în considerare a dimensiunilor „politica externă, ordinea publică, activitatea de informații, contrainformații și de securitate, managementul crizelor, domeniile educație, cultură, sănătate, economic, demografie, financiar, mediu, securitatea energetică sau cea cibernetică, securitatea infrastructurilor critice și a patrimoniului istoric și cultural” (SNAp, 2020, p. 7), adică abordează securitatea din perspectivă constructivistă. (n.a.).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Strategia Națională de Apărare a Țării (2020) proiectează reziliența ca principiu al adaptării/adevării răspunsului la riscuri, amenințări și vulnerabilități, dar își și fixează ca nivel de ambiție „transformarea țării noastre într-un stat rezilient, capabil să se raporteze adecvat la impredictibilitatea și amploarea evoluțiilor din mediul de securitate”.

„Conceptul de reziliență a României este abordat în dublă-cheie: capacitatea inherentă a entităților – indivizi, comunități, regiuni, stat – de a rezista și a se adapta articulat la evenimente violente, cauzatoare de stres, șoc, dezastre, pandemii sau conflicte, pe de o parte, și capacitatea acestor entități de a reveni cu celeritate la o stare funcțională, de normalitate, pe de altă parte”.

a României este abordat în dublă-cheie: capacitatea inherentă a entităților – indivizi, comunități, regiuni, stat – de a rezista și a se adapta articulat la evenimente violente, cauzatoare de stres, șoc, dezastre, pandemii sau conflicte, pe de o parte, și capacitatea acestor entități de a reveni cu celeritate la o stare funcțională, de normalitate, pe de altă parte” (Ib., p. 11), identificându-se stadiile aplicării și eforturile de consolidare a rezilienței, dar și direcțiile majore de consolidare a rezilienței societale și a infrastructurilor critice (luate împreună): îmbunătățirea nivelului de conștientizare în raport cu influența intenționată prin mass-media clasice și prin *new media*, proiectarea unor instrumente care să indice sau să expună sursele de dezinformare, conștientizarea populației și a instituțiilor în raport cu necesitatea protejării infrastructurilor critice, dar, în special, o serie de instrumente de natură educațională:

- „creșterea capacității instituțiilor de învățământ, cercetare, a think-tank-urilor și media de a identifica și a combate mișcările de dezinformare susținute de actori statali sau non-statali ostili;
- creșterea nivelului de alfabetizare funcțională pentru dezvoltarea gândirii critice și pentru reducerea gradului de vulnerabilitate a populației în fața fenomenului de răspândire de informații false, care pot avea consecințe negative pentru securitatea națională;
- susținerea programelor de educație pentru sănătate și educație pentru situații de urgență;
- adoptarea de măsuri care să contribuie la reducerea fenomenului de brain drain concomitent cu implementarea unor programe de atragere de talent internațional;
- demararea unor programe ample de educație în ciclul gimnazial și cel liceal, în sfera competențelor digitale și a securității online, precum și pentru dezvoltarea deprinderilor necesare pentru combaterea informațiilor false, astfel încât să se diminueze vulnerabilitatea tinerei generații la asemenea provocări de tip hibrid, având ca efect creșterea rezilienței societale” (Ib.).

Cele cinci instrumente educaționale care privesc explicit aspecte de natura educației formale sunt completate de cele trei menționate anterior, care trimit la educația nonformală și informală. Reziliența societală este asigurată, conform Strategiei Naționale de Apărare

a Țării, prin intermediul sistemului național de învățământ, dar acest sistem, proaspăt reformat, la nivel normativ, odată cu apariția noului cadru legislativ, Legea învățământului preuniversitar nr. 198 și Legea învățământului superior nr. 199 din 2023, nu prevede explicit instrumentele prin care dezideratul strategiei să poată fi atins. Singurul aspect care privește tangențial problematica rezilienței este cel referitor la securitatea cibernetică (atinsă prin art. 24 alin. 2, art. 88 alin. 10, art. 91 din Legea nr. 198), fără ca Legea nr. 199 să prevadă explicit măsuri proiectate la nivelul Strategiei Naționale de Apărare a Țării. Coroborând stabilirea direcțiilor majore de consolidare a statului rezilient la nivel societal – deziderat atins exclusiv prin educație formală, nonformală și informală – cu direcțiile de acțiune în ceea ce privește „dimensiunea educațională, de sănătate, socială și demografică”, denumită și „dimensiunea societală” în corpul strategiei⁴, putem constata că documentele proiective de natură securitară și cele de natură educațională sunt opace unele la celelalte, producând o mai mare bulversare la nivel individual, social (și societal).

BINOMUL EDUCAȚIE-REZILIENȚĂ (SOCIETALĂ) CA POSIBILĂ INFRASTRUCTURĂ CRITICĂ

Pentru a depăși simpla constatare a disfuncționalității între direcțiile securitare și educaționale – într-o proiecție constructivistă a securității naționale, așa cum rezultă din tiparul pe care au fost construite ultimele două strategii naționale de apărare a țării (SNAp, 2015 și SNAp, 2020), dimensiunea educațională este subsumată celei societale –, propun o înțelegere a binomului funcțional educație-reziliență (societală) ca infrastructură critică. Acest subsector, care ar putea fi intitulat *Cultură de securitate și reziliență societală*, ar putea fi inclus în Anexa 1 la Lista sectoarelor infrastructurii critice

⁴ Această direcție include, printre altele, promovarea valorilor și libertății culturale, a valorilor democratice, promovarea cercetării științifice, optimizarea finanțării în sistemul de educație, reducerea inechității în sistem, corelarea politicilor educaționale cu cele din arii conexe, „consolidarea culturii de securitate”, „implementarea proiectelor de reformă a sistemelor de educație și de formare profesională” (SNAp., 2020, p. 38), ultima, probabil, pusă în aplicare tocmai prin pachetul de legi ale educației, fără însă a configura coordonatele punerii în aplicare ori ale consolidării rezilienței societale ca element cheie al securității naționale. (n.a.).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Reziliența societală este asigurată, conform Strategiei Naționale de Apărare a Țării, prin intermediul sistemului național de învățământ, dar acest sistem, proaspăt reformat, la nivel normativ, odată cu apariția noului cadru legislativ, Legea învățământului preuniversitar nr. 198 și Legea învățământului superior nr. 199 din 2023, nu prevede explicit instrumentele prin care dezideratul strategiei să poată fi atins.

Înțelegerea binomului educație-reziliență (societală) ca infrastructură critică necesită admiterea ei ca infrastructură intangibilă, dar poate că tocmai această perspectivă determină un grad ridicat de reticență și a condus la excluderea sectorului educațional din cadrul sectoarelor definite ca infrastructuri critice naționale.

naționale (ICN) (a) în cadrul sectorului 6, dedicat securității naționale, (b) în cadrul sectorului 10, educațional, stabilită prin Ordonanța de urgență nr. 98/2010, (c) în cadrul sectorului 12, cultural – prin Legea nr. 225/2018 privind modificarea și completarea OUG nr. 98/2010 privind identificarea, desemnarea și protecția infrastructurilor critice, sectorul nr. 10, educațional, este denumit „Spațiu și cercetare”, iar la cele zece sectoare se mai adaugă două, 11 Financiar-bancar și 12 Cultură și patrimoniu cultural național (ultimul cu subsectoarele 12.1. Instituții publice de cultură și 12.2. Protejarea patrimoniului cultural național) – ori (d) ca sector de sine stătător, societal, definit printr-un cadru legislativ cerut prin viitoarea strategie națională.

Practic, înțelegerea binomului educație-reziliență (societală) ca infrastructură critică necesită admiterea ei ca infrastructură intangibilă, dar poate că tocmai această perspectivă determină un grad ridicat de reticență și a condus la excluderea sectorului educațional din cadrul sectoarelor definite ca infrastructuri critice naționale. Pentru o mai corectă proiecție, propun o trecere în revistă a problematicei infrastructurilor critice intangibile, în același scop al identificării modalității în care, similar conceptului de *safety culture* (cu care se înrudește), conceptul de reziliență societală să devină unul funcțional, aplicabil, impus prin cadrul legislativ național, nu suspendat într-un document, Strategia Națională de Apărare a Țării, care nu produce efecte asupra Executivului și, prin Executiv, asupra cetățenilor.

DIMENSIUNEA FIZICĂ A INFRASTRUCTURILOR CRITICE

Infrastructurile critice, deși se referă cel mai adesea la structura de rezistență presupus fizică a unor sisteme, constituind acele elemente de osatură de care depind stabilitatea, funcționalitatea și securitatea sistemelor ca atare și a proceselor aferente ale acestora, pot depăși, ca înțeles, cadrul fizic propriu-zis. Unul dintre criteriile în baza cărora o infrastructură este definită ca fiind critică este însuși criteriul fizic sau al prezenței, care presupune identificarea precisă a locului în rândul altor infrastructuri și a unor mărimi care sunt în conexiune directă cu criteriul fizic: suprafață, dispersie ș.a. (Alexandrescu, Văduva, 2006, p. 8). În contextul în care infrastructura informațională, de pildă,

nu se rezumă, în actualul mediu global de securitate, la dimensiunea fizică a mediului informațional, ci presupune, implicit, și dimensiunea informațională propriu-zisă, dar și pe cea cognitivă (ori decizională), putem admite că infrastructurile critice și-au lărgit aria de acoperire semantică și desemnează și componente intangibile.

Conceptul de „infrastructură critică” a fost identificat și utilizat în această formulă începând din 1996, când președintele Statelor Unite ale Americii a rezumat, prin această sintagmă, acele elemente vitale din infrastructura națională, care, odată distruse, pot conduce la efecte negative considerabile asupra apărării sau economiei, cu alte cuvinte a proiectat de la început asocierea cu domeniul fizic propriu-zis. Evident, după momentul crucial 11 septembrie 2001, accentul asupra acestor infrastructuri a început să devină din ce în ce mai însemnat, iar setul de elemente care au intrat în aria largă și incomplet delimitată în ceea ce privește operaționalizarea conceptuală a termenului a depășit lista primelor elemente identificate. Încă de la primele încercări de definire a acestor infrastructuri au fost incluse în această gamă de bunuri și cele intangibile, virtuale, care își pot extinde aria de semnificare și asupra celor tangibile pe care le impregnează de valoare critică, cum ar fi elementele de patrimoniu material, care au rol determinant pentru păstrarea memoriei colective. Prin urmare, nu numai spațiul cibernetic, bazele de date și sistemele de comunicații se califică a fi înțelese ca infrastructuri critice, ci și elementele de ordin simbolic, care fac parte din patrimoniul cultural al unei națiuni.

FIZIC ȘI VIRTUAL ÎN INFRASTRUCTURILE CRITICE

Literatura de specialitate extinde tot mai mult conceptul de infrastructuri critice în domeniul virtual, focalizându-se pe valori sociale și culturale, cele din urmă fiind explicit definite într-o serie de documente precum *The National Strategy for the Physical Protection of Critical Infrastructures and Key Assets* a Statelor Unite ale Americii, din 2003/NSPPCIKA: „O categorie de active cheie cuprinde o gamă variată de monumente, simboluri, elemente de referință la nivel național, care reprezintă moștenirea, tradițiile și valorile națiunii noastre, totodată puterea ei politică. Acestea includ o mare varietate de situri și structuri,

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Conceptul de „infrastructură critică” a fost identificat și utilizat în această formulă începând din 1996, când președintele Statelor Unite ale Americii a rezumat, prin această sintagmă, acele elemente vitale din infrastructura națională, care, odată distruse, pot conduce la efecte negative considerabile asupra apărării sau economiei, cu alte cuvinte a proiectat de la început asocierea cu domeniul fizic propriu-zis.

Odată cu dezvoltarea conceptului constructivist de „securitizare”, aplicabil infrastructurilor critice, acesta a fost asociat procesului de materializare inclusiv în domeniul infrastructurilor critice intangibile, mutând accentul pe elementele de patrimoniu purtătoare de valori simbolice/culturale.

cum ar fi obiective istorice relevante, monumente, tezaure umane vii, centre guvernamentale și comerciale...”. (NSPPCIKA, 2003, p. 71, trad. aut.), dar și prin documentele ulterioare de planificare în acest domeniu esențial al securității. Pe de o parte, odată cu dezvoltarea conceptului constructivist de „securitizare”, aplicabil infrastructurilor critice, acesta a fost asociat procesului de materializare inclusiv în domeniul infrastructurilor critice intangibile, mutând accentul pe elementele de patrimoniu purtătoare de valori simbolice/culturale (Aradau, 2010). În contrabalans cu această tendință din prima decadă a noului mileniu, s-a dezvoltat o mutare a accentului pe valori imateriale, în special pe valori sociale, atât ca direcție teoretică de studiu (Burgess, 2007), cât și la nivel de politici publice. Pe de altă parte, patrimoniul cultural – rămânând conectați la conceptul de patrimoniu material – proiectează pentru comunități legături cu trecutul și contribuie prin aceasta și la dezvoltarea economică locală (Kamran, 2022), constituind și fundamentul unei armonioase dezvoltări a rezilienței societale în jurul unor valori comunie. Trebuie adus în discuție și faptul că, și în cazul infrastructurilor critice fizice, vizibile fiind și încărcate de semnificația rolului pe care îl au în securitatea națională, ele capătă și o semnificație culturală adiacentă, pozitivă sau negativă, adică un soi de anvelopă imaterială cu potențial de coagulare socială în jurul valorilor pe care le proiectează. Totodată, și în interiorul organizațiilor care deservesc infrastructurile critice tangibile se creează o dimensiune intangibilă a acestor infrastructuri, constând în cultura organizațională cu efecte directe asupra culturii securitare în limitele obiectivului critic (spre exemplu, în cazul unui aeroport sau al unei centrale nucleare). Acest înveliș intangibil al infrastructurilor critice, inclus în sau predeterminat de elementele tangibile ale acestei infrastructuri, este unul dintre posibilele puncte de plecare în conturarea dezbaterii pe tema dimensiunii culturale a acestor infrastructuri. Pentru exemplificare, în terminologia de specialitate s-au dezvoltat o serie de concepte de nișă, cum ar fi acela de cultură de securitate nucleară, definită ca „... un ansamblu de caracteristici, atitudini și comportamente ale indivizilor, organizațiilor și instituțiilor care servesc mijloace de susținere și consolidare a securității nucleare; cultura securității nucleare urmărește

să aducă asigurări că implementarea măsurilor de securitate nucleară primește atenția justificată de semnificația acestora” (IAEA INSAG-24, 2010, trad. aut.; apud Kosmowski, Śliwiński, 2016, p. 140).

Conceptul de *safety culture* (care a condus la dezvoltarea unei arii de sine stătătoare de studii, intitulată *safety science*, și din care s-a dezvoltat, ulterior, și conceptul de reziliență societală ca emanație a *societal safety*⁵), termen dezvoltat în special în aviație, este unul dintre conceptele care definesc aura intangibilă a infrastructurilor critice fizice, contribuind la înțelegerea faptului că acest tip de infrastructuri au și o componentă virtuală, indiferent de caracteristicile fizice ale structurii critice. Prin urmare, discutând despre cele două dimensiuni ale infrastructurilor critice – tangibilă și intangibilă –, se poate trage concluzia că toate infrastructurile fizice au și un înveliș intangibil, în timp ce nu neapărat toate infrastructurile critice intangibile presupun, în mod obligatoriu, și o dimensiune fizică aferentă.

CONCLUZII. BINOMUL EDUCAȚIE-REZILIENȚĂ SOCIETALĂ CA INFRASTRUCTURĂ CRITICĂ NAȚIONALĂ INTANGIBILĂ

Infrastructurile critice virtuale, cel mai adesea înțelese ca fiind sistemele de comunicații/informații de care depinde securitatea metasistemelor din care fac parte, nu se rezumă la mediul virtual. Spre exemplu, în *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, propusă de Academia Română în 2016, proiectul 9, „Cultura românească între național, localizare în zona proximă și universal – Europa multilingvistă, cultura europeană”, proiecția culturală integrată privește explicit și cultura informației (în volumul doi al lucrării poartă numele de cultură digitală), care excede simpla alfabetizare digitală

⁵ „Safety science servește ca un mediu internațional pentru cercetare în domeniul securității umane, tehnologice, organizaționale și societale” (Boustras, Waring, 2020, p. 651, apud Haavik, 2020), în care *societal safety* este considerată zona de interferență a ariilor *human security*, *national security*, *incident management* și *sustainable management*. Conceptul de reziliență s-a dezvoltat pe această dimensiune a *societal safety*, în mod explicit formulat de Haavik (2020): „Noțiunea de reziliență societală sugerează o extindere a discursului mai consacrat despre siguranța și securitatea societății, care va permite științei siguranței să ajungă la un public mai larg și să comunice cu o comunitate mai largă de cercetare, abordând tendințele de dezvoltare cu semnificație nu numai pentru critici reziliente și infrastructuri, ci și pentru reziliența socio-ecologico-politică”. (trad.aut.)

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Discutând despre cele două dimensiuni ale infrastructurilor critice – tangibilă și intangibilă –, se poate trage concluzia că toate infrastructurile fizice au și un înveliș intangibil, în timp ce nu neapărat toate infrastructurile critice intangibile presupun, în mod obligatoriu, și o dimensiune fizică aferentă.

Strategia Națională de Apărare a Țării este coerentă, explicită și aplicabilă. Una dintre modalitățile în care conceptul de reziliență s-ar putea traduce în măsuri concrete este includerea sa în rândul infrastructurilor critice.

la nivel societal, implicând obligatoriu analiza critică și reflecția, sugerând dimensiunea cognitivă ca element al infrastructurii critice sau chiar infrastructură în sine (Surdu, 2016, pp. 375-410). Strategia propusă de Academia Română poate fi îmbunătățită prin extinderea domeniului cu subdomeniul culturii de securitate, care concură la reziliența societală. Totodată, această componentă inclusă în amintita strategie nu reprezintă, de fapt, decât una dintre direcțiile deja menționate de definire securitară a statului român ca fiind stat rezilient. Celelalte elemente care concură la atingerea acestui deziderat nu se regăsesc în paginile documentului.

Pe de altă parte privind, Strategia Națională de Apărare a Țării (SNAp, 2020) este coerentă, explicită și aplicabilă. Una dintre modalitățile în care conceptul de reziliență s-ar putea traduce în măsuri concrete este includerea sa în rândul infrastructurilor critice. Dar, reziliența ar putea fi înțeleasă ca infrastructură pur intangibilă (dezvoltându-se în familia conceptuală și de studiu a *safety culture*), ceea ce înseamnă că ar face notă discordantă cu întreg angrenajul de sectoare ale infrastructurii critice naționale definite prin legislația națională. Din acest considerent, prin propunerea formulată în capitolul 4, în care reziliența poate constitui anvelopa intangibilă a unei infrastructuri fizice, tangibile, sistemul educațional național ar putea conduce la crearea unui instrument cu ajutorul căruia strategia națională de apărare să devină aplicabilă. Sistemul național de educație lipsește din setul de sectoare care conțin infrastructuri critice, iar ministerul de resort a fost eliminat prin Legea nr. 225/2018. Cea mai adecvată formulă ar fi aceea a creării unui nou sector ICN, al educației naționale, în cadrul căruia să se definească subsectorul rezilienței. Însă, cum educația înseamnă transmiterea culturii de la o generație la alta, în interesul unei coerente puneri în act a tuturor documentelor proiective dispartate și divergente, există și varianta exploatării sectorului 12. În limitele acestui cadru proiectiv și teoretic, venind cu argumentele unei teme deja dezbătute în lucrările de specialitate (Trump et al., 2017) privitoare la convergența problematicei rezilienței societale cu cea a infrastructurilor critice, subsectorul „Cultură de securitate. Reziliență societală” poate fi cel mai adecvat inclus în sectorul ICN 12 – „Cultură și patrimoniu cultural național”.

BIBLIOGRAFIE:

1. Alexandrescu, G., Văduva, Gh. (2006). *Infrastructuri critice. Pericole, amenințări la adresa acestora. Sisteme de protecție*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”.
2. Aradau, C. (2010). *Security that Matters: Critical Infrastructure and Objects of Protection*. În *Security Dialogue*, vol. 41, nr. 5.
3. Bond, M. (2021). *Commander's Guide to Resilience*. Victoria Barracks. Paddington: Sydney NSW: HQ FORCOMD/Health Branch.
4. Boustras, G., Waring, A. (2020). *Towards a reconceptualization of safety and security, their interactions, and policy requirements in a 21st century context*, <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0925753520303398>, accesat la 21 februarie 2024.
5. Burgess, J.P. (2007). *Social values and material threat: the European Programme for Critical Infrastructure Protection*. În *Inder Science*, pp. 471-487.
6. Cozmanciuc, C.M., Lesenciuc, A. (2020). *Challenges and limits in forming and promoting the security culture at the national level in Romania. Redefining Community in Intercultural Context*, vol. 10, nr. 1, pp. 235-240.
7. *Difference between social and societal* (24 august 2021). DifferenceBetween.com, <https://www.differencebetween.com/difference-between-social-and-vs-societal/>, accesat la 18 ianuarie 2024.
8. Elran, M. (2017). *Societal Resilience: From Theory to Policy and Practice*. În: Igor, L., Palma-Oliveira, J.-M. *Resilience and Risk. Methods and Application in Environment, Cyber and Social Domains*. The NATO Science for Peace and Security Programme. Dordrecht: Springer, pp. 301-311.
9. Guvernul României. (12 noiembrie 2010). *Ordonanța de urgență nr. 98/2010 privind identificarea, desemnarea și protecția infrastructurilor critice*. În *Monitorul Oficial*, partea I, nr. 757.
10. Haavik, T.K. (2020). *Societal resilience – Clarifying the concept and upscaling the scope*. În *Safety Science*, vol. 132, <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2020.104964>, accesat la 22 ianuarie 2024.
11. IAEA INSAG-24 (2010). *The Interface between Safety and Security at Nuclear Power Plants. A report by the International Nuclear Safety Group*. International Atomic Energy Agency. Austria: Viena.
12. Jermalavičius, T., Parmak, M. (2014). *Societal Resilience: A Basis for Whole-of-Society Approach to National Security*. În Nalepa, R.P. (Ed.). *Resistance Views: Tartu Resistance Seminar Essays on Unconventional Warfare and Small State Resistance*. Tampa: Joint Special Operations University Press, pp. 10-24.

13. Kamran, M. (2020). *Role of cultural heritage in promoting the resilience of linear/ critical infrastructure system with the enhancement of economic dimension of resilience: a critical review*. În *International Journal of Construction Management*, vol. 22, nr. 7, pp. 1345-1354.
14. Kosmowski, K.T., Śliwiński, M. (2016). *Organizational culture as prerequisite of proactive safety and security management in critical infrastructure systems including hazardous plants and ports*. În *Journal of Polish Safety and Reliability Association Summer Safety and Reliability Seminars*, vol. 7, nr 1, pp. 133-145.
15. Lesenciuc, A. (2023). *Războiul hibrid sau întoarcerea prin disimulare doctrinară la războiul absolut*. București: Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei. Colecția revistei *Gândirea militară românească*.
16. Lesenciuc, A., Lesenciuc, S., Nagy, D. (2018). *The symbolic power: National security culture reflected in primary and pre-primary education. Redefining Community in Intercultural Context*, vol. 9. nr. 1, pp. 93-101.
17. Lesenciuc, A., Nagy, D., Lesenciuc, S. (2022). *Societal resilience. Between resilience through education and resilience through war. Redefining Community in Intercultural Context*, vol. 10, nr. 1, pp. 25-31.
18. Lesenciuc, S., Lesenciuc, A. (2017). *The need of designing the sociolinguistic competence in Romanian preschool education for future development of intercultural competence. Redefining Community in Intercultural Context*, vol. 8, nr. 1, pp. 23-30.
19. Newman, R. (2002). *The road to resilience*. În *Monitor on Psychology*, vol. 33, nr. 9; *American Psychological Association*, <https://www.apa.org/monitor/oct02/pp>, accesat la 18 ianuarie 2024.
20. Office of the President (februarie 2003). *The National Strategy for the Physical Protection of Critical Infrastructure and Key Assets*.
21. Orhan, M. (2020). *The Leader's Guide to Building Resilient Soldiers*. *NCO Journal*. Army University Press. (septembrie, pp. 1-5).
22. *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024* (SNAp.). Administrația Prezidențială. (1 iulie 2020). Aprobata prin Hotărârea nr. 2 a Ședinței comune a Senatului și Camerei Deputaților din 30 iunie 2020. *Monitorul Oficial*, partea I, nr. 574.
23. Parlamentul României. (3 august 2018). *Legea nr. 225/2018 pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 98/2010 privind identificarea, desemnarea și protecția infrastructurilor critice*. În *Monitorul Oficial*, partea I, nr. 677.
24. Surdu, Al. (coord.). (2016). *Cultura românească între național, localizare în zona proximală și universal – Europa multilingvistă, cultura electronică*. Administrația prezidențială. (1 iulie 2020). În Academia Română, *Strategia de dezvoltare a României în următorii*

- 20 de ani. Volumul I (coord. Acad. Ionel-Valentin Vlad). București: Editura Academiei Române, pp. 375-410.
25. *The National Strategy for the Physical Protection of Critical Infrastructures and Key Assets*, SUA (2003)/NSPPCIKA.
26. Trump, B.D., Poinsatte-Jones, K., Elran, M., Allen, C., Srdjevic, B., Merad, M. & Vasovic, D.M., Palma-Oliveira, J.M. (2017). *Social Resilience and Critical Infrastructure Systems*. În: Igor, L., Palma-Oliveira, J.P., *Resilience and Risk. Methods and Application in Environment, Cyber and Social Domains*. The NATO Science for Peace and Security Programme. Dordrecht: Springer, pp. 289-299.
27. Walker, J., Cooper, M. (2011). *Genealogies of Resilience. From System Ecology to the Political Economy of Crisis Adaptation*. *Security Dialogue*. 14(1), pp. 143-160.
28. Yang, A. (2021). *Apprehending the Concept of Resilience: A Psychological Perspective on Resilience in Daily Life*. *American Psychological Association*, <https://www.apa.org/ed/precollege/topss/daily-life-resilience.pdf>, accesat la 18 ianuarie 2024.

TERORISMUL ȘI CRIMA ORGANIZATĂ – AMENINȚĂRILE SECOLULUI XXI LA ADRESA INFRASTRUCTURILOR CRITICE – O ANALIZĂ PRIVIND MOTIVAȚIILE ȘI *MODUS OPERANDI*

Locotenent-colonel dr. Ionuț-Cosmin BUȚĂ

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București
10.55535/GMR.2024.2.7

In today's world, where globalization has led to the emergence of various state and non-state actors, including sub-national ones, with differing interests and motivations that often conflict with one another, the provision of essential services such as transportation, electricity, drinking water, medical and digital services, and others is of critical importance to contemporary society. About half a decade ago, when the critical infrastructures that provide these services were built, threats to them, such as terrorism, organized crime, asymmetrical or hybrid ones, were almost non-existent and not as much of a concern to the critical entities responsible for protecting them.

The present research is intended to carry out an analysis of two threats to critical infrastructures – terrorism and organized crime, with the aim of identifying their typology, the effects they produce, the method of operation employed by the non-state actors that conduct such activities.

The article's findings have demonstrated that ideological, political, and religious motivations of terrorist organizations, as well as the financial motivations of organized crime hold special significance as they yield effects in the modus operandi of these entities and also shape the response of law enforcement authorities.

Keywords: organized crime; terrorism; critical infrastructures; essential services; critical entities;

Terorismul și crima organizată – amenințările secolului XXI la adresa infrastructurilor critice.
O analiză privind motivațiile și *modus operandi*

INTRODUCERE

Creșterea nivelului de inter-conectivitate și a dinamicii vulnerabilităților și amenințărilor la adresa infrastructurilor critice a determinat ca amploarea securității infrastructurilor critice să capete valențe noi (Manualul ofițerului de legătură pentru securitatea infrastructurilor critice naționale, 2021) în domenii din ce în ce mai diversificate. În cadrul acestor noi tipuri de amenințări, amenințarea terorismului și a crimei organizate a căpătat noi dimensiuni, care necesită abordări și alocări de resurse diferite față de perioadele anterioare. Mai mult decât atât, în foarte multe țări, începând cu anii '80-'90, a fost realizat transferul unor elemente cheie ale infrastructurilor critice către companii private (Boin, Smith, 2006, p. 295).

În aceste condiții, privatizarea acestor companii a produs o dilemă, deoarece infrastructurile critice, deși au o importanță majoră în cadrul managementului public, au ieșit din sfera apropiată de control a actorilor statali odată cu transferul proprietății din sfera publică în cea privată (Ib., p. 296), iar acest lucru a determinat ca infrastructurile critice să devină posibile ținte atât pentru actorii statali, cât și pentru actorii non-statali (Riedman, Warden, 2017, p. 19) precum organizațiile teroriste sau crima organizată. Acest fapt a venit cu beneficii în ceea ce privește administrarea și facilitățile managementului privat, însă a creat și noi vulnerabilități, în mod special în sfera prevenirii și combaterii terorismului, întrucât, în foarte multe cazuri, teama de producere a unui eventual atac terorist a paralizat pentru anumite perioade funcționarea infrastructurilor critice, așa cum au dovedit alarmele false de după atacurile din 11 septembrie 2001 (Boin, Smith, ib., p. 297).

Creșterea nivelului de inter-conectivitate și a dinamicii vulnerabilităților și amenințărilor la adresa infrastructurilor critice a determinat ca amploarea securității infrastructurilor critice să capete valențe noi în domenii din ce în ce mai diversificate.

TERORISMUL – AMENINȚARE LA ADRESA INFRASTRUCTURILOR CRITICE

În cadrul cercetărilor referitoare la fenomenul terorist asupra infrastructurilor critice există trei mari abordări, astfel:

- amenințarea teroristă care utilizează metode și mijloace non-letale, respectiv amenințarea cibernetică (Lewis, 2002; Haimes, Longstaff, 2002; Shea, 2003; Chittester, Haimes, 2004; Wilson, 2014; Bologna, 2015);
- amenințarea teroristă letală, respectiv forța brută, dispozitive explozive, armament ușor, autovehicule etc. (Stewart et al., 2006; Frolov, Baecher, 2006; Patterson, Apostolakis, 2007; Stewart, Mueller, 2020);
- amenințarea teroristă, care utilizează atât metode non-letale, cât și metode letale (Bennett, 2018).

Acele teroriste prezintă asemănări cu hazardurile naturale, însă se disting de acestea prin utilizarea rău intenționată a tuturor sinergiilor pe care le pot produce (Apostolakis, Lemon, 2005, p. 361).

În această idee, Mueller și Stewart (2011) compară, din punct de vedere al pagubelor financiare, rezultatele atentatelor teroriste din 11 septembrie 2001 asupra World Trade Center cu dezastrele naturale petrecute de-a lungul timpului și despre care există informații certe. Astfel, aceștia constată faptul că efectele distrugerilor provocate de atentatele teroriste din 11 septembrie se ridică la aproximativ 123 de miliarde de dolari, cu mult peste pagubele financiare provocate de către orice dezastru natural (Ib.).

Dacă am vorbi de un mediu ideal, atunci infrastructurile critice ar putea fi afectate numai de către aceste erori minore. Însă, odată cu impactul globalizării asupra societății, cu dezvoltările tehnologice și cu accesul facil la tehnologii disruptive, amenințări precum terorismul sau criminalitatea organizată sunt din ce în ce mai prezente asupra infrastructurilor critice, iar acest lucru implică un efort constant pentru a fi cu un pas în fața noilor tipuri de actori (Pîrjol, Chisega-Negrilă, 2020, p. 14).

Boin și Smith (2006, p. 297), pe de o parte, consideră că este bine cunoscut faptul că majoritatea organizațiilor publice de stat, dar mai ales cele private nu dețin structuri administrative și nu au dezvoltate procese în interiorul acestora care să diminueze din riscurile unei situații de criză generate de un eveniment terorist și, pe de altă parte, identifică provocările cu care se confruntă aceste organizații atunci când este vorba despre măsurile de prevenire și combatere a terorismului, astfel:

- imposibilitatea prevenirii și a luării măsurilor de pregătire împotriva unor eventuale atacuri;
- capacitatea de implementare a unui sistem de avertizare timpurie;
- capacitatea de decizie în situații de criză;
- capacitatea de răspuns la criză prin măsuri de coordonare, comunicare, de gestionarea evenimentelor complexe și a rețelelor public-private;
- capacitatea de a reveni la situația existentă înaintea crizei.

Stewart și Mueller (2020, p. 1) realizează o analiză a riscurilor teroriste asupra infrastructurilor critice analizând criteriul numărului de victime în urma unor atacuri ce implică utilizarea muniției letale, a explozibililor sau a autovehiculelor corelate cu probabilitatea riscurilor de deces.

Analizând evenimentele teroriste din ultimii ani, Stewart și Mueller (ib., p. 10) consideră că un atentat terorist de mare amploare precum cel din 11 septembrie 2001 nu reprezintă un predictor pentru alte asemenea evenimente, însă contribuie la răspândirea panicii și a fricii în rândul populației. Mai mult decât atât, aceștia consideră că atentatele de la Madrid și Londra din 2004 și 2005, în care s-au folosit materiale explozive, nu au fost urmate de evenimente similare, ci grupările teroriste au utilizat armament ușor și autovehicule pentru a-și îndeplini obiectivele. Acest lucru ne conduce la ideea conform căreia pentru organizațiile teroriste nu obiectivul atacat este elementul cel mai important, ci mesajul și amploarea evenimentului creat prin intermediul aceluși obiectiv. Obiectivul reprezintă doar un mijloc pentru

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Stewart
și Mueller
realizează
o analiză
a riscurilor
teroriste asupra
infrastructurilor
critice analizând
criteriul
numărului de
victime în urma
unor atacuri ce
implică utilizarea
muniției letale,
a explozibililor
sau a
autovehiculelor
corelate cu
probabilitatea
riscurilor de
deces.

Mueller și
Stewart
compară, din
punct de vedere
al pagubelor
financiare,
rezultatele
atentatelor
teroriste din 11
septembrie 2001
asupra World
Trade Center
cu dezastrele
naturale
petrecute de-a
lungul timpului
și despre care
există informații
certe.

Rudner pune accentul pe efectele atentatelor teroriste asupra opiniei publice și consideră că un posibil atac terorist desfășurat cu succes asupra unei infrastructuri critice poate eroda încrederea publică în autorități. În acest sens, autorul consideră că inclusiv un atac de acest gen desfășurat asupra unei infrastructuri critice de pe teritoriul Canadei poate produce acest tip de efect și pe teritoriul Statelor Unite ale Americii și viceversa.

a produce un efect, dar, dacă același efect poate fi realizat printr-un atac cibernetic, atunci cu siguranță acesta va fi mijlocul utilizat.

Alți cercetători s-au concentrat, în cadrul analizelor lor, pe interpretarea fenomenului terorist din perspectiva capacității organizaționale pe care au dezvoltat-o și căreia Zoli et al. (2018) îi atribuie denumirea de „terrorist critical infrastructure” (TCIs). În interpretarea acestora, conceptul TCI reprezintă acele sisteme sau active fizice sau virtuale concepute și însușite de către actori teroriști pentru a-și îndeplini anumite obiective (Zoli et al., ib., p. 1). Stewart et al. (2006) analizează corelația dintre infrastructurile critice și amenințarea teroristă pornind de la premisa că această amenințare se materializează prin utilizarea explozibililor. Astfel, aceștia analizează impactul fenomenului terorist asupra infrastructurilor critice din perspectiva efectelor produse de exploziile provocate de această amenințare și realizează o evaluare probabilistică a riscurilor, care poate fi utilizată pentru a diminua efectele deteriorării prin explozie a infrastructurilor critice.

În același context, Frolov și Baecher (2006, IX) apreciază că atacurile teroriste reprezintă acele evenimente care sunt foarte bine planificate și care se desfășoară asupra unor ținte care pot cauza un puternic răspuns social. De aceea, aceștia consideră că reprezintă o măsură urgentă dezvoltarea tehnicilor și metodelor ce pot estima care sunt cele mai probabile ținte pentru organizațiile teroriste.

Rudner (2009, p. 777) pune accentul pe efectele atentatelor teroriste asupra opiniei publice și consideră că un posibil atac terorist desfășurat cu succes asupra unei infrastructuri critice poate eroda încrederea publică în autorități. În acest sens, autorul consideră că inclusiv un atac de acest gen desfășurat asupra unei infrastructuri critice de pe teritoriul Canadei poate produce acest tip de efect și pe teritoriul Statelor Unite ale Americii și viceversa (Ib.).

Patterson și Apostolakis (2007) corelează disponerea geografică a infrastructurilor critice utilizând sisteme Geographic Information Systems (GIS) și clasifică regiunile geografice pe care sunt amplasate infrastructuri critice în funcție de probabilitatea petrecerii unor acte teroriste cu scopul de a oferi decidenților informațiile necesare,

astfel încât resursele alocate pentru prevenirea și combaterea terorismului asupra infrastructurilor critice să fie gestionate în corelație cu vulnerabilitățile identificate.

În urma analizei unui studiu de caz privind o *power-supply substation*, Yao et al. (2020, p. 1) sugerează că, atunci când amenințarea este numai de tip terorist, îmbunătățirea măsurilor de protecție a infrastructurii critice are o eficiență mai mare decât îmbunătățirea redundanței acelei infrastructuri critice. Spațiul cibernetic reprezintă sistemul nervos al unei țări, întrucât este compus din sute de mii de computere conectate între ele, servere, routere și rețele care contribuie la funcționarea infrastructurilor critice (Bush, 2003). Toate aceste device-uri care există în spațiul cibernetic și contribuie la controlul obiectelor fizice, precum rețelele de transport în comun, stațiile și transformatoarele electrice, depozitele de mărfuri, pompele de combustibil etc. (Bush, ib.), Internet of Things (IoT), care au aportul lor în funcționarea, protecția și reziliența infrastructurilor critice (Pătrașcu, Nicoară, 2023), creează nu doar vulnerabilități, ci și beneficii statelor, întrucât aduc plusvaloare produsului intern brut și îmbunătățesc calitatea vieții cetățenilor acestora (Chittester, Haimes, 2004, p. 1).

Haimes și Longstaff (2002, p. 443) apreciază că vulnerabilitățile fizice și cibernetice ale infrastructurilor critice nu pot fi interpretate separat în cadrul sectoarelor civile față de cel al securității naționale, întrucât dependențele puternice dintre acestea, dar mai ales ale celor din domeniul securității de cele civile pot duce la rezultate în cascadă, care să amplifice riscurile infrastructurilor critice.

Terorismul cibernetic reprezintă o metodă prin care actorii pot crea o vulnerabilitate strategică. De aceea, o mare parte a literaturii timpurii despre atacurile cibernetice seamănă în descriere cu literatura care analizează atacurile aeriene din cele două războaie mondiale asupra infrastructurii critice (Lewis 2002, p. 2). Pornind de la această idee, Lewis realizează o comparație cu atacurile aeriene din Primul și Al Doilea Război Mondial, când bombardamentele strategice asupra infrastructurii critice precum stații electrice sau fabrici de tehnică militară și armament au creat aceleași efecte cu atacurile cibernetice din vremurile noastre (Ib.).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Terorismul cibernetic reprezintă o metodă prin care actorii pot crea o vulnerabilitate strategică. De aceea, o mare parte a literaturii timpurii despre atacurile cibernetice seamănă în descriere cu literatura care analizează atacurile aeriene din cele două războaie mondiale asupra infrastructurii critice.

CRIMA ORGANIZATĂ – AMENINȚARE LA ADRESA INFRASTRUCTURILOR CRITICE

Cu toate că nu se bucură de o analiză la fel de amplă în cadrul literaturii de specialitate ca în cazul amenințării teroriste, criminalitatea organizată joacă totuși un rol aparte în spectrul analizei privind amenințările la adresa infrastructurilor critice, întrucât aceste infrastructuri sunt mari producătoare de resurse financiare. În acest sens, Marjanović și Nađ consideră că, în ceea ce privește amenințarea crimei organizate asupra infrastructurilor critice, nu există suficiente măsuri pentru a le proteja și pentru a elimina riscurile provocate de către aceasta (2013, p. 77).

Mai mult decât atât, raportul Europol (EU SOCTA 2021) identifică criminalitatea organizată ca fiind o sursă de instabilitate la adresa societății și asociază infrastructurile critice cu aceasta, exemplificând acțiunile crimei organizate prin atacuri desfășurate în spațiul cibernetic aferent infrastructurilor critice. În aceeași idee, Grabosky (2014, p. 1) analizează termenul de criminalitate cibernetică organizată în corelație cu securitatea națională și consideră că aceasta din urmă este amenințată de către criminalitatea organizată, care face uz de metode și mijloace cibernetic.

Zabyelina și Thachuk (2022, p. 1) analizează relația dintre sectorul privat și crima organizată și consideră că aceasta din urmă reprezintă, în primul rând, o amenințare pentru sectorul privat, dar creează consecințe și asupra organizațiilor guvernamentale, argumentând faptul că, prin stabilirea monopolurilor asupra unor sectoare întregi din cadrul economiei, se slăbește competitivitatea și se reduc colectările de taxe ale guvernelor.

CONCLUZII

Infrastructurile critice actuale au fost construite în urmă cu aproximativ o jumătate de secol, când securitatea nu reprezenta o preocupare primordială a entităților critice sau a autorităților publice. În zilele de astăzi, pericolele provocate de om, cum ar fi amenințările hibride, inclusiv terorismul și crima organizată, reprezintă amenințări semnificative pentru protecția acestor infrastructuri critice.

Vulnerabilitățile cibernetice vor reprezenta principala amenințare la adresa infrastructurilor critice (Cockayne, Roth, 2017, p. 25), întrucât datele individuale precum cele din activitatea online sau cele de pe dispozitivele medicale sau datele din rețele precum cele din domeniul transportului sau al infrastructurilor critice vor fi din ce în ce mai mult stocate automat, iar acest lucru va crea vulnerabilități ce țin de furt, distrugere sau răscumpărare.

Astfel, protecția infrastructurilor critice reprezintă un subiect serios și demn de luat în seamă de către toți actorii statali, precum și de către toate entitățile critice private care au în responsabilitate asigurarea serviciilor esențiale către populație, iar acest lucru nu poate fi rezolvat printr-o singură politică sau prin implicarea unei singure instituții, deoarece, în zilele noastre, infrastructurile critice prezintă interes atât pentru organizațiile teroriste care planifică și execută atacuri din motive ideologice, religioase sau politice (Legea nr. 535/2004), cât și pentru organizațiile de crimă organizată care desfășoară acțiuni asupra acestora din motive financiare.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bennett, B.T. (2018). *Understanding, assessing, and responding to terrorism: Protecting critical infrastructure and personnel*. John Wiley&Sons.
2. Boin, A., Smith, D. (2006). *Terrorism and critical infrastructures: Implications for public-private crisis management*. Public Money and Management 26.5, pp. 295-304.
3. Bologna, S., Lazari, Al., Mele, S. (2015). *Improving Critical Infrastructure Protection and Resilience against Terrorism Cyber Threats*, pp. 79-90.
4. Bush, G.W. (februarie 2003). *The National Strategy to Secure Cyberspace* The White House.
5. Chittester, C.G., Haines, Y.Y. (2004). *Risks of terrorism to information technology and to critical interdependent infrastructures*. În Journal of Homeland Security and Emergency Management 1.4.
6. Cockayne, J., Roth, A. (2017). *Crooked States: How organized crime and corruption will impact governance in 2050 and what states can – and should – do about it now*.
7. Council Framework Decision 2008/841/JHA, 24 October 2008 on the fight against organised crime. În Official Journal of the European Union, L 300/42.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Vulnerabilitățile cibernetice vor reprezenta principala amenințare la adresa infrastructurilor critice, întrucât datele individuale precum cele din activitatea online sau cele de pe dispozitivele medicale sau datele din rețele precum cele din domeniul transportului sau al infrastructurilor critice vor fi din ce în ce mai mult stocate automat, iar acest lucru va crea vulnerabilități ce țin de furt, distrugere sau răscumpărare.

8. Frolov, K.V., Baecher, G.B. eds. (2006). *Protection of Civilian Infrastructure from Acts of Terrorism*. Vol. 12. Springer Science & Business Media.
9. Grabosky, P. (2014). *Organized crime and national security*. Korean Institute of Criminology Research Report Series, pp. 19-30.
10. Haimes, Y.Y., Longstaff, T. (2002). *The role of risk analysis in the protection of critical infrastructures against terrorism*. Risk Analysis 22.3, pp. 439-444.
11. *Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului*.
12. Lewis, J.A. (2002). *Assessing the risks of cyberterrorism, cyberwar and other cyberthreats*. Washington, DC: Center for Strategic & International Studies.
13. Manualul ofițerului de legătură pentru securitatea infrastructurilor critice (2021). Ministerul Afacerilor Interne, CNCPIC.
14. Marjanović, M., Nađ, I. (2013). *Assessment of threats to critical infrastructure facilities from serious and organized crime. National Critical Infrastructure Protection Regional Perspective*.
15. Mueller, J., Stewart, M.G. (2011). *Terror, Security, and Money: Balancing the Risks, Benefits, and Costs of Homeland Security*. Marea Britanie: Oxford University Press.
16. Patterson, S.A., Apostolakis, G.E. (2007). *Identification of critical locations across multiple infrastructures for terrorist actions*. Reliability Engineering & System Safety 92.9, pp. 1183-1203.
17. Pătrașcu, P., Nicoară, G.F. (2023). *Adopting IoT Solutions for the Functionality, Protection and Resilience of Critical Infrastructures*. În 2023 17th International Conference on Engineering of Modern Electric Systems (EMES). IEEE.
18. Pîrjol, P., Chisega-Negrilă, A.-M. (2020). *Aspects regarding the use of passive sensors on air surveillance missions*. În Buletinul UNAp. „CAROL I”, 9.1, pp. 14-19.
19. Riedman, D., Warden, J., col. (2017). *The coldwar on terrorism: Reevaluating critical infrastructure facilities as targets for terrorist attacks*. Homeland Security Affairs 16, pp. 2-24.
20. Rudner, M. (2009). *Protecting Canada's critical national infrastructure from terrorism: mapping a proactive strategy for energy security*. În International Journal 64.3, pp. 775-797.
21. Shea, D.A., Resources, Science, and Industry Division (2003). *Critical infrastructure: Control systems and the terrorist threat*. Congressional Research Service, Library of Congress.
22. Stewart, M.G., Netherton, M.D., Rosowsky, D.V. (2006). *Terrorism risks and blast damage to built infrastructure*. În Natural Hazards Review 7.3, pp. 114-122.
23. Yao, X., Wei, H.H., Shohet, I.M., Skibniewski, M.J. (2020). *Assessment of terrorism risk to critical infrastructures: The case of a power-supply substation*. Applied Sciences, 10(20), p. 7162.

24. Wilson, C. (2014). *Cyber threats to critical information infrastructure*. Cyberterrorism: Understanding, Assessment, and Response. New York, NY: Springer New York, pp. 123-136.
25. Zabyelina, Y., Thachuk, K.L., eds. (2022). *The Private Sector and Organized Crime: Criminal Entrepreneurship, Illicit Profits, and Private Sector Security Governance*. Taylor & Francis.
26. Zoli, C., Steinberg, L.J., Grabowski, M., Hermann, M. (2018). *Terrorist critical infrastructures, organizational capacity and security risk*. Safety science, 110, pp. 121-130.

CONTROLUL CIVIL DEMOCRATIC ASUPRA FORTELOR ARMATE ALE REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL ASPIRAȚIILOR DE ADERARE LA UNIUNEA EUROPEANĂ

General de brigadă (r.) drd. Vitalie MARINUȚA

Universitatea de Stat din Moldova; Institutul de Cercetări Juridice,
Politice și Sociologice, Chișinău, Republica Moldova
10.55535/GMR.2024.2.8

Based on the experience of other countries, in the current context of regional security, the enhanced relations with NATO, and the status of candidate country for EU membership, the Republic of Moldova has to pay increased attention to its security and defence. It includes not only increasing budget allocations for the defence sector, professionalizing the armed forces or participating with troops alongside other European countries in various theatres of operations, but also ensuring institutional transparency and rigorous implementation of EU standards of civilian democratic control over the armed forces. The effectiveness of democratic civilian control will contribute to enhancing national security and will bring the Republic of Moldova closer to the European community. This article briefly discusses the evolution of democratic civilian control over the armed forces of the Republic of Moldova from a theoretical and practical point of view and sets up some recommendations.

Keywords: civil military relations; democratic civilian control; armed forces; Republic of Moldova; defence and security;

PRELIMINARII

Odată cu căderea Cortinei de Fier, majoritatea statelor fostului Pact de la Varșovia și cele nou formate după prăbușirea Uniunii Sovietice au ales calea occidentală de dezvoltare, depunând eforturi pentru a edifica economii de piață și instituții democratice. În acest proces de democratizare, reforma instituțiilor din sistemul de securitate și apărare, alături de alte reforme instituționale, era și încă mai este vitală pentru asigurarea succesului. O democrație veritabilă poate funcționa doar atunci când în cadrul ei sunt dezvoltate și implementate mecanisme transparente de supervizare a instituțiilor de securitate, inclusiv și a forțelor armate. Din aceste considerente, majoritatea statelor menționate, precum și Republica Moldova au adaptat la necesitățile lor naționale viziunile și experiența democrațiilor occidentale de construcție a relațiilor civil-militare, inclusiv modelul de exercitare a controlului civil democratic asupra forțelor armate.

În actuala etapă, în contextul de securitate regională, aprofundarea relațiilor cu NATO, dobândirea statutului de țară candidat la aderarea la Uniunea Europeană și schimbările social-economice majore din țară ne arată că și Republica Moldova, în procesul său de aderare la UE, va trebui să acorde o atenție sporită domeniului de securitate și apărare, implementând riguros standardele europene în domeniul militar. Aceasta implică nu doar sporirea alocărilor bugetare pentru sectorul de apărare, profesionalizarea armatei sau participarea cu trupe alături de alte țări europene în diferite teatre de operații, ci și asigurarea transparenței instituționale prin eficientizarea cooperării civil-militare, în care controlul civil democratic reprezintă partea cea mai importantă. Pornind de la aceste considerente, în articolul de față ne propunem să abordăm succint evoluția controlului civil democratic asupra forțelor armate ale Republicii Moldova din punct de vedere teoretic și aplicativ.

O democrație veritabilă poate funcționa doar atunci când în cadrul ei sunt dezvoltate și implementate mecanisme transparente de supervizare a instituțiilor de securitate, inclusiv și a forțelor armate.

SITUAȚIA ÎN DOMENIUL DE CERCETARE ȘI IDENTIFICAREA PROBLEMELOR INVESTIGATE

Este un fapt binecunoscut că tendințele de impunere a statului prin forță militară în cadrul relațiilor internaționale generează o serie de destabilizări și situații socio-politice turbulente. În cadrul societății, forțele armate au avut, întotdeauna, o poziție distinctă datorită faptului că sunt deținătoare de arme, fiind concepute, clădite și organizate omogen. Totodată, reprezentând un element de stabilitate și ordine, o eventuală lipsă de claritate a rolurilor și misiunilor care îi revin poate produce aspirații și tendințe negative la nivel macrosocial (Năstase, Nicolae, 2006, p. 17).

Exercitarea controlului democratic asupra forțelor armate se realizează prin instituțiile democratice, prin delimitarea funcțiilor puterilor statului, inclusiv în domeniile securității și apărării, dar și prin implicarea organizațiilor din societatea civilă, a reprezentanților mass-media. În cazul în care lipsesc instituții democratice funcționabile, se produce escaladarea sau diminuarea controlului și se poate finaliza cu conflicte (Fluri, Johnsson, Born, 2003, p. 1).

În statele democratice, asigurarea controlului civil asupra domeniului militar se realizează prin activitatea comisiei de resort din organul legislativ, prin participarea reprezentanților societății civile la planificarea și implementarea politicilor din sectorul de apărare și securitate și prin monitorizarea, de către diferite instituții guvernamentale, ONG și mass-media, a activităților implementate de către structurile de forță etc. Complexitatea de acțiuni sociale sau de organizare socială, precum și orice „fapt social”, nu se pot dezvolta dacă se ignoră dimensiunea securității, inclusiv cea militară, ca și contextele ei geopolitice, geoeconomice și geoculturale. Edificarea și consolidarea statului de drept, prin asigurarea funcționalității legii, drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în exercitarea puterii, sunt valabile inclusiv în domeniul militar (Chirtoacă, 2003, p. 117).

Analizând literatura științifică de specialitate, putem evidenția două etape în cadrul acestei cercetări: până la sfârșitul Războiului Rece, atunci când studiile realizate reprezentau mai degrabă o analiză și o detaliere a ideilor expuse de către fondatorii teoriei relațiilor civil-militare, și post Război Rece – perioadă în care cercetătorii analizează stabilirea relației civil-militare în spațiul postcomunist.

În pofida faptului că relațiile civil-militare se constituie ca obiect de studiu la interferența mai multor discipline socio-politice la sfârșitul anilor '50 și începutul anilor '60, odată cu lansarea monografiilor consacrate în domeniul de specialitate de către Samuel P. Huntington (Huntington, 1957, p. 186) și Morris Janowitz (Janowitz, 1960, p. 528), acestea au suscit un interes constant mai ales din partea cercetătorilor din Occident. B. Abrahamsson (Abrahamsson, 1972, p. 16) și alți autori au supus și unor critici viziunile acestor primi cercetători, ceea ce a contribuit la dezvoltarea dinamică a domeniului.

Barry Buzan, de exemplu, a prezentat o delimitare clară între aspectul militar și cel non militar (Buzan, 2000, p. 122). Cercetătorii J. Burk și Morris Janowitz s-au arătat sceptici în privința posibilității de aplicare a modelelor de relații civil-militare în cazul democrațiilor avansate, în cazul statelor postsocialiste din Europa de Est (Burk, Janowitz, 1993, pp. 167-168). Aurel Croissant și David Kuehn analizează procesul de reformare a sistemului de apărare și a politicii militare în noile state democratizate prin abordarea controlului civil emergent (sau eșuat) asupra forțelor armate (Croissant, Kuehn, 2017). După anexarea Crimeii de către Federația Rusă, analiștii occidentali atenționau asupra faptului că, în Europa, instrumentul politic de control al armelor a fost puternic afectat (Staak, 2018, p. 26), lucru devenit evident după invazia Ucrainei de către Federația Rusă, la 24 februarie 2022.

În România postrevoluționară (1989), conceptualizarea relațiilor civil-militare a fost analizată de mai mulți cercetători, inclusiv de către Ioana Irina (Irina, 2015, pp. 221-226) și Marian Zulean (Zulean, 2007, pp. 275-278). Dan Laurențiu Mocanu, un alt cercetător român, a studiat problema relațiilor dintre militari și factorul civil (politicieni), care conduce statul într-un spațiu mai extins (Europa, Africa) (Mocanu, 2020, pp. 76-82).

Cercetările efectuate în spațiul academic din Republica Moldova cu privire la reformarea armatei se referă în mod tangențial și la aspecte ce țin de exercitarea controlului civil democratic. În acest context, evidențiem studiile pe dimensiune istorică ale lui Vitalie Ciobanu (Ciobanu, 2011, p. 75). La rândul său, analistul politic Nicolae Chirtoacă specifică faptul că Republicii Moldova îi este dificil să evalueze conexiunea militar-civilă ca urmare a procesului lent de reformare a sistemului de securitate națională (Chirtoacă, 2005, p. 64).

În pofida faptului că relațiile civil-militare se constituie ca obiect de studiu la interferența mai multor discipline socio-politice la sfârșitul anilor '50 și începutul anilor '60, odată cu lansarea monografiilor consacrate în domeniul de specialitate de către Samuel P. Huntington și Morris Janowitz, acestea au suscit un interes constant mai ales din partea cercetătorilor din Occident.

Exercitarea controlului democratic asupra forțelor armate se realizează prin instituțiile democratice, prin delimitarea funcțiilor puterilor statului, inclusiv în domeniile securității și apărării, dar și prin implicarea organizațiilor din societatea civilă, a reprezentanților mass-media.

În Republica Moldova, subiectul temei abordate este în proces de studiere, însă insuficient explorat în cercetările științifice, dat fiind faptul că însuși controlul civil democratic este unul în proces de stabilire, iar studierea procesului nu a reprezentat, din păcate, un interes major nici pentru cercetători, nici pentru exponenții politici.

Vadim Enicov a abordat subiectul privind Consiliul Suprem de Securitate și controlul democratic asupra forțelor armate (Enicov, 2006, pp. 54-55). Cercetări ale factorului democratic în cadrul instituțiilor organismului militar din Republica Moldova au fost realizate de politologul Constantin Manolache și generalul Ion Coropcean (Manolache, Coropcean, 2008, pp. 237-242). În lucrările mele anterioare, am abordat problematica relațiilor civil-militare în gândirea științifică mondială (Marinuța, 2011) și relațiile civil-militare din Republica Moldova în contextul edificării statului de drept din punct de vedere politologic (Marinuța, 2013). Contribuții relevante mai recente la studierea subiectului controlului democratic asupra sectorului de securitate au fost aduse și de cercetătoarea Natalia Albu (Albu, 2020, pp. 28-52).

În linii generale, constatăm faptul că, în Republica Moldova, subiectul temei abordate este în proces de studiere, însă insuficient explorat în cercetările științifice, dat fiind faptul că însuși controlul civil democratic este unul în proces de stabilire, iar studierea procesului nu a reprezentat, din păcate, un interes major nici pentru cercetători, nici pentru exponenții politici.

INSTITUȚIONALIZAREA CONTROLULUI CIVIL DEMOCRATIC ASUPRA FORȚELOR ARMATE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

În Republica Moldova nu există un document aparte, care să stabilească modul de exercitare a controlului civil-democratic asupra structurilor din sectorul de securitate națională, în general, și a forțelor armate, în particular. Însă, există mai multe acte și documente juridice în care se regăsesc diverse prevederi, care ne dau posibilitatea să analizăm abordarea generală a subiectului. Cele mai importante documente în acest context, prezentate în mod cronologic, sunt: Constituția Republicii Moldova (1994); Concepția Securității Naționale (1995); Doctrina militară (1995); Legea securității statului (1995); Legea privind organele securității statului (1995); Concepția reformei militare (2002); Legea cu privire la apărarea națională (2003); Concepția securității naționale a Republicii Moldova (2008); Strategia Securității Naționale (2011); Strategia Națională de Apărare și Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei Naționale de Apărare pentru anii 2018-2022 (2018); Strategia securității informaționale a Republicii Moldova pentru anii 2019-2024; Concepția securității informaționale

a Republicii Moldova (2018); Strategia Securității Naționale a Republicii Moldova (2023) și alte acte normative sectoriale.

Constituția Republicii Moldova, adoptată de Parlament pe 29 iulie 1994 și intrată în vigoare pe 27 august 1994, definește atributele, principiile de funcționare și obiectivele principale ale statului. Legea supremă servește drept bază juridică pentru legislația statului și definește principiile de bază ale statului de drept și ale economiei de piață. Republica Moldova se angajează să-și edifice instituțiile de guvernare, bazându-se pe respectarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor săi, care reies din drepturile universale ale omului (Constituția Republicii Moldova, 1994, art. 5).

Prin art. 11 al Constituției, Republica Moldova își proclamă neutralitatea sa permanentă și nu admite dislocarea trupelor militare ale altor state pe teritoriul său. Constituția menționează doar statutul permanent de neutralitate al Republicii Moldova, fără a specifica însă căile de atingere, drepturile și obligațiile statului și ale altor actori interni și externi reieșind din acest statut. Pe parcursul anilor, această prevedere a fost interpretată diferit și deseori a fost folosită de către clasa politică în mod eronat. Trebuie menționat faptul că, din cauza interpretării greșite a acestui statut de neutralitate permanentă, majoritatea guvernărilor de după 1994 au neglijat domeniul de securitate și apărare, ceea ce a contribuit la diminuarea capacităților de asigurare a securității naționale în special în domeniul apărării. De asemenea, neutralitatea permanentă a Republicii Moldova nu a fost și nici nu este un instrument eficient de a convinge Federația Rusă să-și retragă trupele sale militare și munițiile de pe teritoriul din raioanele de est ale statului.

Conform Constituției, Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova și unica autoritate legislativă a statului. Pentru exercitarea controlului civil democratic asupra forțelor armate, Parlamentul folosește următoarele prevederi constituționale: adoptă legi, hotărâri și moțiuni; aprobă doctrina militară a statului; aprobă bugetul statului și exercită controlul asupra lui; declară mobilizarea parțială sau generală; declară starea de urgență, de asediu și de război; inițiază cercetarea și audierea oricăror chestiuni ce se referă la interesele societății. Instituirea regimului stării de urgență, de asediu și de război este prevăzută conform legislației în vigoare.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Constituția Republicii Moldova, adoptată de Parlament pe 29 iulie 1994 și intrată în vigoare pe 27 august 1994, definește atributele, principiile de funcționare și obiectivele principale ale statului.

Președintele Republicii Moldova este comandantul suprem al forțelor armate. Conform Constituției, „în caz de agresiune armată îndreptată împotriva țării, Președintele Republicii Moldova ia măsuri pentru respingerea agresiunii, declară stare de război și le aduce, neîntârziat, la cunoștința Parlamentului” și „poate lua și alte măsuri pentru asigurarea securității naționale și a ordinii publice, în limitele și în condițiile legii”. Ca parte a controlului civil democratic exercitat de către Președinte este și prerogativa de a conferi decorații și titluri de onoare, dar și grade militare supreme prevăzute de lege. Faptul că Președintele Republicii Moldova, persoană civilă, este, conform Constituției, comandantul suprem al forțelor armate denotă intenția autorităților moldovenești de a dezvolta un control civil democratic asupra instituțiilor din sectorul de securitate și apărare.

Guvernul asigură realizarea politicii interne și externe a statului și exercită conducerea generală a administrației publice, iar în exercitarea atribuțiilor se conduce după programul său de activitate, acceptat de Parlament. Guvernul este responsabil în fața Parlamentului și prezintă informațiile și documentele cerute de acesta, de comisiile de profil și de deputați.

După adoptarea Constituției de către Parlamentul Republicii Moldova, a fost elaborată și aprobată legislația necesară pentru buna funcționare constituțională a elementelor de bază din sistemul național de securitate și apărare, inclusiv au fost trasate atribuțiile forțelor armate și ale structurilor de securitate ale statului.

Unul dintre primele documente importante care au determinat politica de securitate și apărare a statului a fost Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova, aprobată la 5 mai 1995. Abia după mai mult de un deceniu, în 2008, acest document a fost abrogat, fiind înlocuit cu o nouă Concepție. În Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova din 1995 se regăsesc și definițiile securității naționale, securității de stat și securității publice. Conform acestui document, „prin securitate națională se subînțelege protecția persoanei, societății și statului, drepturilor și intereselor lor, stabilite de Constituție și de alte legi ale republicii împotriva pericolelor externe și interne” (Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova, 1995).

Un rol important în determinarea inițială a rolului și a responsabilităților defensive a revenit Doctrinei militare, aprobată

în 1995, primul document strategic care a reglementat principiile de bază ale organizării domeniului de apărare a Republicii Moldova. În condițiile în care aceasta se baza pe prevederile documentelor superioare din punct de vedere ierarhic, ea cuprindea tot spectrul de elemente ale securității naționale a statului. Scopul principal al politicii militare a statului Republica Moldova, expus în Doctrina militară, era asigurarea securității militare a poporului și statului și prevenirea războaielor și conflictelor armate prin aplicarea mijloacelor de drept internațional. Deși, pe parcursul anilor, niciodată nu a existat voință politică de a implementa acest document strategic, prevederile lui au fost în vigoare mai mult de două decenii, fiind înlocuit, în 2018, cu Strategia Națională de Apărare. Unul dintre principiile de bază în construcția forțelor armate stipulat în această Doctrină militară era „controlul democratic asupra organelor de conducere militară și a factorilor de răspundere ai forțelor armate de către autoritățile publice supreme”.

Din cauza lipsei voinței politice, alte documente de bază din domeniul de apărare națională au fost elaborate și aprobate doar la începutul mileniului al treilea, după ce, în 2002, s-a aprobat Concepția reformei militare. Conform Concepției, temelia sistemului unitar național de asigurare a securității militare trebuiau să devină „forțe armate calitativ reformate, conduse eficient de autoritățile civile și militare și asigurate cu resurse de mobilizare și cu o infrastructură militară adecvată”. Acest document strategic prevedea ca reforma militară să se desfășoare în trei etape, pe parcursul anilor 2002-2014, cu majorarea treptată a alocărilor bugetare „de la 0,7 la sută din PIB în anul 2002 la 2,5 la sută în anul 2014” (Concepția reformei militare, 2002).

Autorii reformei militare au atenționat conducerea statului, chiar în textul documentului, că „lansarea unei reforme militare care nu este asigurată financiar duce la distrugerea forțelor armate și a întregului sistem de asigurare a securității militare, precum și la discreditarea ideii unei asemenea reforme”. Se poate menționa că alocările bugetare pentru apărare, din 2002 și până în prezent, niciodată nu au ajuns foarte aproape de cifrele propuse în acest document, ceea ce a dus la deteriorarea completă a sistemului național de apărare și a capacităților de exercitare a misiunilor sale constituționale de către forțele armate (tabelul 1).

Scopul principal al politicii militare a statului Republica Moldova, expus în Doctrina militară, era asigurarea securității militare a poporului și statului și prevenirea războaielor și conflictelor armate prin aplicarea mijloacelor de drept internațional.

Tabelul 1. Alocările bugetare pentru apărare în Republica Moldova, în perioada 2002-2024
(concepție proprie, surse: SIPRI Military Expenditure Database, Moldova 2002–2021, <https://www.sipri.org/databases/milex>, accesat la 15 martie 2024).

ANUL	MIL. LEI MD	MIL. \$	% DIN PIB
2002	947.00	6.98	0.4
2003	115.00	8.25	0.4
2004	115.628	9.38	0.4
2005	150.696	11.98	0.4
2006	216.000	16.45	0.5
2007	275.800	22.72	0.5
2008	382.900	36.85	0.6
2009	276.700	24.91	0.5
2010	226.800	18.34	0.3
2011	269.600	22.97	0.3
2012	289.100	23.87	0.3
2013	336.200	26.71	0.3
2014	386.900	27.57	0.3
2015	433.800	23.05	0.3
2016	547.300	27.43	0.3
2017	571.200	30.93	0.3
2018	628.300	37.40	0.3
2019	746.900	43.01	0.4
2020	769.900	44.53	0.4
2021	914.400	52.29	0.3
2022	1.057.000	57.14	0.38
2023	1.697.163	91.74	0.55
2024	1.960.000	110,5	0.65

Alocările bugetare în această perioadă au fost cu mult mai mici și în comparație cu alte state neutre din lume (tabelul 2).

Tabelul 2: Alocările bugetare pentru apărare în unele țări neutre. % din PIB
(concepție proprie, surse: SIPRI Military Expenditure Database, Moldova 2002-2021, <https://www.sipri.org/databases/milex>, accesat 15 martie 2024).

ANUL	Moldova	Irlanda	Austria	Finlanda	Suedia	Elveția	Australia	Ucraina
2002	947/ 0.4	1289/ 0.6	3369/ 0.9	2599/ 1.2	6218/ 1.6	5239/ 1.0	17064/ 1.9	1382/ 2.0

ANUL	Moldova	Irlanda	Austria	Finlanda	Suedia	Elveția	Australia	Ucraina
2003	115/ 0.4	1236/ 0.6	3508/ 0.9	3300/ 1.4	3499/ 1.6	3600/ 0.9	17382/ 1.8	1665/ 2.1
2004	116/ 0.4	1254/ 0.6	3514/ 0.9	3499/ 1.5	5809/ 1.4	5885/ 0.9	18098/ 1.8	1823/ 2.0
2005	150/ 0.4	1271/ 0.5	3439/ 0.9	3600/ 1.5	5885/ 1.4	4930/ 0.8	18730/ 1.8	2424/ 2.4
2006	216/ 0.5	1260/ 0.5	3303/ 0.8	3665/ 1.4	5793/ 1.3	4693/ 0.8	19731/ 1.8	2720/ 2.4
2007	275/ 0.5	1269/ 0.5	3928/ 0.9	3453/ 1.3	5945/ 1.3	4722/ 0.7	20943/ 1.8	3306/ 2.5
2008	383/ 0.6	1315/ 0.6	3807/ 0.9	3722/ 1.4	5288/ 1.2	4837/ 0.7	21707/ 1.8	3234/ 2.3
2009	277/ 0.5	1298/ 0.6	3555/ 0.8	3907/ 1.6	5186/ 1.2	4832/ 0.7	23342/ 1.9	2311/ 1.9
2010	227/ 0.3	1237/ 0.6	3554/ 0.8	3821/ 1.5	5612/ 1.2	4667/ 0.7	23614/ 1.9	2400/ 1.9
2011	270/ 0.3	1172/ 0.5	3454/ 0.8	3882/ 1.5	5277/ 1.1	4792/ 0.7	23287/ 1.8	2159/ 1.5
2012	289/ 0.3	1110/ 0.5	3408/ 0.8	3930/ 1.5	5387/ 1.1	4704/ 0.7	22471/ 1.7	2440/ 1.6
2013	336/ 0.3	1104/ 0.5	3276/ 0.8	3954/ 1.5	5418/ 1.1	5107/ 0.7	22276/ 1.6	2497/ 1.6
2014	386/ 0.3	1101/ 0.5	3303/ 0.7	3751/ 1.5	5741/ 1.1	4627/ 0.7	24176/ 1.8	3431/ 2.2
2015	434/ 0.3	1103/ 0.3	3158/ 0.7	3835/ 1.4	5802/ 1.1	4819/ 0.7	26650/ 2.0	4187/ 3.3
2016	547/ 0.3	1112/ 0,3	3399/ 0.7	3850/ 1.4	5879/ 1.1	5013/ 0.7	29183/ 2.1	4278/ 3.2
2017	571/ 0.3	1118/ 0.3	3569/ 0.8	3785/ 1.4	5879/ 1.0	5043/ 0.7	29130/ 2.0	4276/ 2.9
2018	628/ 0.3	1142/ 0.3	3590/ 0.7	3895/ 1.4	6073/ 1.0	5079/ 0.7	28435/ 1.9	5087/ 3.2
2019	747/ 0.4	1199/ 0.3	3671/ 0.8	3935/ 1.4	6610/ 1.1	5453/ 0.7	29206/ 1.9	5811/ 3.5

ANUL	Moldova	Irlanda	Austria	Finlanda	Suedia	Elveția	Australia	Ucraina
2020	769/ 0.4	1215/ 0.3	4094/ 0.9	4101/ 1.4	6879/ 1.1	6602/ 0.9	30633/ 2.0	6455/ 3.8
2021	914/ 0.3	1267/ 0.3	4196/ 0.9	3752/ 1.3	7582/ 1.2	6214/ 0.8	32718/ 2.0	5942/ 3.2
2022	1057/ 0.4	1208/ 0.3	3783/ 0.8	5089/ 1.7	8491/ 1.3	6241/ 0.8	32824/ 1.9	43983/ 33.5

Deși Concepția Reformei Militare din 2002 acorda o atenție deosebită controlului democratic asupra forțelor armate, în Legea cu privire la apărarea națională, aprobată de Parlamentul Republicii Moldova un an mai târziu, nu se specifică, practic, nimic despre importanța acestui control pentru dezvoltarea democratică a statului și a sistemului național de apărare.

Pe parcursul activității, inclusiv în calitate de ministru al apărării a Republicii Moldova în perioada 2009-2014, dar și ulterior, am menționat, cu mai multe ocazii, în presa națională și internațională, în cadrul diferitelor manifestări și dezbateri, despre lipsa investițiilor în sistemul de apărare al Republicii Moldova și am atras atenția asupra consecințelor ignorării investițiilor în domeniul de apărare. Am subliniat, de asemenea, că această atitudine a guvernelor față de sectorul apărării face ca statul să fie foarte vulnerabil în fața viitoarelor amenințări externe. Odată cu invazia Federației Ruse asupra Ucrainei, guvernul Republicii Moldova a început să acorde o atenție mai sporită forțelor armate și sectorului de apărare.

Potrivit Concepției, unul dintre principiile de bază ale construcției și colaborării forțelor armate cu structurile identice ale altor state trebuia să devină controlul democratic asupra forțelor armate. Acesta este documentul în care, pentru prima dată, se menționează implementarea controlului domeniului de apărare de către societatea civilă și se trasează principiile ce stau la baza acestui control: a) alegerea democratică a autorităților publice și răspunderea lor în fața poporului; b) delimitarea atribuțiilor autorităților publice în domeniul apărării naționale; c) reglementarea legislativă a organizării și funcționării forțelor armate; d) asistența juridică acordată autorităților civile la efectuarea controlului.

Deși Concepția Reformei Militare din 2002 acorda o atenție deosebită controlului democratic asupra forțelor armate, în Legea cu privire la apărarea națională, aprobată de Parlamentul Republicii Moldova un an mai târziu, nu se specifică, practic, nimic despre importanța acestui control pentru dezvoltarea democratică a statului și a sistemului național de apărare.

La 22 mai 2008, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Concepția securității naționale a Republicii Moldova, care a făcut o evaluare generală a mediului de securitate pe plan național și internațional, dar a și definit „scopul securității naționale, liniile directorii de bază pentru securitatea națională, valorile și principiile generale” (art. 1) ce urmau a fi protejate. În Concepția respectivă, la fel ca și în Concepția Reformei Militare din 2002, era încurajată participarea societății civile, a mass-mediei, a organizațiilor de apărare a drepturilor omului și organismelor internaționale relevante în monitorizarea activității structurilor de securitate și apărare. Unul dintre obiectivele procesului de reformare a sectorului securității naționale, conform acestui document strategic, trebuia să fie „instituirea mecanismelor unui control civil eficient asupra forțelor armate și asupra întregului sector de securitate națională, precum și crearea unor instrumente adecvate de formare a bugetului sectorului securității naționale” (Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova, 2008, art. 3). Cu toate acestea, în acea perioadă, implicarea societății civile în activitatea de control a forțelor armate, practic, nu exista.

La 15 iulie 2011, Parlamentul Republicii Moldova a aprobat Strategia Securității Naționale, în care se menționează că politica de apărare națională „se bazează pe principiul fundamental de asigurare a controlului democratic asupra forțelor armate prin promovarea transparenței și a responsabilității sistemului național de apărare în fața societății”. Conform prevederilor acestei strategii, unul dintre principalele obiective de conlucrare a Republicii Moldova cu NATO în cadrul Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului vizează „instituirea mecanismelor unui control democratic autentic asupra sectorului de securitate națională” (Strategia Securității Naționale, 2011, art. 3.3).

La 19 iulie 2018, Parlamentul Republicii Moldova a aprobat Strategia Națională de Apărare și Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei Naționale de Apărare pentru anii 2018-2022, care a intrat în vigoare la 3 august 2023. În acest document, este dată definiția controlului democratic asupra sistemului național de apărare, care însumează „o serie de mecanisme, proceduri, legi, standarde și tradiții, prin care se exercită autoritatea politică civilă (examinarea și supravegherea procesului decizional), de către

La 15 iulie 2011, Parlamentul Republicii Moldova a aprobat Strategia Securității Naționale, în care se menționează că politica de apărare națională „se bazează pe principiul fundamental de asigurare a controlului democratic asupra forțelor armate prin promovarea transparenței și a responsabilității sistemului național de apărare în fața societății”.

În Planul de implementare a strategiei se regăsește și un punct ce ține de consolidarea mecanismelor de conlucrare civil-militară, care se presupune a fi exercitată permanent inclusiv prin diverse proiecte și programe de asistență tehnică și financiară externă între Parlament, Guvern și alte autorități publice.

instituțiile împuternicite, asupra componentelor sistemului național de apărare” (Strategia Națională de Apărare și Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei Naționale de Apărare pentru anii 2018-2022, 2018). Trebuie să menționăm că esența controlului asupra structurilor din domeniul de securitate și apărare nu constă doar în implementarea acestuia de către o putere civilă, care poate fi și autoritară sau chiar dictatorială, ci și în existența unui sistem democratic de control, care își are legitimitatea în urma alegerilor libere și acționează strict în conformitate cu Constituția și normele legale, fiind inclusiv pentru societatea civilă și mass-media.

Deși, în această strategie, se menționează expres că în implementarea ei se va ține cont de asigurarea controlului civil-democratic asupra forțelor destinate apărării naționale, de transparența decizională și de comunicarea strategică, în planul de implementare a acestei strategii se menționează doar despre aplicarea unor mecanisme de control parlamentar față de procesele de reformare a sistemului național de apărare. Acest control se presupune a fi implementat permanent de către Comisia de securitate națională, apărare și ordine publică, în limitele alocărilor bugetare, prin solicitarea de rapoarte și organizarea de audiențe ale instituțiilor cu responsabilități în procesele de reformare a sistemului național de apărare. În Planul de implementare a strategiei se regăsește și un punct ce ține de consolidarea mecanismelor de conlucrare civil-militară, care se presupune a fi exercitată permanent inclusiv prin diverse proiecte și programe de asistență tehnică și financiară externă între Parlament, Guvern și alte autorități publice.

La scurt timp după aprobarea Strategiei Naționale de Apărare și a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei Naționale de Apărare pentru anii 2018-2022, la propunerea Ministerului Apărării, Guvernul a aprobat Strategia Militară și Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei Militare pentru anii 2018-2022 (2018). Conform documentului, „prin controlul democratic al forțelor armate se subînțelege că toate deciziile privind politica de apărare și construcția forțelor armate sunt făcute în mod transparent, fiind controlate de autorități civile, alese sau numite în mod democratic”, iar „respectarea principiului controlului democratic al forțelor armate reprezintă ideea de bază care legitimează acțiunile întreprinse de autoritățile statului, prin intermediul forțelor armate, pentru apărarea militară

a Republicii Moldova” (Secț. 2, art. 18). Deși Strategia Militară stabilește controlul democratic al forțelor armate ca idee de bază ce limitează acțiunile statului în domeniul militar, acest document nu prevede niciun obiectiv specific din perspectiva controlului civil democratic, iar în planul de implementare a acestei Strategii, nicio activitate nu este dedicată domeniului în cauză. De asemenea, în acest document, ca și în multe altele, rolul și importanța societății civile și a mass-mediei în implementarea controlului civil-democratic asupra forțelor armate nu sunt menționate.

Ca răspuns la schimbările dramatice din mediul de securitate global și regional impuse în special de invazia Federației Ruse asupra Ucrainei, la 29 noiembrie 2022, Maia Sandu, președinta Republicii Moldova, a constituit o Comisie împuternicită de a „efectua analiza comprehensivă a sectorului de securitate” și de a „elabora proiectul Strategiei Securității Naționale a Republicii Moldova” (Decretul Președintelui Republicii Moldova, nr. 721, 2022). În componența Comisiei au fost incluși majoritatea membrilor cabinetului de miniștri, consilieri ai președintelui și reprezentanți ai societății civile (Ib.). Procesul de elaborare a Strategiei de Securitate Națională a fost unul transparent, inclusiv cu implicarea partenerilor de dezvoltare.

La 15 decembrie 2023, după o serie de consultări publice, Strategia Securității Naționale a fost aprobată de către Parlamentul Republicii Moldova. Strategia reprezintă un document valabil pentru perioada actuală și unicul document strategic de la proclamarea independenței Republicii Moldova în care Federația Rusă este menționată tranșant în calitate de pericol la adresa securității naționale (art. 13.1). Strategia, de asemenea, specifică faptul că războiul din Ucraina afectează cel mai mult securitatea națională, inclusiv domeniile economic, financiar, energetic și al ordinii publice. Conform documentului, acțiunile ostile la adresa Republicii Moldova din partea Federației Ruse vor continua și pe viitor, ceea ce înseamnă că urmează să ne aflăm în condițiile unui război hibrid de lungă durată și de înaltă intensitate. Documentul respectiv atrage o atenție deosebită asupra luptei cu corupția, fortificării sectorului de securitate și apărare și soluționării conflictului transnistrean (cap. IV, art. 19.4).

Noua Strategie de Securitate Națională trasează trei obiective esențiale: a) protejarea și garantarea siguranței tuturor cetățenilor;

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Strategia Securității Naționale reprezintă un document valabil pentru perioada actuală și unicul document strategic de la proclamarea independenței Republicii Moldova în care Federația Rusă este menționată tranșant în calitate de pericol la adresa securității naționale.

Pentru a realiza Viziunea președintelui Republicii Moldova, care este o componentă a strategiei, se va acorda atenție „întăririi controlului civil asupra întregului sistem de securitate”.

b) crearea unui stat puternic și respectat; c) aderarea la UE, unde pacea este garantată. Conform declarațiilor președintei Maia Sandu, „pentru a îndeplini aceste obiective, se va acționa pe câteva direcții: sporirea investițiilor și întărirea sectorului de apărare și securitate; progresarea graduală pe calea soluționării conflictului transnistrean; vor fi dezvoltate parteneriate de securitate cu cele mai dezvoltate și prospere țări democratice ale lumii; va fi intensificată lupta de combatere a corupției și vor fi create instituții puternice care să aplice legea; Republica Moldova va contribui la securitatea regională și internațională” (președinta Maia Sandu, 2023).

Despre necesitatea implementării controlului asupra structurilor de securitate și apărare, în noua Strategie de Securitate Națională acest aspect este menționat o singură dată. Pentru a realiza Viziunea președintelui Republicii Moldova, care este o componentă a strategiei, se va acorda atenție „întăririi controlului civil asupra întregului sistem de securitate”. Din punctul meu de vedere, folosirea sintagmei „control civil” în locul termenilor „control civil-democratic” sau „control democratic” diminuează esențial importanța controlului exercitat de către societate asupra structurilor din domeniul de apărare și securitate și ar putea contribui la politizarea excesivă a acestuia.

În aceeași zi cu aprobarea de către Parlament a Strategiei de Securitate Națională, Guvernul Republicii Moldova a extins pe încă un an implementarea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO pentru anii 2022-2023, aprobat inițial în ianuarie 2022 (Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO pentru anii 2022-2023, 2022). În acest document de bază al cooperării cu NATO, Republica Moldova consideră *controlul democratic* (nu controlul civil) al forțelor armate ca fiind esențial pentru o *societate democratică* și un element indispensabil pentru stabilitate și securitate (Cap. I, art. 1.5). De asemenea, se menționează ideea consolidării rolului *controlului democratic* al forțelor armate, ceea ce va contribui la buna guvernare, precum și la garantarea și asigurarea securității, inclusiv a securității militare, a cetățenilor (Ib.). Republica Moldova se angajează să sporească rolul Parlamentului și al comisiilor de profil în supravegherea sectorului de securitate și apărare, consolidarea rolului civililor în procesul de luare a deciziilor la toate nivelurile, implementarea standardelor democratice în procesul

de restructurare, implicarea societății civile în elaborarea politicilor din domeniu etc. (Ib.).

Analizând Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, Programul de Guvernare al guvernelor Natalia Gavrilița și Dorin Recean, Planul național de dezvoltare 2023-2025, dar și noua Strategie de Securitate Națională, putem constata că niciunul dintre aceste documente nu se referă distinct la necesitatea implementării unui *control civil democratic* riguros al structurilor din sectorul național de securitate și apărare și la instrumentele necesare acestui proces. În condițiile actuale, de luptă cu fenomenul corupției și de sporire a alocărilor financiare către sectorul de securitate și apărare, apreciez că Strategia de Securitate Națională a ratat să transmită societății un semnal puternic nu doar despre pericolele și amenințările la adresa securității naționale sau necesitatea dezvoltării structurilor ce asigură securitatea și apărarea națională, ci și despre intenția autorităților actuale de a le menține sub *control civil democratic*, lucru nu mai puțin important decât primele două aspecte.

CONCLUZII

Unii experți în domeniu consideră că Republica Moldova se confruntă cu câteva deficiențe majore sistemice ale sectorului de securitate și apărare, care, în consecință, au contribuit la apariția și evoluția majorității problemelor actuale din domeniile social, economic, informațional, militar etc. În opinia acestora, excluderea instrumentului militar din actul strategic de guvernare este principala cauză a majorității problemelor statului nu doar în domeniul de securitate și apărare, ci chiar a contribuit la „*ratarea oportunității de promovare a culturii de securitate la nivelul elitelor politice și societății per ansamblu, deficiență accentuată recent de situația regională de securitate*” (Tinevski, 2023, p. 2). În aceste condiții, majorarea, în ultimii ani, de către Republica Moldova, a alocărilor bugetare pentru apărare, ca urmare a invaziei Federației Ruse asupra Ucrainei, este un lucru benefic și foarte necesar, însă sunt necesare și alte măsuri sistemice, care ar produce efecte și beneficii strategice de lungă durată (Analiză, 2024).

În urma adoptării Strategiei de Securitate Națională, a fost inițiat procesul de revizuire a Strategiei Naționale de Apărare. Reprezentanții

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Majorarea, în ultimii ani, de către Republica Moldova, a alocărilor bugetare pentru apărare, ca urmare a invaziei Federației Ruse asupra Ucrainei, este un lucru benefic și foarte necesar, însă sunt necesare și alte măsuri sistemice, care ar produce efecte și beneficii strategice de lungă durată.

În contextul aspirațiilor Republicii Moldova de aderare la Uniunea Europeană și al situației de securitate regională, este necesară reevaluarea relațiilor civil-militare și a modului de exercitare a controlului civil democratic asupra forțelor armate pentru asigurarea transparenței instituționale și sporirea încrederii populației nu doar față de armată, ci și față de guvernare.

societății civile, ai mediului academic și științific lipsesc din componența acestei comisii și nu mai sunt incluși în procesul de elaborare a politicilor în domeniul de apărare. În componența Comisiei pentru elaborarea Strategiei Naționale de Apărare a Republicii Moldova sunt doar reprezentanți ai instituțiilor statale, majoritatea fiind nominalizați în funcțiile sale pe criterii politice. Rolul structurilor asociative de experți în domeniul securității și apărării naționale și internaționale se reduce la acordarea asistenței în caz de necesitate.

În acest context, se creează impresia că autoritățile statale, chiar dacă, la un anumit moment, sunt reprezentate de un partid cu aspirații europene, care este mult mai deschis față de posibilitatea de implicare a societății civile și a mass-mediei în elaborarea politicilor statale, pe subiectul *controlului civil democrat* al forțelor armate, la fel ca și toate guvernarile precedente, de fapt, mai mult simulează implementarea unui proces transparent și inclusiv. Acest fapt, în viitor, ar putea eroda încrederea cetățenilor nu doar în forțele armate, ci și în procesul de integrare europeană și democratizare a Republicii Moldova.

Putem conchide, prin sublinierea următoarelor aspecte:

❖ *Controlul civil democratic* eficient al sectorului de securitate și apărare, inclusiv al forțelor armate, este o necesitate vitală pentru asigurarea dezvoltării democratice a oricărui stat, asigurării securității naționale și a prosperității poporului.

❖ Datorită aspirațiilor de dezvoltare democratică și cooperării cu NATO și cu partenerii strategici euroatlantici de dezvoltare, imperativul *controlului civil democratic* al forțelor armate se regăsește în majoritatea documentelor strategice ale Republicii Moldova.

❖ Cu toate acestea, în Republica Moldova încă nu a fost creat un sistem veritabil de *control civil democratic* al forțelor armate, exercitarea acestuia fiind mai mult implementată permanent printr-un mix de abordări de *control civil*, exercitat de exponenții partidului de guvernare și de unii reprezentanți ai societății civile, loiali acestora.

❖ În contextul aspirațiilor Republicii Moldova de aderare la Uniunea Europeană și al situației de securitate regională, este necesară reevaluarea *relațiilor civil-militare* și a modului de exercitare a *controlului civil democratic* asupra forțelor armate pentru asigurarea transparenței instituționale și sporirea încrederii populației nu doar față de armată, ci și față de guvernare. Eficientizarea *controlului civil*

democratic va contribui la sporirea securității naționale și va apropia Republica Moldova de comunitatea europeană.

Nu în ultimul rând, trebuie subliniat că, pentru dezvoltarea unui sistem eficient de *control civil democrat* asupra forțelor armate, nu ne putem baza doar pe experiența și specialiștii statelor cu democrații experimentate, ci este necesar să fie implicați mai mulți specialiști militari și civili, reprezentanți ai sectorului asociativ și din mass-media autohtonă.

BIBLIOGRAFIE:

1. Abrahamsson, B. (1972). *Military Professionalization and Political Power*. Beverly Hills (Calif.): Sage Publications, ISBN 978-0803901384.
2. Albu, N., (2020). *Controlul democratic asupra sectorului de securitate: cine pe cine supraveghează?* În *Studii naționale de securitate*, Revistă științifico-practică, nr. 1, ISSN 2587-3822, pp. 28-52.
3. Analiză (2024): *Deficiențele strategice în sectorul de securitate și apărare al Republicii Moldova*, https://tvrmdova.md/article/6dd3c9c7bd2c295b/analiza-deficiențele-strategice-in-sectorul-de-securitate-si-aparare-al-republicii-moldova.html?fbclid=IwAR1FkDSI2B8yNqmtel1UsBAJOzr3VXdOxHShn0AeX_IdDjOkXGjM60ySb0fw, accesat la 17 martie 2024.
4. Burk, J., Janowitz, M. (1993). *The Origins of Sociological Research on Armed Forces and Society*. În *Armed Forces & Society*, vol. 19, nr. 2, ISSN 0095-327X, pp. 167-185.
5. Buzan, B. (2000). *Popoarele, statele și teama: o agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece*. Ed. a II-a. Chișinău: Cartier, ISBN 9975-79-046-1.
6. Chirtoacă, N. (2005). *Tranziția spre Democrație și Reforma Sectorului de Securitate în Moldova*. În *Moldova pe calea democrației și stabilității: din spațiul post-sovietic în lumea valorilor democratice*. Chișinău: Cartier, ISBN 9975-79-377-0, pp. 51-70.
7. Ciobanu, V.N. (2011). *Organizarea instituției militare a Republicii Moldova (1990–2011)*. Chișinău: Bons Offices, ISBN 978-9975-80-506-3.
8. Constituția Republicii Moldova (1994), În *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 1 din 12.08.1994, art. 5.
9. Croissant, A., Kuehn, D. (2017). Eds. *Reforming Civil-Military Relations in New Democracies: Democratic Control and Military Effectiveness in Comparative Perspectives*. Ed. I. Cham: Springer, ISBN 978-3-319-53188-5.
10. Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 721-IX din 29.11.2022 privind constituirea Comisiei pentru elaborarea Strategiei Securității Naționale a Republicii Moldova. În *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 385-391 din 02.12.2022.

11. Enicov, V. (2006). *Consiliul Suprem de Securitate în Sistemul de Asigurare a Securității Naționale*. În *Consiliul Securității Naționale în procesul de luare a deciziilor. Analiză comparată: Republica Moldova, România și Ucraina*, Chișinău: Cartier, ISBN 978-9975-79-006-2, pp. 46-57.
12. Fluri, Ph., Johnsson, A.B., Born, H. (2003). *Parliamentary oversight of the security sector: Principles, mechanisms and practices*. Ed. a III-a. Lausanne: Presses Centrales Lausanne S.A.
13. Huntington, S.P. (1957). *The Soldier and the State: The Theory and Politics of the Civil-Military Relations*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, ISBN 0-674-81736-2.
14. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 961 din 03.10.2018 cu privire la aprobarea Strategiei Militare și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia pentru anii 2018-2022. În *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 410-415 din 02.11.2018, art. 1110.
15. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 26 din 19.01.2022 cu privire la aprobarea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova-NATO pentru anii 2022-2023. În *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 40-44 din 11.02.2022, art. 83.
16. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 445 din 05.05.1995 cu privire la aprobarea Concepției securității naționale a Republicii Moldova și la formarea Consiliului coordonator pentru elaborarea proiectelor de legi și a altor acte normative care vor reglementa construcția, pregătirea și folosirea Forțelor. În *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 35 din 29.06.1995, art. 399.
17. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 1315 din 26.07.2002 cu privire la aprobarea Concepției reformei militare. În *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 117 din 15.08.2002, art. 975.
18. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 153 din 15.07.2011 cu privire la Strategia Securității Naționale a Republicii Moldova. În *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 170-175 din 14.10.2011, art. 499.
19. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 134 din 19.07.2018 pentru aprobarea Strategiei Naționale de Apărare și a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei Naționale de Apărare pentru anii 2018-2022. În *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 285-294 din 03.08.2018, art. 441.
20. Irina, I. (2015). *Conceptualizarea relațiilor civil-militare, suport al proceselor de instituționalizare*. În *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”*, pp. 221-226.
21. Janowitz, M. (1960). *The Professional Soldier: A Social and Political Portrait*. New York: The Free Press of Glencoe Collier-Macmillan Ltd., ISBN 978-0-02-916170-8.

22. Legea nr. 112 din 22.05.2008 pentru aprobarea Concepției securității naționale a Republicii Moldova. În *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 97-98 din 03.06.2008, art. 357.
23. Legea nr. 315 din 17.11.2022 privind aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”. În *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 409-410 din 21.12.2022, art. 758.
24. Machiavelli, N. (1994). *Principele*. București: Editura Minerva, ISBN 973-21-0412-0.
25. Manolache, C., Coropcean, I. (2008). *Organismul militar al statului: abordare metodologică a cercetării*. În *Studia Universitatis Moldaviae*. Ser. Științe Sociale, nr. 4 (14), ISSN 1814-3199, pp. 237-242.
26. Marinuța, V. (2023). *Controlul civil democratic al forțelor armate în contextul asigurării securității naționale a Republicii Moldova*, <https://www.geopolitic.ro/2023/05/controlul-civil-democratic-al-fortelor-armate-contextul-asigurarii-securitatii-naționale-republicii-moldova/>, accesat la 22 martie 2024.
27. Marinuța, V. (2013). *Relațiile civil-militare în contextul edificării statului de drept: abordare politologică*. Chișinău: Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, ISBN 978-9975-4265-2-7.
28. Marinuța, V., Manolache, C. (2011). *Problematika relațiilor civil-militare în gândirea științifică mondială*. În *Revista Militară. Studii de securitate și apărare*, ISSN 1857-405X, nr. 1(5), pp. 33-39.
29. Mocanu, D.L. (2020). *Relațiile civil-militare și controlul politic (civil) asupra instituției armatei în societățile contemporane*. În *Infosfera*. Revista de studii de securitate și Informații pentru Apărare, nr. XII, ISSN 2065-3395, nr. 2, pp. 76-82.
30. Năstase, G.I., Nicolae, M.M. (2006). *Provocări ale mileniului III: elemente ale reformei armatei și ale reconversiei industriei de apărare*. București: Societatea Scriitorilor Militari, ISBN 978-973-32-8941-04-5.
31. Președinta Maia Sandu a prezentat proiectul Strategiei Securității Naționale, <https://presedinte.md/rom/presa/presedinta-maia-sandu-a-prezenta-proiectul-strategiei-securitatii-naționale>, accesat la 2 februarie 2024.
32. Staack, M. (2018). *Russia, the European Union and NATO: Is a “new normal” possible?* Opladen, Berlin, Toronto: Verlag Barbara Budrich, ISBN 9783847421771.
33. Tinevschi, I. (2023). *Deficiențele strategice în sectorul de securitate și apărare al Republicii Moldova: lecții de însușit*. Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare: Chișinău.
34. Zulean, M. (2007). *Civil-Military Cultural Gap in Romania*. În Caforio, G. (Ed.). *Cultural Differences between the Military and Parent Society in Democratic Countries (Contributions to Conflict Management, Peace Economics and Development*, vol. 4). Emerald Group Publishing Limited, Leeds, ISBN 978-0444-53024-0, pp. 275-278.

MANAGEMENTUL FLUXULUI DE INFORMAȚII PRIVIND FUNCȚIONAREA AUTORITĂȚILOR PUBLICE ÎN SITUAȚII DE CRIZĂ

Drd. Milena IVANOVA

Consiliul de Miniștri al Republicii Bulgaria, Sofia, Bulgaria

Conf. univ. dr. Veselina ALEKSANDROVA

Conf. univ. dr. Miroslav DIMITROV

*Academia Militară „Gheorghe Rakovski”, Sofia, Bulgaria
10.55535/GMR.2024.2.9*

For the management of information flow, the use of the functional modelling methodology is proposed, as part of the graph theory for describing the functioning of systems, such as public authorities as organizational-management structures. The methodology is based on concepts such as functional block and interface arc (flow). In organizational-management structures, one of the functional blocks is the manager, and the others are managed. Each of the blocks is a source of information and generates information flows, transferring information to a managed functional block or several ones. For the implementation and management of information exchange by the public authorities in crisis management, processing and protection of data flow, when working in a group environment, it is proposed to build an adequate communication and information system using the methodology of functional modelling.

Keywords: functional modelling; information flow; crisis management; public authorities; operational subsystems;

Traducere și adaptare: Diana-Cristiana LUPU.

Numărul 2/2024

140

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

INTRODUCERE

Pentru a descrie fluxurile de informații, se folosește metodologia de modelare funcțională, ca parte a teoriei grafurilor pentru descrierea funcționării sistemelor, cum ar fi structurile administrative. Ca standard, aceasta a fost dezvoltată în 1981 și oferită Forțelor Aeriene ale Statelor Unite. Metodologia se bazează pe concepte precum bloc funcțional și arc de interfață (flux).

Blocul funcțional este exprimat ca un dreptunghi cu o intrare, o ieșire, un efect de control și un mecanism.

Între două blocuri sunt create fluxuri, numite arce de interfață și exprimate prin săgeți. Fluxurile pot fi după cum urmează:

- materiale (materiale, detalii, bunuri);
- financiare (bani, investiții);
- resurse (angajați, utilaje, echipamente);
- informaționale (informații, date, documente, ordine verbale etc.).

În structurile organizaționale manageriale, unul dintre blocurile funcționale este managerul, iar celelalte sunt subalternii. Fiecare dintre blocuri este o sursă de informație și generează fluxuri de informații, transmițând informații către unul sau mai multe blocuri funcționale controlate. Acestea, la rândul lor, transformă informațiile și creează noi fluxuri care transmit informații către alte subsisteme, baze de date sau entități externe.

FLUXUL DE DATE, MEDIUL INFORMAȚIONAL ȘI GRUPUL DE INTERES (GROUPWARE)

Fluxul de date definește informațiile transmise prin intermediul unui anumit mediu de transport (comunicație) de la o sursă de date la un receptor de date. Informațiile pot fi transferate între:

- Două dispozitive, precum semnalele de control al serviciului care circulă între modemuri sau alte echipamente, mai moderne, de transmisie a datelor – hub, switch și altele.

În structurile organizaționale manageriale, unul dintre blocurile funcționale este managerul, iar celelalte sunt subalternii. Fiecare dintre blocuri este o sursă de informație și generează fluxuri de informații, transmițând informații către unul sau mai multe blocuri funcționale controlate.

141

MANAGEMENTUL RESURSELOR PENTRU APĂRARE

Fluxurile de informații reprezintă mișcarea secvențială a informațiilor, datelor și documentelor, din momentul creării sau primirii lor, prin procesare și utilizare, până la momentul transmiterii lor pentru stocare în interiorul sau în afara unei anumite unități funcționale (organizaționale).

- Prin mijloace neelectrice, cum ar fi poșta și transmisiunea militară.
- Prin intermediul unui mediu electric, cum ar fi mijloacele și rețelele cu fir sau fără fir – radio, releu radio, troposferă, satelit, optic și altele.

Fluxul de date poate trece prin sau poate ocoli rutele create de mediul de comunicare construit, prin diferite mijloace și rețele de comunicații.

Fiecare flux de date are un nume care definește structura de utilizare prevăzută. De exemplu, conducere, administrație, interacțiune, coordonare sau cooperare etc. Astfel de fluxuri circulă, atât pe orizontală, cât și pe verticală, între funcționarii din diferitele unități organizatorice ale structurii organizaționale.

În rezumat, fluxurile de informații reprezintă mișcarea secvențială a informațiilor, datelor și documentelor, din momentul creării sau primirii lor, prin procesare și utilizare, până la momentul transmiterii lor pentru stocare în interiorul sau în afara unei anumite unități funcționale (organizaționale).

Fluxurile au următoarele caracteristici:

- Fiecare obiect are fluxuri – de intrare și de ieșire.
- Fluxurile de control sunt doar fluxuri de informații și fluxuri de documente. Pentru fluxurile de documente, sunt importante următoarele:
 - relația reciprocă dintre documente;
 - promptitudinea pregătirii acestora;
 - raționalitatea prelucrării;
 - traseul parcurs de fiecare document și operațiunile efectuate asupra acestuia, în mod secvențial, de către diferitele unități organizaționale.

Metodologia de modelare funcțională este, de asemenea, asociată cu teoria diagramelor de fluxuri de date (DFD).

Pentru implementarea fluxurilor de informații în organizație, se constituie mediul informațional. Acesta face parte din mediul funcțional (de lucru) al autorităților de comandă și control și constă din **resurse informaționale** și o **organizație creată pentru utilizarea acestora**. Scopul este de a optimiza procesele de percepere și prelucrare a fluxurilor informaționale, prin îndeplinirea cerințelor de calitate,

prezentarea datelor și informațiilor în tipul, forma și modalitatea (metoda) corespunzătoare, pentru a menține înțelegerea situațională generală (Demirov, 2019).

Astfel definit, mediul informațional este atât un subsistem al Sistemului de Comunicații și Tehnologie a Informației (SCTI), cât și o componentă importantă a procesului care sprijină luarea deciziilor într-o situație de criză. Datorită funcțiilor sale, se creează condițiile și se efectuează monitorizarea percepției optime a tabloului operațional general conectat, precum și propuneri de acțiuni corective în cazul nerespectării acestora.

Resursele informaționale acoperă:

- Mijloacele individuale de transfer, afișare și prelucrare primară a datelor și informațiilor (direct sau indirect).
- Dispozitive terminale finale, pentru tipul relevant de date și/sau informații.
- Rețele locale, care se disting prin tipul de date (informații) transferate.
- Sisteme de stocare a rețelelor de informații și a rețelelor de date, la scară locală.
- Sisteme de prelucrare secundară a datelor și/sau informațiilor care formează ansamblul de servicii informaționale furnizate unei autorități specifice de comandă și/sau control și infrastructurilor acesteia.
- Aplicații software pentru monitorizarea proceselor de percepere a datelor și informațiilor furnizate, precum și pentru elaborarea propunerilor de corectare a acestora.
- Aplicații software pentru managementul mediului informațional.

Organizația creată pentru utilizarea resurselor informaționale este un sistem de reguli, proceduri, activități, protocoale, standarde, care descriu specificul lucrului cu resursele informaționale puse la dispoziție și se bazează pe cerințele derivate din cunoștințele acumulate. Ar trebui avut în vedere faptul că baza pentru crearea unei astfel de organizații este reprezentată, în primul rând, de conceptele acceptate cu privire la utilizarea forțelor și mijloacelor, completate cu documente de reglementare legate de utilizarea unei anumite tehnologii a informației.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Mediul informațional este atât un subsistem al Sistemului de Comunicații și Tehnologie a Informației (SCTI), cât și o componentă importantă a procesului care sprijină luarea deciziilor într-o situație de criză. Datorită funcțiilor sale, se creează condițiile și se efectuează monitorizarea percepției optime a tabloului operațional general conectat, precum și propuneri de acțiuni corective în cazul nerespectării acestora.

După cum se știe, cel mai popular model de luare a unei decizii de management este descris de diviziunea condiționată a activităților sistemului de comandă și control în patru procese – **observare, orientare, decizie și acțiune**. Derularea efectivă și eficientă a acestor procese și a rezultatelor acestora, precum și caracteristicile sistemului de management depind, în mod semnificativ, de disponibilitatea datelor și informațiilor, de indicatorii de calitate a acestora și de procesele și viteza de percepere și prelucrare de către factorul subiectiv. În același timp, mediul informațional optim oferă nu numai condițiile adecvate pentru aceasta, dar permite și:

- Redirecționarea suplimentară a fluxurilor de date și informații către acele elemente ale organismelor de conducere (departamente/echipe de experți) care au nevoi definite și sunt utilizatori autorizați, în concordanță cu atribuțiile și domeniul lor de sarcini curente.
- Prioritizare, dacă este necesar.
- Monitorizarea și evaluarea relevanței tabloului operațional general elaborat pentru situația operațională reală.

În activitatea de management de zi cu zi, aspectele acesteia depind de implementarea repetată a unor evenimente legate de schimbarea mediului operațional în funcționarea organizației. Pentru existența sa continuă și sigură, se desfășoară principalele activități ale ciclului de management, iar acestea sunt colectarea și prelucrarea datelor despre situație, luarea deciziilor și stabilirea sarcinilor de implementare. Deoarece aceste activități sunt repetate și necesită multă muncă, ele sunt automatizate prin crearea unui mediu informațional pentru lucrul în grup (groupware). Astfel, înțelegerile acceptate ale muncii operaționale zilnice reprezintă principalul factor care determină conținutul mediului informațional. Lucrul într-un mediu de grup (groupware) poate fi definit ca o activitate desfășurată de angajați pentru a îndeplini sarcini în timp real (on-line) folosind un set de servicii de informare și comunicare bazate pe soluții tehnice și software moderne.

Din punct de vedere informațional, lucrul într-un mediu de grup (groupware) este înțeles ca integrarea produselor software aplicate pentru a sprijini angajații în activitățile lor zilnice.

Pentru realizarea fluxurilor informaționale într-un mediu de grup, mediul informațional creat pentru groupware se bazează pe abordarea clasică a secvenței metodologice a descrierii structurii mediului, prin utilizarea a trei tipuri de arhitecturi: funcțională, a sistemului și tehnică (NATO Open Systems Working Group).

Arhitectura funcțională descrie funcțiile pe care mediul informațional creat trebuie să le ofere. Arhitectura sistemului este o descriere a integrării dintre sistemele individuale, subsistemele și modulele care furnizează servicii de informare. **Arhitectura tehnică** acoperă implementarea acestor servicii, prin instrumente tehnice și software adecvate și standardele acestora.

Funcționalitatea este legată de descrierea scopului, serviciilor, proceselor, fluxurilor și sarcinilor proprii unei anumite operațiuni. Serviciile și fluxurile de informații depind de atribuirea sistemului specific de comandă și control, de relațiile și dependențele reciproce dintre funcționarii din colectiv (sediu) și de ce parte a acestora este supusă automatizării.

Fluxurile din groupware sunt secvențe fizice și virtuale de activități – acțiuni, conexiuni, dependențe și altele, care au ca rezultat o anumită finalitate (atingerea unui anumit rezultat), de exemplu, organizarea unui flux de documente.

Fluxurile sunt legate de sarcinile și procesele îndeplinite de funcționari în cursul execuției anumitor activități colective, pentru care este necesară implementarea anumitor servicii de informare.

Serviciile de informare sunt dezvoltate pe baza utilizării metodologiei de configurare arhitecturală a mediului informațional (NATO Open Systems Working Group). Acesta trece succesiv prin trei niveluri – funcțional, tehnic și software. Fiecare dintre aceste niveluri constă din trei grupuri de obiecte sau interfețe distincte fizic și relații de subordonare (sau coordonare) delegate acestora. Cele din urmă reprezintă direcțiile de integrare a obiectelor respective, urmând regulile unu-la-mai mulți, unu-la-unu sau mai mulți-la-mai mulți.

Metodologia de configurare arhitecturală a mediului informațional asigură menținerea apartenenței oricărui obiect la nivelul corect și păstrarea definirii tuturor aspectelor esențiale ale serviciilor informaționale. Pe de altă parte, în procesul de planificare, pot fi

Pentru realizarea fluxurilor informaționale într-un mediu de grup, mediul informațional creat pentru groupware se bazează pe abordarea clasică a secvenței metodologice a descrierii structurii mediului, prin utilizarea a trei tipuri de arhitecturi: funcțională, a sistemului și tehnică.

Cel mai popular model de luare a unei decizii de management este descris de diviziunea condiționată a activităților sistemului de comandă și control în patru procese – observare, orientare, decizie și acțiune.

Sarcinile sunt elemente ale fluxului de lucru, care este însoțit de un anumit flux de informații, pentru care se creează un mediu informațional și rețele informaționale și pentru care este nevoie de software și de mijloace tehnice. Acestea sunt, de exemplu, MS Office, un computer și rețea de computere adecvate.

stabilite criterii suficient de clare, atât în raport cu un serviciu de informare dat, cât și cu calitățile sistemului de comunicare și informare.

Definirea serviciilor informaționale este punctul de plecare pentru satisfacerea nevoilor de informare ale organelor de conducere la un anumit nivel. În acest sens, serviciile utilizatorilor sunt definite și individualizate și sunt organizate procese adecvate de lucru sau informare.

Fluxurile de lucru pentru colaborare includ:

- Definirea unui proces de lucru și stabilirea unei planificări în timp a procesului.
- Definirea subproceselor și repartizarea sarcinilor între funcționari.
- Publicarea rezultatelor execuției procesului.
- Pornirea unui proces oprit și saltul operațional.
- Gestionarea și administrarea proceselor.

Procesul de management include definirea unui proces legat de gestionarea diferitelor obiecte și entități, de exemplu, resurse materiale, tehnice și informaționale, personal, tranzacții etc.

Un proces poate consta în unul sau mai multe fluxuri și, în general, poate fi considerat ca un grafic. Fluxul este, de fapt, un proces unidimensional, adică o secvențiere în lanț a activităților, cum ar fi:

Flux de documente – organizarea unui flux pentru lucrul cu un document (Workflow) în web – mediul între utilizatori care au roluri diferite: creator al unui document, avizator, cititor de documente, înregistrator de documente, tipăritor de documente.

Flux de lucru – organizarea unui flux legat de executarea unei secvențe de activități între diferiți utilizatori sau grupuri în timpul prelucrării datelor (colectare, prelucrare cu mijloace matematice relevante, publicare).

Fluxul de informații – organizarea unui flux legat de primirea, procesarea, rezumarea, analizarea și furnizarea de informații șefului relevant al organizației.

Sarcinile sunt elemente ale fluxului de lucru, care este însoțit de un anumit flux de informații, pentru care se creează un mediu informațional și rețele informaționale și pentru care este nevoie de software și de mijloace tehnice. Acestea sunt, de exemplu, MS Office, un computer și rețea de computere adecvate.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În lucrul în grup, se desfășoară activități precum prelucrarea informațiilor, ședința comună, manipularea documentelor, managementul fluxului de lucru.

Operațiunile sunt componente ale sarcinilor (subsarcini) și descriu acțiuni specifice care pot fi automatizate prin capacitățile mediului colaborativ. De exemplu, pregătirea unui tabel sau a unui grafic într-un document dat.

Rezumând, se poate concluziona că, în lucrul în grup, se desfășoară activități precum *prelucrarea informațiilor*, *ședința comună*, *manipularea documentelor*, *managementul fluxului de lucru* (Vasileva, 2020). Câteva exemple și caracteristici sunt prezentate pe scurt, după cum urmează:

❖ *Prelucrarea informațiilor*

- e-mail: pregătirea mesajelor; trimiterea/primirea mesajelor; distribuirea fișierelor;
- sistemul de informații geografice (GIS): utilizarea informațiilor din hărți – imagini 2D și 3D; utilizarea bazei de date geografice și analiza informațiilor; mijloace de reprezentare a situațiilor etc.

❖ *Ședința comună (briefing)*

- transfer de fișiere: partajare de fișiere (text, grafică, audio, video etc.) între doi sau mai mulți utilizatori;
- conferință video și audio: conexiune video și audio între utilizatori; modul videoconferință;
- portal web: publicarea documentelor și informațiilor; acest lucru este valabil și pentru utilizarea și schimbul de informații de pe un site web.

❖ *Manipularea documentelor*

- servicii de birou: pregătire documente; utilizarea foilor de calcul; întocmirea și prezentarea rapoartelor; pregătirea programării evenimentelor; gestionarea fișierelor și multe altele;
- întocmirea documentelor tabelare și text: introducerea informațiilor; rezumarea informațiilor de la diferiți utilizatori; lucru în colaborare pe documente; integrare cu sisteme informatice automatizate și GIS; publicarea și semnarea electronică;
- stabilirea sarcinilor;
- trimiterea/primirea comenzilor și alertelor.

❖ *Managementul fluxului de lucru*

- crearea și transferul profilurilor de utilizator mobil: autorizarea utilizatorului; încărcarea profilului de utilizator de la un anumit loc de muncă;

Un element important în proiectarea sistemului este acela de a avea o viziune clară asupra mediului de colaborare care va fi constituit. De exemplu, acesta ar trebui să corespundă stării de fapt, să se bazeze pe platformele de informare și comunicare care vor fi utilizate, să analizeze experiența existentă în acest domeniu etc.

- utilizarea resurselor comune ale rețelei: imprimante, faxuri, scanere; dispozitiv de proiecție cu ecran pentru prezentarea informațiilor;
- conexiune între două puncte separate: schimb de date; conexiune video și audio;
- conectare cu sisteme informatice automatizate și de securitate de teren;
- conexiune la internet (pe o rețea separată);
- integrarea sistemelor din punctele individuale: organizarea unei baze de date distribuite; crearea unui mediu de utilizator virtual pentru accesarea informațiilor; utilizarea resurselor de informații partajate.

Următorul pas al abordării este definirea caracteristicilor sistemului, respectiv modul în care funcționalitatea descrisă este furnizată la nivel de sistem. Un element important în proiectarea sistemului este acela de a avea o viziune clară asupra mediului de colaborare care va fi constituit. De exemplu, acesta ar trebui să corespundă stării de fapt, să se bazeze pe platformele de informare și comunicare corespunzătoare care vor fi utilizate, să analizeze experiența existentă în acest domeniu etc. Înainte de a defini, în detaliu, subsistemele individuale, este necesar să se clarifice modul de integrare a acestora în sistem, respectiv gradul de dependență, compatibilitate și conexiunile de interfață care vor fi constituite.

Funcționalitatea expusă mai sus, bazată pe **serviciile, procesele, fluxurile, sarcinile și operațiunile** relevante, este realizată prin proiectarea **subsistemelor funcționale** adecvate, a **subsistemelor operaționale** și a **subsistemelor software-tehnologice**.

Subsistemele funcționale sunt, în principal, subsisteme de informare și comunicații, prin care se asigură spectrul necesar de servicii. Exemple de astfel de sisteme care furnizează serviciile de mai sus sunt următoarele: sistem groupware, sistem informațional geografic, sistem de modelare și simulare, sistem de suport decizional; sistem de mesagerie; sistem de videoconferință și sistem de comunicații.

Subsistemele operaționale sunt diverse subsisteme informațional-contabile, de planificare și alte subsisteme, care servesc, în principal, pentru prelucrarea datelor, calcule, efectuarea diferitelor acțiuni operaționale etc.

Etapa finală a abordării constituirii unui sistem informațional pentru lucrul în colaborare este definirea caracteristicilor tehnice, respectiv a mijloacelor tehnice folosite pentru realizarea acestui mediu (la nivel fizic).

Subsistemele software-tehnologice asigură funcționarea celorlalte subsisteme – operaționale și funcționale, fiind baza pe care acestea din urmă o folosesc. Cele mai importante sisteme (subsisteme) din acest grup pentru construirea mediului de lucru în informare și comunicare sunt următoarele:

- sisteme de operare – server MS Windows, server Linux, MS Windows, Linux, Ubuntu, Mac OS, Android OS etc.;
- sisteme de management al bazelor de date – MS SQL, Oracle, IBM Db2 DBMS, Amazon RDS, Postgres SQL etc.;
- sisteme tehnologice – server MS Share Point Portal, MS Office Communicator, GIS-server, Web-server, Cisco Call Manager (centrală telefonică IP) și altele.

Etapa finală a abordării constituirii unui sistem informațional pentru lucrul în colaborare este definirea caracteristicilor tehnice, respectiv a mijloacelor tehnice folosite pentru realizarea acestui mediu (la nivel fizic). Inițial, se oferă o imagine de ansamblu asupra implementării tehnice generale a mediului colaborativ, acordând atenție tuturor componentelor esențiale. Urmează o **verificare a compatibilității tehnice** a diverselor instrumente tehnice și software care alcătuiesc mediul de lucru de informare și comunicare, o verificare a standardizării interfețelor etc.

Informațiile și mijloacele tehnice servesc la furnizarea de informații sistemelor. Ca atare, pot fi menționate următoarele:

- servere de informații – calculatoare fizice cu parametri specificați pentru furnizarea de servicii generale (în principal informaționale);
- calculatoare personale sau alte dispozitive utilizator (BYOD – Bring Your Own Device) – dispozitive fizice pentru lucrul individual și pentru obținerea de servicii de informare;
- dispozitive periferice și auxiliare – imprimante, scanere, plotere, camere web etc.

Mijloacele de comunicație-tehnică servesc la asigurarea comunicației sistemelor. Dintre acestea, pot fi menționate următoarele:

- servere de comunicații – computere fizice cu parametri specificați pentru furnizarea de servicii generale de comunicații;
- telefoane IP – dispozitive fizice pentru lucrul individual și pentru primirea serviciilor de comunicații;

- dispozitive de rețea – comutatoare, routere și alte dispozitive intermediare, sistem de cablare structurată, cabinete de comunicații și multe altele.

Mijloacele tehnice generale servesc la asigurarea mediului de informare și comunicare pentru o muncă fiabilă. Dintre acestea fac parte: surse de alimentare garantate, instalații de aer condiționat, rețea de cabluri electrice etc.

Pe baza caracteristicilor astfel precizate, prin utilizarea demersului propus, se definește o arhitectură a mediului informațional care să susțină atât activitățile zilnice ale angajaților din administrația autorităților publice, cât și activitățile în situații de criză.

CONCLUZII

În concluzie, se poate rezuma că mediul informațional este constituit pentru fiecare unitate organizațională specifică, prin urmare are o natură distribuită și urmează pe deplin structura sistemului de management al organizației. De asemenea, se poate sublinia că infrastructura de comunicații și informatică propusă pentru asigurarea fluxurilor informaționale ale sistemului de management în organizații are posibilitatea de a realiza funcționarea fiabilă atât în activitățile zilnice, cât și în managementul situațiilor de criză. Mediul astfel creat și serviciile informatice aferente oferă posibilitatea de a lucra în grup și de a securiza structurile subordonate, atât la nivel local, cât și în îndeplinirea sarcinilor zilnice în zonele cele mai îndepărtate (izolate geografic) ale organizației. În plus, nevoile de informare și constituirea unui mediu informațional adecvat impun anumite standarde cu privire la calitatea sistemelor de comunicații și informatică. De aceea, este necesar ca planificarea mediului informațional să preceadă planificarea sistemelor de comunicații și informatică.

PRECIZĂRI

Prezenta cercetare a fost finanțată de Ministerul Educației și Științei în implementarea Programului Științific Național – Securitate și Apărare, care este finanțat de Ministerul Educației și Științei al Republicii Bulgaria pentru implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare a Cercetării Științifice 2017-2030, aprobată prin Decizia Consiliului de Miniștri nr. 731 din 21 octombrie 2021.

BIBLIOGRAFIE:

1. Allied Data Publication 34 (ADatP-34). (n.d.). *NATO C3 Technical Architecture, Vol. 2 Architectural Descriptions and Models* (Versiunea 6.0 ed.). ISSC NATO Open Systems Working Group, în NC3TA-Vol. 2-v6.xml, accesat la 22 ianuarie 2024.
2. Demirov, P., Enev, E. (2019). *Komandvane, upravlenie i sluzhba na shtabovete, ch. parva, Avtomatizirani sistemi za komandvane i upravlenie i menidzhmant na informatsiyata*. Sofiya: „Avangard Prima”.
3. Demirov, P., Shoshev, E. (2019). *Informatsiyata i informatsionnata sreda, kato obekt za zashtita v kiberprostranstvoto. Sbornik trudove NK, ISSN 1314-1937. NVU „V. Levski”*.
4. NATO Open Systems Working Group. (n.d.). *NATO C3 Technical Architecture Implementation Handbook (NC3TA-IHB)* (Vol. Versiunea1).
5. Vasileva, V. (2020). *Information Sharing Processes in Public Sector Cybersecurity Structures. 9th International Conference on Application of Information and Communication Technology and Statistics in Economy and Education.100*, pp. 136-147. Sofia: Publishing Complex – UNWE, <http://icaictsee.unwe.bg/past-conferences/ICAICTSEE-2019.pdf>, accesat la 25 ianuarie 2024.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Infrastructura de comunicații și informatică propusă pentru asigurarea fluxurilor informaționale ale sistemului de management în organizații are posibilitatea de a realiza funcționarea fiabilă atât în activitățile zilnice, cât și în managementul situațiilor de criză.

UTILITATEA METODEI SCENARIULUI ÎN ÎNȚELEGEREA ACHIZIȚIILOR PUBLICE DERULATE ÎN TEATRELE DE OPERAȚII

Maior dr. Gabriela-Florina NICOARĂ

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București

Colonel dr. Nicolae NICOARĂ

Comandamentul Forțelor Întrunite, București
10.55535/GMR.2024.2.10

Currently, operational logistics is a significant challenge: to resupply Romanian forces located in various theatres around the world. Involvement in an international mission is contingent not solely on the mission's nature or the structures of the assumed forces but also on the requisites and logistical capabilities for supplying goods and services within the designated area. The international security environment is challenging. Political tension, military conflicts and economic problems have intensified security concerns. In this context, organizing the procurement processes efficiently is a major preoccupation for specialists. Moreover, the legal framework for public procurement opens up room for different issues. Given the multinational context and specific procurement regulations, the execution of procurements within operational theatres is exposed to distinct challenges compared to those encountered in the national territory.

In this complex and ambiguous environment, understanding the legal means of addressing challenges in the procurement field is desirable. Moreover, considering the importance of procuring goods and services to achieve the mission goal, a proficient procurement specialist is a crucial asset. In this regard, the main objective of this study is to demonstrate that Scenario-Based Learning could be transformed into a useful tool for preparing future specialists in procurement.

Keywords: procurement; operational logistics; scenario; theatre of operations; resources;

INTRODUCERE

Pe fondul actualului context de incertitudine și al conflictelor aflate în desfășurare la nivel regional, nevoia de a consolida politica de securitate și apărare a Uniunii Europene și de a sprijini, prin planuri de acțiune, dezideratele economico-politice, solicită eforturi conjugate din partea tuturor actorilor implicați în acest proces. Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024/SNApT (2020) a fost construită în acord cu principiile europene de securitate și promovează conceptul de *securitate națională extinsă*. Relevanța și valențele acestui concept se împart, generic, pe două direcții principale: una internă, cu aplicabilitate directă la nivel național, și o a doua, internațională, ce vizează angajamentele externe pe care România și le-a asumat. (Ib., pp. 10, 23).

Identificarea tendințelor de evoluție a fenomenelor de securitate de la nivel regional, precum și analiza, cu scop anticipativ, a premiselor viitorului reprezintă preocupările curente în interiorul mediului universitar militar. Educarea și instruirea viitorilor decidenți, în acord cu cerințele prezentului și anticipând nevoile viitorului, reprezintă o prioritate. Ținând cont de acțiunile curente de consolidare a securității la nivelul Uniunii Europene, prezentul demers de cercetare are drept scop modelarea unui scenariu de învățare, în acord cu cerințele specifice ale planificării și executării achizițiilor publice în teatrele de operații internaționale. Prin acest scenariu ne-am propus atât să demonstrăm utilitatea acestui instrument de învățare în formarea adulților ce activează profesional în domeniul logisticii, precum și să aducem în atenție o provocare curentă din domeniul logisticii operaționale – achizițiile publice desfășurate în teatrele de operații din afara teritoriului național.

Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024 a fost construită în acord cu principiile europene de securitate și promovează conceptul de securitate națională extinsă. Relevanța și valențele acestui concept se împart, generic, pe două direcții principale: una internă, cu aplicabilitate directă la nivel național, și o a doua, internațională, ce vizează angajamentele externe pe care România și le-a asumat.

Logistica operațională are în atenție întreaga arie de activități prin care se asigură bunurile și serviciile necesare sprijinului logistic nemijlocit al forțelor luptătoare pentru subzistență, instruire și participare la operații/acțiuni militare. Astfel, una dintre responsabilitățile sale este reprovizionarea forțelor românești aflate în diferite teatre de operații.

CONTEXT INTEGRATOR

Domeniul securității și apărării naționale are o serie de particularități care îi definesc identitatea. Pornind de la misiunea sa fundamentală de a cărei îndeplinire depind siguranța și securitatea tuturor cetățenilor români, acest domeniu al socialului este caracterizat de o serie de particularități. Complexitatea, dar și sensibilitatea problemelor care îi sunt atribuite spre gestionare solicită un cadru legal adecvat, o arhitectură instituțională adaptată, personal specializat și resurse suficiente. În acest context al provocărilor curente, precum și al gradului de noutate adus de acestea, sistemul militar se confruntă cu noi situații de a căror bună gestionare depinde îndeplinirea de obiective asumate la nivel internațional. Logistica operațională are în atenție întreaga arie de activități prin care se asigură bunurile și serviciile necesare sprijinului logistic nemijlocit al forțelor luptătoare pentru subzistență, instruire și participare la operații/acțiuni militare (DLIAR 2023, art. 0201-0206). Astfel, una dintre responsabilitățile sale este reprovizionarea forțelor românești aflate în diferite teatre de operații. Înțelegerea adecvată a cadrului legal ce descrie domeniul achizițiilor publice, a mecanismelor manageriale ce pot fi accesate, precum și a importanței pe care o are această activitate într-un teatru de operații devin premise ale îndeplinirii obiectivelor misiunilor asumate.

Specificitatea contextului în care sunt gândite, planificate și desfășurate achizițiile directe sau procedurile de achiziție, precum și particularitățile pe care derularea contractelor le are în teatrele de operații impun mai mult decât cunoașterea normelor specifice în vigoare. În plus, majoritatea experiențelor pe care Armata României le-a avut în teatre de operații nu au solicitat planificarea și derularea de procese de achiziții, asigurarea resurselor necesare fiind realizată prin alte mecanisme dezvoltate în interiorul Alianței Nord-Atlantice și susținute financiar prin programul *Lift&Sustain* al Departamentului Apărării din SUA. Actualul context de securitate global solicită prezența de forțe militare românești în misiuni sub egida NATO, a Uniunii Europene, ONU sau OSCE, mecanismele de accesare a resurselor fiind diferite. Nevoia restrânsă de a folosi achiziții publice în teatrele

de operații a condus spre o oarecare teamă și reticență în aplicarea legislației de achiziții publice în teatrele de operații. Creșterea numărului de structuri militare în misiuni internaționale patronate de Uniunea Europeană aduce cu sine multiplicarea și diversificarea nevoilor de reprovizionare, iar înțelegerea adecvată și folosirea corespunzătoare a legislației privind achizițiile publice în teatrele de operații devine esențială.

În acest context, învățarea bazată pe scenarii (Scenario-Based Learning/*SBL*) este o metodă de învățare ce poate fi utilizată pentru a oferi contexte de reflexie asupra naturii ambigue și complexe a lumii reale. Oportunitățile de învățare bazate pe scenarii aduc multiple beneficii: de la valorificarea colaborării, dezvoltarea gândirii critice și până la abilitatea de a rezolva probleme complexe (Norton et al., 2012), incluzând, desigur, și înțelegerea aprofundată sau familiarizarea cu diferite mecanisme de soluționare a problemelor. Astfel de scenarii de învățare pot fi concepute cu scopul de a aduce mai aproape de specialiștii domeniului nu doar estimarea sau planificarea portofoliului de achiziții publice, ci și executarea propriu-zisă a achizițiilor directe sau a procedurilor, precum și derularea/monitorizarea contractelor în teatrele de operații din afara teritoriului național.

ASPECTE DE ORDIN METODOLOGIC ALE DEMERSULUI DE CERCETARE

Pornind de la problema identificată, și anume nevoia de a folosi instrumente de învățare adecvate grupului țintă, prezentul demers are drept obiectiv principal demonstrarea utilității scenariului în înțelegerea achizițiilor publice desfășurate în teatrele de operații din afara teritoriului național. În acest context, grupul țintă este reprezentat de ofițeri români ale căror responsabilități pot fi direct conectate sau doar parțial legate de domeniul aprovizionării forțelor românești din teatrele de operații. Totodată, este necesar a fi menționate trei repere esențiale de care s-a ținut cont în conceperea instrumentului de învățare, și anume: *vârsta grupului țintă*, *statutul acestuia* și *scopul învățării*. Generic, prezentul demers de cercetare are următoarea structură (*figura 1*):

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Învățarea bazată pe scenarii (Scenario-Based Learning/*SBL*) este o metodă de învățare ce poate fi utilizată pentru a oferi contexte de reflexie asupra naturii ambigue și complexe a lumii reale. Oportunitățile de învățare bazate pe scenarii aduc multiple beneficii: de la valorificarea colaborării, dezvoltarea gândirii critice și până la abilitatea de a rezolva probleme complexe, incluzând, desigur, și înțelegerea aprofundată sau familiarizarea cu diferite mecanisme de soluționare a problemelor.

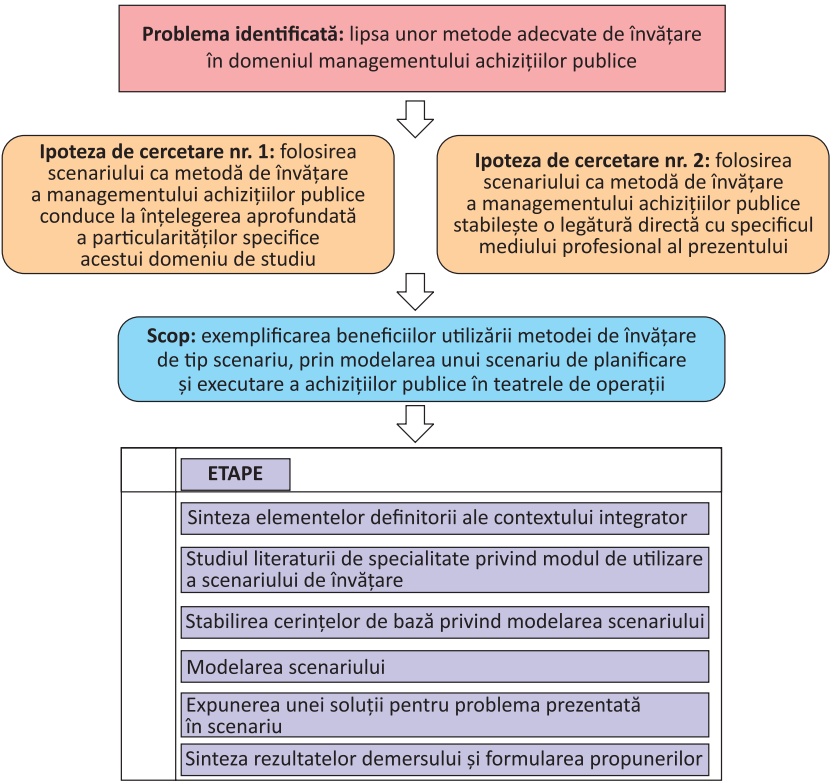

Figura 1: Principalele repere ale abordării metodologice
(Sursa: concepția autorilor)

Învățarea bazată pe scenarii (Scenario-Based Learning) este o metodă modernă utilizată de Școala de drept și Școala de afaceri de la Harvard pentru a reflecta natura ambiguă și complexă a lumii reale.

REZULTATE ALE STUDIULUI LITERATURII DE SPECIALITATE

În zilele noastre au apărut tendințe, dar și teorii educaționale care țin pasul cu natura timpurilor și cu viața pe care o trăim, având ca principal obiectiv furnizarea adecvată de cunoștințe și abilități, precum și conectarea pozitivă la conținutul învățat. (Areej, Sabah, Ban, 2023). În acest context, învățarea bazată pe scenarii (Scenario-Based Learning) este o metodă modernă utilizată de Școala de drept și Școala de afaceri de la Harvard pentru a reflecta natura ambiguă și complexă a lumii reale (Mehall, 2021).

Literatura de specialitate confirmă larga utilizare a SBL în sfera educației: de la folosirea scenariilor în școlile de afaceri (Rosenbaum, 2010) la mijlocirea învățării competențelor de comunicare (Mariappan 2023), a celor de gândire matematică (Areej et al., ib.) și până la modelarea și folosirea scenariilor în experimente ce țin de sfera

medicală. Pe lângă obiectivele operaționale (concrete) care pot fi atinse prin învățarea mediată de scenarii, transformarea unui proces de învățare obișnuit într-unul memorabil întărește tendința de folosire a acestora în tot mai multe domenii. Mai mult decât atât, scenariile au un rol semnificativ în învățarea tehnicilor de gândire de nivel superior (Willingham, 2023, p. 76). Dintre acestea, putem menționa nu doar abilitatea de analiză și sinteză a informațiilor, ci și gândirea critică, conectarea conceptelor din mai multe domenii, construirea unei soluții pentru o problemă ce reflectă diferite situații ale realității. Atât procesul de luare a unei decizii, cât și gândirea critică implică, cel puțin, preluarea mai multor tipuri de informații, interpretarea acestora și construirea unor scheme mentale cu sens, abilități esențiale oricărui decident ce activează în sistemul de apărare.

Operaționalizând conceptul de „învățare bazată pe scenarii”/SLB în domeniul de studiu al achizițiilor publice, acesta poate fi definit drept o abordare sistematică a etapelor specifice unui proces de învățare din sfera achizițiilor publice utilizând activități ce descriu elemente contextuale ale realității din care, prin implicare activă, pot fi însușite cunoștințe sau abilități de lucru specifice domeniului. SBL se bazează pe principiile *situational learning theory* (Areej et al., ib.), abordare concentrată asupra importanței învățării în contextul scenariilor din viața reală. Ancorarea în realitate sau descrierea, pe baza unor informații, a unor contexte ipotetice ale viitorului transformă scenariile în instrumente cu adevărat realiste.

Contextul pandemic, dar și conectarea activităților curente ale individului la o gamă largă de device-uri electronice au condus la creșterea pasivității în învățare. Dezvoltarea unor astfel de comportamente pasive, manifestate prin neangajarea în activități de învățare, defavorizează evoluția individuală într-o lume în care totul se succede într-un ritm accelerat. Solicitarea implicării active în analiza de date, corelarea cadrului legal cu situația identificată, găsirea variantelor posibile, analizarea riscurilor, dar și a oportunităților oferite de aceste soluții obligă participanții la activitatea de învățare să filtreze, prin propriul efort, o serie de informații, devenind activ implicați în procesul de învățare. Mariappan (2023) a afirmat că SBL este o abordare educațională promițătoare, cu un potențial ridicat de a crește nivelul de angajare al participanților în actul educațional.

Operaționalizând conceptul de „învățare bazată pe scenarii”/SLB în domeniul de studiu al achizițiilor publice, acesta poate fi definit drept o abordare sistematică a etapelor specifice unui proces de învățare din sfera achizițiilor publice utilizând activități ce descriu elemente contextuale ale realității din care, prin implicare activă, pot fi însușite cunoștințe sau abilități de lucru specifice domeniului.

Activitatea de învățare se cere a fi concepută în legătură directă cu grupul căreia îi este destinată. Astfel, un context de instruire sau educare ce vizează un grup țintă format de adulți va fi diferit de unul gândit pentru a sprijini învățarea studenților ce parcurg programe de licență.

Activitatea de învățare se cere a fi concepută în legătură directă cu grupul căreia îi este destinată. Astfel, un context de instruire sau educare ce vizează un grup țintă format de adulți va fi diferit de unul gândit pentru a sprijini învățarea studenților ce parcurg programe de licență. În acest sens, modelarea prezentului scenariu va fi realizată având în vedere un *grup țintă constituit de ofițeri români* (absolvenți de programe de studii de licență), familiarizați cu mediul profesional militar, metoda scenariului asigurând potențial de promovare a valențelor de egalitate în educarea adulților. Tot din sfera cerințelor ce ghidează conceperea scenariului menționăm următoarele: utilizarea cadrului legal specific achizițiilor publice, ancorarea situației în contextul de securitate curent, întrebuițarea de concepte și constructe specifice domeniului logisticii operaționale.

Conceperea și prezentarea acestui scenariu ne permite să construim, folosind resurse informaționale adecvate, dar și dând valoare expertizei personale, o imagine integratoare a unui context real sau potențial. Printre obiectivele operaționale (concrete) ce pot fi urmărite prin valorificarea, în practică, a acestui scenariu, menționăm următoarele:

- identificarea cadrului legal ce normează achizițiile publice în teatrele de operații;
- analiza nevoilor de achiziție publică în raport cu specificul și particularitățile teatrului de operații;
- conceperea documentelor de planificare necesare derulării achizițiilor publice (planul anual al achizițiilor publice);
- estimarea valorii achizițiilor publice și identificarea procedurilor ce urmează a fi derulate;
- analiza potențialului de desfășurare a procedurilor ținând cont de condițiile concrete (personal specializat, piața ce poate fi accesată, resursele informaționale necesare etc.);
- identificarea limitărilor și a constrângerilor impuse de contextul de securitate etc.

Aceste obiective se cer a fi formulate în raport cu contextul educațional explicit, ele putând fi exprimate diferit, dimensionate sau adaptate.

Obiectivele concrete urmărite prin prezentul scenariu pot fi împărțite în două direcții: să dezvoltăm o situație cât mai apropiată de realitatea din teatrele de operații la care țara noastră este parte și să oferim informații relevante din sfera practicii curente, lăsând, în același timp, deschis demersul cognitiv-analitic.

Menționăm câteva beneficii conexe atingerii obiectivelor de învățare, și anume: familiarizarea cu activitățile specifice logisticii operaționale dintr-un teatru de operații, conștientizarea nevoilor în contextul contemporan de securitate, creșterea încrederii în propriul potențial, îmbunătățirea capacității de analiză, dar și a celei de luare a deciziilor. Conectarea la realitățile mediului operațional din teatrele de operații conduce la familiarizare, dar și la pregătire pentru o posibilă misiune în astfel de zone.

SCENARIU PENTRU PLANIFICAREA ȘI DESFĂȘURAREA PROCESELOR DE ACHIZIȚII PUBLICE ÎN TEATRUL DE OPERAȚII VERDE

Designul scenariului – metodologie și mod de abordare

Obiectivele concrete urmărite prin prezentul scenariu pot fi împărțite în două direcții. În primul rând, ne propunem să dezvoltăm o situație cât mai apropiată de realitatea din teatrele de operații la care țara noastră este parte. Scopul prezentării acestui tip de situație este acela de a sublinia și accentua responsabilității logistice naționale, așa cum prevede, în esența ei, doctrina NATO aliată întrunită pentru logistică. De cealaltă parte, prin cursuri de acțiune creionate ce au în vedere posibile soluții, ne dorim să oferim informații relevante din sfera practicii curente, lăsând, în același timp, deschis demersul cognitiv-analitic. Totodată, plecând de la cursurile de acțiune propuse, poate fi inițiat un proces analitic care să aibă drept scop reliefaarea potențialului de schimbare a paradigmei sprijinului logistic în teatrul de operații din Afganistan. În concret, recunoaștem că este dezirabilă conturarea unui alt set de principii pentru sprijinul operațiilor întrunit ale forțelor românești dislocate strategic în afara teritoriului statului român: în vreme ce forțele românești beneficiau de susținerea logistică operațională prin programul de finanțare Lift&Sustain al Departamentului Apărării al SUA, în teatrele de operații la care România contribuie cu trupe, la această dată, întreaga responsabilitate logistică pentru pregătirea și desfășurarea misiunii este în sarcina națiunii noastre. În esență, este necesară identificarea de variante alternative

În prima parte a studiului de caz, vom crea premisele unei misiuni internaționale, sub egida Uniunii Europene, bazată pe mecanismul de plăți Athena, care legiferează responsabilitatea logistică a țărilor contribuatoare cu forțe.

pentru realizarea inovativă și judicioasă, din punct de vedere economic, a susținerii forțelor care execută misiuni internaționale.

Astfel, vom desfășura, în scenariul dezvoltat, următoarele etape cognitive și de analiză acțională specifice domeniului studiat:

- în prima parte a studiului de caz, vom crea premisele unei misiuni internaționale, sub egida Uniunii Europene, bazată pe mecanismul de plăți Athena, care legiferează responsabilitatea logistică a țărilor contribuatoare cu forțe (TCN/Troop Contributing Nations);
- în a doua parte, vom identifica activitățile necesare planificării achizițiilor publice în afara teritoriului național, pe baza legislației în vigoare la această dată, utilizând scenarii diferite pentru situații reglementate distinct de către legiuitor. În acest fel, vor rezulta căi de acțiune care vor conduce către niveluri de înțelegere principiale, valabile în orice situație legislativă care poate apărea în viitorul apropiat sau îndepărtat;
- în a treia parte, vom acorda spațiu rezolvării problemelor specifice de achiziții publice, prin soluții pe care le considerăm posibile și care pot fi de folos dezvoltării ulterioare a misiunilor în teatrele de operații în condiții de eficiență și economicitate sporite.

Situația generală a statului Verde

Statul Verde, dispus geografic în sudul continentului Malerian, s-a aflat, de-a lungul întregii sale istorii, la confluența intereselor marilor imperii, nefiind niciodată independent și autonom, ci fiind parte dintr-o formă de organizare politică mai mare. Din acest motiv, specificul populației verziene este caracterizat de multiculturalism, diversitate etnică și diversitate religioasă. După cel de-Al Doilea Război Mondial, statul Verde a făcut parte din confederația Yliană, condusă de Partidul Comunist Ylian, format în majoritate din populație de etnie yliană. În urma referendumului din anul 1980, populația verziană, în proporție majoritară de 82%, și-a exprimat dorința de independență față de statul Ylian, satelit al Uniunii Roșii. Nemulțumit de diferențele de tratament și acordare a drepturilor etnicilor yliene față de etnicii de etnie verziană,

în anul 1981, statul Verzian și-a proclamat independența, aceasta fiind recunoscută de către mediul internațional. În același an, statul Ylian, cu sprijinul Uniunii Roșiene, prin grupurile etnice cu cetățenie verziană, a pornit un amplu atac hibrid și insurgent asupra statului verzian, lipsit de putere politică experimentată și forțe militare proprii, dotare corespunzătoare și alianțe create în scopul asigurării propriei securități. În scurt timp, conflictul a degenerat într-un război între forțele militare yliene și populația verziană, forțată să își formeze propria armată chiar în timpul desfășurării conflictului. Forțele ONU au încercat fără succes să oprească războiul, rezultatul fiind un stat secătuit de resurse, cu mai bine de 30% din populație ucisă sau refugiată, dar cu o armată cu experiență și granițe intacte, la patru ani de la izbucnirea războiului. Prin rezoluție a Consiliului de Securitate și intervenția NATO, au fost luate măsuri în scopul opririi atrocităților și a pericolului de escaladare a conflictului în vestul și sud-vestul continentului Malerian, caracterizat de numeroase frământări generate de intruziunile hibride ale Uniunii Roșiene, direct interesată de extinderea propriei influențe în zonă.

Situația specială

Operațiile întrunite ale NATO desfășurate pe teritoriul Verde pentru o perioadă de șapte luni, prin rezoluție a Consiliului de Securitate al ONU, au reușit să oprească atrocitățile comise de statul Ylian prin susținerea politică și militară a alianței Roșii, restabilind pacea și acordând sprijin pentru funcționarea normală a elementelor de putere ale statului. În continuare, statul Verde posedă o armată slab dotată, o economie în dezvoltare, bazată pe exploatarea bogățiilor naturale, comerț și turism, elemente teroriste, insurgente și secesioniste pe teritoriul său, dar o populație majoritar doritoare de pace, uniune statal-independentă și dezideratul de accedere la valorile democrat-liberale ale lumii occidentale. În scurt timp, NATO și forurile internaționale au fost în măsură să predea autoritatea statului Verde și să restabilească instrumentele de putere (politic, militar, economic, social, infrastructură și informații). De asemenea, prezența NATO pe teritoriul statului Verde a fost diminuată semnificativ, acest demers fiind preluat de către Uniunea Europeană. Scopul prezenței

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Prin rezoluție a Consiliului de Securitate și intervenția NATO, au fost luate măsuri în scopul opririi atrocităților și a pericolului de escaladare a conflictului în vestul și sud-vestul continentului Malerian, caracterizat de numeroase frământări generate de intruziunile hibride ale Uniunii Roșiene, direct interesată de extinderea propriei influențe în zonă.

Pentru accelerarea ascendenței în Uniunea Economică Maleriană (UEMaleria), occidentală, care împărtășește valori puternic democratice, concurențiale, bazate pe respectarea demnității, drepturilor omului, a egalității de șanse și a statului de drept, puterea verziană a încercat, în nenumărate rânduri, să acceadă la moneda unică euma, însă nu a avut succes.

militare sub egida Uniunii Europene este de a menține pacea în zonă, a monitoriza și a descuraja elementele secesioniste și traficul ilicit de arme, a identifica indicatorii de securitate pentru a-i pune la dispoziție factorilor de putere politici din Uniunea Europeană și a pune în aplicare planul de apărare în cazul unui atac iminent al statului Ylian sau a unei coaliții Roșii-Yliene.

În acest context, Consiliul Suprem de Apărare a Țării/CSAT din România a decis să contribuie cu un batalion de manevră în cadrul misiunii de menținere a păcii EU4FREE „Strong Together”, structuri de informații, poliție militară, comunicații și informatică și personal de stat major în cele două comandamente din zona de operații a statului Verde. Economia statului Verde este puternic susținută de către Uniunea Europeană, însă investițiile Yliene-Roșii în zonă continuă pe fondul unei susțineri minore din interiorul statului Verde. Economia este în dezvoltare, sistemul de achiziții și plăți în armata Verde fiind unul puternic centralizat, determinat de suspiciunile de corupție care se manifestă pe teritoriul întregului stat. Economia subterană este dezvoltată, din acest motiv companiile mai mici preferă plățile cash. Energia furnizată populației (energie electrică, lemne de foc, cărbuni, gaze naturale) este reglementată și reprezintă monopol de stat, în afara carburanților, unde se manifestă o concurență puternică. Pentru accelerarea ascendenței în Uniunea Economică Maleriană (UEMaleria), occidentală, care împărtășește valori puternic democratice, concurențiale, bazate pe respectarea demnității, drepturilor omului, a egalității de șanse și a statului de drept, puterea verziană a încercat, în nenumărate rânduri, să acceadă la moneda unică euma, însă nu a avut succes. Moneda greeny a statului verzian este relativ stabilă, însă populația preferă să definească prețurile în eumali.

Statul Verde a avut o deschidere mare pentru desfășurarea de baze militare ale alianței EU4FREE pe teritoriul său, conștientă fiind că prezența militară aliată sporește sentimentul de încredere și descurajează o nouă agresiune a statului Roșu asupra independenței și suveranității sale. Comandamentul EU4FREE a realizat nenumărate achiziții publice, în conformitate cu regulile aplicabile fondurilor comune (CFSP, 2015) și s-a lovit, în fazele inițiale, de anumite reticente

din partea mediului economic aflat în stadiile sale inițiale în etapa de refacere post-conflict, cu privire la siguranța efectuării plăților pentru lucrările și serviciile prestate și pentru bunurile furnizate, însă concurența a crescut exponențial, pe măsura realizării unor afaceri profitabile în raport cu EU4FREE și pe măsura creșterii rapide a nivelului de încredere în prezența și seriozitatea puterii aliate Maleriene. Mecanismele de utilizare a fondurilor comune prin mecanismul Althea sunt similare cu legislația statului Român, care a contribuit cu trupe în cadrul misiunii EU4FREE „Strong Together”. Aceasta se datorează apartenenței României la EUMaleria, legislația referitoare la domeniul achizițiilor publice fiind aliniată cu directivele uniunii. Principalele diferențe între abordările legislative cu privire la achizițiile publice între EU4FREE și România sunt următoarele:

- EU4FREE este mult mai permisivă în a acorda acțiuni și a plăti avansuri, precum și în a plăti direct facturi pentru achiziții de produse/lucrări/servicii a căror valoare estimată nu depășește pragul de 5.000 de euro;
- pragurile valorice referitoare la organizarea de proceduri concurențiale sunt diferite;
- ENS este obligată să primească anumite avize și aprobări de la ordonatorul de credite aflat în eșalonul superior și de la Direcția Generală pentru Armamente a Ministerului Apărării Naționale, pentru achiziții care depășesc 75.000 de euro (conform principiilor de estimare enunțate de legiuitor), entitate de la care se așteaptă precizări, îndrumări și dispoziții, pentru asemenea situații, având în vedere că reprezintă autoritatea de reglementare în domeniu, în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

Date de bază

Situația:

Contingentul românesc însumează 644 de militari, dispuși în două baze militare ale EU4FREE „Strong Together”, astfel:

- în baza militară Pescici din sudul statului Verde, un pluton de poliție militară, însumând 32 de militari, un detașament de comunicații și informatică de 40 de militari, o celulă

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Mecanismele de utilizare a fondurilor comune prin mecanismul Althea sunt similare cu legislația statului Român, care a contribuit cu trupe în cadrul misiunii EU4FREE „Strong Together”. Aceasta se datorează apartenenței României la EUMaleria, legislația referitoare la domeniul achizițiilor publice fiind aliniată cu directivele uniunii.

Misiunile contingentelor naționale se desfășoară în sistem rotațional, la șase luni, misiunile acestora fiind de prezență înaintată și descurajare, interacțiunea cu populația din zonă, dislocare în unitățile militare de pe teritoriul statului Verde și efectuarea misiunilor de prezență înaintată și descurajare, precum și de culegere de informații și monitorizare a indicatorilor de securitate.

de informații de 18 militari, 3 militari – reprezentant-național al României și personal de legătură – și un număr de 20 de militari în comandamentul regiunii sud a teatrului de operații;

- în baza militară Mericenek din nordul statului Verde, un batalion de manevră, însumând 450 de militari, o celulă de informații de 22 de militari și un număr de 21 de militari încadrați în comandamentul EU4FREE „Strong Together” și regiunea nord a teatrului de operații;
- având în vedere efectivele prezentate, CSAT a decis dislocarea unui Element Național de Sprijin, în număr de 38 de militari, dispuși după cum urmează:
 - 32 de militari în ENS Nord;
 - 6 militari în ENS Sud, subordonat ENS Nord (Element de Sprijin Înaintat), cu misiunea de sprijin al forțelor care acționează în cadrul Comandamentului de Sud.

Misiunile contingentelor naționale se desfășoară în sistem rotațional, la șase luni, misiunile acestora fiind de prezență înaintată și descurajare, interacțiunea cu populația din zonă, dislocare în unitățile militare de pe teritoriul statului Verde și efectuarea misiunilor de prezență înaintată și descurajare, precum și de culegere de informații și monitorizare a indicatorilor de securitate. Detașamentele de poliție militară și comunicații și informatică sunt responsabile de misiunile specifice în folosul misiunii EU4FREE „Strong Together”.

Misiunea ENS:

Elementul Național de Sprijin acordă sprijinul general (în special pe linie de resurse umane și juridic) și specific liniei a III-a de sprijin logistic, în teatrul de operații al statului Verde. De asemenea, în baza Legii 121/2011 privind participarea forțelor armate la misiuni și operații în afara teritoriului statului român, a Legii 98/2016 și HG 925/2016 privind achizițiile publice, precum și a Ordinului ministrului apărării naționale nr. M-97/2011 privind achizițiile în afara teritoriului statului român, ENS realizează achiziții de lucrări, servicii și produse, pe teritoriul statului Verde, în special pentru:

- alimente pentru batalionul de manevră pe timpul deplasării și staționării în unitățile militare de pe teritoriul statului Verde, necesare preparării și servirii hranei;

- toalete ecologice, acolo unde condițiile de executare a misiunilor sunt lipsite de facilități sanitare;
- piese de schimb pentru tehnica din dotarea structurilor, comune cu cele din economia națională a statului Verde;
- închirierea de mijloace auto sau a serviciilor de transport în folosul structurilor sau al personalului participant la misiune;
- închirierea de spații pentru desfășurarea activităților și cazarea personalului de informații din cadrul celulelor de informații pe teritoriul statului Verde, în afara campurilor de dislocare;
- re aprovizionarea cu apă potabilă pentru structurile și personalul care își desfășoară activitatea în afara bazelor de dislocare;
- achiziția serviciului de translație (traducere) pentru structurile și personalul ce execută misiuni în afara bazelor de dislocare;
- achiziția serviciului de comunicații mobile cu operatorii economici de profil pentru nevoile de comunicații din interiorul statului Verde;
- achiziția lucrărilor și serviciilor diverse de amenajare a campurilor românești și a diferitelor facilități naționale în bazele de dislocare, a instalării și plății utilităților furnizate de către comandamentul misiunii pentru infrastructura instalată.

În plus, Elementul Național de Sprijin în T.Op. Verde realizează sprijinul pentru dislocare/redislocare în zonă, asigurarea RSOM (Reception, Staging and Onward Movement), alocarea/scoaterea de la drepturile de hrănire în cele două baze, re aprovizionarea cu elemente specifice clasei III de aprovizionare prin intermediul misiunii EU4FREE „Strong Together”, decontând cheltuielile națiunii prin mecanismul NBC Athena, închirierea diverselor servicii (transport personal și marfă, servicii de aeroport, forță de muncă, închirierea de utilaje), aprovizionarea și re aprovizionarea strategică națională, certificarea și trimiterea în țară a facturilor EU4FREE „Strong Together” prin mecanismul de plată menționat, precum și decontarea și plata facturilor pentru achizițiile și contractele încheiate.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Elementul Național de Sprijin în T.Op. Verde realizează sprijinul pentru dislocare/redislocare în zonă, asigurarea RSOM, alocarea/scoaterea de la drepturile de hrănire în cele două baze, re aprovizionarea cu elemente specifice clasei III de aprovizionare prin intermediul misiunii EU4FREE „Strong Together”, decontând cheltuielile națiunii prin mecanismul NBC Athena, închirierea diverselor servicii (transport personal și marfă, servicii de aeroport, forță de muncă, închirierea de utilaje), aprovizionarea și re aprovizionarea strategică națională.

Personalul care îndeplinește atribuțiile funcției specifice achizițiilor publice, împreună cu personalul încadrat în compartimentul LEGAD (legal advisory), consiliază comandantul ENS în problematica specifică, iar comandantul sau șeful de stat major este responsabil pentru colectarea datelor și punerea la dispoziția compartimentului achiziții a sprijinului necesar, prin compartimentele/personalul de specialitate.

Soluția scenariului

Un demers de achiziții publice solicită îndeplinirea, în mod cumulativ, a unor condiții administrativ-organizatorice care se referă la:

- posibilitatea de a gestiona un buget sau de a fi susținut, de către o entitate superioară, cu un buget de fonduri;
- a avea, în statul de organizare, un compartiment specializat în achiziții publice sau o persoană responsabilă cu achizițiile publice care să beneficieze de o minimă pregătire în înțelegerea proceselor necesar a fi demarate pentru planificarea, organizarea și desfășurarea achizițiilor publice;
- a avea asigurate mijloacele tehnice și instrumente pentru îndeplinirea atribuțiilor specifice.

Personalul care îndeplinește atribuțiile funcției specifice achizițiilor publice, împreună cu personalul încadrat în compartimentul LEGAD (legal advisory), consiliază comandantul ENS în problematica specifică, iar comandantul sau șeful de stat major este responsabil pentru colectarea datelor și punerea la dispoziția compartimentului achiziții a sprijinului necesar, prin compartimentele/personalul de specialitate.

În cazul particular al sprijinului forțelor dislocate în statul Verde, comandantul ENS are nevoie de sprijin de la eșaloanele superioare, precum și de la structurile de informații, pentru cunoașterea „situației de securitate, necesităților operative ale structurilor sprijinite și uzanțele locale” care conferă particularități sau împiedică aplicarea legislației naționale. De asemenea, deși populația verziană este puternic vorbitoare de limbă engleză, este posibil ca documentele de achiziții publice în folosul structurilor să fie necesare a fi întocmite în limba oficială locală. Detaliile referitoare la situația de securitate, necesitățile operative și uzanțele locale, pentru scenariul dezvoltat, au fost prezentate mai sus.

În realizarea demersurilor de achiziții necesare în teatrul de operații, personalul logistic din cadrul ENS trebuie să coopereze cu structura care deține OPCOM, respectiv Comandamentul Forțelor Întrunite, și să primească de la comandamentele categoriilor de forțe (operaționale) și de la categoriile de forțe ale armatei sau comandamentele de sprijin care generează forțe necesitățile anuale de bunuri, servicii

și lucrări în teatrul de operații Verde. Măsura relaționării directe cu cele mai înalte comandamente de nivel tactic este necesară, întrucât structurile și personalul participant la misiuni în teatrele de operații își desfășoară activitățile în sistem rotațional, la 6 luni, și nu pot avea imaginea bugetară anuală (sau proiecțiile multianuale, dacă este cazul, în teatrul de operații Verde) pentru care notele de fundamentare au fost centralizate și întocmite cu 6-8 luni înaintea începerii exercițiului bugetar. Cu toate acestea, rolul de comandă, coordonator și integrator al Comandamentului Forțelor Întrunite impune din partea acestuia declanșarea întregului proces de planificare a proceselor de achiziții publice în teatrele de operații. Principial, această sarcină este una complicată, atât timp cât CFI deține comanda operațională (OPCOM), iar categoriile de forțe controlul administrativ (ADCON). Afirmăm aceasta, întrucât claritatea cu privire la sarcinile logistice ale comandantului CFI în folosul structurilor aflate în teatrele de operații și sarcinile administrative ale categoriilor de forțe exercitate asupra structurilor pe care ele le-au generat din cadrul acelorași pachete de forțe este departe de a fi fost delimitată sau reglementată vreodată. Mai mult, realizarea achizițiilor în teatrele de operații este mai mult o sarcină administrativă, totuși, ENS, ca structură aflată în OPCOM la CFI, are ca sarcină operațională îndeplinirea acestei activități. Raționamentul analitic, în această manieră, poate continua până la o clarificare acceptabilă, însă el va face obiectul unui demers de cercetare ulterior.

În scopul însumării tuturor acțiunilor de întreprins, a comandamentelor sau a forțelor implicate în demersul de achiziții publice, conform scenariului dezvoltat, am găsit oportun să reprezentăm, schematic, fluxul de informații/ordine/activități care stau la baza realizării achizițiilor publice în teatrele de operații (figura 2).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

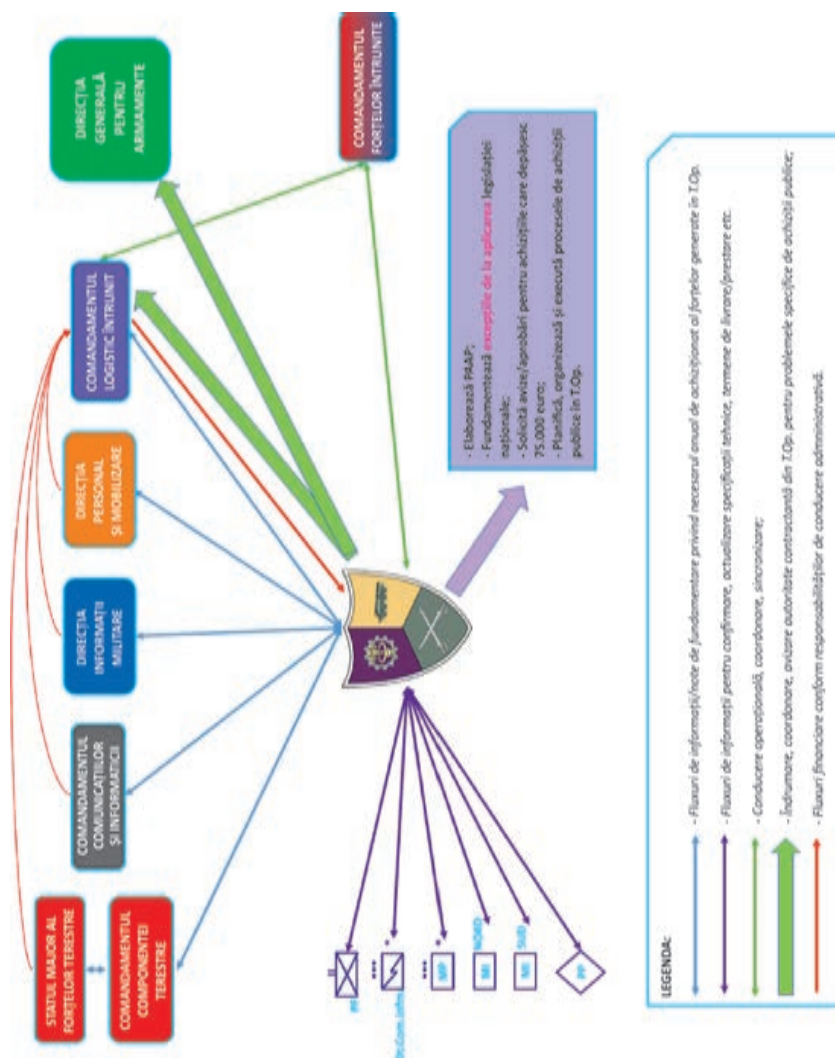

Figura 2: Principalul flux informațional conform scenariului
(Sursa: concepția autorilor)

Din punct de vedere legislativ, activitatea de achiziții publice în teatrele de operații se bazează pe anumite derogări în funcție de praguri valorice menționate de către legislația de bază și de către ordinul ministrului apărării naționale, astfel:

- în afara teritoriului național nu se aplică legislația națională pentru achizițiile a căror valoare depășește pragul reglementat pentru achiziții directe (care, la această dată, este la nivelul aproximativ de 145.000 de euro, exprimat în lei, pentru achizițiile de produse și servicii, și de 5.220.000 de euro);
- pentru achiziții care nu depășesc valoarea de 15.000 de euro, comandanții structurilor sunt împuterniciți să efectueze achiziții în afara teritoriului național;
- pentru achiziții care se încadrează între valorile de 15.000 și 75.000 de euro, ENS, în calitate de autoritate contractantă în teatrul de operații, efectuează achiziții în folosul structurilor militare participante de operații în respectiva zonă;
- pentru achiziții care depășesc valoarea de 75.000 de euro, ENS este obligată să ceară avizul, respectiv aprobarea Direcției Generale pentru Armamente și a ordonatorului de credite ierarhic superior, respectiv Comandamentul Logistic Întrunit, structuri de la care se așteaptă îndrumări, precizări, dispoziții, în funcție de specificul teatrului de operații, a gradului de urgență al achiziției, a valorii estimate etc.

Din această perspectivă, următoarele aspecte legate de principiile achizițiilor publice sunt deduse în sarcina diferiților actori implicați în generarea, operaționalizarea, conducerea și execuția operațiilor militare în teatrele de operații:

- a) pentru a determina care sunt pragurile la care se ridică necesitățile structurilor în teatrele de operații, categoriile de forțe trebuie să fundamenteze necesarul de achiziționat și să estimeze valorile anuale în conformitate cu singurul act normativ care definește și descrie atât noțiunea de achiziție din fonduri publice, cât și criteriul de estimare al unei achiziții;
- b) categoriile de forțe care generează structuri participante în teatrele de operații trebuie să pună la dispoziția ENS produsele, serviciile, lucrările care fac obiectul achizițiilor în afara teritoriului național;

Pentru a determina care sunt pragurile la care se ridică necesitățile structurilor în teatrele de operații, categoriile de forțe trebuie să fundamenteze necesarul de achiziționat și să estimeze valorile anuale în conformitate cu singurul act normativ care definește și descrie atât noțiunea de achiziție din fonduri publice, cât și criteriul de estimare al unei achiziții.

- c) indiferent dacă produsele, serviciile sau lucrările fac obiectul sau nu al legislației achizițiilor publice (cum este cazul închirierii de imobile, spre exemplu, care nu face obiectul legislației achizițiilor publice), ENS trebuie să centralizeze necesarul de achiziționat, să întocmească programul anual al achizițiilor publice (ca parte a principiilor transparenței și asumării răspunderii, pe fiecare etapă de construcție a PAAP (Programul Anual de Achiziții Publice), sub semnătura celor care au întocmit documente) și să se raporteze la cele două valori esențiale pentru derularea proceselor de achiziții publice: 75.000 de euro și 145.000 de euro;
- d) pentru categoriile de produse și servicii care depășesc pragurile menționate, Direcția Generală pentru Armamente și Comandamentul Logistic Întrunit trebuie să emită precizări, dispoziții și aprobări către ENS, iar acestea, conform raționamentelor pe care autorii prezentului articol le-au făcut, pot fi:
- să achiziționeze direct produse și servicii ale căror valori se încadrează între 75.000 și 145.000 de euro;
 - să se înregistreze în sistemul electronic de achiziții publice pentru derularea proceselor de achiziții publice din teatrul de operații, proces vizibil pe întreg teritoriul Uniunii Europene, în paralel cu desfășurarea unui proces de publicitate pe teritoriul statului în care se desfășoară misiunea;
 - să fie delegată competența de achiziții pentru necesarul din teatrul de operații în sarcina unei entități specializate din țară, aceasta desfășurând procesele de achiziții livrare/prestare în teatrele de operații;
 - să dispună efectuarea proceselor de achiziții în teatrul de operații, de către ENS, în conformitate cu prevederile mecanismului Athena al Uniunii Europene, prin anumite mecanisme derogatorii de la legislația națională;
 - să dispună efectuarea achizițiilor, în mod direct, cu justificarea detaliată pentru motive de securitate, necesități operative sau uzanțe locale (curs de acțiune puțin probabil,

- având în vedere datele concrete ale economiei statului, misiunii forțelor EU4FREE și nivelului de dezvoltare economică a zonei);
- o combinație din elementele de mai sus.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Solicitările contextului de securitate contemporan ne obligă să întreprindem demersuri pentru a fi în măsură să oferim răspunsuri adecvate. Identificând problemele înfățișate de noile tendințe ale realității ce se impun prin amenințări evidente la adresa securității teritoriului național, încercăm să găsim răspunsuri adecvate, în cât mai multe dintre domeniile societății. În această sens, prezentul demers de cercetare a urmărit și, totodată, a reușit să ofere premise de adaptare la noua realitate, în două dintre domeniile adresate de amenințările de securitate: formarea ofițerilor români și achizițiile publice efectuate în teatrele de operații din afara teritoriului național. Astfel, pentru a da o formă sintetică rezultatelor prezentului studiu, considerăm benefic a formula concluziile în raport cu cele două domenii avute în atenție.

Pregătirea ofițerilor români se solicită a fi armonizată cu nevoile și cerințele instituției angajatoare, dar și cu particularitățile și starea de fapt a resursei umane. În acest sens, reducerea pasivității în învățare, creșterea nivelului de implicare al ofițerilor și conectarea directă cu subiecte sau conținuturi din realitatea profesională reprezintă criterii de bază în opțiunile de abordare a strategiilor didactice. Operaționalizarea scenariului ca metodă de învățare în mediul educațional universitar militar permite stimularea implicării active a participanților. De asemenea, este solicitată gândirea critică, utilizarea în mod aplicat a unor concepte din mai multe domenii, dar și construirea unor soluții ancorate în date ale realității curente. Valorificarea scalabilității metodei scenariului în alte domenii conexe celui de achiziții publice va contribui la dezvoltarea competențelor de analiză și gândire critică și va asigura un mod comun de gândire în construcția soluțiilor din mediul profesional militar.

Din punct de vedere al problematicei practice care a făcut obiectul scenariului, respectiv achizițiile publice desfășurate în teatrele de operații

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Prezentul demers de cercetare a urmărit și, totodată, a reușit să ofere premise de adaptare la noua realitate, în două dintre domeniile adresate de amenințările de securitate: formarea ofițerilor români și achizițiile publice efectuate în teatrele de operații din afara teritoriului național.

Folosirea, în practică, de-a lungul carierei militare, a unor activități ce implică angajare de fonduri bugetare și finalizarea unor proiecte cu implicații consistente în domeniul achizițiilor publice contribuie la asigurarea cu succes a sprijinului oportun și eficient al forțelor dislocate în teatrele de operații în ceea ce privește reprovizionarea/serviciile/lucrările desfășurate prin achiziții.

din afara teritoriului național, concluziile noastre reprezintă un rezultat al metodei analizei cognitiv-deductive și al observației nestructurate-participative. Menționăm faptul că ne referim la un teatru de operații caracterizat de amenințări hibride concludente, dar și de existența unui mediu concurențial în dezvoltare și a unor valori europene în continuă însușire și aflate pe un trend crescător.

Factorul determinant al succesului demersurilor de achiziții de complexitate mică și medie în teatrele de operații este reprezentat, în mod dual, de tandemul educație-practică. Atât comandantul ENS, cât și ofițerii specialiști în domeniile logistic și achiziții publice trebuie să fie învățați să ducă la bun sfârșit procesele de planificare, organizare și derulare a achizițiilor. Mai mult, folosirea, în practică, de-a lungul carierei militare, a unor activități ce implică angajare de fonduri bugetare și finalizarea unor proiecte cu implicații consistente în domeniul achizițiilor publice contribuie la asigurarea cu succes a sprijinului oportun și eficient al forțelor dislocate în teatrele de operații în ceea ce privește reprovizionarea/serviciile/lucrările desfășurate prin achiziții.

Un alt aspect relevant pentru planificarea procesului de achiziții publice este reprezentat de pregătirea informativă (din punct de vedere logistic) a câmpului de luptă. Practica ne arată că există o legătură tangențială între personalul logistic care compune ENS și personalul de intelligence al comandamentului misiunii și al celorlalte celule/structuri care au în componență profesioniști în domeniu. Adeseori, informațiile logistice din teatrul de operații sunt incidentale și contribuie cu puțin la fundamentarea unor decizii coerente, eficiente și eficace cu privire la realizarea achizițiilor. Este necesară, pentru întocmirea unui LPB (*logistic preparation of battlefield*) de foarte bună calitate, de încadrarea, în organica ENS, a unui ofițer specialist în informații logistice, care să determine cu acuratețe, evident, cu sprijinul comunității de informații al misiunii EU4FREE „*Strong Together*”, care este mediul economic concret în teatrul de operații (nivelul de dezvoltare, gradul de experiență al operatorilor, cifre de afaceri înregistrate în diferite ramuri economice de interes, nivelul de corupție, gradul de încredere al afacerilor, structura pe națiuni a investitorilor, nivelul de încredere

Acordarea unui sprijin real militarilor dislocați ce se confruntă atât cu obstacole de ordin personal (izolarea lor față de familie), cât și profesional (operarea în medii multinaționale, pentru perioade semnificative de timp), adeseori fără multe opțiuni de recreere și refacere a capacității personale de muncă și acțiune, reprezintă un instrument ce poate conduce la obținerea succesului, realizarea suportului decizional, moral și camaraderesc.

al populației și proprietarilor de afaceri în personalul misiunii, reglementări specifice cu privire la furnizarea/prestarea de servicii/lucrări, proveniența materiilor prime, interdicții specifice, siguranța plăților, spețe și aspecte comerciale etc.).

În final, apreciem că profesionalismul elementelor de conducere implicate în coordonarea administrativă a forțelor din teatrele de operații și în conducerea operațională a acestora este foarte important. Acordarea unui sprijin real militarilor dislocați ce se confruntă atât cu obstacole de ordin personal (izolarea lor față de familie), cât și profesional (operarea în medii multinaționale, pentru perioade semnificative de timp), adeseori fără multe opțiuni de recreere și refacere a capacității personale de muncă și acțiune, reprezintă un instrument ce poate conduce la obținerea succesului, realizarea suportului decizional, moral și camaraderesc. Pregătirea punctată și aplicată realizată în țară, obișnuința cu angajarea de fonduri și aplicarea de proceduri specifice domeniului achizițiilor sunt cerințe esențiale pentru personalul ENS. Fără acestea, rezolvarea problemelor de sprijin prin achiziții poate conduce la eșec în desfășurarea misiunilor structurilor participante la misiuni și la scăderea credibilității forțelor armate în comunitatea multinațională a alianței.

BIBLIOGRAFIE:

1. AJP-4 (2018). „*Allied JOINT Doctrine for Logistics*”, <https://www.gov.uk/government/publications/allied-joint-doctrine-for-logistics-on-operations-from-preparation-to-termination-ajp-4b>, accesat la 22 februarie 2024.
2. AJP-4.4 (2022). „*Allied JOINT Doctrine for Movement*”, <https://www.gov.uk/government/publications/allied-joint-doctrine-for-movement-ajp-44>, accesat la 22 februarie 2024.
3. Areej, K.H., Sabah, S.H., Ban, H.M. (2023). *The impact of a scenario-based learning model in mathematics achievement and mental motivation for high school students*. În *International Journal of Emerging Technologies in Learning* (online), 18(7), pp. 103-115. doi:<https://doi.org/10.3991/ijet.v18i07.39263>.
4. Armstrong, M. (2006). „*A handbook of management techniques – revised 3rd edition*”. Glasgow: Bell&Bain.

5. „Backbone of deterrence: An interview with retired Lt.gen. Ben Hodges”, https://www.army.mil/article/231655/backbone_of_deterrence_an_interview_with_retired_lt_gen_ben_hodges, accesat la 28 ianuarie 2024.
6. *Constituția României*. Monitorul Oficial. Partea I nr. 767 din 31 octombrie 2003, <https://monitoruloficial.ro/produs/constitutia-romaniei/>, accesat la 22 februarie 2024.
7. Council decision (CFSP) 2015/528 privind mecanismul de finanțare Athena, 27 martie 2015, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32015D0528>, accesat la 22 februarie 2024.
8. Couteau-Bégarie, H. (2006). „*Tratat de Strategie*”, vol. I. București: Editura U.N.Ap. „Carol I”.
9. Doctrina logisticii întrunite a Armatei României/DLIAR (2023). Statul Major al Apărării.
10. *Legea 121 din 2011 privind participarea forțelor armate la misiuni și operații în afara teritoriului național, cu modificările și completările ulterioare*, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/187245>, accesat la 22 ianuarie 2024.
11. *Legea 98 din 19 mai 2016 privind achizițiile publice*, <https://anap.gov.ro/web/legea-nr-982016-privind-achizitiile-publice/>, accesat la 22 ianuarie 2024.
12. Mariappan, L. (2023). *Empowering passive learners: Enhancing the teaching and learning process with scenario-based learning*. The English Teacher, 52(2), 72-83. doi:<https://doi.org/10.52696/ICLL3481>.
13. Mehall, S. (2022). *Comparing in-class scenario-based learning to scenario-based eLearning through an interactive, self-paced case study*. În *Journal of Education for Business*, 97:5, 305-311, doi: 10.1080/08832323.2021.1943294.
14. Norton, G., Taylor, M., Stewart, T., Blackburn, G., Jinks, A. & Razdar, B., Holmes, P., Marastoni, E. (2012). *Designing, developing and implementing a software tool for scenario based learning*. În *Australasian Journal of Educational Technology*, 28(7). doi:10.14742/ajet.790.
15. *Ordinul nr. M. 97 din 17.11.2011 pentru stabilirea condițiilor privind achizițiile de tehnică și echipament, în țară, în regim de urgență, precum și de bunuri, lucrări și servicii, în afara teritoriului statului român, necesare îndeplinirii misiunilor și operațiilor de către forțele armate*, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/133157>, accesat la 22 februarie 2024.
16. *Ordonanța de Urgență 114 din 2011 privind atribuirea anumitor contracte de achiziție publică în domeniile apărării și securității, cu modificările și completările ulterioare*, <https://anap.gov.ro/web/o-u-g-nr-1142011-aprobata-prin-legea-1952012-privind-atribuirea-anumitor-contracte-de-achizitii-publice-in-domeniile-apararii-si-securitatii/>, accesat la 2 februarie 2024.

17. S.M.Ap.-34 (2023). „*Doctrina logisticii întrunite a Armatei României*”. Statul Major al Apărării, București.
18. *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024* (2020)/SNApT, https://www.presidency.ro/files/userfiles/Documente/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_2020_2024.pdf, accesat la 5 octombrie 2023.
19. *Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene din 13 decembrie 2007, forma consolidată*, <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/treaty-on-the-functioning-of-the-european-union.html>, accesat la 23 februarie 2024.
20. Willingham, D.T. (2023). *Fii mai deștept decât creierul tău. De ce este greu să înveți și cum poate deveni ușor*. București: Editura Publica.
21. <https://www.armyacademy.ro/>, accesat la 22 februarie 2024.

PROVOCĂRILE MANAGEMENTULUI ORGANIZAȚIONAL MILITAR ÎN CONTEXTUL CONFLICTULUI DIN UCRAINA

Colonel conf. univ. dr. George BUCĂȚA

*Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu
10.55535/GMR.2024.2.11*

This article examines the growing tensions between Russia and Ukraine and their impact on regional and global geopolitical dynamics, focusing on the importance of military organizational management in this complex situation. The confrontation between the two countries, fuelled by Moscow's geopolitical aspirations to consolidate its control over Ukraine, has escalated into a military conflict with far-reaching repercussions. Ukraine's rapprochement with the European Union and NATO has exacerbated tensions, generating indirect arms deliveries and threatening regional stability.

In this context, military organisational management becomes crucial to manage and mitigate the escalation of the conflict. The capacity for strategic planning and coordination of military actions is essential to maintain stability and prevent wider conflict. Also, the ability to manage human and material resources effectively and strategically can influence the outcome and duration of conflict. In addition, it is important to stress that tensions between Russia and Ukraine not only have bilateral consequences, but also affect relations between Russia and NATO.

Military management must therefore be adaptable and address the complex and interlinked challenges of this rapidly changing geopolitical context. The paper further argues that an appropriate approach to military organisational management can be essential for managing the conflict between Russia and Ukraine, as well as for maintaining regional and global stability in the face of the complex challenges of current geopolitical tensions.

Keywords: military organisation; European Peace Support Fund; military organisational management; conflict management in Ukraine; challenges in military management;

INTRODUCERE

Ucraina a dobândit forma teritorială actuală la mijlocul secolului al XX-lea, reunindu-și populația care anterior era împărțită între Polonia, Rusia și Austria. Unificarea națională a ucrainenilor a avut loc, în principal, după cel de-Al Doilea Război Mondial. Ca urmare a lipsei unor limite naturale bine definite, Ucraina a fost mereu caracterizată de o graniță fluctuantă. Traectoria istorică a regiunii a fost modelată de doi factori geografici cheie: apropierea sa de vastele stepe ale Asiei Centrale și vecinătatea cu două puteri marcante – Rusia și Polonia. De-a lungul istoriei, Ucraina a fost o națiune diversă din punct de vedere etnic, cu o populație variată, însă situată geografic în proximitatea Rusiei. Prezența mai multor grupuri etnice în societate a dus, din punct de vedere istoric, la conflicte semnificative. Cu toate acestea, deplasările de populație care au avut loc după cel de-Al Doilea Război Mondial au simplificat compoziția etnică a țării, dar au dus și la o sărăcire culturală. Dizolvarea imperiului sovietic a fost un proces anevoios și complicat, iar un număr semnificativ de ruși au întâmpinat dificultăți în acceptarea dezintegrării URSS.

Independența Ucrainei a avut o influență economică semnificativă asupra conexiunilor comerciale dintre Rusia și națiunile din Europa Centrală și de Vest. După Rusia, Ucraina a fost, într-adevăr, cea mai populată și cea mai mare republică din punct de vedere teritorial din Uniunea Sovietică, având o importanță economică semnificativă la nivel mondial. După destrămarea Uniunii Sovietice, aproximativ 25 de milioane de persoane de origine rusă sau vorbitoare de limba rusă trăiau în țările care au făcut parte din Uniunea Sovietică.

Răspunsul Rusiei la încălcările drepturilor omului împotriva cetățenilor săi din străinătate a servit drept indicator semnificativ al abordării sale față de țările vecine. Prezența a 12 milioane de rezidenți ruși în Ucraina, reprezentând aproximativ 22% din totalul populației, a creat o oportunitate pentru Moscova de a stabili alianțe politice și de a menține un nivel semnificativ de implicare în problemele interne ale Ucrainei.

De-a lungul istoriei, Ucraina a fost o națiune diversă din punct de vedere etnic, cu o populație variată, însă situată geografic în proximitatea Rusiei. Prezența mai multor grupuri etnice în societate a dus, din punct de vedere istoric, la conflicte semnificative.

La data de 24 februarie 2022, Rusia a inițiat o invazie asupra Ucrainei, declanșând un conflict de amploare ce a avut consecințe masive. Această acțiune a determinat strămutarea a peste 7 milioane de persoane din Ucraina, care au căutat refugiu în mai multe țări europene.

La data de 24 februarie 2022, Rusia a inițiat o invazie asupra Ucrainei, declanșând un conflict de amploare ce a avut consecințe masive. Această acțiune a determinat strămutarea a peste 7 milioane de persoane din Ucraina, care au căutat refugiu în mai multe țări europene. Impactul acestui conflict s-a resimțit în economia mondială mai ales în sectoarele economice, cum ar fi petrolul sau alimentele, care au suferit o creștere a inflației ca urmare a instabilității generate de război. Vladimir Putin, liderul Rusiei, a justificat invazia Ucrainei prin utilizarea unor atacuri cu rachete de croazieră lansate de pe teritoriul rusesc. Argumentul său principal a fost acela că a intervenit pentru a proteja regiunile separatiste din estul Ucrainei, locuite în mare parte de o populație rusofonă, de forțele armate ucrainene. În plus, el vede invazia Ucrainei ca pe o luptă pentru a pune capăt erei de dominație occidentală și pentru a stabili o nouă ordine mondială multipolară (Dickinson).

Pe fondul escaladării tensiunilor dintre Rusia și Ucraina, o cerere critică vine de la Moscova, care modelează contururile unui peisaj geopolitic complex. Insistența Rusiei de a primi asigurări fiabile din partea NATO de a nu integra Ucraina sau țări vitale din punct de vedere strategic în cadrul său de securitate subliniază natura cu miză mare a conflictului. Dincolo de Ucraina, Rusia solicită retragerea armamentului din națiunile est-europene aflate în sfera de competență a NATO, inclusiv România și Bulgaria, conform unui comunicat al Ministerului rus de externe, emis în ianuarie 2022 (Reuters, 2022). Aceste solicitări reprezintă efortul Rusiei de a-și consolida poziția ca un actor global puternic, protejându-și interesele și extinzându-și influența. Această determinare este evidentă mai ales în regiunile care au fost cândva parte din Uniunea Sovietică. Europa de Est, considerată de Rusia ca o zonă tampon, deține o importanță strategică crucială în încercarea de a menține distanța față de extinderea influenței NATO. Înțelegerea complexității geopolitice și a priorităților strategice ale Rusiei în acest context este crucială pentru a descifra dinamica actualului conflict și implicațiile sale mai largi.

În acest context tensionat, managementul organizațional militar joacă un rol semnificativ în stabilirea și menținerea echilibrului de putere în regiune. Capacitatea de planificare strategică și de adaptare rapidă la schimbările din peisajul geopolitic este esențială pentru a răspunde eficient la cerințele și provocările implicate de comportamentul agresiv al Rusiei.

Una dintre prioritățile managementului organizațional militar este consolidarea capacității defensive a statelor din regiune, inclusiv a Ucrainei, României și Bulgariei, pentru a face față amenințărilor percepute din partea Rusiei. Aceasta implică modernizarea și întărirea infrastructurii militare, consolidarea capacității de apărare și îmbunătățirea interoperabilității și colaborării între țările membre ale NATO. De asemenea, considerăm esențială intensificarea colaborării și a dialogului între alianța NATO și partenerii săi din regiune, alături de menținerea unei comunicări consistente și hotărâte cu Rusia, în vederea prevenirii unei escaladări a conflictului și promovării unei soluționări pașnice a divergențelor. La nivelul managementului militar, pledăm pentru stabilirea cu claritate a unor direcții de acțiune axate pe gestionarea riscurilor și provocărilor cibernetice și informaționale din partea Rusiei, care au ca scop destabilizarea și subminarea securității statelor membre ale NATO și a partenerilor acestora.

În acest articol, am evidențiat importanța unei abordări integrate a managementului organizațional militar, subliniind necesitatea de a implementa măsuri menite să asigure stabilitatea și securitatea în regiune și de a promova la nivel strategic unele căi de soluționare pașnică a conflictului, în concordanță cu valorile și obiectivele alianței NATO.

Această cercetare se angajează în explorarea ipotezei conform căreia *invazia Rusiei în Ucraina nu doar constituie un catalizator major pentru statu-quo-ul geopolitic, ci are potențialul de a iniția schimbări complexe și imprevizibile în dinamica relațiilor internaționale.* Prin abordarea propriilor acțiuni militare, Rusia pare să-și afirme cu vehemență aspirațiile de a fi recunoscută ca o putere globală sau europeană, însă consecințele acestor manevre pot fi susceptibile de a contracara această intenție inițială. Prin urmare, este crucial să se examineze dacă invazia actuală are capacitatea de a accelera declinul influenței ruse în relațiile sale cu China și alte state emergente. În egală măsură, se va analiza modul în care invazia consolidează rolul Europei ca focalizare centrală a geopoliticii globale, inclusiv reafirmarea prezenței Statelor Unite în acest context și revitalizarea Alianței Nord-Atlantice. Ipoteza fundamentată în această analiză presupune că evenimentele desfășurate în Ucraina pot conduce la o reconfigurare semnificativă a relațiilor internaționale, influențând, astfel, echilibrul de putere și perspectivele geopolitice într-o manieră ce suscită îngrijorare.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Una dintre prioritățile managementului organizațional militar este consolidarea capacității defensive a statelor din regiune, inclusiv a Ucrainei, României și Bulgariei, pentru a face față amenințărilor percepute din partea Rusiei.

Tratamentul disparat și nejustificat aplicat refugiaților ucraineni în comparație cu migranții din alte regiuni, cum ar fi Africa sau Orientul Mijlociu, poate fi înțeles doar printr-o lentilă emoțională: ucrainenii locuiesc în zone urbane care se aseamănă cu ale noastre, aderă la aceeași religie predominantă ca și noi, au cadre ideologice asemănătoare cu ale noastre și chiar seamănă fizic cu noi.

METODOLOGIA DE CERCETARE

Cercetarea ce stă la baza redactării acestui articol s-a concentrat pe investigarea noilor tensiuni geopolitice și a impactului lor asupra dinamicii militare în regiunea sud-estică a Europei. În etapa inițială, au fost analizate documente și lucrări de specialitate disponibile publicului sau prezentate în cadrul conferințelor internaționale. Aceste surse au oferit informații despre tensiunile dintre Rusia și Ucraina și impactul lor asupra geopoliticii regionale și globale. Documentele studiate au inclus tratate internaționale, rapoarte guvernamentale și alte surse relevante.

De asemenea, în cadrul acestei cercetări, am efectuat analize asupra interviurilor publice susținute de către experți în domeniul geopolitic și militar, precum și de către reprezentanți ai guvernelor, academicieni și analiști de securitate. Aceste interviuri au fost esențiale pentru a aduce în discuție perspective ample asupra dinamicii conflictului și a modului în care gestionarea militară și cea organizațională pot influența rezolvarea acestuia. În plus, datele statistice și analizele cantitative extrase din alte surse academice și de cercetare au constituit surse suplimentare de informații, furnizând *insight-uri* semnificative privind evoluția conflictului și impactul său asupra stabilității regionale și globale.

Prin integrarea unei game variate de metode de cercetare, lucrarea a urmărit să ofere o înțelegere mai profundă și mai cuprinzătoare a tensiunilor existente între Rusia și Ucraina. De asemenea, un accent deosebit a fost pus pe rolul crucial al managementului organizațional militar în gestionarea conflictului și menținerea stabilității în regiune și la nivel global. Considerăm că această abordare multi-fațetată a cercetării permite identificarea unor strategii și politici eficiente pentru gestionarea și soluționarea conflictelor similare în viitor.

RĂZBOIUL DIN UCRAINA – UN SEMNAL DE ALARMĂ PENTRU ÎNTREAGA LUME

Conflictul din Ucraina i-a determinat pe cetățenii europeni să se gândească la aspectul subiectiv al propriei identități, punând în mod special sub semnul întrebării următorul aspect: ce indivizi pot fi considerați europeni? Tratamentul disparat și nejustificat aplicat refugiaților ucraineni în comparație cu migranții din alte regiuni, cum ar fi Africa sau Orientul Mijlociu, poate fi înțeles doar printr-o lentilă

emoțională: *ucrainenii locuiesc în zone urbane care se aseamănă cu ale noastre, aderă la aceeași religie predominantă ca și noi, au cadre ideologice asemănătoare cu ale noastre și chiar seamănă fizic cu noi.*

În conformitate cu natura sa în primul rând economică, Uniunea Europeană a ripostat prompt la incursiunea rusă pe teritoriul ucrainean, prin impunerea de sancțiuni economice. Uniunea Europeană a pus în aplicare sancțiuni economice ca o reacție belicoasă la un război care, totuși, perpetuează caracteristicile tradiționale ale conflictelor din secolele XIX și XX, și anume utilizarea forței armate pentru a se lupta pentru limite teritoriale. Pe lângă implicațiile sale economice, incursiunea rusă în Ucraina a stârnit un răspuns și în sfera politică și constituțională a Uniunii Europene.

În Declarația de la Versailles din 10-11 martie 2022, șefii de stat și de guvern ai Uniunii Europene au adoptat o nouă poziție, evidențiind angajamentul lor de a majora considerabil cheltuielile pentru apărare, cu o parte semnificativă direcționată către investiții. Prioritatea principală constă în remedierea deficiențelor strategice identificate și în promovarea dezvoltării colaborative a capacităților de apărare în cadrul Uniunii Europene. Într-o schimbare semnificativă, state precum Suedia și Finlanda, împreună cu Germania, au renunțat la politica lor anterioară de a se abține de la exportul de armament militar către zonele afectate de conflicte armate și au contribuit semnificativ, în acești ultimi doi ani de conflict, cu livrări importante de echipamente militare către Ucraina. Acesta ar putea fi momentul oportun pentru înființarea unei „*Uniuni Europene de Apărare*”, care ar funcționa independent de NATO și ar deține propriile capacități militare.

Ca reacție la invazia rusă în Ucraina, țările occidentale oferă asistență substanțială Ucrainei, atât în termeni de ajutor economic, cât și de sprijin militar. Fără această asistență, Kievul ar fi în imposibilitatea de a-și susține operațiunile sau de a-și menține economia stabilă. Conform *Fișei informative privind asistența de securitate a SUA pentru Ucraina*, publicată la 6 decembrie 2023, Statele Unite au alocat, de la preluarea administrației de către președintele Biden, peste 44,8 miliarde de dolari în asistență de securitate pentru Ucraina, dintre care 44,2 miliarde de dolari au fost acordate în contextul invaziei brutale și neprovocate a Rusiei începând cu 24 februarie 2022.

Între 24 ianuarie 2022 și 15 ianuarie 2024, instituțiile Uniunii Europene, cum ar fi Comisia și Consiliul UE, au acordat Ucrainei

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Uniunea Europeană a pus în aplicare sancțiuni economice ca o reacție belicoasă la un război care, totuși, perpetuează caracteristicile tradiționale ale conflictelor din secolele XIX și XX, și anume utilizarea forței armate pentru a se lupta pentru limite teritoriale.

Rusia s-a confruntat cu sancțiuni economice semnificative, care au determinat o schimbare capitală: mai multe bănci rusești au fost scoase din rețeaua SWIFT, iar bănci importante, precum Sberbank și VTB, au fost plasate pe liste cuprinzătoare de sancțiuni.

aproximativ 85 de miliarde de euro sub formă de ajutor financiar, umanitar și militar bilateral, în vederea invaziei rusești care a început în februarie 2022. A doua cea mai mare valoare a angajamentelor a fost înregistrată din partea Statelor Unite, cu aproximativ 69 de miliarde de euro, conform raportului privind *Angajamentele totale de ajutor bilateral pentru Ucraina în perioada 2022-2024* (Statista, 2024).

În plus, Rusia s-a confruntat cu sancțiuni economice semnificative, care au determinat o schimbare capitală: mai multe bănci rusești au fost scoase din rețeaua SWIFT, iar bănci importante, precum Sberbank și VTB, au fost plasate pe liste cuprinzătoare de sancțiuni: „*Jumătate din rezervele de aur și valută ale Băncii Rusiei au fost înghețate din cauza sancțiunilor. Aceasta reprezintă aproximativ jumătate din aceste rezerve pe care le aveam. Avem o sumă totală de rezerve de aproximativ 640 de miliarde de dolari. În prezent, nu putem utiliza aproximativ 300 de miliarde de dolari din aceste rezerve*”, după cum a declarat ministrul rus de finanțe, Anton Siluanov, într-un interviu acordat postului de televiziune Rossiya 1 (Ib.).

Sancțiunile au fost impuse și în sectorul energetic, însă, ulterior, s-a descoperit că această măsură a dus la o creștere semnificativă a prețurilor la petrol și gaze. În plus, a cauzat mai multe prejudicii națiunilor europene decât Rusiei. În plus, opoziția dintre producătorii ruși și țările europene a fost intensificată de o reducere considerabilă a livrărilor de gaze către UE, ceea ce a exacerbat efectele negative asupra națiunilor europene. (Drezy, Gilli, 2022, p. 35).

Aspectul militar al acestei bătălii nu este obiectivul principal al acestui studiu, dar considerăm că este necesar să îl abordăm pe scurt, deoarece ajută la înțelegerea modului în care s-au schimbat perspectivele actorilor externi și cum interpretează aceștia impactul asupra restructurării sistemului global. Angajamentul și ajutorul militar occidental față de Ucraina, precum și poziția Chinei față de Rusia au suferit schimbări perceptibile sau nuanțate ca răspuns la dezastrul militar rusesc și la judecata eronată a acestuia cu privire la anticiparea prăbușirii militare și politice a Ucrainei. În prezent, la peste doi ani de la atacul rusesc, războiul a trecut la o fază de uzură de lungă durată. Această fază este caracterizată de pierderi umane semnificative și de o îngrijorare tot mai mare din cauza impactului grav asupra economiei mondiale și a sistemului agroalimentar. Cu toate acestea, ambele facțiuni

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

au aspirații de a-și spori poziția militară, resping ideea de a se angaja în negocieri și persistă în urmărirea triumfului, în ciuda ambiguității care înconjoară definiția acestuia. După cum a subliniat ministrul ucrainean de externe Dmytro Kuleba, succesul este o noțiune fluidă și dinamică (Adler, Barnett). Este clar că managementul organizațional militar are un rol esențial în gestionarea acestei faze a conflictului. Capacitatea de planificare strategică, precum și coordonarea eficientă a operațiunilor militare și utilizarea rațională a resurselor sunt vitale pentru menținerea stabilității și reducerea pierderilor umane și economice. De asemenea, este important ca managementul organizațional militar să se adapteze la schimbările din dinamica conflictului și să răspundă la provocările și amenințările în continuă evoluție. Flexibilitatea și adaptabilitatea sunt cheia în gestionarea unui conflict de lungă durată și în asigurarea unei abordări eficiente pentru promovarea unei soluționări pașnice și durabile a conflictului dintre Rusia și Ucraina.

Eșecul Rusiei în conflictul de la Kiev, care a avut loc în perioada februarie-aprilie 2022, a demonstrat rapid inexactitatea mai multor proiecții privind războiul și echilibrul de putere. Forțele aerportate rusești au capturat cu succes pista de aterizare Hostomel, situată în apropierea capitalei, dar întâmpinând mai multe provocări. Cu toate acestea, ele nu au reușit să avanseze dincolo de periferia orașului. Între timp, administrația condusă de Zelensky a continuat să rămână în capitală, transmițând un puternic mesaj politic de sfidare. Coloanele rusești aflate la nord de oraș au îndurat pierderi semnificative provocate de forțele ucrainene, fiind, în același timp, blocate într-o congestie masivă a traficului, ceea ce le-a obligat, în cele din urmă, să se retragă în bazele lor din Belarus. Primul episod al războiului a demonstrat abilitățile tactice îmbunătățite și adaptabile ale Ucrainei, precum și importanța armamentului și a datelor de informații, inclusiv a imaginilor din satelit și a supravegherii electronice extinse furnizate de Statele Unite, Regatul Unit și alte națiuni europene. În plus, utilizarea unor tehnologii noi, precum dronele, a jucat un rol crucial. Cu toate acestea, această fază a demonstrat că, pe lângă asistența internațională și eforturile aparatului guvernamental ucrainean, rezistența a reprezentat o mobilizare populară și de amploare împotriva invaziei. Acest lucru a stimulat opoziția ucraineană și a obținut asistență internațională.

Președintele Biden a semnat legea *Ukraine Democracy Defense Lend-Lease Act* la 9 mai 2022, o zi importantă de comemorare

Eșecul Rusiei în conflictul de la Kiev, care a avut loc în perioada februarie-aprilie 2022, a demonstrat rapid inexactitatea mai multor proiecții privind războiul și echilibrul de putere. Forțele aerportate rusești au capturat cu succes pista de aterizare Hostomel, situată în apropierea capitalei, dar întâmpinând mai multe provocări.

Atât SUA, prin semnarea legii Lend-Lease, cât și Uniunea Europeană, prin utilizarea Instrumentului european de sprijinire a păcii, au făcut planuri strategice pe termen lung pentru a sprijini Ucraina. Aceasta implică evaluarea necesităților și a resurselor disponibile, identificarea obiectivelor și elaborarea unei strategii de acțiune pentru a îndeplini acele obiective.

a capitulării Germaniei naziste. Acest act îi acorda președintelui autoritatea de a oferi asistență economică și militară în valoare totală de 40 de miliarde de dolari până la finalul anului trecut. Fondurile au furnizat rachete antitanc Javelin și rachete antiaeriene Stinger, muniție ghidată prin GPS pentru obuziere, precum și drone și elicoptere. Ca răspuns, UE a utilizat *Instrumentul european de sprijinire a păcii*, un fond financiar suplimentar înființat în martie 2021, care dispune de un buget de 5,6 miliarde de euro alocat pentru perioada 2021-2027. Acest eveniment este fără precedent: Uniunea Europeană, recunoscută ca „*putere civilă*”, a luat decizia colectivă de a oferi ajutor militar unei țări terțe pentru prima dată în istorie. Această asistență este furnizată prin mijloace bilaterale, o parte din ea fiind finanțată din acest fond special. Mai multe națiuni au optat să ofere asistență nemilitară, în conformitate cu practica lor, de lungă durată, de neutralitate. Altele s-au limitat la utilizarea de arme de calibru mic. Țările de Jos, Franța și Germania furnizează artilerie grea echipată cu ghidare GPS, în timp ce mai multe națiuni din Europa Centrală, precum Polonia și Slovacia, au făcut un pas mai departe, livrând tancuri și sisteme sofisticate de apărare antiaeriană de proveniență sovietică. În plus, mai multe entități neguvernamentale oferă asistență. Este vorba despre Starlink, o corporație aflată în proprietatea antreprenorului libertarian Elon Musk. Starlink a desfășurat mai multe stații de conectare la internet prin satelit, care au jucat un rol semnificativ în facilitarea comunicațiilor civile și militare în Ucraina. Este demn de remarcat faptul că armata rusă nu a reușit să întrerupă aceste conexiuni. (Sanger, Schmitt, Cooper, Barnes&Vogel, 2022).

Binențeles că, în contextul prezentat, câteva caracteristici ale managementului militar devin evidente. În primul rând, întâlnim elemente specifice *planificării strategice*: atât SUA, prin semnarea legii Lend-Lease, mai sus-amintită, semnată de președintele american Joe Biden la 9 mai 2022, în aceeași zi în care Rusia a sărbătorit „Ziua Victoriei”, cea de-a 77-a aniversare de la victoria Uniunii Sovietice în fața Germaniei naziste, cât și Uniunea Europeană, prin utilizarea *Instrumentului european de sprijinire a păcii*, au făcut planuri strategice pe termen lung pentru a sprijini Ucraina. Aceasta implică evaluarea necesităților și a resurselor disponibile, identificarea obiectivelor și elaborarea unei strategii de acțiune pentru a îndeplini acele obiective.

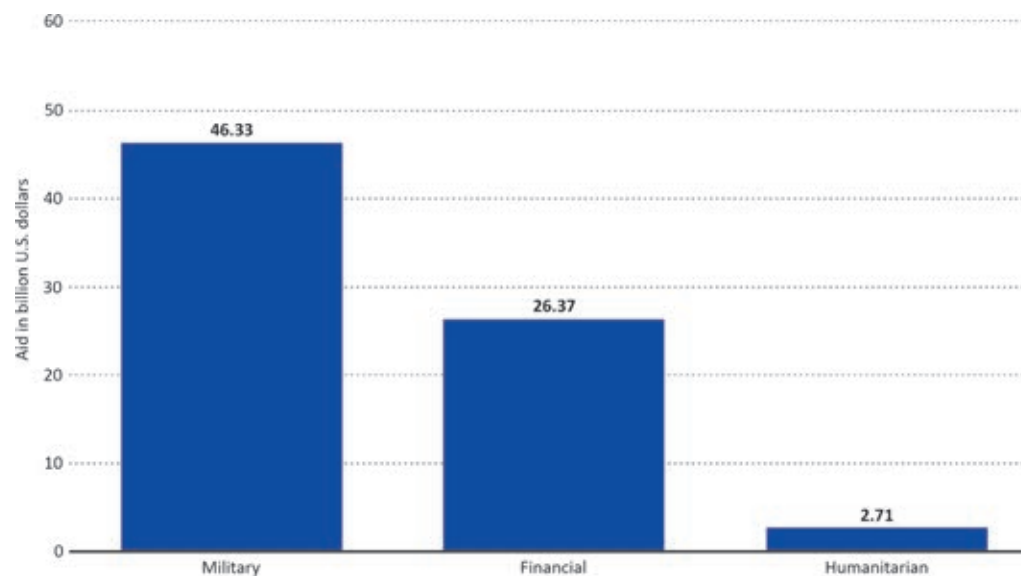

Figura 1: Ajutorul acordat Ucrainei de către Statele Unite ale Americii de la invazia rusă 2023, pe tipuri (în miliarde de dolari SUA; Statista, 2023)

Un alt aspect demn de menționat este nivelul de *cooperare și coordonare*. Atât Statele Unite, cât și UE au trebuit să coopereze și să coordoneze eforturile lor pentru a oferi Ucrainei asistență eficientă și coerentă. Acest lucru implică deopotrivă comunicare și colaborare între diferitele instituții și organizații implicate în furnizarea asistenței militare și financiare.

Printre alte caracteristici ale managementului militar, în acest context regăsim *utilizarea eficientă a resurselor disponibile* pentru a asigura că asistența oferită Ucrainei este maximizată. Aceasta înseamnă alocarea adecvată a fondurilor și a echipamentului, precum și evaluarea și adaptarea continuă a nevoilor și a situației pe teren.

Situația din Ucraina este dinamică și se schimbă rapid, iar managementul militar trebuie să fie *adaptabil și flexibil* pentru a face față acestei realități. Acest lucru include capacitatea de a răspunde rapid la schimbări și de a ajusta strategiile și acțiunile în funcție de evoluțiile pe teren.

O ultima caracteristică a managementului militar specific acestui tip de conflict este data de *gestionarea riscurilor*. Furnizarea asistenței militare către o țară terță implică anumite riscuri, cum ar fi escaladarea conflictului sau utilizarea echipamentului furnizat în mod neadecvat.

Situația din Ucraina este dinamică și se schimbă rapid, iar managementul militar trebuie să fie adaptabil și flexibil pentru a face față acestei realități. Acest lucru include capacitatea de a răspunde rapid la schimbări și de a ajusta strategiile și acțiunile în funcție de evoluțiile pe teren.

Prin urmare, managementul militar trebuie să fie în măsură să gestioneze aceste riscuri în mod eficient și să ia măsuri pentru a minimiza impactul negativ.

Asistența militară (contravaloarea acesteia este reprezentată în figura 2) acordată Ucrainei a generat dezbateri semnificative din partea comunității internaționale, a experților în politică externă și securitate, a liderilor politici și a opiniei publice globale.

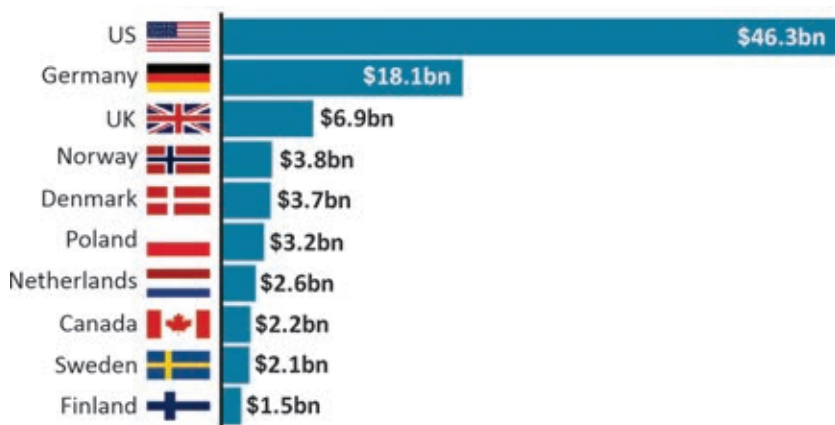

Figura 2: Principalele țări donatoare de ajutor militar pentru Ucraina (până la 31.10.2023, în miliarde de dolari SUA; Kiel Institute for the World Economy, 2023)

Potrivit prevederilor Cartei Națiunilor Unite, aceste livrări sunt considerate legale și justificate, deoarece Ucraina își exercită dreptul la autoapărare, în timp ce invazia rusă este văzută ca un act de agresiune, așa cum a fost confirmat de Adunarea Generală printr-o rezoluție larg aprobată imediat după invazie. Acest lucru creează o distincție etică clară. Cu toate acestea, în ceea ce privește etica morală și divergențele politice, dorința de a preveni o escaladare militară în prezența puterilor nucleare clarifică aceste dezbateri și ezitarea în furnizarea avioanelor de luptă sau a sistemelor de rachete cu rază lungă de acțiune (Haass, 2022, pp. 25-38).

CONFLICTUL DIN UCRAINA ȘI SCHIMBĂRILE GEOPOLITICE GLOBALE

Demersurile Ucrainei pentru Aderarea la Alianța Nord-Atlantică sunt caracterizate de faptul că Ucraina a început într-adevăr procesul de aderare la NATO în 2008, însă parcursul său către acest obiectiv

a fost marcat de fluctuații. În iunie 2017, parlamentul ucrainean a adoptat o lege care oficializa aderarea la NATO ca fiind un obiectiv-cheie al politicii externe și de securitate a țării. Mai târziu, în 2019, s-a modificat Constituția Ucrainei pentru a îndeplini condițiile prealabile stabilite de NATO. În septembrie 2020, președintele Volodimir Zelensky a sancționat Strategia de Securitate Națională a Ucrainei, care includea planuri de consolidare a unei alianțe strânse cu NATO pentru a urmări aderarea.

Incursiunea rusă în Ucraina și reacțiile internaționale adiacente deschid perspectiva asupra unei schimbări semnificative în geopolitica mondială. Invazia servește ca o validare dureroasă pentru națiunile membre ale UE, și anume Țările Baltice, Polonia și Republica Cehă, care au avut o poziție mai sceptică față de Rusia. Aceasta contrastează cu alte state membre, precum Franța sau Germania, care au fost mai neîncredătoare. Mișcările politice progresiste, cum ar fi Partidul Verzilor din Germania și social-democrații din Suedia, au unele dintre cele mai ferme poziții de susținere a NATO și împotriva Rusiei. O ilustrare exemplară a acestor transformări a fost solicitarea rapidă a aderării la NATO de către Finlanda și Suedia, marcând o abatere de la politica lor de neutralitate de lungă durată.

În ceea ce privește politica de securitate și apărare, răspunsul Uniunii Europene la invazia Ucrainei a fost predominant reactiv. Cu toate acestea, chiar și înainte de desfășurarea atacului, s-au observat progrese notabile și rapide în ceea ce privește procesul de europenizare și consolidarea unei viziuni comune asupra politicii de securitate și apărare.

În cadrul acestei evoluții, subiectele referitoare la pericolele de securitate au devenit puncte centrale de interes și dezbateră în interiorul UE. Invazia Ucrainei a amplificat aceste discuții și a generat o reconsiderare a priorităților și strategiilor de securitate ale Uniunii Europene. Astfel, s-au intensificat eforturile de consolidare a capacităților de apărare colectivă și de creștere a nivelului de coordonare și cooperare în cadrul politicii de securitate și apărare a UE. Într-o manieră concretă, aceste evoluții au inclus consolidarea colaborării între statele membre ale UE în domenii precum dezvoltarea militară, inteligența și schimbul de informații, precum și elaborarea și implementarea unor strategii comune de securitate.

Mișcările politice progresiste, cum ar fi Partidul Verzilor din Germania și social-democrații din Suedia, au unele dintre cele mai ferme poziții de susținere a NATO și împotriva Rusiei. O ilustrare exemplară a acestor transformări a fost solicitarea rapidă a aderării la NATO de către Finlanda și Suedia, marcând o abatere de la politica lor de neutralitate de lungă durată.

Reactivarea axei nord-atlantice și consolidarea parteneriatului transatlantic în fața amenințărilor din partea Rusiei reprezintă un aspect crucial în evoluția recentă a relațiilor internaționale. În urma invaziei Rusiei în Ucraina, Statele Unite și alte state membre ale NATO au demonstrat o unitate și solidaritate fără precedent în gestionarea crizei și în susținerea Ucrainei.

În plus, Uniunea Europeană își propune să ia măsuri mai decisive în patru domenii-cheie – aerian, maritim, spațial și cibernetic – pentru a asigura accesul la economia globală. Această inițiativă reflectă dorința UE de a-și consolida capacitățile în aceste sectoare strategice, astfel încât să poată juca un rol mai activ și mai influent pe scena internațională. În același timp, se încadrează în eforturile UE de a-și extinde implicarea în chestiunile de securitate și apărare, demonstrând un angajament crescut față de asigurarea securității în Europa și în lume.

Așa cum s-a întâmplat și în cazurile anterioare, această inițiativă declanșată prin punerea în aplicare a „Busolei Strategice”, în martie 2022, reflectă un compromis găsit între diversele perspective și interese din interiorul UE, în special în ceea ce privește relația cu NATO și conexiunile nord-atlantice. Invazia din Ucraina a servit ca un factor de stimulare pentru aceste demersuri, accentuând importanța consolidării capacităților de apărare și securitate pentru Uniunea Europeană în fața amenințărilor din regiune și din afara ei.

Reactivarea axei nord-atlantice și consolidarea parteneriatului transatlantic în fața amenințărilor din partea Rusiei reprezintă un aspect crucial în evoluția recentă a relațiilor internaționale. În urma invaziei Rusiei în Ucraina, Statele Unite și alte state membre ale NATO au demonstrat o unitate și solidaritate fără precedent în gestionarea crizei și în susținerea Ucrainei.

La nivel diplomatic, au fost organizate întâlniri de vârf între liderii Uniunii Europene și SUA pentru a coordona pozițiile și acțiunile comune în condamnarea agresiunii ruse și în sprijinul Ucrainei. Această coordonare a întărit coeziunea transatlantică și a consolidat poziția occidentală în fața Rusiei. Astfel, în cadrul summitului NATO de la Vilnius (2023), liderii NATO, inclusiv cei din Uniunea Europeană și Statele Unite, au convenit asupra unor măsuri de consolidare a capacităților de apărare în Europa de Est și în jurul Mării Baltice, în contextul creșterii amenințărilor din partea Rusiei. S-au discutat și adoptat planuri de desfășurare a trupelor și echipamentelor militare suplimentare în statele membre ale NATO din regiune pentru a consolida descurajarea și apărarea colectivă. De asemenea, Statele Unite și Uniunea Europeană au emis declarații comune și au adoptat rezoluții în cadrul organizațiilor internaționale precum Națiunile Unite sau OSCE, condamnând agresiunea Rusiei în Ucraina și pledând

pentru respectarea integrității teritoriale a acestei țări. Aceste declarații și rezoluții au reflectat unitatea de acțiune și solidaritatea occidentală în fața provocării reprezentate de Rusia.

Impunerea sancțiunilor economice împotriva Rusiei a fost un alt pas important în reacția internațională la invazie. Sancțiunile economice reprezintă un instrument puternic al politicii externe utilizat în contextul relațiilor internaționale, iar impunerea acestora împotriva Rusiei de către Statele Unite și Uniunea Europeană în urma invaziei Ucrainei a reprezentat un punct crucial în reacția comunității internaționale la agresiunea rusă. Aceste măsuri au fost concepute pentru a exercita presiuni economice asupra Moscovei, cu scopul de a determina retragerea trupelor rusești din Ucraina și de a restabili integritatea teritorială a acestei țări.

Una dintre principalele sancțiuni impuse Rusiei a fost restricționarea accesului la piețele financiare internaționale. Atât Statele Unite, cât și UE au interzis instituțiilor financiare rusești să emită sau să vândă obligațiuni pe piețele financiare internaționale și le-au limitat accesul la anumite servicii financiare. Aceste măsuri au avut un impact semnificativ asupra capacității Rusiei de a-și finanța activitățile și au generat presiuni economice considerabile asupra Moscovei.

În plus, înghețarea activelor și restricționarea tranzacțiilor financiare au fost alte forme de sancțiuni economice aplicate Rusiei. Aceste măsuri au vizat persoane fizice și juridice ruse considerate responsabile pentru agresiunea împotriva Ucrainei, împiedicându-le să-și utilizeze activele și să efectueze tranzacții financiare pe plan internațional. Prin aceste acțiuni, s-au urmărit izolarea și slăbirea cercurilor de putere din interiorul Rusiei care sprijină politica agresivă a Kremlinului.

Embargourile asupra exporturilor de tehnologie și bunuri cu dublă utilizare au reprezentat o altă formă de sancțiuni economice impuse Rusiei. Statele Unite și UE au limitat exporturile de tehnologii și bunuri care ar putea fi folosite în scopuri militare sau pentru dezvoltarea de capacități militare în Rusia. Aceste măsuri au avut un impact asupra sectorului tehnologic și de apărare al Rusiei, îngreunând accesul acesteia la tehnologii și bunuri cu potențial militar.

În cadrul NATO, SUA și alte state membre au intensificat *cooperarea militară* pentru a consolida capacitățile de apărare și descurajare în regiunea Europei de Est și în jurul Mării Baltice. Desfășurarea de trupe și echipamente militare suplimentare, precum și organizarea

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Una dintre principalele sancțiuni impuse Rusiei a fost restricționarea accesului la piețele financiare internaționale. Atât Statele Unite, cât și UE au interzis instituțiilor financiare rusești să emită sau să vândă obligațiuni pe piețele financiare internaționale și le-au limitat accesul la anumite servicii financiare. Aceste măsuri au avut un impact semnificativ asupra capacității Rusiei de a-și finanța activitățile și au generat presiuni economice considerabile asupra Moscovei.

În ceea ce privește aprovizionarea cu energie, SUA și UE au colaborat pentru a reduce dependența Europei de gazul și petrolul rusesc. Diversificarea surselor de aprovizionare și dezvoltarea infrastructurii de transport energetic, inclusiv promovarea gazelor naturale lichefiate și a altor surse de energie alternative au avut ca scop diminuarea vulnerabilității Europei în fața politicilor energetice agresive ale Rusiei.

de exerciții militare comune au avut rolul de a demonstra angajamentul colectiv al Alianței în fața amenințării ruse.

Asistența militară acordată Ucrainei a reprezentat un alt aspect crucial al efortului transatlantic de susținere a Kievului în fața agresiunii ruse. Statele Unite și alte state membre ale NATO au furnizat echipamente militare, formare și instruire militară, precum și sprijin logistic pentru forțele armate ucrainene, demonstrând angajamentul lor ferm în sprijinirea integrității teritoriale a Ucrainei. Pe lângă sprijinul militar, Statele Unite și alte țări membre ale NATO au oferit asistență medicală și umanitară Ucrainei pentru a ajuta la tratarea răniților și la gestionarea consecințelor umanitare ale conflictului. Această asistență a inclus furnizarea de echipamente medicale și materiale sanitare, precum și desfășurarea de echipe medicale în zonele afectate de conflict.

În ceea ce privește *aprovizionarea cu energie*, SUA și UE au colaborat pentru a reduce dependența Europei de gazul și petrolul rusesc. Diversificarea surselor de aprovizionare și dezvoltarea infrastructurii de transport energetic, inclusiv promovarea gazelor naturale lichefiate (GNL) și a altor surse de energie alternative au avut ca scop diminuarea vulnerabilității Europei în fața politicilor energetice agresive ale Rusiei. Astfel, reducerea dependenței Europei de gazul și petrolul rusesc reprezintă un obiectiv strategic crucial pentru Statele Unite și Uniunea Europeană, dată fiind vulnerabilitatea evidentă asociată acestei dependențe. Pentru a atinge acest obiectiv, au fost întreprinse o serie de acțiuni îndrăznețe și strategice, care vizează diversificarea surselor de aprovizionare și dezvoltarea infrastructurii energetice regionale.

În primul rând, promovarea gazelor naturale lichefiate s-a dovedit a fi unul dintre cele mai eficiente instrumente în diversificarea surselor de aprovizionare cu gaze naturale în Europa. Statele Unite au devenit un furnizor major de GNL pe piețele europene, beneficiind de creșterea propriei producții de gaze naturale și de capacitățile extinse de lichefiere și export. Această schimbare a peisajului energetic a oferit Europei o alternativă viabilă la gazul rusesc, reducând, astfel, dependența excesivă de o singură sursă de aprovizionare.

În același timp, dezvoltarea infrastructurii de transport energetic a reprezentat o prioritate majoră pentru Uniunea Europeană. Au fost construite sau modernizate terminale de import pentru GNL în mai multe țări, precum Polonia, Lituania și Croația. Aceste terminale

Promovarea și sprijinirea energiei regenerabile au reprezentat un alt aspect crucial al eforturilor de reducere a dependenței de combustibilii fosili. Atât Statele Unite, cât și Uniunea Europeană au investit semnificativ în surse de energie alternativă, precum energia solară și eoliană, pentru a diversifica mixul energetic și a reduce dependența de resursele finite și poluante.

permit importul flexibil de GNL din diferite surse, reducând, astfel, dependența de gazul rusesc. De asemenea, investițiile în proiecte precum conductele Southern Gas Corridor și Trans-Adriatic Pipeline au avut ca scop diversificarea rutelor și surselor de aprovizionare cu gaze naturale și petrol, asigurând, astfel, o mai mare securitate energetică pentru Europa. Aceste proiecte au permis o conectare mai strânsă între regiunile producătoare de energie și cele consumatoare, reducând dependența de tranzitul prin teritoriul rusesc și diminuând riscul de a fi folosită energia ca instrument politic de către Rusia.

În plus, promovarea și sprijinirea energiei regenerabile au reprezentat un alt aspect crucial al eforturilor de reducere a dependenței de combustibilii fosili. Atât Statele Unite, cât și Uniunea Europeană au investit semnificativ în surse de energie alternativă, precum energia solară și eoliană, pentru a diversifica mixul energetic și a reduce dependența de resursele finite și poluante. Această tranziție către o economie mai verde și mai sustenabilă nu numai că poate contribui la reducerea dependenței de gazul și petrolul rusesc, dar și la diminuarea impactului asupra mediului înconjurător și la promovarea unei dezvoltări economice durabile.

În concluzie, eforturile concertate întreprinse de Statele Unite și Uniunea Europeană în gestionarea crizei din Ucraina și a provocărilor geopolitice asociate au fost caracterizate de o abordare unitară și coordonată. Prin impunerea sancțiunilor economice împotriva Rusiei, diversificarea surselor de aprovizionare cu energie și consolidarea parteneriatului transatlantic, Occidentul și-a demonstrat angajamentul ferm în promovarea respectării normelor și principiilor fundamentale ale ordinii internaționale. Aceste acțiuni reflectă solidaritatea și cooperarea între SUA, UE și alte state membre ale NATO în fața provocărilor de securitate și geopolitice din secolul XXI, subliniind importanța unei abordări unitare în contextul crizelor geopolitice majore.

CONCLUZII

Răspunsul Statelor Unite și al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord a fost și este caracterizat, în principal, de măsuri diplomatice și economice. Acestea au oferit sprijin politic guvernului ucrainean al lui Volodimir Zelensky, dar s-au abținut de la desfășurarea forțelor

Criza din Ucraina oferă o perspectivă semnificativă asupra modului în care forțele armate contemporane sunt implicate în conflictele moderne și aduce în prim-plan lecții esențiale referitoare la implicațiile civile ale războiului. Dacă nu vor avea loc schimbări politice majore în Rusia, acest conflict evidențiază că aspectele non-militare ale războiului devin din ce în ce mai periculoase.

lor militare. Această abținere de la desfășurarea forțelor militare directe arată o dorință de a evita escaladarea conflictului către un război deschis și de a găsi soluții diplomatice și politice pentru rezolvarea crizei.

În plus, sancțiunile economice impuse de Statele Unite și NATO începând din 2014 au demonstrat deschiderea comunității internaționale spre utilizarea instrumentelor economice puternice pentru a exercita presiune asupra Rusiei și pentru a-i descuraja acțiunile agresive. Impactul sever al sancțiunilor economice asupra economiei ruse indică vulnerabilitatea Rusiei la presiuni externe și evidențiază importanța sectorului petrolului și gazelor naturale pentru economia sa.

La 2 martie 2022, Adunarea Generală a ONU a adoptat – cu o majoritate covârșitoare de 141 de voturi contra 5 – o rezoluție care respinge invazia brutală a Federației Ruse în Ucraina și cere Rusiei să își retragă imediat forțele și să respecte dreptul internațional. Coordonarea și solidaritatea internațională au fost evidente prin adoptarea rezoluției de către Adunarea Generală a ONU, cu o majoritate covârșitoare de voturi împotriva invaziei Rusiei în Ucraina, acest lucru indicând un angajament global puternic pentru respectarea dreptului internațional și pentru protejarea suveranității statelor.

Criza din Ucraina oferă o perspectivă semnificativă asupra modului în care forțele armate contemporane sunt implicate în conflictele moderne și aduce în prim-plan lecții esențiale referitoare la implicațiile civile ale războiului. Dacă nu vor avea loc schimbări politice majore în Rusia, acest conflict evidențiază că aspectele non-militare ale războiului devin din ce în ce mai periculoase.

În altă ordine de idei, este evident că, în ciuda incertitudinilor privind soluționarea imediată a conflictului prin compromis sau armistițiu, acest război va acționa ca un catalizator major pentru intensificarea confruntării dintre Rusia și NATO, UE și Statele Unite. Impactul acestui conflict va fi profund, consolidând importanța geopolitică a Rusiei pentru Statele Unite, asemenea poziției ocupate de China. Așadar, putem anticipa schimbări semnificative în panorama geopolitică globală și în dinamica relațiilor internaționale în urma acestei crize. Se profilează, astfel, o dinamică din ce în ce mai complexă, care va continua să influențeze echilibrul global al puterii și relațiile internaționale în viitorul apropiat. Lupta dintre SUA și Europa cu Rusia

va fi mult mai aproape de confruntare decât ar fi fost înainte de invazia rusă în Ucraina. Este de așteptat ca acest conflict să determine Rusia să încheie o alianță mai puternică și mai deschisă cu China. În plus, ar putea motiva Rusia să folosească în mod strategic mijloace politice și economice pentru a valorifica orice tensiuni și oportunități în Asia, Africa și America Latină. În plus, Rusia ar putea căuta în mod activ noi baze militare și șanse de a-și extinde dominația militară.

Perspectiva ca Rusia să răspundă mai energic la acțiunile Statelor Unite și ale NATO în conflictul din Ucraina, depășind reacții pur simbolice, ar putea implica desfășurarea nu doar a personalului militar, ci și a unor echipamente militare sofisticate în regiuni precum America Latină, Caraibe sau republicile centrafricane pentru a distra atenția organizațiilor internaționale de la conflictul deschis în sud-estul Europei.

Pentru a contracara acțiunile agresive din partea Rusiei, apreciem că este imperativ să se adopte o serie de demersuri strategice la nivelul managementului militar, astfel încât să se poată gestiona eficient și să se minimizeze posibilele amenințări. Considerăm că, printre aceste strategii cheie, care ar putea fi implementate în acest sens, se pot regăsi următoarele:

- realizarea unei evaluări detaliate și constante a amenințărilor potențiale, inclusiv a capacităților militare și a strategiilor Rusiei. Această analiză ar trebui să includă și o înțelegere a potențialelor acțiuni ale Rusiei în alte regiuni, precum America Latină, Caraibe sau Africa;
- statele membre ale NATO și aliații săi ar trebui să consolideze cooperarea și dialogul la nivel militar și să își intensifice eforturile pentru a aborda amenințările comune. Acest lucru ar putea implica exerciții militare comune, schimburi de informații și planuri de acțiune coordonate;
- managementul militar ar trebui să își consolideze eforturile pentru a crește reziliența sistemelor de apărare împotriva amenințărilor cibernetice și informaționale. În plus, diversificarea și consolidarea capacităților militare, inclusiv prin investiții în tehnologie și echipament militar avansat, pot consolida poziția de descurajare;
- NATO ar trebui să ofere sprijin militar și logistic partenerilor săi regionali, inclusiv Ucrainei și altor țări afectate de acțiunile

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Perspectiva ca Rusia să răspundă mai energic la acțiunile Statelor Unite și ale NATO în conflictul din Ucraina, depășind reacții pur simbolice, ar putea implica desfășurarea nu doar a personalului militar, ci și a unor echipamente militare sofisticate în regiuni precum America Latină, Caraibe sau republicile centrafricane pentru a distra atenția organizațiilor internaționale de la conflictul deschis în sud-estul Europei.

agresive ale Rusiei. Aici pot fi incluse acțiuni de furnizare a asistenței militare, a instruirii și sprijinului pentru consolidarea capacităților lor de apărare;

- continuarea eforturilor diplomatice și de comunicare strategică pentru a sublinia consecințele acțiunilor agresive ale Rusiei și pentru a promova unitatea și solidaritatea în rândul aliaților și partenerilor. Aceasta ar putea implica intensificarea eforturilor diplomatice la nivel internațional și furnizarea de informații clare și precise către publicul larg pentru a contracara propagandă rusă.

Prin adoptarea unor astfel de demersuri la nivelul managementului organizațional militar, aliații NATO și partenerii lor ar putea să întărească poziția lor în fața acțiunilor agresive ale Rusiei și să contribuie la menținerea stabilității și securității regionale și globale.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Adler, E., Barnett, M. (2021). *Security communities. Cambridge Studies in International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press, <https://doi.org/10.1017/CBO9780511598661>, accesat la 21 ianuarie 2024.
2. Bowen, A.S. (aprilie 2022). *Rusia's War in Ukraine: Military and Intelligence Aspects*. Washington D.C., crs, p. 2, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R47068>, accesat la 12 ianuarie 2024.
3. Clasp, S. (2022). *Russia's war on Ukraine: bilateral delivery of weapons and military aid to Ukraine*. European Parliament Research Service, PE 729-431.
4. Dreuzy, P., Gilli, A. (2022). *Russia's military performance in Ukraine*. În Tardy, T. (ed). *War in Europe: preliminary lessons*. Roma: NATO Defense College, NDC Research Paper, nr. 23, mai, pp. 25-40.
5. Haass, R. (2022). *The Dangerous Decade. A Foreign Policy for a World in Crisis*. În *Foreign Affairs*, 101 (5), pp. 25-38, <https://www.foreignaffairs.com/united-states/dangerous-decade-foreign-policy-world-crisis-richard-haass>, accesat la 12 martie 2024.
6. Hoffmann, A., Marcondes, D. (2017). *Maritime Regions and the South Atlantic*. Contexto Internacional 39 (2), pp. 229-236, <https://doi.org/10.1590/S0102-8529.2017390200001>, accesat la 12 martie 2024.
7. Gutiérrez, P. (21 februarie 2023). *A year of war: how Russian forces have been pushed back in Ukraine*, <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2023/feb/21/a-year-of-war-how-russian-forces-have-been-pushed-back-in-ukraine>, accesat în 7 ianuarie 2024.

8. Khachaturov, A. (15 martie 2023). *Why We Shouldn't Expect the Russian Economy to Collapse Tomorrow*. În *Novaya Gazeta Europe*, <https://novayagazeta.eu/articles/2023/03/15/why-we-shouldnt-expect-the-russian-economy-to-collapse-tomorrow>, accesat la 14 decembrie 2023.
9. International Agency of Energy (AIE). (2022). *A10-Point Plan to Reduce the European Union's reliance on Russian Natural Gas*. International Energy Agency (IEA).
10. Moeni, A., Hopkins, C. (2 mai 2022). *America Needs Strategic Empathy in a Multipolar World*. În *The National Interest*, <https://nationalinterest.org/feature/america-needs-strategic-empathy-multipolar-world-202160>, accesat la 12 ianuarie 2024.
11. Reuters (2022). *Russia wants NATO forces to leave Romania, Bulgaria – foreign ministry*, <https://www.reuters.com/world/europe/russia-wants-nato-forces-leave-romania-bulgaria-foreign-ministry-2022-01-21/>, accesat la 12 martie 2024.
12. Sanger, D.E., Schmitt, E., Cooper, H., Barnes, J.E.&Vogel, K.P. (2022). *Arming Ukraine: 17.000 antitank weapons in six days and a clandestine cy-bercorps*. În *New York Times*.
13. Wong, E., Barnes, J.E. (2022). *Russia Asked China for Military an Economic Aid for Ukraine War, US Official Say*. În *New York Times*.
14. <https://www.atlanticcouncil.org/expert/peter-dickinson/>, accesat la 4 februarie 2024.
15. <https://www.bbc.com/news/world-europe-62002218>, accesat la 12 ianuarie 2024.
16. <https://www.consilium.europa.eu/media/54785/20220311-versailles-declaration-ro.pdf>, accesat la 14 ianuarie 2024.
17. <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/>, accesat la 21 ianuarie 2024.
18. https://media.defense.gov/2023/Dec/06/2003352825/-1/-/1/202311206_ukraine_fact_sheet_pda_52_003.pdf, accesat la 21 ianuarie 2024.
19. <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/>, accesat la 21 ianuarie 2024.
20. <https://www.reuters.com/world/europe/what-where-are-russias-300-billion-reserves-frozen-west-2023-12-28/>, accesat la 21 ianuarie 2024.
21. <https://www.statista.com/chart/26694/russia-ukraine-military-forces-comparison/>, accesat la 12 ianuarie 2024.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

80 DE ANI DE LA REPATRIEREA PRIZONIERILOR AMERICANI ȘI BRITANICI DIN ROMÂNIA

Comandor (ret.) dr. Gheorghe VARTIC

Comisia Română de Istorie Militară
10.55535/GMR.2024.2.12

As Romania joined the Allied Powers (23 August 1944), the fate of American and British prisoners became uncertain, as they were in danger of either being captured by German troops or falling into the hands of the Red Army. As the archive documents show, at that time, there were 1,262 prisoners (1,123 American and 39 British) in Romania, interned in camp no. 13 Bucharest (Pedagogical School on "Sfânta Ecaterina" Street and "Regina Elisabeta" Military Hospital) and camp no. 14 Timișu de Jos¹.

In the rescue operation, with the support of the Romanian authorities, Lieutenant Colonel James Gunn was transported by a plane, piloted by Captain Constantin Bâzu Cantacuzino, in Bari, Italy, where the 15th Air Force Command was located. All American and British prisoners in Romania were transported to Italy during Operation Reunion, organised by the 15th Air Force, on 31 August, 1 September, and 3 September 1944.

Keywords: operation Tidal Wave; allied prisoners; Royal Proclamation; 23 August 1944; operation Reunion;

¹ From Historia (2020), no. 216, Armă, Al., <https://historia.ro/sectiune/general/operatiunea-reunion-repatrierea-prizonierilor-568271.html>, accesat la 22 ianuarie 2024.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

INTRODUCERE

La 23 august 1944, România a ieșit din alianța cu Puterile Axei și a hotărât începerea tratatelor de armistițiu cu Aliații. A doua zi, s-au dezlănțuit bombardamentele germane asupra capitalei României: un București deja însângerat și îndoliat, ca urmare a bombardamentelor americano-britanice din aprilie-august același an, o capitală în curs de a fi invadată de trupele Armatei Roșii. O țară cu un guvern fragil, condus de un general și patronat de șefii a patru partide cu ideologii divergente, cu o populație înfometată după patru ani de război, intimidată și terorizată de ororile loviturilor aeriene la care fusese supusă și înspăimântată de pericolul ocupației rusești. O Românie abandonată și lovită din toate direcțiile.

Marea Britanie ne devenise inamic de la 8 decembrie 1941. Cu Statele Unite ale Americii ne aflam în război din 5 iunie 1942, ca răspuns la declarația de război primită din partea României cu șase luni în urmă. Proclamația regală de la 23 august 1944 stipula că, „din acest moment, încetează lupta și orice act de ostilitate împotriva armatei sovietice, precum și starea de război cu Marea Britanie și Statele Unite”², dar armistițiul era încă departe de a fi încheiat. Fostul aliat ne era acum dușman.

Atacul aerian american de la 1 august 1943, cunoscut sub numele de *Tidal Wave*, asupra zonei petrolifere a văii Prahovei, dar mai ales bombardamentele aviației anglo-americane din perioada 4 aprilie-19 august 1944, care au vizat îndeosebi Bucureștiul și Ploieștiul, dar și alte orașe în care se aflau obiective industriale și elemente de infrastructură, s-au soldat cu pagube umane și materiale imense. În pofida reacției aviației și artileriei antiaeriene română și germană, pierderile umane s-au ridicat la 15.253 de oameni, din care 7.592 de morți (între care 562 de copii) și 7.661 de răniți (603 copii) (Duțu, 2016, p. 290). Numai în București s-au înregistrat peste 2.000 de răniți

Proclamația regală de la 23 august 1944 stipula că, „din acest moment, încetează lupta și orice act de ostilitate împotriva armatei sovietice, precum și starea de război cu Marea Britanie și Statele Unite”, dar armistițiul era încă departe de a fi încheiat.

² Preluare de pe Familia regală a României, jurnal online, <https://www.romaniaregala.ro/jurnal/sala-tronului-dupa-proclamatia-regelui-din-23-august-1944/>, accesat la 22 ianuarie 2024.

Prizonierii din București au fost transferați la Timișul de Jos, o frumoasă zonă montană turistică despre care locotenentul (r.) Corneliu Valjan, din Secția II informații din Marele Stat Major, participant la interogarea prizonierilor americani, mărturisea că membrii echipajelor Tidal Wave se bucurau de un regim de favoare, pe care l-au numit „colivia aurită” (the Gilded Cage), apreciindu-l ca fiind „cel mai bun lagăr de prizonieri din lume”.

și circa 3.000 de morți, înmormântați atunci în Cimitirul calvin, denumit „Cimitirul 4 aprilie”. Ce păcat că astăzi sunt aproape uitați...

Pierderile umane ale aviației anglo-americane au fost estimate la peste 2.200 de oameni (morți și prizonieri). La 23 august 1944, în România existau 1.262 de prizonieri (1.123 americani și 39 britanici), internați în așa-zisele lagăre nr. 13 București (Școala de fete de pe strada „Sfânta Ecaterina” și Spitalul Militar „Regina Elisabeta”) și 14 din Timișul de Jos. Primii 110 prizonieri erau americani capturați în urma raidului din 1 august 1943, care au fost triați în funcție de starea de sănătate și internați fie în clădirea Seminarului central din București (41), fie la Spitalul de zonă interioară din Sinaia pentru tratament (69) (Armă, 2020). Ulterior, prizonierii din București au fost transferați la Timișul de Jos, o frumoasă zonă montană turistică despre care locotenentul (r.) Corneliu Valjan, din Secția II informații din Marele Stat Major, participant la interogarea prizonierilor americani, mărturisea că membrii echipajelor Tidal Wave se bucurau de un regim de favoare, pe care l-au numit „colivia aurită” (the Gilded Cage), apreciindu-l ca fiind „cel mai bun lagăr de prizonieri din lume” (Valjan, 2020, pp. 119-120) (foto 1, 2).

Foto 1: „Colivia aurită”, Timișul de Jos
(Armă, 2023, în „Historia”, preluare de pe <https://historia.ro/sectiune/general/prizonierii-americani-in-colivia-de-aur-de-la-2317030.html>)

Foto 2: Prizonierii americani în „colivia de aur” (Ib.)

Operațiunile Gunn și Reunion – Mărturii ale prizonierilor americani și britanici

Tratamentul prizonierilor americani și britanici a fost în conformitate cu prevederile Convenției de la Geneva și ale altor documente adoptate pe plan internațional. Dovada o constituie numeroasele mărturii ale acestora de pe timpul prizonieratului sau după eliberare. Sunt relatări referitoare la atitudinea populației și a autorităților în momentele în care ei au fost capturați. Faptul că erau americani și nu ruși a contat mult în comportamentul românilor față de ei.

Fostul pilot de război William J. Fili, căzut prizonier la 25 aprilie 1944, autorul volumului memorialistic „Passage to Valhalla”, dedicat unicului echipaj supraviețuitor al bombardierului B-24-Liberator, denumit „Destiny Deb” (foto 4), mărturisește cum a fost găsit de țăranii români adunați la locul aterizării sale cu parașuta și cum a fost tratat de aceștia: „Acei fermieri au stat la mică distanță de mine până când le-am strigat: <Alo ! Alo!> și, arătând spre pieptul meu, am strigat: <Eu, american!>... Un bărbat, timid, a venit la mine și a întrebat: <Ruskie?>, i-am răspuns <Nu!> și, arătând din nou spre

Foto 3: O excepțională lucrare memorialistică despre bombardamentele asupra Ploieștiului, în 1944

Tratamentul prizonierilor americani și britanici a fost în conformitate cu prevederile Convenției de la Geneva și ale altor documente adoptate pe plan internațional. Dovada o constituie numeroasele mărturii ale acestora de pe timpul prizonieratului sau după eliberare.

pieptul meu: «American!». În cele din urmă, a înțeles și i-a chemat pe ceilalți: «American!». Și ceilalți, bărbați, femei și copii, s-au adunat în jurul meu. Primul bărbat mi-a strâns mâna și, neștiind ce să fac, i-am oferit o țigară, pe care a luat-o”³.

Foto 4: Echipajul DESTINY DEB (Sus: Bob Pop, John Foster, Edward Bell, Glenn Boyle, Lenus Bahti, Dana Varvil, pilot-comandant; jos: Randy Haney, Paul Swearingen, William Fili – autorul cărții, Charles Kourvelas) (preluare din cartea mai-sus menționată)

Apoi, a fost condus în sat, unde a întâlnit alți trei coechipieri și au fost tratați cu ceai și pâine: „N-am să uit niciodată această zi – scrie Fili –, acest loc și oamenii care au fost atât de amabili cu mine”. (Fili, 1991, p. 131). Prizonierii răniți au fost tratați cu omenie în spitale, ei fiind îngrijiți ca și pacienții români. Locotenent-colonelul James Gunn, pilotul unui bombardier B-17 Flying Fortress, grav rănit, cu numeroase arsuri pe față, provenite de la explozia rezervoarelor de benzină ale avionului (Valjan, p. 147), a fost salvat ca prin minune de medicii români, astfel încât a fost apt să-și îndeplinească onoranta misiune din zilele care au urmat datei de 23 august 1944.

³ În original: „Those farmers stayed a short distance from me until I yelled to them: «Alo! Alo!» and pointing to my chest yelled: «Me American»... One man, timidly, came to me and asked: «Ruskie» (Russian), I answered «No!» and again pointing to my chest, «American». Finally, he understood and called to the others, «American» and the others, men, woman and children gathered around me. The first man shook my hand, and not knowing what else to do, I offered him a cigarette, which he took”. (n.a.).

William Fili își amintește că liceul de fete la care a fost cazat era situat pe o stradă îngrijită și foarte curată, care le permitea cetățenilor să meargă pe partea opusă a acesteia, gardul de sârmă ghimpată nefiind un obstacol pentru un scurt schimb de cuvinte cu ei. După 47 de ani de la repatrierea sa, aviatorul american nu-și poate stăpâni emoția: „Într-adevăr, am învățat o lecție memorată până astăzi, adică toți oamenii sunt, în principiu, la fel, ei iubesc la fel, râd deopotrivă, plâng la fel, toți sunt capabili de compasiune și toți împărtășesc o ură neclintită față de război. Chiar și cetățenii români obișnuiți, care au reușit să schimbe câteva cuvinte cu noi prin acel gard de sârmă ghimpată, au fost la fel de sinceri. Le părea rău să ne vadă închiși, chiar dacă văzuseră distrugerea de către noi a patriei lor”⁴. (Ib., p. 206).

Foto 5: William Fili și James Gunn (Ib.)

Scrisorile pe care prizonierii americani și britanici le-au trimis acasă conțin numeroase aprecieri asupra modului binevoitor în care au fost tratați în România. Astfel, maiorul Donald R. Falls consemna: „Omenia instituției militare și cea a administrației din lagăr au demonstrat

⁴ În original: „Indeed, I learned a lesson remembered to this day, that all people are basically alike, they love alike. Laugh alike, cry alike, are all capable of compassion and all share an unshakable hatred of war. Even the average Romanians citizens, who managed a few words with us through that barbed wire fence, were as sincerely sorry to see us confined as we were to have visited our heinous destruction on their homeland”. (n.a.).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

„Toți oamenii sunt, în principiu, la fel, ei iubesc la fel, râd deopotrivă, plâng la fel, toți sunt capabili de compasiune și toți împărtășesc o ură neclintită față de război. Chiar și cetățenii români obișnuiți, care au reușit să schimbe câteva cuvinte cu noi prin acel gard de sârmă ghimpată, au fost la fel de sinceri”.

În dimineața zilei de 25 august 1944, când luptele de stradă cu trupele germane erau în toi, locotenent-colonelul James Gunn, încurajat de Dana Varvil și de ceilalți prizonieri americani, a reușit să contacteze un ofițer superior român din conducerea noului minister de război, care l-a ajutat să ajungă la generalul Mihail Racoviță, instalat de două zile la conducerea Departamentului războiului.

un respect adevărat pentru adversar. În multe ocazii, americanii au fost tratați la fel sau chiar mai bine decât recruții lor”. (Duțu, p. 291).

Proclamația regală de la 23 august a avut ca urmare și deschiderea lagărelor prizonierilor americani și britanici, așa încât aceștia s-au amestecat cu populația care a fraternizat cu ei, i-a adăpostit și i-a ferit de nemți, pentru că se dezlănțuiseră bombardamentele germane asupra capitalei. Soarta lor devenise incertă și cineva din rândul lor trebuia să ia inițiativa demersului pentru repatriere. Acesta a fost locotenent-colonelul James Gunn, prizonierul cel mai mare în grad, doborât deasupra Ploieștiului la 17 august 1944. James A. Gunn, născut la 28 mai 1912 în California, a fost înrolat ca pilot de război, la 1 martie 1939, la Grupul 454 Bombardament din Escadra 304, și efectuate, până la data când a fost doborât, 32 de misiuni (<https://www.ia80flyagain.org/operatiunea-gunn/>). Lui i s-a încredințat această mare responsabilitate, pe care nu și-o putea asuma oricine. Era nevoie de un avion care să-l ducă la Comandamentul Forței XV Aeriene americane de la Bari și să solicite ajutor pentru salvarea celor peste o mie de prizonieri aliați din România. William Fili îl descrie ca pe un om liniștit și rezervat, cu o gândire profundă, dotat cu o minte analitică, un om care avea instinctul de a ști ce și cum trebuie făcut, neezitând să acționeze chiar și atunci când și-ar pune propria viață în primejdie.

În dimineața zilei de 25 august, când luptele de stradă cu trupele germane erau în toi, locotenent-colonelul James Gunn, încurajat de Dana Varvil⁵ și de ceilalți prizonieri americani, a reușit să contacteze un ofițer superior român din conducerea noului minister de război, care l-a ajutat să ajungă la generalul Mihail Racoviță, instalat de două zile la conducerea Departamentului războiului. Americanul i-a prezentat demnitarului român noua situație în care se aflau prizonierii de război îngrijorați că ar fi putut fi preluați de trupele germane și a solicitat suplimentarea proviziilor de alimente și medicamente. Generalul Racoviță a dispus, printr-un ordin, întărirea pazei clădirilor unde erau cazați prizonierii americani și britanici și evacuarea acestora la sud de București, pentru a preveni orice încercare germană de a-i captura.

⁵ Dana V. Varvil (1915-2007) a fost pilotul-comandant al echipajului bombardierului B-24 Liberator „Destiny Deb” din Grupul 720 bombardament, doborât deasupra Ploieștiului la 24 aprilie 1944, echipaj care a supraviețuit căzând în prizonierat timp de patru luni în România (n.a.).

Este momentul în care în biroul său a intrat un domn căruia i-a fost prezentat locotenent-colonelul Gunn în calitate de reprezentant al prizonierilor aliați. Era Subsecretarul de stat la Subsecretariatul de Stat al Industriei, Comerțului și Minelor, Valeriu Georgescu⁶, cel care avea să-i ofere ajutor în zilele următoare.

Gunn l-a rugat pe Valeriu Georgescu să-i găsească un avion cu care ar putea zbura până la Foggia, unde ar putea aranja un atac aerian pentru a pune capăt bombardamentelor teroriste ale germanilor și ar putea pune în aplicare un plan de relocare a tuturor prizonierilor de război aliați care au fost ținuti captivi în România.

A doua zi, 26 august, Valeriu Georgescu l-a însoțit pe James Gunn la șeful Secretariatului de Stat pentru Aviație, generalul Ermil Gheorghiu, unde i s-a comunicat că a fost constituit un echipaj aerian pentru a-l transporta în Italia și a fost, apoi, condus la aerodromul Popești-Leordeni, asigurându-l că planul de zbor a fost ținut secret din motive de securitate. Pilotul era conștient de pericole și avea experiență pe ruta aeriană către Foggia. Gunn a fost transportat la Popești-Leordeni și, la ora 13.00, avionul bimotor Savoia-Marchetti, pilotat de experimentatul locotenent-comandor Constantin Perju, a decolat. Se pare că americanul a fost deranjat de prezența în avion, de o parte și de alta a sa, a doi militari cu armele la vedere și de faptul că nimeni nu cunoștea limba engleză. Spre nedumerirea sa, după aproximativ 20 de minute de zbor, avionul a făcut un viraj lent de 180 de grade și s-a întors la Popești-Leordeni. Gunn a fost informat, ulterior, de un interpret că un motor s-ar fi defectat, ceea ce făcea imposibilă continuarea misiunii de survolare a Mării Adriatice. Descumpănit de faptul că el nu sesizase niciun fel de funcționare deficitară a motoarelor și nici nu detectase vreo convorbire radio, pilotul american se gândea la ce-ar putea face în continuare, când cineva l-a bătut pe umăr, adresându-i-se într-o engleză fluentă: „Colonel, if you will crawl into the belly of a Messerschmitt 109, I will fly you to Italy...”. (Fili, p. 262). Numele său: căpitanul Constantin Băzu Cantacuzino!

⁶ Valeriu (Rică) Georgescu (1904-1993, absolvent al Universității din Birmingham, inginer petrolier, director la Societatea petrolieră Româno-Americană din Ploiești, fost agent al Intelligence Service, motiv pentru care a fost arestat de regimul Antonescu și deținut în perioada 15 august 1941-23 august 1944 (n.a.).

În toată campania din Răsărit, căpitanul Constantin Cantacuzino, avansat în august 1943, s-a numărat printre piloții cu cele mai multe victorii aeriene. De la 6 iunie 1944, el a participat, în cadrul Grupului 9 aviație de vânătoare, la primele lupte pe care le-a angajat acesta cu aviația americană, preluând comanda grupului, după moartea eroică a căpitanului Alexandru Șerbănescu.

Foto 6: Locotenent-colonelul James Gunn (stânga) și colonelul Constantin Băzu Cantacuzino (dreapta) sărbătoresc la finalizarea operațiunii (lb.).

Descendent al unei familii princiare din România, Constantin Băzu Cantacuzino, născut la 11 noiembrie 1905 ca fiu al lui Mihai Cantacuzino, primar al Bucureștiului în anii 1904-1907, și al Mariei Rosetti-Teșcani, ajunsese deja un celebru aviator român. Absolvent de bacalaureat la liceul de stat din Geneva, student al universităților din Strasbourg și Paris, absolvent al brevetului de pilot de turism în 1933, apoi al celui de vânătoare și de transport public, s-a remarcat ca un pilot cu un talent excepțional, cu o temeinică pregătire și un curaj fără margini, autor al unor mari raiduri aeriene, participant la mitinguri aviatice la care entuziasma publicul prin evoluțiile sale acrobatice la mică înălțime. La declanșarea războiului, în iunie 1941, Constantin Băzu Cantacuzino era pilot-șef la compania LARES. Înrolat voluntar pe front, a executat misiuni de luptă pe avioane „Hurricane” în cadrul Escadrilei 53 aviație de vânătoare. În mai 1943, făcea parte din Grupul 3 al Flotei germane de vânătoare UDET, zburând pe avionul Messerschmitt 109 G. În toată campania din Răsărit, căpitanul Constantin Cantacuzino, avansat în august 1943, s-a numărat printre piloții cu cele mai multe victorii aeriene. De la 6 iunie 1944, el a participat, în cadrul Grupului 9 aviație de vânătoare, la primele lupte pe care le-a angajat acesta cu aviația americană, preluând comanda grupului, după moartea eroică a căpitanului Alexandru Șerbănescu.

Sigur că James Gunn avea să afle mai târziu despre faptele lui Constantin Băzu Cantacuzino. Deocamdată, așa cum relatează Wiliam Fili, „Gunn s-a întors încet și a văzut un bărbat extrem de frumos, puțin mai tânăr decât el, un bărbat care avea o înfățișare atrăgătoare, dispus să-și asume riscul. Un soi de pilot aventuros și temerar, creditat cu multe victorii aeriene, comandant al unei escadrile de luptă românești de elită. Părea a fi un om bine educat și unul care părea să fie membru al aristocrației din România”. Americanul n-a stat prea mult pe gânduri și a spus: „Let's go now !”. (lb., p. 263). Căpitanul Cantacuzino i-a propus să planifice împreună zborul, dar să decoleze a doua zi, dimineață. L-a prevenit pe noul său camarad că va trebui să stea înghesuit în fuselajul Messerschmitt-ului său, îndurând frigul și lipsa oxigenului, condiții pe care Gunn le-a acceptat. Așa au făcut și s-au odihnit în paturile dintr-o clădire a aerodromului Popești.

Foto 7: Avionul Messerschmitt 109 G, care l-a adus pe locotenent-colonelul James Gunn în Italia (lb.).

În dimineața zilei de 27 august, Cantacuzino și Gunn încă studiau hărțile, când a apărut în sala de pregătire Valeriu Georgescu, care i-a solicitat fostului prizonier să-l însoțească la o întâlnire cu Iuliu Maniu, ministrul secretar de stat în guvernul generalului Sănătescu. Iată ce scrie veteranul de război Wiliam Fili în cartea sa: „După ce a ajuns la sediul guvernului din centrul Bucureștiului și i-a fost prezentat domnului Maniu, Gunn a ascultat cea mai pasională cerere pe care o va auzi vreodată în viața sa. Domnul Maniu a făcut totul, aproape să îngenuncheze, și l-a implorat pe colonelul Gunn ca, atunci când sosește în Italia, să facă recomandarea în numele guvernului român ca țara sa să fie ocupată de forțele americane sau britanice”.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

„...Oricare ar fi resursele imaginației mele, este cu neputință să descriu ce s-a petrecut timp de 25 de minute. Toți cei prezenți la acel spectacol aerian au fost uimiți de evoluțiile extraordinare ale celui avion. Am urmărit zborul cu respirația tăiată, dar încântați, asistând la ceva unic. Un asemenea spectacol nu văzusem niciodată, deși aproape toți eram aviatori greu de impresionat în acest domeniu”.

să îngenuncheze, și l-a implorat pe colonelul Gunn ca, atunci când sosește în Italia, să facă recomandarea în numele guvernului român ca țara sa să fie ocupată de forțele americane sau britanice. Dl Maniu a continuat: «Sunteți un reprezentant american și, din moment ce ați fost aici înaintea rușilor, fac această pledoarie pentru a salva țara noastră mică și oamenii ei de o altă formă de dictatură». Gunn i-a strâns mâna, spunând: «Domnule Maniu, voi duce mesajul dumneavoastră și voi face tot posibilul ca acesta să ajungă la autoritățile competente»⁷. (Ib.). Gunn a fost condus înapoi pe aerodrom, pentru a continua pregătirile necesare. L-a găsit pe camaradul Cantacuzino asistând la pictarea părților laterale ale fuselajului Messerschmitt-ului său în culorile drapelului american, cu vopsea cu uscare rapidă. Au servit masa, la care a fost prezent și locotenent-comandorul aviator Dan Vizanti, fostul comandant al Grupului 6 vânătoare și fost șef de cabinet al șefului Subsecretariatului de Stat al Aerului. Acesta din urmă a semnat un articol în publicația aeronautică „Pionniers” a Asociației Aeronautice franceze „Les Vieilles Tigres”, potrivit căruia ar fi fost martor ocular la o demonstrație de zbor acrobatic pe care Bâzu ar fi făcut-o pentru a-i demonstra camaradului american cu cine are de a face. Iată ce scria Vizanti: „...Oricare ar fi resursele imaginației mele, este cu neputință să descriu ce s-a petrecut timp de 25 de minute. Toți cei prezenți la acel spectacol aerian au fost uimiți de evoluțiile extraordinare ale celui avion. Am urmărit zborul cu respirația tăiată, dar încântați, asistând la ceva unic. Un asemenea spectacol nu văzusem niciodată, deși aproape toți eram aviatori greu de impresionat în acest domeniu.

După cele 25 de minute de adevărat «suspans», Bâzu, destins, s-a decis să aterizeze. Dar în ce fel? La limita extremă a aerodromului, la joasă înălțime, a început să execute un tonou lent, ca apoi, în momentul când se găsea pe spate, să reducă motorul și, în această poziție, să vină pe panta de aterizare. Din acel moment, toți ne-am reținut respirația, iar avionul a continuat coborârea spre pământul ce se apropia cu repeziciune. Dar, la maximum doi metri de sol, Bâzu a întors cu eleganță avionul în poziție normală și, cu un gest artistic, a terminat redresarea, așezându-l normal pe teren. Explozia de urale și entuziasm, tunetele de aclamații și strigătele de bucurie au însoțit avionul în rulajul său spre hangar. Într-adevăr, toți cei care-l mai văzusem în zborurile sale acrobatice, am apreciat că, de această dată,

Bâzu se depășise pe sine, dând tot ce avusese mai bun în materie de asemenea zbor. Incontestabil, era asul așilor noștri!⁸ (Tudor, 2000, pp. 188-189).

La ora 17.20, avionul Me-109 G a decolat de pe aerodromul Popești-Leordeni cu Bâzu la manșă și cu Gunn înghesuit în fuselaj. A fost escortat până la Dunăre de avioanele camarazilor Ioan Simionescu și Toni Dușescu. La indicațiile „navigatorului” său, pilotul a luat cap-compas 340 grade și a aterizat, la 19.20, pe aerodromul San Giovanni, la 40 km NE de Foggia, unde se afla baza de dislocare a grupurilor de bombardament 454 și 455 B-24.

După ce a fost extras din fuselaj, locotenent-colonelul James Gunn l-a sunat pe generalul Nathan Twining, comandantul Forței XV Aeriene de la Bari, pentru a-l informa despre întoarcerea sa și despre urgența măsurilor de salvare a prizonierilor americani din România. Întrucât comandantul lipsea, l-a sunat pe locțiitorul acestuia, generalul Charles Born, șeful operațiilor, care a decis convocarea imediată a unei conferințe de interes strategic chiar în acea noapte.

Un pilot american curios s-a urcat în carlinga Messerschmitt-ului lui Bâzu, l-a rulat câteva zeci de metri, a pierdut controlul direcției și a intrat într-un „ground-loop”, avariindu-i bechia⁷ și jamba⁸ dreaptă. Gunn și Bâzu au fost aduși cu o mașină la Bari, au fost interogați fiecare de către serviciile speciale și au fost invitați să ia parte la conferință. S-a hotărât desfășurarea urgentă a următoarelor activități:

1. Pilotul român Constantin Cantacuzino să zboare cu o aeronavă de tip P-51 Mustang și să aterizeze pe aerodromul Popești-Leordeni pentru a deschide calea pentru aterizarea în avans a unei echipe de salvare a Forței XV Aeriene.

2. Două bombardiere B-17 Flying Fortress să aterizeze pe aerodromul Popești-Leordeni cu echipa de salvare.

3. Evacuarea aeropurtată urma să se efectueze atunci când echipa de salvare va raporta existența condițiilor favorabile de desfășurare a misiunii.

⁷ Dispozitiv pe care se sprijină coada avionului, <https://dexonline.ro/text/tren%20de%20aterizare> (n.a.).

⁸ Fiecare dintre cele două picioare ale trenului de aterizare de care sunt prinse roțile avionului, <https://dexonline.ro/text/tren%20de%20aterizare> (n.a.).

Planul detaliat al operațiunii Reunion a fost elaborat în cursul zilei de 28 august și a fost materializat a doua zi când, la ora 8.00, au decolat de la Bari patru avioane de vânătoare P-51, dintre care unul pilotat de Băzu Cantacuzino, care a aterizat la Popești-Leordeni, a verificat condițiile de securitate ale aerodromului, a transmis semnalul luminos celor trei coechipieri americani că totul este în ordine și aceștia, la rândul lor, au comunicat prin radio, la Bari, că bombardierele cu echipament pot decola.

În fapt, acesta era planul operațiunii de salvare a prizonierilor americani, denumită ulterior *operația Reunion*. Ea a fost precedată de o operațiune la fel de importantă, care a purtat numele protagonistului ei – *operațiunea Gunn*.

În aceeași noapte, locotenent-colonelul Gunn a transmis generalului Twining mesajul lui Iuliu Maniu, adăugând că el însuși a constatat spaima bucureștenilor că ar putea cădea sub ocupație rusească. Comandantul Forței XV Aeriene a răspuns că va transmite solicitarea domnului Maniu superiorilor săi de la Cartierul General Suprem al Alianților și generalului Eisenhower, întrucât era vorba de o decizie politică.

Planul detaliat al operațiunii a fost elaborat în cursul zilei de 28 august și a fost materializat a doua zi când, la ora 8.00, au decolat de la Bari patru avioane de vânătoare P-51, dintre care unul pilotat de Băzu Cantacuzino, care a aterizat la Popești-Leordeni, a verificat condițiile de securitate ale aerodromului, a transmis semnalul luminos celor trei coechipieri americani că totul este în ordine și aceștia, la rândul lor, au comunicat prin radio, la Bari, că bombardierele cu echipament pot decola.

Cele două B-17, escortate fiecare de câte 16 avioane de vânătoare, au decolat și au aterizat la ora 15.00 la Popești-Leordeni, unul dintre ele având la bord pe colonelul George Kraiger, de la Intelligence Service al armatei americane. Membrii echipei de salvare au fost întâmpinați de subsecretarul de stat din Ministerul Economiei, Valeriu Georgescu, care l-a condus pe colonelul Kraiger la primarul Capitalei, Victor Dombrovski, pentru a pune la dispoziție autobuzele necesare transportului prizonierilor la aerodromul Popești-Leordeni (Valjan, pp. 177-178).

Au fost instalate echipamentele radio și, la 30 august, s-a reușit stabilirea legăturii cu comandamentul Forței XV Aeriene din Bari. După amiază, la ora 17.15, căpitanul Constantin Băzu Cantacuzino a decolat spre Bari, pentru a transmite o scrisoare cu informațiile necesare derulării operațiunii Reunion, care urma să înceapă a doua zi (<https://www.iar80flyagain.org/operatiunea-gunn>). Operația Reunion s-a declanșat în ziua de 31 august, când 36 de avioane B-17 au decolat în trei valuri de câte 12, la intervale de o oră, astfel că primul val a aterizat la ora 10.00 și s-a întors la ora 10.45, când următorul val

se apropia de aerodromul de la Popești-Leordeni, pentru a ateriza la ora 11.00. Al treilea val a aterizat la ora 12.00. Fortărețele au fost însoțite de 217 avioane de vânătoare (91 P-38 Lighting și 146 P-52 Mustang). Pe timpul misiunii, au fost atacate de aviația de vânătoare germană, două Junkers-52 fiind distruse și un Messerschmitt 109 avariat. În această primă zi au fost evacuați 747 de foști prizonieri (722 americani și 25 britanici), care au fost întâmpinați personal de generalul Twining, pe aerodromul din Bari.

În zilele de 1 și 3 septembrie, 19 fortărețe B-17, escortate de avioane de vânătoare, au finalizat acțiunea de evacuare a tuturor foștilor prizonieri aliați din România. Au fost evacuați un total de 1.162 de bărbați, dintre care 1.127 americani, 31 britanici, doi ofițeri de marină olandezi, un subofiter francez și un român, cu un pașaport îndoienic de cetățean american. În total, în operațiunile Gunn și Reunion au fost folosite 59 B-17, 94 P-38, 281 P-51 și 1 C-47. Un P-38 a fost pierdut, două Junkers 52 au fost declarate distruse și un Me-109 avariat.

William Fili, evacuat în ultima zi, mărturisește că, la urcarea în autobuzul care îi ducea la aeroportul Popești-Leordeni, „*fiecare s-a oprit, s-a uitat în jur și și-a luat rămas bun de la bucureșteni în felul său și le-a exprimat «Mulțumesc!», pentru că ne-au ajutat să supraviețuim*”. (Fili, p. 286).

Așa s-au încheiat operațiunile *Gunn* și *Reunion*, la inițierea cărora căpitanul aviator român Constantin Băzu Cantacuzino, un adevărat cavalier al aerului, a jucat un rol însemnat.

Prizonierii americani și britanici au lăsat mărturiile lor referitoare la tratamentul umanitar de care au avut parte pe timpul șederii lor în România. Ei au avut o șansă și au scăpat cu viață, o șansă de care au fost lipsiți cei aproape 3.000 de români, victime ale bombardamentelor aliaților. Cea mai mare parte a rămășițelor lor pământești sunt îngropate în „*Cimitirul 4 aprilie*” din cartierul bucureștean Giulești, uitați demult de compatrioți.

ÎN LOC DE CONCLUZII

După mai bine de 50 de ani, unii dintre foștii prizonieri americani au vizitat România. Benedict Yedlin, mitralior în turela sferică de sub fuselajul bombardierului B-24 Liberator din Grupul 449 AvB, s-a întors în România în 1993, dornic să revadă locurile pe care le survolase

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În zilele de 1 și 3 septembrie 1944, 19 fortărețe B-17, escortate de avioane de vânătoare, au finalizat acțiunea de evacuare a tuturor foștilor prizonieri aliați din România. Au fost evacuați un total de 1.162 de bărbați, dintre care 1.127 americani, 31 britanici, doi ofițeri de marină olandezi, un subofiter francez și un român, cu un pașaport îndoienic de cetățean american. În total, în operațiunile Gunn și Reunion au fost folosite 59 B-17, 94 P-38, 281 P-51 și 1 C-47. Un P-38 a fost pierdut, două Junkers 52 au fost declarate distruse și un Me-109 avariat.

de 12 ori: „Ploieștiul era o țintă destul de grea, formidabilă – mărturisea el –, foarte bine apărată cu artilerie antiaeriană și cu avioane de luptă. Nu mă gândeam că sunt oameni acolo jos, nu vedeam pe nimeni. Știam că este un oraș acolo, clădiri și străzi, dar nu mă gândeam care erau consecințele bombardamentului dacă nu nimeream ținta”. (<https://www.rador.ro/2021/02/17/1942-1944-anglo-americanii-au-venit-si-ne-au-bombardat-xi/>).

Foto 8: Dezastrul rafinăriei „Columbia”, din vestul Ploieștiului (preluare de pe <https://publicnewsfm.ro/2022/07/31/bombardarea-ploiestiului-cea-mai-mare-infrangere-a-aviatiei-americane/>, Damian, 2022).

Pilotul de vânătoare, colonelul Barry Davis, scăpat cu viață ca prin minune de atacurile Messerschmitt-ului faimosului aviator român Ion Dobran, a venit în România, în anul 2000, să-i mulțumească fostului său adversar că i-a zburat doar cabina și a putut să aterizeze, episod pentru care a fost decorat cu „Purple Heart”.

Pilotul de vânătoare, colonelul Barry Davis, scăpat cu viață ca prin minune de atacurile Messerschmitt-ului faimosului aviator român Ion Dobran, a venit în România, în anul 2000, să-i mulțumească fostului său adversar că i-a zburat doar cabina și a putut să aterizeze, episod pentru care a fost decorat cu „Purple Heart” („Inimă purpurie”).

Fostul pilot de război William J. Fili a vizitat orașul Ploiești în 2005 și a oferit Muzeului prahovean de Istorie și Arheologie un tablou cu portretul prințesei Ecaterina Caragea, în semn de recunoștință pentru activitatea umanitară și filantropică a acesteia față de prizonierii americani, tratați și îngrijiți în spitalele ploieștene.

În memoria celor 378 de piloți și membri ai echipajelor USAF căzuți pe teritoriul României în anii 1943-1944, au fost ridicate două monumente: unul în Parcul Cișmigiu și altul în Parcul Kiseleff. Încă o dovadă perpetuă a umanitarismului românesc...

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Armă, Al. *Operațiunea „Reunion”, 31 august-3 septembrie 1944. Repatrierea prizonierilor americani și britanici din România*, în revista „*Historia*” nr. 16/20.
2. Armă, Al. (2023), revista *Historia*, nr. 262, „*Colivia aurită*” din Carpați. *Prizonierii americani în lagărul de la Timișu de Jos (1943-1944)*, <https://historia.ro/sectiune/general/prizonierii-americani-in-colivia-de-aur-de-la-2317030.html>, accesat la 22 ianuarie 2024.
3. Damian, Șt. (2022), <https://publicnewsfm.ro/2022/07/31/bombardarea-ploiestiului-cea-mai-mare-infrangere-a-aviatiei-americane>, accesat la 12 ianuarie 2024.
4. Duțu, Al. (2016). *Armata română în război (1941-1945)*. București: Editura Enciclopedică.
5. Fili, W.J. (1991). *Passage to Valhalla*. Pennsylvania: Filcon Publishers 19063, Media.
6. Tudor, V. (2000). *Constantin Băzu Cantacuzino, prințul așilor*. Editura Modelism.
7. Valjan, C. (2020). *Însemnările din război ale unui good looking boy*. București: Editura Militară.
8. <https://www.iar80flyagain.org/operatiunea-gunn/>, accesat la 22 ianuarie 2024.
9. <https://www.iar80flyagain.org/operatiunea-reunion-ii>, accesat la 22 ianuarie 2024.
10. <https://www.rador.ro/2021/02/17/1942-1944-anglo-americanii-au-venit-si-ne-au-bombardat-xi/>, accesat la 22 decembrie 2023.
11. <https://www.romaniaregala.ro/jurnal/sala-tronului-dupa-proclamatia-regelui-din-23-august-1944/>, accesat la 22 ianuarie 2024.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

O PERSPECTIVĂ ISTORICĂ ASUPRA INFRASTRUCTURII CAZĂRMILOR DIN ROMÂNIA: EVOLUȚIA ȘI ACTUALIZAREA NORMELOR DE CONSTRUCȚIE

Căpitan arhitect drd. Adina SEGAL

*Direcția domenii și infrastructuri, Ministerul Apărării Naționale
10.55535/GMR.2024.2.13*

The article presents the evolution of the military infrastructure in Romania from the 19th century to the present, focusing on the transformations in military construction regulations and the organization of design and construction activities.

With the establishment of the standing armed forces, the technical norms for the construction of buildings and the principles for the barracks layout were defined and architects developed standard projects to speed up construction and minimize costs. The regulations have been adapted over time, following the evolution of the armed forces and military technologies. In the context of the significant increase in the Ministry of National Defence real estate investments in recent years, in order to align with the best international practices, updating the technical infrastructure norms with specifications regarding all types of spaces in the barracks has become timely and necessary.

This study is based on the analysis of military regulations and specialized literature to investigate the evolution of the military infrastructure in Romania, thereby contributing to a better understanding of the current context. In conclusion, the article proposes an action plan for updating the technical norms, as well as a list of objectives regarding the content of these norms.

Keywords: military infrastructure; barracks; history of military construction; military regulations; military facilities;

INTRODUCERE

Secolul al XIX-lea, marcând o epocă de transformări sociale, culturale și economice profunde, este martorul apariției arhitecturii militare moderne. Diferite țări europene adoptă planuri, materiale și tehnologii identice, rezultatul fiind o formă de globalizare a arhitecturii militare. Începând cu 1850, structuri militare cu o arhitectură foarte similară au apărut în spațiul european. (Gatti, Cacciaguerra, 2014).

Infrastructura militară din România a luat avânt odată cu apariția și dezvoltarea armatei permanente, pentru care s-au construit clădiri în scopul cazării trupelor, spitale militare și, mai târziu, depozite sau fabrici pentru producerea de materiale de război. Pentru stabilirea și realizarea lucrărilor necesare de infrastructură, în cadrul ministerelor au fost înființate departamente tehnice. În scurt timp, prin experimentarea unor soluții implementate și vizite de documentare în străinătate, s-au definit norme pentru proiectarea clădirilor și principii pentru configurarea cazărmilor. Pe baza acestora, pentru a accelera procesul de construcție și pentru a minimiza costurile, arhitecții militari au început să standardizeze proiectele. Construcția infrastructurii a continuat fără întrerupere, iar condițiile de locuit au fost îmbunătățite prin dezvoltarea de noi planuri arhitecturale. Primele cazărmi standardizate se bazau pe un plan cu o curte centrală, însă nevoia de a crește capacitatea și problemele apărute din alăturarea unor funcțiuni incompatibile au dus la abandonarea acestui model în favoarea amenajării unor spații centrale mari, înconjurate de pavilioane dedicate unei singure funcțiuni. Standardizarea dimensiunilor, a configurației și a soluției constructive a permis, într-un timp relativ scurt, finalizarea rapidă a unui număr mare de clădiri, ducând la formarea unui sistem complex și diversificat de lucrări militare la nivel național.

Principiile stabilite pentru configurarea cazărmilor, precum și pentru activitatea din domeniul construcțiilor militare și-au menținut valabilitatea în timp, normele fiind adaptate odată cu evoluția structurii

Infrastructura militară din România a luat avânt odată cu apariția și dezvoltarea armatei permanente, pentru care s-au construit clădiri în scopul cazării trupelor, spitale militare și, mai târziu, depozite sau fabrici pentru producerea de materiale de război.

armatei și a tehnologiilor militare și actualizate conform schimbărilor reglementărilor din domeniul construcțiilor. Analizând transformările survenite în reglementarea infrastructurii cazărnilor din România, de la etapele inițiale până la adoptarea conceptului de *interoperabilitate* în urma aderării la NATO și la UE, apreciez că este necesară o revizuire și completare a normelor tehnice de infrastructură pentru îmbunătățirea standardelor în construcțiile militare, atât din punct de vedere funcțional, cât și din perspectivă economică.

ÎNCEPUTURILE: 1829-1877

Potrivit Tratatului de la Adrianopol din 1829, s-a stabilit înființarea unei armate naționale române pentru paza frontierelor și pentru menținerea ordinii interne în principate (Corneanu, 2018). Această armată a avut o structură și dispunere permanentă, fapt care a impus dezvoltarea unei infrastructuri adecvate. Construcția cazărnilor a început în 1831, imediat după punerea în aplicare a Regulamentului Organic. Întrucât acest proces era de durată, *Regulamentul organic* prevedea utilizarea construcțiilor provizorii și stabilea principiul cartuirii trupelor la locuitori. În această perioadă, concepția construcțiilor militare a fost influențată de specialiștii proveniți din cadrul armatei țariste, influență ce va continua până la retragerea trupelor din teritoriile române. Reprezentativă pentru această epocă este Cazarma Oota de la Craiova, dezvoltată în 1832 de generalul rus Kiseleff (Herjeu, 1902, p. 197).

După 1840, creșterea numărului de unități militare a dus la o nouă etapă de dezvoltare. În această perioadă, s-a luat decizia de a construi mari cazărmi în orașele de garnizoană, inspirate din modelele existente în străinătate. Proiectele și studiile pentru construcțiile necesare armatei s-au realizat de către inginerii și arhitecții străini angajați în Secțiunea Inginerilor din cadrul Ministerului de Interne. Primele cazărmi au fost experimentale, reunind într-o singură clădire toate funcțiunile necesare cazării, hrănirii, instrucției și administrării trupelor. La scurt timp, s-a dovedit că acest tip de cazarmă, denumit în epocă *centralizat*, „nu convineau nici climei țerei, nici organizării militare pământene, nici traiului și obiceiurilor soldatului nostru” (Ib., p. 200). Exemple reprezentative din această perioadă includ fosta

cazarmă Malmaison de pe Calea Plevnei, singura din Armata Română configurată sub forma unui careu închis, sau clădirea principală a cazarmii de pe Dealul Copoului din Iași.

După Unirea Principatelor Române, în procesul de reorganizare a armatei se pun bazele cazarmamentului armatei române. Astfel, în 1859, a luat naștere Serviciul de Geniu al Armatei, înglobat în Corpul de Stat Major General, însărcinat cu „*Lucrările de fortificațiune pasageră și permanentă; Tote lucrările relative la construirea și întreținerea zidurilor militare sau publice în general, precum: casarme, posturi de gardă, grajduri, spitaturi, închisori și altele; construcțiunea și asedarea podurilor mobile și permanente; Conducerea lucrărilor publice ce se execută prin ajutorul armatei*” (Ib., p. 204; Înaltul Ordin de zi No. 83 din 12 Noiembrie 1859, art. 7, lit. C, D și F), iar în 1860 a fost înființat Consiliul Tehnic al Geniului, „*care va cerceta orce proiect sau deviz*” (Ib., p. 205; Ordinul de zi din 25 Maiu 1860 dat pe Oaste).

În 1863, a fost introdus **Regulamentul Casarmelor**, primul regulament de profil inspirat după cel francez, care cuprindea prevederi referitoare la întreținerea, dotarea cu mobilier și paza cazărnilor. Referitor la organizarea și conformarea cazărnilor, la articolul 7 se precizau care sunt tipurile de clădiri militare, iar în capitolul IV se stabileau principiile de organizare și dimensionare a spațiilor. În plus, conform acestui regulament, proiectele pentru construcții erau realizate de ofițerii de geniu, execuția lucrărilor putându-se realiza atât prin forțe proprii, cât și în antrepriză. Principiile acestui regulament s-au păstrat până în ziua de azi, fiind perfecționat și adaptat constant, în funcție de modificările legislative. Astfel, în 1870, s-a aprobat noul **Regulament asupra serviciului casarmării**, o copie redusă a regulamentului francez atunci în vigoare, care completa și detalia compoziția și dimensionarea spațiilor din cazărmi, precum și dotarea cu mobilier.

În această perioadă a continuat dezvoltarea infrastructurii permanente, construindu-se cazărmi, spitale militare și depozite. În ceea ce privește concepția clădirilor militare realizate, în urma studiilor întreprinse în Anglia privind îmbunătățirea condițiilor din cazărmi, se renunță la tipul cazarmii cu clădiri multifuncționale și se adoptă un sistem pavilionar, în care fiecare clădire este destinată unei singure funcțiuni. Pe aceste principii, în urma studierii cazărnilor

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În 1863, a fost introdus Regulamentul Casarmelor, primul regulament de profil inspirat după cel francez, care cuprindea prevederi referitoare la întreținerea, dotarea cu mobilier și paza cazărnilor.

După 1840, creșterea numărului de unități militare a dus la o nouă etapă de dezvoltare. În această perioadă, s-a luat decizia de a construi mari cazărmi în orașele de garnizoană, inspirate din modelele existente în străinătate. Proiectele și studiile pentru construcțiile necesare armatei s-au realizat de către inginerii și arhitecții străini angajați în Secțiunea Inginerilor din cadrul Ministerului de Interne.

europene, maiorul Z. Gheorghiu a elaborat un proiect pentru pavilion pentru trupă ce va fi utilizat prima dată în 1875, la Cazarma batalionului de geniu din București. Ulterior, proiectul a fost adaptat și pentru Cazarma artileriei din Roman și pentru alte cazărmi, producându-se o standardizare a clădirii. Acest proces nu s-a desfășurat într-o manieră rigidă, ci a permis îmbunătățiri continue ale soluțiilor de construcție,

CONSOLIDAREA: 1878-1918

După Războiul de Independență, volumul și complexitatea lucrărilor au crescut rapid, motivând înființarea, în 1881, a Serviciului central al genului, subordonat ministrului, având ca atribuții studiul proiectelor de clădiri militare mai importante și al proiectelor tip, precum și examinarea proiectelor propuse de serviciile regionale. Serviciul era condus de maiorul Z. Gheorghiu și promova utilizarea principiului descentralizat și a proiectelor tip. În 1886, Serviciul Central de Geniu s-a desființat și a fost înființată, în cadrul Ministerului de Război, Direcția Geniului, care va realiza de acum înainte proiectele și studiile pentru cazărmi și construcții militare. Personalul tehnic din cadrul Serviciului Central a fost transferat la Direcția Geniului, unde va constitui Serviciul Tehnic al Geniului, condus de căpitanul A. Pavlo.

Pe baza analizei diferitelor sisteme aplicate în țară și în străinătate, principiile pentru realizarea noilor cazărmi au fost revizuite, stabilindu-se: fracționarea masei cazărmi în clădiri mici; gruparea clădirilor pe servicii și separarea cazării de restul funcțiilor; gruparea într-o clădire a serviciilor administrative și de instrucție; realizarea unui pavilion distinct pentru infirmerie; realizarea unui pavilion dedicat pentru păstrarea echipamentului de război al trupei etc.

În 1894, a fost pus în aplicare un nou **Regulament privind Serviciul Casarmamentului** (Înaltul decret nr. 1820 din 29 aprilie 1894, în Monitorul Oastei, nr. 39, din 28 iunie 1894), care actualiza regulamentul conform ordinelor apărute între timp și care îl completa pe cel existent, cu precizări referitoare la construcția și administrarea fortificațiilor, instituind, totodată, un fond separat pentru achiziția mobilierului. Ca urmare a numeroaselor modificări legislative apărute între timp, după numai doi ani, acesta este revizuit (Înaltul decret nr. 682 din 7 februarie 1896, în Monitorul Oastei, nr. 22, din 4 martie 1896), pentru a include: dispozițiile ministrului publicate ca instrucțiuni, tipurile și nomenclatorul mobilierului armatei, atribuțiile serviciilor de geniu ale fortificațiilor, reglementarea laboratoarelor de încercări, introducerea unui capitol privind locuința ofițerilor și atribuțiile suplimentare ale comandanților privind cazărmiile. În 1908, a fost aprobat un nou **Regulament asupra serviciului cazarmării** (Înaltul decret nr. 745 din 1 mai 1908, în Monitorul Oastei, nr. 69 și nr. 30 din 3 iunie 1908), care prevedea modificări în special în partea de administrare a cazărnilor, redistribuind responsabilitatea către structurile regionale. Ulterior, investițiile în construcții au scăzut, atenția îndreptându-se către îmbunătățirea tehnicii de luptă și creșterea efectivelor de luptă.

În timpul Primului Război Mondial, majoritatea cazărnilor au rămas pe teritoriul ocupat de inamic. Cazărmiile existente de pe teritoriul țării redus la zona Moldovei, insuficiente pentru trupele române și aliate (țariste), au fost completate cu tabere de baracamente și bordeie. În aceste condiții, în cadrul Direcției Geniului a luat ființă Direcția Baracamente, separând, astfel, construcțiile temporare de restul construcțiilor militare.

EXPANSIUNEA: 1918-1947

După încetarea războiului, când trupele armatei române au fost dislocate pe tot teritoriul țării, activitatea de construcții militare s-a concentrat pe lucrările necesare pentru reabilitarea cazărnilor vechi și pentru extinderea acestora prin construirea de noi pavilioane. În aceste condiții, activitatea de proiectare, construcții și domenii militare a fost separată de activitatea genului, prin înființarea, la 18 iunie 1920, a Direcției a XII-a Domenii și Cazarmament, redenumită,

În timpul
Primului Război
Mondial,
majoritatea
cazărnilor
au rămas pe
teritoriul ocupat
de inamic.
Cazărmiile
existente de
pe teritoriul
țării redus la
zona Moldovei,
insuficiente
pentru trupele
române și aliate
(țariste), au
fost completate
cu tabere de
baracamente
și bordeie.
În aceste
condiții, în
cadrul Direcției
Geniului a luat
ființă Direcția
Baracamente,
separând, astfel,
construcțiile
temporare
de restul
construcțiilor
militare.

Pentru a orienta intervențiile de modernizare și extindere a infrastructurii, în 1921 a fost aprobat Regulamentul construcțiilor și domeniilor militare, regulament ce a rămas în vigoare pentru următorii 30 de ani. Conform art. 19 din Regulament, Direcția Construcții și Domenii Militare gestiona albumul construcțiilor tip și dosarul cu planurile aferente acestor construcții, precum și albumul mobilierului tip al armatei.

În 1929, Direcția domeniilor militare și cazarmamentului și, în 1939, Direcția construcțiilor și domeniilor militare.

Activitatea de refacere și punere în folosință a cazarmilor a început printr-un amplu proces de inventariere. Toate cazarmile, localurile și terenurile aflate în folosința armatei au fost publicate în *Anuarul construcțiilor și domeniilor militare*, apărut în 1921, și într-o a doua ediție din 1925, intitulată *Indicatorul construcțiilor și domeniilor militare*.

Pentru a orienta intervențiile de modernizare și extindere a infrastructurii, în 1921 a fost aprobat **Regulamentul construcțiilor și domeniilor militare**, regulament ce a rămas în vigoare pentru următorii 30 de ani. Conform art. 19 din Regulament, Direcția Construcții și Domenii Militare gestiona albumul construcțiilor tip și dosarul cu planurile aferente acestor construcții, precum și albumul mobilierului tip al armatei.

În această perioadă, s-a desfășurat un amplu program de dezvoltare a infrastructurii militare pentru a asigura necesitățile forțelor armate aflate, la rândul lor, într-un proces de reconstrucție modernă. Astfel, într-un interval de numai 20 ani, toate cazarmile vechi au fost modernizate și s-a construit un fond important de cazărmi noi. Au fost create depozite pentru muniție și tehnică de luptă, uzine și arsenale pentru producția de materiale de război, aerodromuri pentru aviația militară și școli militare de aviație, cazărmi pentru unitățile de tancuri, pentru regimentul de aerostație, pentru regimentele de artilerie antiaeriană, pentru regimentele care trebuiau să lupte în fortificațiile din vestul țării, precum și pentru unitățile dislocate în Basarabia, Bucovina și Cadrilater. De asemenea, au apărut numeroase cercuri militare. În marea lor majoritate, proiectele au fost asigurate de specialiștii Direcției. Doar pentru unele clădiri reprezentative proiectele au fost realizate de către arhitecți din mediul civil, cum este cazul Academiei Militare, proiectată de arhitectul Duiliu Marcu.

În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, a continuat construcția de pavilioane și cazărmi, investițiile în construcții permanente dublându-se în cei trei ani și jumătate de război față de ceea ce se construise în cei 20 ani din perioada interbelică (Bărbulescu et al., 1996). În acest timp, activitatea de realizare a infrastructurii militare

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

a fost influențată de necesitatea asigurării cu prioritate a cazarmilor pentru comandamentele și trupele Misiunii militare germane (până în august 1944) și, ulterior, a trupelor sovietice staționate pe teritoriul țării noastre. Ca urmare a faptului că nu se puteau stabili locațiile de dislocare a armatei după încheierea păcii, această perioadă este caracterizată de utilizarea construcțiilor provizorii, mai ieftine și mai rapid de realizat, iar în completarea acestora Direcția Construcții și Domenii Militare a realizat tabere de bordeie. Construcții permanente au fost ridicate doar pe amplasamentele stabile, indiferent de conjunctură, constând în finalizarea unora dintre lucrările deja începute, precum și în realizarea unor centre de instrucție.

TRANSFORMAREA: 1947-1989

După încheierea războiului, o parte din cazărmi și instalații fuseseră distruse în război sau avariate în retragerea armatelor fasciste de pe teritoriul României. În plus, *Tratatul de pace între România și Puterile Aliate și Asociate*, semnat în 1947 (în Monitorul Oficial, nr. 199, din 30 august 1947), permitea URSS să păstreze pe teritoriul țării noastre un număr mare de unități de toate armele, astfel că armata sovietică a ocupat o parte din cele mai bune cazărmi, tabere de barăci, aerodromuri, depozite, imobile pentru cadrele militare. Ca urmare, unitățile armatei române au fost dislocate în alte zone, unde nu erau cazărmi, astfel încât, în primii ani după război, s-a impus realizarea de noi cazărmi, precum și repararea și modernizarea celor existente.

În 1958, în urma deciziei liderului sovietic Nikita Sergheevici Hrușciov de a retrage forțele sovietice din România, un număr mare de cazărmi au fost eliberate și transferate în patrimoniul administrației civile. În anii '60, preocuparea principală a fost modernizarea infrastructurii existente. Orientându-se către optimizarea consumului de materiale, s-a pus accent pe dezvoltarea pavilioanelor pe verticală și restrângerea cazarmilor în perimetre mai mici. Sistematizarea acestor cazărmi s-a realizat pe principiile zonificării funcționale, delimitând zone distincte pentru: zona de pază, zona clădirilor social-culturale, zona dotărilor, zona de depozite și zona de tehnică și parcare. Construcțiile modeste au fost înlocuite cu pavilioane P+2, realizate din zidărie și beton armat, care includeau instalații moderne și asigurau un confort interior mai ridicat (Târzioru, Pădureanu, 1995, p. 262).

În 1958, în urma deciziei liderului sovietic Nikita Sergheevici Hrușciov de a retrage forțele sovietice din România, un număr mare de cazărmi au fost eliberate și transferate în patrimoniul administrației civile. În anii '60, preocuparea principală a fost modernizarea infrastructurii existente.

Ocuparea
Cehoslovaciei
de către trupele
Pactului de la
Varșovia, în
1968, a condus
la întărirea
capacității de
luptă a armatei
române și, ca
urmare, au
fost realizate
investiții
suplimentare
pentru
completarea
spațiilor de
cazare existente
și pentru
construirea de
noi cazărmi,
destinate
comandamentelor
de armă și
unităților nou
înființate.

Ocuparea Cehoslovaciei de către trupele Pactului de la Varșovia, în 1968, a condus la întărirea capacității de luptă a armatei române și, ca urmare, au fost realizate investiții suplimentare pentru completarea spațiilor de cazare existente și pentru construirea de noi cazărmi, destinate comandamentelor de armă și unităților nou înființate. Construcțiile realizate în această perioadă au fost foarte diversificate, remarcându-se atât prin nivelul de izolare termică și hidrofușă asigurat, cât și prin atenția sporită acordată aspectului exterior al fațadelor.

În condițiile economiei centralizate și planificate, activitățile Direcției Construcții și Domenii Militare se desfășurau potrivit reglementărilor naționale aplicabile tuturor instituțiilor similare din economia națională, respectiv obligația obținerii aprobării Consiliului de Miniștri pentru lucrările mai mari de 50 de milioane de lei și transmiterea propunerilor pentru planul de lucrări anual și cincinal. Construcțiile militare au fost puse permanent în acord cu legile în vigoare din economia națională prin ordine ce aprobau regulamente și instrucțiuni privind infrastructura militară. Astfel, în 1952, Regulamentul Domeniilor Militare a fost înlocuit cu regulamente care tratau separat administrarea și exploatarea cazărnilor, prevenirea incendiilor etc. Tot începând cu acel an, proiectarea tip a fost reglementată ca standard în arhitectura militară. Pentru fiecare lucrare se întocmea un anteproiect constând în planul de situație și proiectul tip, care se supunea aprobării în Ministerul Forțelor Armate și, ulterior, era trimis spre avizare la Consiliul de Stat al Planificării. Când nu se putea folosi proiect tip, se anexau planurile noului proiect și o fațadă. Pe baza comenzii de proiectare se realizau proiectul tehnic și devizul. De altfel, cu ocazia *Legii de reorganizare a armatei* din 1947, care stabilea și atribuțiile Direcției Construcții și Domenii Militare, printre responsabilitățile Biroului 1 din Serviciul I Studii și proiecte regăsim ca activitate studierea și ținerea evidenței tipurilor de clădiri și mobilier (Bărbulescu et al., p. 45). În 1972, în urma legislației care structura proiectarea pe întreaga țară, a fost înființat Centrul de Proiectări Construcții Militare¹.

¹ În 1950, compartimentul de proiectare din cadrul Direcției Construcții și Domenii Militare s-a transformat în Secția de proiectare, pentru ca, în 1951, să se înființeze Direcția de Proiectare, ca organism central al Ministerului Forțelor Armate. În 1955, Direcția de Proiectare s-a transformat în Institutul Militar de Studii și Proiectare, care va funcționa până în anul 1958, când s-a desființat și, în locul lui, a apărut Secția de Proiectare din cadrul Direcției Construcții și Cazarea Trupelor. La reorganizarea Direcției din 1971, Secția de Proiectare a devenit organ independent, subordonat ministrului, denumit Sectorul Militar de Proiectare. (n.a.).

În 1952,
s-au înființat
întreprinderile
militare de
construcții,
organizate pe
batalioane,
pe principiu
teritorial, care
au preluat
sarcinile și
conducerea
batalioanelor de
construcții din
zona respectivă.
Desele
reorganizări au
dus la apariția
sectoarelor
militare de
construcții.

În structura sa organizatorică, Atelierul 4 se ocupa de proiectarea tip, activitate ce va fi preluată de celelalte trei ateliere. Tot în anul 1972, în urma adoptării *Legii nr. 14 privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România*, s-au revizuit și completat reglementările pentru infrastructură, denumite Cz-uri. Astfel, *Cz. 21 Norme tehnice de cazare*, aprobate prin Ordinul general al ministrului apărării naționale nr. O.G. 4/1975, a rămas valabil până în 2008. În anii '80, înscriindu-se în politica națională privind investițiile în construcții², a fost aprobat un nou catalog, cu 37 de proiecte tip, specifice domeniului militar, care au înlocuit cele 130 de proiecte existente, în vederea reducerii costurilor de investiție cu aproximativ 20%.

O schimbare majoră în această perioadă se referă la execuția lucrărilor de construcție. Dacă, până în 1946, cea mai mare parte a lucrărilor de construcții se realiza prin contractarea firmelor particulare, începând cu 1947, pentru efectuarea lucrărilor de volum redus, precum și a reparațiilor capitale și curente ce nu puteau fi realizate de către unitățile beneficiare, la organele teritoriale de construcții și domenii au fost înființate detașamente de construcții. Acestea erau lucrările cele mai frecvente în cazărnilor ocupate de armata română. Pentru investiții necesare cazărnilor armatei sovietice, lucrările de construcție se realizau prin contractarea întreprinderilor de stat de profil construcții, instalații sanitare, electrice etc. Din 1950, când s-au inițiat un număr mare de investiții în cazărmi și pentru realizarea de locuințe, s-au înființat 16 batalioane de construcții, dispersate în toată țara. În 1952, s-au înființat întreprinderile militare de construcții, organizate pe batalioane, pe principiu teritorial, care au preluat sarcinile și conducerea batalioanelor de construcții din zona respectivă. Desele reorganizări au dus la apariția sectoarelor militare de construcții.

² *Decretul nr. 418/1980 privind tipizarea construcțiilor, tehnologiilor, precum și a materialelor și elementelor pentru construcții și instalații* – ultima prevedere legală, dintr-un șir de reglementări și recomandări privind tipizarea și prefabricarea, înlocuia arhitectura cu „proiectarea tipizată”. (n.a.).

REFORMA: 1990-2015

Transformările politice, economice și militare de după 1989 s-au resimțit și în domeniul militar. În baza prevederilor unor Planuri-cadru anuale cu privire la reorganizarea armatei, s-au produs schimbări în doctrina militară, în structurile de comandă și în organizarea forțelor.

În ceea ce privește activitatea de construcții militare, începând cu anul 1990 s-au luat măsuri pentru stoparea angajării structurilor militare în economia națională și pentru reducerea efectivelor atât prin desființarea unor unități, cât și prin transformare sau redimensionarea lor. Au fost desființate sectoarele de construcții, dar au fost înființate centre de administrare teritorială, iar în cadrul Direcției și a Centrului de proiectare s-a diminuat numărul de funcții. Dacă, până în anul 1990, în domeniul construcțiilor militare lucrau circa 16.000 de oameni, numărul lor s-a redus la numai 150 de persoane, militari și civili, în perioada 2010-2015 (Bartoș, 2021). În prezent, Direcția Domenii și Infrastructuri, a cărei denumire datează din 1999, iar organizarea actuală, cu unele modificări, din 2008, are în subordine 6 centre de domenii și infrastructuri, cu sediile la București, Craiova, Sibiu, Focșani, Iași și Constanța, un Centru de studii și proiectare construcții militare și Centrul de intervenție în situații de urgență.

În special după 1973, armata nu a beneficiat de fondurile necesare pentru mentenanța și reparația cazărnilor, astfel că, la începutul anilor '90, majoritatea cazărnilor erau într-o stare de degradare, iar după 1990, fondurile pentru investiții și reparații capitale în armată s-au diminuat. Activitatea în domeniul construcțiilor militare a continuat cu încheierea unor obiective importante începute înainte de 1989, dar numărul investițiilor noi a fost redus. Din lipsă de fonduri, s-au realizat câteva cazărmi complet din barăci prefabricate din lemn. Intervențiile asupra infrastructurii existente, majoritatea lucrărilor realizate în această perioadă, s-au orientat către consolidarea clădirilor și modernizarea acestora prin îmbunătățirea condițiilor de cazare și introducerea rețelelor de date. (Bărbulescu et al.).

Până în anul 2000, au fost elaborate o serie de acte normative care au coordonat procesul de reformă al armatei. Pe baza obiectivelor stabilite prin *Strategia de securitate națională a României* (2001) și *Strategia militară a României* (2000), infrastructura s-a redimensionat,

modernizat și au fost realizate facilități pentru desfășurarea unor acțiuni militare multinaționale.

În această perioadă, au fost înfăptuite și lucrări noi pentru asigurarea spațiilor de comandă, cazare și pregătire pentru unitățile nou înființate în județele Satu Mare, Bihor, Arad, Harghita și Covasna, precum și infrastructura sistemului de urmărire antiaeriană din locațiile Cluj, Craiova, Constanța, Timișoara și Suceava (Direcția domenii și infrastructuri, 2010, p. 12). În paralel, desființarea unor unități și renunțarea la serviciul militar obligatoriu (2007) au avut implicații majore asupra infrastructurii existente, astfel că, în perioada 1995-2006, un număr de 149 de cazărmi din toată țara au trecut în circuitul civil (Petrișor, 2011, p. 93).

În 1998, a fost abrogat *Decretul nr. 418/1980 privind tipizarea construcțiilor, tehnologiilor, precum și a materialelor și elementelor pentru construcții și instalații*, care obliga la utilizarea exclusivă a proiectelor tip. La nivel național, utilizarea proiectelor tip nu mai era obligatorie, iar în armată se folosea din ce în ce mai puțin și pentru că, în continuare, lucrările se orientau către reabilitarea fondului existent.

În urma admiterii României în NATO (2004) și în UE (2007), în 2008 au fost revizuite actele normative specifice activității de construcții militare. *Cz-21/75 Norme tehnice de cazare* a fost abrogat prin Ordinul M45/2008 pentru aprobarea Normelor tehnice de domenii și infrastructuri, iar *Cz-81/74 Instrucțiuni privind administrarea, folosirea și întreținerea fondului de cazare al Ministrului Apărării Naționale* și *Cz-1/94 Regulamentul activității de cazare* au fost înlocuite, prin Ordinul M91/2008, cu *Regulamentul proprietății imobiliare în Ministerul Apărării Naționale*. Prescripțiile pentru managementul infrastructurii, reflectând orientarea către strategia de apărare prin alianță și creșterea importanței forțelor dislocabile, includ concepte noi, referitoare la mobilitatea și capacitatea de adaptare a facilităților. În schimb, normele de infrastructură conțin mai puține informații referitoare la dimensionarea și organizarea funcțională a clădirilor, limitându-se la precizări referitoare la organizarea spațiilor de birouri. În consecință, responsabilitatea conformării și amenajării noilor facilități a fost trecută către structura beneficiară, prin cerințele formulate.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În 1998, a fost abrogat *Decretul nr. 418/1980 privind tipizarea construcțiilor, tehnologiilor, precum și a materialelor și elementelor pentru construcții și instalații, care obliga la utilizarea exclusivă a proiectelor tip. La nivel național, utilizarea proiectelor tip nu mai era obligatorie, iar în armată se folosea din ce în ce mai puțin și pentru că, în continuare, lucrările se orientau către reabilitarea fondului existent.*

Dacă, până în anul 1990, în domeniul construcțiilor militare lucrau circa 16.000 de oameni, numărul lor s-a redus la numai 150 de persoane, militari și civili, în perioada 2010-2015.

Printre obiectivele Ministerului Apărării Naționale se numără asigurarea spațiilor administrative și de instruire adecvate pentru comandamentele nou înființate, cum ar fi: Comandamentul Forțelor Întrunite, Comandamentul Forțelor pentru Operații Speciale, Comandamentul Apărării Cibernetică, Divizia Multinațională Sud-Est București și Brigada Multinațională Sud-Est Craiova.

În această perioadă, au fost realizate primele lucrări pentru dezvoltarea infrastructurii în parteneriat, în baza acordurilor și alianțelor internaționale. Pentru implementarea acordurilor dintre România și SUA, au fost finalizate lucrările destinate trupelor SUA staționate în baza de la Mihail Kogălniceanu și s-au reabilitat poligoanele Babadag, Smârdan și Câmpia Turzii. În 2013, au fost inaugurate lucrările principale de construcții la Facilitatea de apărare antirachetă de la Deveselu. De asemenea, până în 2005, a fost finalizat primul obiectiv finanțat NSIP (Programul de investiții în securitate al NATO) și s-au inițiat noi investiții pentru unitățile militare dislocate în localitățile Fetești și Otopeni. (Direcția domenii și infrastructuri, 2010).

INTEROPERABILITATE: 2016-2023

Pentru consolidarea statutului României în cadrul alianțelor internaționale, țara noastră a inițiat un amplu program de investiții în modernizarea și extinderea infrastructurii militare. Aceste investiții, bazate pe reglementările Ministerului Apărării Naționale (M.Ap.N.) și pe normele NATO, subliniază angajamentul țării noastre către interoperabilitate și integrare eficientă în structurile aliate. Orientarea către interoperabilitate se reflectă în capacitatea infrastructurii de a susține operațiuni comune, garantând o cooperare fără impedimente și o eficiență operațională crescută.

Printre obiectivele Ministerului Apărării Naționale se numără: asigurarea spațiilor administrative și de instruire adecvate pentru comandamentele nou înființate, cum ar fi Comandamentul Forțelor Întrunite, Comandamentul Forțelor pentru Operații Speciale, Comandamentul Apărării Cibernetică, Divizia Multinațională Sud-Est București și Brigada Multinațională Sud-Est Craiova; dezvoltarea infrastructurii pentru programele de înzestrare precum: sistemele Patriot/HSAM, Piranha, HIMARS/Larom și Spike. Aceste investiții reprezintă un pas important în consolidarea capacității defensive a României și alinierea la tehnologiile militare avansate. De asemenea, M.Ap.N. se concentrează pe modernizarea și extinderea infrastructurii bazelor aeriene de la Borcea, Mihail Kogălniceanu, Câmpia Turzii și Otopeni. Aceasta implică nu doar îmbunătățirea facilităților existente,

ci și construcția de noi structuri. Un alt aspect este colaborarea în baza parteneriatelor în locații comune, precum Cincu, Mihail Kogălniceanu, Deveselu și Câmpia Turzii. Aceste investiții nu doar consolidează legăturile României cu aliații săi, dar facilitează și schimbul de expertiză și resurse, vital pentru menținerea unui standard înalt de pregătire și operativitate. (Icleanu, 2023).

Din 2016, investițiile au cunoscut o creștere semnificativă, iar pentru a răspunde noilor obiective, efectivul Centrului de studii și proiecte construcții militare (CSPCM) a fost mărit. În 2022, a fost înființat cel de-al șaselea Centru de Domenii și Infrastructuri/CDI, la Constanța. Pentru asigurarea unei infrastructuri adecvate, compatibilă cu cea a partenerului strategic și a partenerilor NATO, CDI 6 are ca obiectiv general exercitarea rolului de națiune-gazdă în implementarea inițiativelor naționale/regionale pentru asigurarea unei prezențe înaintate și adaptate a forțelor aliate din cadrul NATO în partea de sud a flancului estic, în zona Mării Negre. (Nedelcu, 2022). Tot în acel an, șeful Direcției Domenii și Infrastructuri/DDI a emis dispoziții care au actualizat regulamentele legate de infrastructura și proprietatea imobiliară, respectiv *Dispoziția nr. DDI-12 din 13 aprilie 2022 pentru aprobarea Normelor tehnice de domenii și infrastructuri și Dispoziția nr. DDI-13 din 17 iunie 2022 pentru aprobarea Regulamentului proprietății imobiliare în Ministerul Apărării Naționale*.

Majorarea bugetului de apărare al României la 2,53% din PIB pentru anul 2023 a reprezentat un factor cheie pentru finanțarea modernizării infrastructurii militare, subliniind angajamentul național pentru securitate și îndeplinirea obligațiilor internaționale. Luând în considerare limitările resurselor din trecut, care acum conduc la o nevoie urgentă de dezvoltare și modernizare a infrastructurii cazărnilor, această creștere bugetară permite implementarea unui program amplu de modernizare și dezvoltare a infrastructurii militare. În acest context, apreciez că devine pertinentă elaborarea unei strategii eficiente pentru construcția rapidă a unui număr mare de clădiri, în paralel cu o revizuire a normelor de infrastructură, pentru a asigura interoperabilitatea cu standardele alianțelor internaționale.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Majorarea bugetului de apărare al României la 2,53% din PIB pentru anul 2023 a reprezentat un factor cheie pentru finanțarea modernizării infrastructurii militare, subliniind angajamentul național pentru securitate și îndeplinirea obligațiilor internaționale.

CONCLUZII

Analiza evoluției infrastructurii cazărmilor din România scoate în evidență o serie de tendințe importante în dezvoltarea infrastructurii militare, astfel:

Standardizarea construcțiilor prin regulamente: Normele tehnice pentru infrastructuri subliniază o orientare către standardizare și eficiență. Aceasta implică nu doar simplificarea procesului de construcție, ci și o uniformitate în calitate și design, asigurând, astfel, coerența infrastructurilor militare la nivel național.

Proiectarea tipizată: Utilizarea proiectelor tip și recomandarea acestora pentru anumite cazuri prin regulament aduc beneficii semnificative în ceea ce privește eficiența timpului și a costurilor. Prin aplicarea unor proiecte predefinite, procesul de planificare și execuție se simplifică în mod considerabil, permițând o finalizare mai rapidă și mai economică a lucrărilor. Această metodă asigură, de asemenea, o calitate consistentă a construcțiilor, datorită aplicării unor standarde uniforme în toate proiectele.

Rapiditate și adaptabilitate: Dezvoltarea tehnologiei în domeniul construcțiilor a dus la adoptarea unor noi tipologii de construcții prefabricate și mobile. Aceasta oferă o flexibilitate și eficiență sporită în desfășurarea infrastructurii militare. În plus, proiectele pot fi concepute astfel încât să permită adaptări și modificări pentru a răspunde specificului diferitelor locații sau schimbărilor de cerințe operative.

Interoperabilitate: Evoluția reglementărilor de infrastructură, aliniată la strategia națională de apărare, se concentrează pe interoperabilitate și coordonarea cu standardele partenerilor și aliaților. Adaptarea regulilor și procedurilor de infrastructură la cerințele și protocoalele stabilite la nivel internațional devine un element cheie în îmbunătățirea capacității de răspuns și colaborare a forțelor militare române.

Aceste aspecte subliniază eforturile României de a moderniza și adapta infrastructura militară la cerințele contemporane, accentuând importanța standardizării în contextul interoperabilității dintre structurile militare.

În contextul creșterii investițiilor în infrastructură, pentru a îmbunătăți operativitatea, consider că este oportună revizuirea și completarea normelor tehnice privind infrastructura, care sunt în prezent limitate la aspecte legate de dimensionarea și dotarea de birouri. În acest sens, aceste reglementări ar putea fi extinse cu detalii specifice pentru toate tipurile de spații din cadrul cazărmilor, asigurând, astfel, o abordare mai cuprinzătoare și eficientă. Este important ca aceste actualizări ale regulamentelor să fie realizate într-o manieră consultativă, implicând experți din diferite domenii și ținând cont de evoluțiile tehnologice și operaționale recente. În plus, alinierea la standardele utilizate de partenerii și aliații noștri prin coordonarea cu reglementările acestora este, de asemenea, necesară. Acest lucru poate asigura nu numai faptul că infrastructura și procedurile sunt compatibile și pot fi integrate ușor în caz de operațiuni comune sau exerciții, dar și că se împărtășesc cele mai bune practici și inovații în domeniu. Astfel de cooperări pot duce la creșterea eficienței și a eficacității generale în cadrul alianțelor militare.

La o analiză atentă a evoluției normelor pentru infrastructura militară, se observă că unele principii, deși încă aplicabile în practică, nu se regăsesc totuși în normele actuale. Reintroducerea acestor elemente – incluzând principiile de zonificare funcțională și specificațiile detaliate *cameră cu cameră* – ar contribui semnificativ la creșterea calității infrastructurii militare.

Elementele care pot fi reglementate și incluse în normele tehnice sunt:

❖ **Principiile de zonificare funcțională a cazărmilor:** Regulamentul ar trebui să stabilească linii directe pentru organizarea spațială a cazărmilor, optimizând eficiența operațională, siguranța și bunăstarea personalului, luând în considerare accesibilitatea, cerințele de securitate și integrarea diferitelor funcții.

❖ **Tipologiile construcțiilor militare:** Clasificarea diferitelor tipuri de clădiri militare într-un sistem bine definit ajută la organizarea mai bună a resurselor și la planificarea eficientă a construcțiilor. Urmărirea investițiilor pentru același tip de clădire poate fi o strategie eficientă pentru estimarea prețurilor de referință. În plus, clasificarea

Clasificarea diferitelor tipuri de clădiri militare într-un sistem bine definit ajută la organizarea mai bună a resurselor și la planificarea eficientă a construcțiilor. Urmărirea investițiilor pentru același tip de clădire poate fi o strategie eficientă pentru estimarea prețurilor de referință.

Dezvoltarea tehnologiei în domeniul construcțiilor a dus la adoptarea unor noi tipologii de construcții prefabricate și mobile. Aceasta oferă o flexibilitate și eficiență sporită în desfășurarea infrastructurii militare. În plus, proiectele pot fi concepute astfel încât să permită adaptări și modificări pentru a răspunde specificului diferitelor locații sau schimbărilor de cerințe operative.

Mentținerea unei anumite standardizări în design asigură coerență și eficiență în utilizarea spațiilor, facilitând reconfigurarea infrastructurii cu minim de efort și resurse.

standardizată a clădirilor militare asigură un nivel consistent de calitate și siguranță. Ajută, de asemenea, la asigurarea conformității cu reglementările naționale și internaționale, precum și cu standardele de construcție și securitate.

❖ **Specificații pentru pavilioane pe principiul cameră cu cameră:**

Această abordare asigură echilibrul dintre flexibilitate și standardizare în designul spațiilor interioare. Spațiile sunt proiectate astfel încât să permită modificări și extensii ușoare, adaptându-se, astfel, dinamic la necesități variate și în evoluție. În același timp, menținerea unei anumite standardizări în design asigură coerență și eficiență în utilizarea spațiilor, facilitând reconfigurarea infrastructurii cu minim de efort și resurse. Această combinație de adaptabilitate și uniformitate în design răspunde eficient nevoilor schimbătoare fără a sacrifica eficiența operațională.

❖ **Tipologii constructive pentru clădiri:** Regulamentul trebuie să diferențieze clar între construcții temporare, mobile, adaptabile și semipermanente, oferind exemple pentru fiecare categorie, detaliind recomandări pentru utilizarea lor și prescripții pentru managementul construcțiilor pe durata ciclului de viață.

Aceste elemente vor oferi un cadru solid pentru dezvoltarea infrastructurii militare, asigurând îndeplinirea nevoilor actuale și adaptabilitatea la provocările viitoare. Însă, pentru o actualizare eficientă a normelor tehnice de infrastructură, o analiză detaliată a documentelor pertinente este crucială. Aceasta ar trebui să cuprindă:

- **Regulamentele de infrastructuri abrogate** în vederea stabilirii elementelor care ar trebui revizuite, completate și reintroduse în cadrul normativ actual.
- Identificarea tuturor **actelor normative care includ reglementări referitoare la conformarea spațială și funcțională a cazărnilor** pentru a asigura integrarea acestui regulament în sistemul legislației naționale și în ansamblul actelor normative specifice. Pe lângă documentele elaborate de structurile Direcției Domenii și Infrastructuri, astfel de precizări se regăsesc și în ordinele ministrului Apărării Naționale, precum și în regulamentele referitoare la: depozitarea materialelor tehnice sau parcul de tehnică militară, asigurarea protecției fizice sau dotarea cu rețele de voce-date.

- Identificarea **normativelor și exemplelor de bună practică ale NATO și ale Departamentului de Apărare al SUA.**

Această abordare comprehensivă va asigura pentru infrastructura armatei române reglementări complete, actuale și în linie cu standardele internaționale.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

BIBLIOGRAFIE:

1. Andreescu, V. (1988). *Istoria militară a poporului român* (Vol. V). București: Editura Militară.
2. Bărbulescu, G., Pădureanu, S., Alistar, C. (1996). *Istoria activității de proiectare a construcțiilor militare*. București: Editura Curtea Veche.
3. Bartoș, M. (2021). *100 de ani de construcții militare*. București: Editura Paco.
4. Completările aduse regulamentului asupra serviciului casarmamentului. (1896, martie). *Monitorul oastei*, nr. 22.
5. Corneanu, C. (2018). *Armata Română, consolidarea statului și afirmarea națiunii române*, <https://www.aesgs.ro/armata-romana-consolidarea-statului-si-afirmarea-natiunii-romane-1/>, accesat la 12 ianuarie 2024.
6. Dafinescu, T., Boată, I. (1990). *Istoria serviciilor logistice ale armatei române*. București: Editura Militară.
7. Direcția cazare a trupelor. (1974). *Cz. 81 Instrucțiuni privind administrarea, folosirea și întreținerea fondului de cazare al Ministrului Apărării Naționale*. București: Tipografia militară a Ministerului Apărării Naționale.
8. Direcția cazare a trupelor. (1975). *Cz. 21 Norme tehnice de cazare*. București: Tipografia militară a Ministerului Apărării Naționale.
9. Direcția domenii și infrastructuri. (2010). *90 ani – Direcția domenii și infrastructuri*. București: Centrul Tehnic-Editorial al Armatei.
10. Direcția domenii și infrastructuri. (2020). *Dispoziția șefului Direcției domenii și infrastructuri nr. DDI-4 din 14 aprilie 2020 pentru aprobarea Normelor tehnice pentru lucrări de întreținere și reparații curente la clădirile și construcțiile speciale din patrimoniul imobiliar al Ministerului Apărării Naționale*, accesat prin aplicația Lexmil, 17 martie 2023.
11. Direcția domenii și infrastructuri. (2022). *Dispoziția nr. DDI-13 din 17 iunie 2022 pentru aprobarea Regulamentului proprietății imobiliare în Ministerul Apărării Naționale*, accesat prin aplicația Lexmil, 17 martie 2023.
12. Direcția domenii și infrastructuri. (2022). *Dispoziția șefului Direcției domenii și infrastructuri nr. DDI-12 din 13 aprilie 2022 pentru aprobarea Normelor tehnice de domenii și infrastructuri*, accesat prin aplicația Lexmil, 17 martie 2023.

13. Gatti, M.P., Cacciaguerra, G. (2014). *Military buildings: from being abandoned to reuse*. DEFENCE HERITAGE, 2014, 143, pp. 17-27. doi:10.2495/DSHF140021.
14. Guvernul României. (2000). *Strategia militară a României*, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/92108>, accesat la 15 aprilie 2024.
15. Guvernul României. (2001). *Strategia de securitate națională a României*, https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act_text?id=31060, accesat la 15 aprilie 2024.
16. Herjeu, C. (1902). *Istoria Armei Geniului*. București: I.V. Socec (vezi Înalțul Ordin de zi nr. 83 din 12 Noembrie 1859, art. 7, lit. C, D și F; Ordinul de zi din 25 Maiu 1860 dat pe Oaste).
17. Icleanu, E. (2023, 28 septembrie). *M.Ap.N.: Investiții de două miliarde de lei în infrastructura de apărare, planificate în 2023*. Preluat de pe Agenda construcțiilor, <https://www.agendaconstrucțiilor.ro/files/antreprenori-dezvoltatori/mapn-investitii-de-doua-miliarde-lei-in-infrastructura-de-aparare-planificate-pentru-2023.html>, accesat la 12 ianuarie 2024.
18. Ministerul de Războiu. (1908, 3 iunie). *Regulamentul asupra serviciului cazarmamentului*. În *Monitorul oastei*, nr. 30.
19. Ministerul Apărării Naționale. (1994). *Cz-1 Regulamentul activității de cazare*. București: Tipografia Militară a Ministerului Apărării Naționale.
20. Ministerul Apărării Naționale. (2007). *Strategia de transformare a armatei României*. București, https://drpcvp.mapn.ro/webroot/fileslib/upload/files/PROGRAME%20SI%20STRATEGII/STRATEGIA_TRANSFORMARE_ARMATA_ROMANIEI.pdf, accesat la 12 ianuarie 2024.
21. Ministerul Apărării Naționale. (2008). *Ordinul nr. M. 45 din 9 mai 2008 pentru aprobarea Normelor tehnice de domenii și infrastructuri*, în *Monitorul Oficial* nr. 405 din 29 mai 2008, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/93541>, accesat la 12 ianuarie 2024.
22. Ministerul Apărării Naționale. (2008). *Ordinul nr. M. 44 din 9 mai 2008 privind aprobarea Normelor tehnice pentru lucrări de întreținere și reparații curente la clădirile și construcțiile speciale din patrimoniul imobiliar al Ministerului Apărării*, în *Monitorul Oficial*, nr. 402, din 28 mai 2008, <https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/93499>, accesat la 17 ianuarie 2024.
23. Ministerul Apărării Naționale. (2008). *Ordinul nr. M. 91 din 12 septembrie 2008 privind aprobarea Regulamentului proprietății imobiliare în Ministerul Apărării Naționale*, în *Monitorul Oficial* nr. 668 din 26 septembrie 2008, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/97630>, accesat la 12 ianuarie 2024.
24. Ministerul Apărării Naționale. (2021). *Strategia militară a României*. București, <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2021/08/STRATEGIA-MILITARA-A-ROMANIEI-1.pdf>, accesat la 12 ianuarie 2024.

25. Ministerul de Resbel. (1863, 13 iunie). *Regulamentul casermărei*, în *Monitorul oastei*, nr. 23.
26. Ministerul de Resbel. (1870, martie). *Regulamentul asupra serviciului casermării*. În *Monitorul oastei* nr. 14.
27. Nedelcu, I. (2022). *Cine mai are grijă de patrimoniul armatei?*, Agenția media a armatei, <http://presamil.ro/cine-mai-grija-de-patrimoniul-armatei/>, accesat la 17 ianuarie 2024.
28. Nistor, G. (2020). *Direcția domeniilor și infrastructuri – 100 ani în slujba armatei române (1920-2020)*. București: Centrul Tehnic-Editorial al Armatei.
29. Otu, P. (2009). *Reforma militară și societatea în România (1878-2008): relaționări externe și determinări naționale*. București: Editura Militară.
30. Petrișor, A. (2011). *FATE – Conversia fostelor baze militare în centre antreprenoriale. O perspectiva românească*. București: Editura Ars Docendi.
31. Târzioru, M., Pădureanu, S. (1995). *Istoria construcțiilor și domeniilor militare*. București: Editura Militară.
32. *Tratatul de pace semnat de România în 1947*, în *Monitorul Oficial*, nr. 199, din 30 august 1947, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/126153>, accesat la 12 ianuarie 2024.

**ÎNALTUL DECRET REGAL NR. 3663
PRIN CARE „ROMÂNIA MILITARĂ”
DEVINE REVISTA OFICIALĂ
A MARELUI STAT MAJOR**

„Art. I - Se înființează la Marele Stat Major, cu începere de la 1 Ianuarie 1898, revistă oficială sub denumirea de „România Militară”, în care toți ofițerii din armată vor găsi studii militare, care să intereseze instrucțiunea lor.

Prin organul acestei reviste toți ofițerii, de toate armele, aflați în activitate de serviciu, își vor putea publica lucrările lor personale și cari interesează armata”.

Carol - Regele României
Dat în București la 8 decembrie 1897

**Ordinul „Meritul Cultural”
în grad de „Cavalier”, categoria F
– „Promovarea culturii”
(Decretul Prezidențial nr. 646
din 24.08.2004)**

**Ordinul „Meritul Cultural”
în grad de „Comandor”, categoria F
– „Promovarea culturii”
(Decretul Prezidențial nr. 483
din 10.05.2023)**

**Ordinul „Meritul Cultural”
în grad de „Ofițer”, categoria F
– „Promovarea culturii”
(Decretul Prezidențial nr. 483
din 30.06.2014)**

gmr.mapn.ro
facebook.com/gmr.mapn.ro